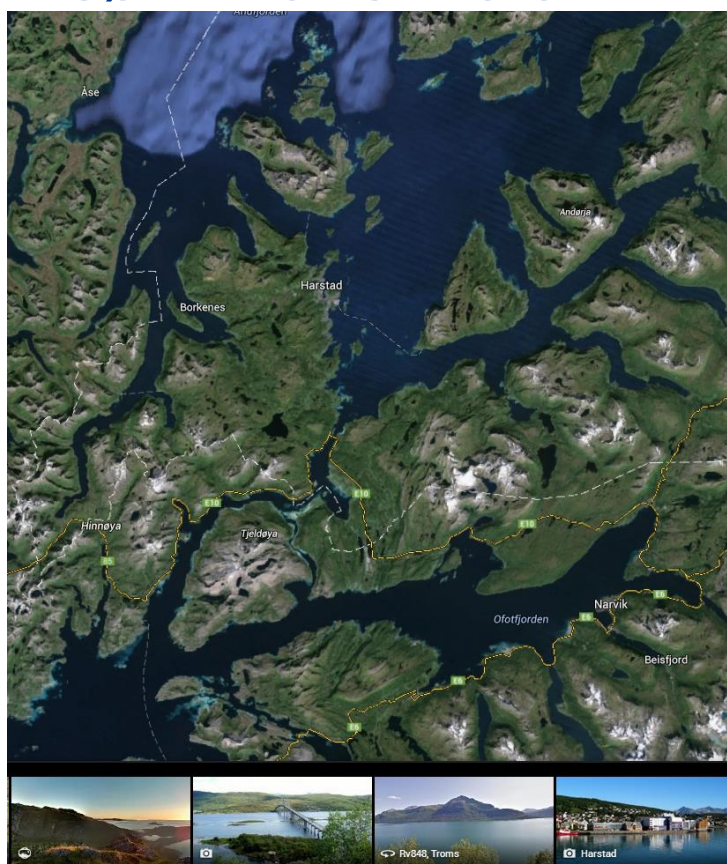

ØKONOMISK SAMSPILL OG VEKSTMULIGHETER I SØR-TROMSREGIONEN

[Google maps]

AV TORIL RINGHOLM, EIRIK MIKKELSEN, PER KRISTIAN
ALNES, ATLE HAUGE, IVAR LIE, HEIDI RAPP NILSEN OG
KATRINE GLØTVOLD-SOLBU

PROSJEKTNAVN: Økonomisk samspill og vekstmuligheter I Sør-Tromsregionen
OPPDRAGSGIVER: Sør-Troms regionråd

Prosjektnr.: 4717

Oppdragsgivers ref.:

Dokumentnr.: 4/2015

Dokumenttype: Rapport

Status: Åpen

ISBN: 978-82-7492-298-3

ISSN: 1890-5226

Ant. Sider: 178

Prosjektleder: Toril Ringholm

Dato: 04.02.2015

FORFATTERE: Toril Ringholm, Per Kristian Alnes, Atle Hauge, Ivar Lie, Heidi Rapp Nilsen og Katrine Gløtvold-Solbu

TITTEL: Økonomisk samspill og vekstmuligheter I Sør-Tromsregionen

Resymé

Sør-Tromsregionen er funksjonelt sett en «delt» region. En naturlig BA-region består av Harstad, Kvæfjord, Skånland og Ibestad, samt Tjeldsund og Evenes i Nordland fylke. De øvrige kommunene i regionen, Salangen, Lavangen og Gratangen, orienterer seg mot Midt-Troms og Narvik. Handelsregionene sammenfaller mye med BA-regionene. Befolkningsutviklingen er alarmerende i alle kommunene. Selv om det 2013-14 var befolkningsoppgang, var det nedgang i befolkning og/eller sysselsetting for nesten alle kommunene i periodene før. Fødselstallene er for lave til å gi vekst, med unntak for Lavangen og dels Harstad. Struktur tallene viser at regionen samlet sett har hatt vekst i sysselsettingen de siste årene, men at veksten ligger godt under nasjonalt nivå. Den nasjonale sysselsettingsveksten er 4% i perioden, og nesten alle kommunene ligger lavere enn dette. Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen, er: Tjenester til bergverk og utvinning, Utvinning av råolje og naturgass, Kunstnerisk virksomhet og underholdning, samt Pleie og omsorg i institusjon, Landtransport og rørtransport. Næringer med et nasjonalt og internasjonalt marked/potensial: Sjømat, særlig akvakultur og leverandørindustrien, Reiseliv og Petroleum. Mange næringer i alle 7 kommunene har hatt dårligere sysselsettingsutvikling i 2008-2013 enn utviklingen i landet som helhet. Det varierer mellom kommunene hvilke næringer som kommer best og dårligst ut. Regionen har et bredt tilbud av videregående utdanning. Med tanke på framtidige omsorgsutfordringer har tilbudet av høyere utdanning i regionen god «grunnstruktur» som kan utvikles videre. Det omfatter også desentralisert utdanning. Næringsliv, kommuner og andre aktører gir anbefalinger om grep for vekst i Sør-Troms. Rapporten gir også anbefalinger på bakgrunn av analysen av strukturelle trekk. Anbefalinger fra Næringslivet: Kompetansesatsing, samarbeid (utdanning, klynger, felles næringsplan), infrastruktur, differensiert boligtilbud, kultursatsing og utnytte nærhet til Ofoten-regionen. Anbefalinger fra kommunene: Samarbeid, bedre infrastruktur, differensiert boligtilbud, rekruttere innbyggere, tilrettelegge arealer, redusere betydningen av fylkesgrensa og satse på kultur og ildsjeler. Andre aktører: Samarbeid om utdanningstilbud, inkludere ungdom i samfunnsutvikling, støtte de små bedriftene, utdanningsvalg over fylkesgrensa og vektlegge helse- og sosialfaglig utdanning. Anbefalinger ut fra strukturanalyse: Helhetlig rekrutteringsstrategi, bygge på funksjonelle regioner, innovasjon i offentlig og privat sektor, stedsutvikling og omdømmebygging, satse på kultur og ildsjeler, komplementaritet med Ofoten i utdanningstilbud, samt se til tunge trender i vekstnæringer og regional arbeidsdeling i næringsutviklingen.

Emneord: Byregion, Sør-Troms, befolkning, næring, steds kvalitet

UTGIVER: Norut, P.O. BOX 6434, N-9294 Tromsø, Norway

Innholdsfortegnelse

1	SAMMENDRAG	3
1.1	Sør-Troms som funksjonell region	3
1.2	Befolkning	3
1.3	sysselsetting og næring	4
1.4	Tjenestetilbud og stedkvalitet	7
1.5	Anbefalinger fra næringslivet	8
1.6	Anbefalinger fra kommunene	9
1.7	anbefalinger fra andre aktører	10
1.8	Anbefalinger i lys av strukturtrekk	10
2	RAPPORTENS TEMA	12
2.1	Sysselsetting som indikator for vekst	12
2.2	Sammenhengen mellom befolknings- og sysselsettingsvekst	13
3	TEORI OM VEKST OG SAMSPILL I BYREGIONER	17
4	VEKST OG SAMSPILL I BYREGIONER.....	18
4.1	Hvilke Faktorer bør vektlegges i analyser av byregioner?	18
4.2	Østlandsforskning: Utvikling i, og samspill mellom norske byer og deres omland	19
4.3	NIBR: By, omland og samhandling av betydning for regional vekst og utvikling	20
4.4	Oxford Research: Samfunnsanalyser i Byregionprogrammet	22
4.5	Telemarksforskning: Regionalt samspill og vekst.....	23
4.6	Sør-troms i nyere analyser	25
5	DATAKILDER I UNDERSØKELSEN.....	26
5.1	Statistikk	26
5.2	Intervju	26
5.3	Skriftlige kilder	27
6	BEFOLKNING, FLYTTING OG ARBEIDSMARKED	27
6.1	Befolkningsutvikling	28
6.1.1	Sør-Tromsregionen	28
6.1.2	Sammenligning med naboregioner og landet	29
6.1.3	Fødsler og flytting.....	30
6.1.4	Flytting mellom Sør-Tromsregionen og utvalgte andre regioner ..	33
6.1.5	Flytting mellom kommunene i Sør-Tromsregionen.	34
6.1.6	Innvandring.....	35

6.1.7	Befolkningsutvikling i tettsteder.....	36
6.1.8	Befolkningsstruktur	38
6.2	Arbeidsmarked og pendling.....	42
6.2.1	Utviklingstrekk i arbeidsmarkedet.....	42
6.2.2	Pendling	44
6.3	Yrkesaktivitet og arbeidsledighet	48
6.4	Utdanningsnivå	49
6.5	Oppsummering.....	52
7	STATUS OG UTVIKLING I NÆRINGSSTRUKTUR	53
7.1	Forklaring av næringsstatistikken.....	53
7.2	Næringsstruktur	56
7.2.1	Sysselsettingsmessig Betydelige næringer i Sør-Troms.....	57
7.2.2	Lokaliseringskvotienter (LQ)	62
7.3	Endringer i næringsstruktur	66
7.3.1	Næringer og vekstkraft : skift-andelsanalyse.....	70
7.4	Sammenligning med Ofoten-regionen.....	86
7.5	Om særskilte enkelt næringer	87
7.5.1	Sjømatnæringen	88
7.5.2	Petroleumsnæringen.....	88
7.5.3	Reiselivsnæringen	88
7.5.4	Bygg- og anleggsnæringen	89
7.5.5	Varehandel	89
7.6	Oppsummering.....	89
8	STEDSKVALITETER OG TJENESTETILBUD	91
8.1	Kultur og opplevelser.....	91
8.1.1	Kulturtilbud – Culture Opportunity Index	92
8.1.2	Besøksnæringer.....	95
8.2	Varehandel og private tjenester	98
8.3	Utdanningstilbudet.....	99
8.3.1	Videregående skoler i Sør-Troms	100
8.3.2	Høyskoletilbud i Sør-Troms	100
8.3.3	Utdanningstilbudet i Ofoten-regionen	101
8.4	Helsetjenester.....	101
8.5	Kulturbaserte stedskvaliteter i kommunene.....	102
8.6	Oppsummering.....	104
9	SAMFERDSELSTILBUD OG INTEGRASJON	104
9.1	Transportinfrastruktur, kommunikasjon og integrasjon i Sør-Troms ...	104
9.2	Pågående og planlagte veiprosjekter som kan påvirke integrasjonen i Sør-Troms	105
9.3	Reisetider til Evenes flyplass, og eventuelle endringer knyttet til planlagte veiprosjekter.....	106
9.4	Betydningen av båt- og fergeruter i Sør-Troms.....	107

10 Å SKAPE VEKST.....107

10.1 Synspunkter fra næringslivet	108
10.1.1 «Med Harstad som motor»	108
10.1.2 Vekst gjennom samarbeid.....	109
10.1.3 Regionrådets rolle	110
10.1.4 Kommunikasjon og samferdsel	111
10.1.5 Kompetanse og rekruttering.....	111
10.1.6 Kulturtilbudet.....	112
10.1.7 Oppfatninger i næringslivet oppsummert	113
10.2 Synspunkter fra kommunene	114
10.2.1 Samarbeid	114
10.2.2 Infrastruktur	115
10.2.3 Innbyggere og boligtilbud.....	115
10.2.4 Kultur og ildsjeler	116
10.2.5 Hva sier plandokumentene?.....	116
10.2.6 Oppsummering.....	118
10.3 Oppfatninger blant andre informanter	119
10.3.1 Samarbeid om utdanning og kompetanse	119
10.3.2 Satsing på ungdommene	120
10.3.3 Ta vare på historien og de små bedriftene	121
10.3.4 Oppsummering.....	121

11 ANALYSE OG KONKLUSJON.....122

11.1 Innbyggere	122
11.2 «Delt region»	124
11.3 Sysselsetting og næringer i vekst og tilbakegang	125
11.4 Utdanning, kultur og stedskvaliteter	132
11.4.1 Utdanning for vekstutfordringer?	132
11.4.2 Kultur og stedsforståelse for vekst?.....	134
11.5 Anbefalinger	135
11.5.2 Anbefalinger fra næringslivet	143
11.5.3 Anbefalinger fra kommunene	143
11.5.4 anbefalinger fra andre aktører.....	144
11.5.5 Anbefalinger i lys av strukturtrekk	144

12 LITTERATUR.....148

13 VEDLEGG.....152

13.1 Vedlegg 1 – Befolkningsstruktur på kommunenivå, 2000 og 2014	152
13.2 Vedlegg 2 – Detaljerte tabeller om næringsstruktur, Lokaliseringskvotienter, samt vekst i sysselsetting næringer Norge og Sør-Tromsregionen 2008-13.....	154
13.3 Vedlegg 3 - Intervjuguide	158
Tema 1: Regionrådets rolle	158
Tema 2: Samspillet mellom offentlige aktører og næringslivet i regionen?.....	159

Tema 3 Samspillet mellom de ulike delene av næringslivet?	160
Tema 4: Kultur og samfunnsutvikling.....	160
13.4 Vedlegg 4: Teori om regional utvikling.....	161
13.5 Vedlegg 5	166
13.6 Vedlegg 6	166
13.7 Vedlegg 7: Videregående skoletilbud i Sør-Tromsregionen	167
13.8 Vedlegg 8: Studietilbud ved Høyskolen i Harstad.....	169
13.9 Vedlegg 9: Studietilbud ved Narvik videregående skole.....	169
13.10 Vedlegg 10: Studietilbud ved Høyskolen i Narvik	170

Forord

Dette prosjektet er gjennomført i et samarbeid mellom Norut og Østlandsforskning. Foruten forfatterne har også Anne Katrine Normann og May-Britt Ellingsen, begge fra Norut, medvirket i prosjektet. Normann har deltatt i intervjuarbeidet og Ellingsen har bidratt i kvalitetssikringen gjennom å kommentere tidlige utkast.

Vi vil takke alle informantene våre for at de tok seg tid til å delta i intervjuene, og på den måten bidra med viktig kunnskap og interessante synspunkter. Vi takker også Sør-Troms regionråd for oppdraget og for et godt samarbeid.

Tromsø

Toril Ringholm
prosjektleder

1 SAMMENDRAG

Sør-Tromsregionen, som her omfatter kommunene Harstad, Gratangen, Lavangen, Kvæfjord, Ibestad, Salangen og Skånland, er en av de 33 regionene som er med i det nasjonale Utviklingsprogrammet for byregioner (Byregionprogrammet). I dette arbeidet studeres regionen under ett, med vekt på å få fram særtrekk ved de enkelte kommunene, deres utfordringer og deres mulighet for å bidra til vekst. Forholdet til Ofoten-regionen inngår som et element i deler av analysen. Vekst er undersøkelsen beregna ut fra **vekst i sysselsetting og vekst i befolkning**. Undersøkelsen bygger på flere datakilder: Statistikk, intervju og skriftlige kilder.

1.1 SØR-TROMS SOM FUNKSJONELL REGION

Analysen viser at Sør-Tromsregionen funksjonelt sett er en «delt» region. Det er en naturlig bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Harstad, som består av Harstad, Kvæfjord, Skånland og Ibestad, samt Tjeldsund og Evenes i Nordland fylke. De øvrige kommunene i Sør-Tromsregionen, Salangen, Lavangen og Gratangen orienterer seg mot Midt-Troms og Narvik. Handelsregionene sammenfaller i stor grad med BA-regionene og understøtter mønsteret med en «delt» Sør-Tromsregion, der en funksjonell region avtegner seg i området rundt Harstad. Flere forbedringer er i gang på samferdselsområdet, noe som vil lette kommunikasjonen internt i regionen for dem det gjelder. De prosjektene som er igangsatt utgjør imidlertid ikke et vesentlig potensial for å endre mønsteret av funksjonelle regioner. Et kystveiprojekt som foreløpig er på idestadiet kan knytte Ibestad tettere til Harstad og gjøre denne kommunen viktigere som pendlingskommune til Harstad

Vi ser også at vekst og tilbakegang i tettsteder, samt mønsteret for større interkommunale samarbeid i helsesektoren ser ut til å sammenfalle med dette funksjonelle mønsteret. Dette er et mønster som kan ha betydning i den grad det er et ønske om å utforme felles, overordnede satsinger på rekruttering. Dersom slike satsinger skal skje i et samarbeid mellom kommuner og næringsliv, og eventuelt inkludere sivilsamfunnets organisasjoner, kan det være hensiktsmessig å arbeide ut fra en todeling, der institusjonene rundt den funksjonelle Harstad-regionen inngår i en satsing, og det søkes samarbeid med aktører i Ofoten-regionen og eventuelt Midt-Troms for tiltak som omfatter Salangen, Langen og Gratangen.

1.2 BEFOLKNING

Sør-Tromsregionen har en alarmerende befolkningsutvikling i alle kommunene. Selv om det 2013-14 var befolkningsoppgang i alle kommunene var det i fem- og syvårsperiodene før enten nedgang i befolkning og/eller sysselsetting for nesten alle kommunene. Fødselstallene er negative eller for lave til å gi vekst for alle kommunene, med unntak for Lavangen og til dels Harstad. Befolkningsveksten har primært kommet gjennom innvandring fra Afrika og Asia. Det mest alvorlige er imidlertid at eldrebølgen vil gi en kommende omsorgsutfordring. Fallende omsorgsrater gir utfordringer både i form av finansiering, knapphet på arbeidskraft og innovasjonskrav. Den finansielle utfordringen er at færre yrkesaktive skal finansiere flere omsorgstrengende. Samtidig

skal produksjon og andre samfunnsfunksjoner holdes i gang, og alle bransjer må konkurrere mer enn før om å tiltrekke seg kvalifisert arbeidskraft. Regionen har også netto utpendling.

Analysen viser at Sør-Tromsregionen funksjonelt sett er en «delt» region. Det er en naturlig bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Harstad, som består av Harstad, Kvæfjord, Skånland og Ibestad, samt Tjeldsund og Evenes i Nordland fylke. De øvrige kommunene i Sør-Tromsregionen, Salangen, Lavangen og Gratangen orienterer seg mot Midt-Troms og Narvik. Dette er et mønster som kan ha betydning i den grad det er et ønske om å utforme felles, overordnede satsinger på rekruttering.

Utdanningsnivået i regionene er omtrent som i landet som helhet. Mellom de enkelte kommunene er det forskjell i utdanningsnivå som langt på vei kan forklares med ulikhet i næringsstruktur.

1.3 SYSSELSETTING OG NÆRING

I forhold til Norge som helhet hadde Sør-Tromsregionen i 2013 betydelig større andel av sysselsatte innen Helse og sosialtjenester, og i Offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring. Sør-Troms hadde også relativt flere innen primærnæringene, i Transport og lagring og i Undervisning. Regionen hadde klart mindre andeler sysselsatte enn landsgjennomsnittet i Industri og Teknisk tjenesteyting og eiendomsdrift, og noe lavere andeler i Forretningsmessig tjenesteyting, Informasjon og kommunikasjon, og Bygg og anlegg.

Næringsstrukturen i Sør-Tromsregionen er nokså lik den i naboregionene og ellers i Troms. Sør-Troms har større andel sysselsatte i primærnæring enn Ofoten og Tromsøregionen, men mindre enn de andre regionene. Innen Bergverk og utvinning har Sør-Troms klar mer enn de andre regionene, men allikevel ikke særlig større andel enn landssnittet. Denne aktiviteten er utelukkende knyttet til Harstad kommune, og det dreier seg om utvinning av petroleum og andre tjenester tilknyttet dette

Harstad skiller seg fra de andre kommunene med hensyn til størrelse og næringsstruktur. Harstad kommune har 10 ganger så mange arbeidsplasser som den største omlandskommunen, Kvæfjord. Offentlig forvaltning utgjør en tredjedel av arbeidsplassene i Harstad kommune, som har lavest andel av alle kommunene, mens den utgjør to tredjedeler av arbeidsplassene i Kvæfjord kommune. I de øvrige kommunene ligger offentlig sektors andel fra 40 til drøye 60% prosent av totalt antall arbeidsplasser. Harstad kommune har naturligvis tilsvarende større andel sysselsatte innen private og offentlige foretak.

De private næringene som bidrar positivt for Sør-Tromsregionen samlet er Utvinning av råolje og naturgass, og Tjenester til Bergverk. De samme private næringene gjelder også for Harstad. Ellers merker vi oss Maskinindustri i Gratangen, og Spesialisert bygge og anleggsvirksomhet i Lavangen.

Det er ingen enkelt næringer som særlig bidrar negativt for Sør-Tromsregionen eller Harstad. For alle de andre kommunene bidrar Jordbruket negativt. Sysselsettingen i Fiske, fangst og akvakultur i Ibestad bidrar også negativt, samt Transportmiddelindustri i Skånland.

Vi ser at det bare er en næring hvor konkurransekomponenten samlet har bidratt med mer enn 100 ekstra sysselsatte i Sør-Troms i perioden 2008-13, og det er *Bergverksdrift og utvinning* (=petroleum her). Flere næringer har imidlertid konkurransekomponenter som har bidratt negativt med mer enn 100 sysselsatte:

- Bygg og anlegg
- Undervisning
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
- Helse og sosialtjenester

Samlet har næringene i Sør-Troms vært så lite konkurransedyktige at sysselsettingsendringen i perioden er 632 mindre enn den ville vært om man hadde opplevd samme vekst i alle næringer som Norge samlet har hatt.

Flere av de enkeltnæringene som særlig har bidratt til sysselsettingsvekst i **Sør-Troms** de siste årene er knyttet til petroleumsnæringa. Kunstnerisk virksomhet og underholdning har også bidratt betydelig til sysselsettingsvekst i regionen. Disse næringene dominerer også på listen over **Harstad** kommune sine «gode» næringer.

Hvis vi ser bort fra offentlige næringer, så merker vi oss at Forretningsmessig tjenesteyting eller og Landtransport og rørtransport har bidratt særlig til sysselsettingsvekst i **Kvæfjord**.

I **Skånland** er det særlig Transportmiddelindustri ellers og Detaljhandel som har vært viktige.

I **Ibestad**, hvor det har vært relativt store endringer i næringsstruktur, er det flere næringer som har bidratt betydelig til sysselsettingsvekst, særlig Fiske fangst og akvakultur, Sjøfart og Næringsmiddelindustri.

I **Gratangen** har flere næringer knyttet til Bygg og anleggsbransjen vært viktige, men også Bibliotek, museer oa, og Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet.

I **Lavangen** er det flere næringer knyttet til Bygg og anlegg eller eiendom, men også Jordbruk og Overnattingsvirksomhet.

I **Salangen** har Næringsmiddelindustri og Fiske, fangst og akvakultur vært viktige, men også Forlagsvirksomhet.

Harstad skiller seg fra de øvrige kommunene i Sør-Tromsregionen når det gjelder næringsstruktur; fordi den er en by og har større andeler sysselsatte innen varehandel og privat og forretningsmessig tjenesteyting, og har en vesentlig lavere andel offentlig ansatte enn de andre kommunene i regionen. Offentlig forvaltning utgjør ca. en tredjedel av de sysselsatte i Harstad, mens de utgjør fra opp mot halvparten til drøyt to tredjedeler i de andre kommunene.

Harstad utmerker seg også med betydelig virksomhet tilknyttet petroleumsnæringa. Det er også i de næringene som er sterkest relatert til petroleumsvirksomhet, samt personlig tjenesteyting kommunen kommer best ut på konkurransekomponenten, som uttrykker hvor godt de enkelte næringene kommer ut sett i forhold til de nasjonale vekstratene. De øvrige næringene sakker derimot akterut sammenlignet med veksten på nasjonalt nivå.

I det store bildet ser vi at mange næringer i alle de 7 kommunene har hatt dårligere sysselsettingsutvikling i 2008-2013 enn utviklingen i landet som helhet. Selv om

regionen som helhet hatt vekst i sysselsettingen og bare Kvæfjord og Skånland har hatt nedgang, skulle altså veksten vært sterkere om den hadde fulgt de nasjonale vekstratene. Den nasjonale sysselsettingsveksten er 4% i perioden, og alle kommunene unntatt Gratangen og Lavangen ligger lavere enn dette.

Det er tydelige variasjoner mellom kommunene når det gjelder hvilke næringer som kommer **best og dårligst** ut i konkurransen:

I *Kvæfjord* dreier dette seg om at kommunen er i en marginalt bedre konkurransesituasjon innen transport og lagring, samt offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring.

Skånland gjør det bedre innenfor enn rekke næringer: Primærnæringene, industri, varehandel, overnatting og servering, informasjon og kommunikasjon, både teknisk og forretningsmessig tjenesteyting, og innen offentlig administrasjon. Særlig er kommunen konkurransedyktig når det gjelder industri, der en ligger hele 23% bedre an enn den nasjonale konkurransesituasjonen skulle tilsi.

Ibestad har en særlig høy score på primærnæringene, der kommunen ligger både langt over de øvrige kommunene i regionen og veksten på landsbasis, noe som i all hovedsak er knytta til fiske, fangst og akvakultur. Kommunen kommer godt ut på transport og lagring – sjøfart og fergedrift, samt på helse- og sosialtjenester og overnattings- og serveringsvirksomhet.

Gratagens sterkeste konkurransefortrinn synes å ligge i bygg- og anleggsvirksomhet, der kommunen kommer særlig godt ut i forhold til nasjonalt nivå. Kommunen kommer også godt ut innenfor både teknisk og personlig tjenesteyting.

Lavangen har sine konkurransefortrinn først og fremst innenfor primærnæringene og bygge- og anleggsvirksomhet. Særlig sistnevnte har hatt stor økning i sysselsettingen, med 20%. Også teknisk tjenesteyting, som kan henge sammen med bygge- og anleggsvirksomhet og helse- og sosialtjenester kommer godt ut konkurransemessig.

Salangen kommer særlig sterkt ut innenfor industri, der økningen i sysselsettingen har vært på hele 300% i femårsperioden. Kommunen har for øvrig en god utvikling innenfor informasjon og kommunikasjon, transport og lagring og helse- og sosialtjenester.

Sysselsettingen i primærnæringene går tilbake i alle kommunene, med unntak av Ibestad og Lavangen. Spesielt er tilbakegangen stor i Kvæfjord, med 29%. Primærnæringene i denne kommunen kommer også dårligere ut på konkurransekomponenten enn i noen av de øvrige kommunene.

Relativt mange næringer i kommunene i Sør-Troms har hatt svakere utvikling i sysselsettingen enn nasjonalt. I Harstad dreier dette seg særlig om bygge- og anleggsvirksomhet og teknisk tjenesteyting, men at også undervisning, industri, overnatting- og serveringsvirksomhet, og helse- og sosialtjenester har hatt svakere utvikling enn på nasjonalt nivå i perioden 2008-2014. Blant de sistnevnte synes konkurransen å være noe sterkere innen undervisning. Sysselsettingen i Kvæfjord møter særlig sterkt konkurranse innen varehandel, som kan forklares med økende handelslekkasje til Harstad, etterfulgt av primærnæringene, undervisning og bygge- og anleggsvirksomhet.

For Skånland er konkurransen sterkest når det gjelder helse- og sosialtjenester og undervisning, samt i bygge- og anleggsvirksomhet, selv om sistnevnte bransje ikke er så utsatt som de to øvrige. Ibestad møter, i likhet med Kvæfjord, sterk konkurranse innen varehandel, samt innen helse- og sosialtjenester og undervisning.

Verken Gratangen eller Lavangen har næringer der konkurransekomponenten slår så sterkt inn som i de øvrige kommunene. I begge kommunene slår den sterkest inn når det gjelder undervisning. Salangen, på den andre side, merker særlig konkurransen i bygge- og anleggsnæringen, og denne faktoren er heller ikke ubetydelig når det gjelder teknisk tjenesteyting og undervisning.

Strukturallene forteller at regionen samlet sett har hatt vekst i sysselsettingen de siste årene, men at veksten ligger godt under nasjonalt nivå, enda mer under veksten i Tromsøregionen, men vesentlig høyere enn i Ofoten-regionen, som jo har hatt en betydelig reduksjon i sysselsettingen.

Analysen av næringsstruktur og endring i sysselsetting avdekker næringer som er særlig betydelige for sysselsetting, at noen næringer som har hatt god utvikling nasjonalt er godt representert i regionen, og det er en del næringer hvor man har hatt en bedre utvikling i Sør-Troms enn på nasjonalt plan. Alle disse er kandidater for videre satsing for å realisere utvikling og vekst i sysselsetting og bosetting.

Hva man skal satse på, og hvor og hvordan, bør imidlertid også ta hensyn til arbeidsdelingen innad i Sør-Tromsregionen og forutsetningene for vekst for ulike næringer i delene av Sør-Troms, og hvordan man tror utsiktene er for de ulike næringene. For det siste kan det være nyttig å tenke funksjonelle næringer, med verdikjeder og næringsklynger i regionen.

1.4 TJENESTETILBUD OG STEDKVALITET

Når det gjelder de framtidige omsorgsutfordringene har utdanningstilbudet i regionen en god «grunnstruktur» som kan utvikles videre, enten på egen hånd eller i samarbeid med andre institusjoner. Tilbudet er også slik at mange kan ta desentralisert utdanning, og altså slippe å bytte bosted mens de er under utdanning. I de kommunene der Studiesenteret.no har tilbud, omtales dette tilbudet positivt av flere av dem vi snakket med.

Innenfor utdanning påpekes også muligheten for å utnytte nærheten til Narvik gjennom å utforme nye tilbud i fellesskap. Her nevnes etableringen av studiet Internasjonal Beredskap som et særlig vellykket eksempel. Studiet kom i stand på initiativ fra HiH, HiN og Brannskolen og gjennomføres i samarbeid med bl.a. Veritas og Sivilforsvaret. Det er nå finansiert over statsbudsjettet.

Å skape utdanningstilbud som har den innretningen og fleksibiliteten som næringslivet og det offentlige har behov for, handler ikke bare om enkelthenvendelser, understrekes det. Det trengs arenaer der de ulike aktørene jevnlig møtes nettopp for dette formålet. Flere konkrete forslag/ønsker kom fram i intervjuene, noe som tyder på at det vil være engasjement for et slikt initiativ.

- Transport
- Kulturnæringer, produsentutdanning

- Språk- og samfunnskunnskap for utlendinger
- Teknisk kompetanse

Kultur- og besøksnæringene har størst relativ betydning i Harstad, Skånland og Gratangen. Særlig er Gratangen interessant her, fordi en har bygd opp et betydelig miljø i en kommune som ikke har et tettsted. Det viser at med de rette ideene og ildsjelene er det mulig å få til store ting på små steder. Videre betyr det at det er et godt grunnlag for disse næringene både i den delen av Sør-Tromsregionen som utgjør Harstad bo- og arbeidsmarkedsregion og i den delen av Sør-Tromsregionen som funksjonelt er mer knyttet til Ofoten-regionen. De temaene som informantene trekker fram som aktuelle å bygge nye kultur- og reiselivssatsinger på, er i stor grad slike som kan være aktuelle i flere kommuner: Krigshistorie, korsang, sykkelturisme, fisketurisme, nordlysturisme og idrettsarrangement. Vi har imidlertid ikke så omfattende kunnskap om grunnlaget for utvikling av tilbud om hvert enkelt tema at vi kan trekke konklusjoner om hvorvidt det er særlig relevant i bestemte kommuner. Det synes å være oppslutning om at prosjektet «Imella» er en god plattform å bygge videre på når det gjelder deler av videre kultursatsing. Dette betyr ikke nødvendigvis at så mye som mulig bør plasseres under denne paraplyen, men at ambisjonen om å skape tilbud som oppmuntrer til mer kontakt og integrasjon i Sør-Tromsregionen, og som er et tilbud til både fastboende og tilreisende, kan videreføres i nye satsinger.

Samtidig som kulturlivet, særlig i Harstad men også i de omkringliggende kommunene, oppleves som variert og spennende, ser vi at det er sårbart. For eksempel skaper nye kulturhus i både de nære og de fjernere av de omkringliggende regionene økt konkurranse. Det dreier seg både om konkurransen om publikum til forestillinger med kjente artister, konkurransen om dyktig teknisk personell. Kulturhuset har for eksempel blitt nøyer på å kreve eksklusivitet til artister, dvs. at de ikke skal opptre i samme tidsperiode på scener som ligger nær Harstad og der en konkurrerer om det samme publikummet. Vi får også høre at det nye kulturhuset i Bodø, nærmest har «støvsugd» det regionale markedet for velkvalifisert teknisk personell. Dette viser at selv om Harstad har en sterk posisjon som kulturby, er kulturlivet her trolig også sårbart for den økte konkurransen som melder seg i kjølvannet av at stort sett alle regioner og steder er blitt mer opptatte av kultur som grunnlag for identitetsbygging, steds kvalitet og attraktivitet. Dette er utviklingstrekk som også er viktige å se i sammenheng med utdanningstilbudet.

1.5 ANBEFALINGER FRA NÆRINGSLIVET

Næringslivets anbefalinger for tiltak som kan fremme vekst framkommer i intervjuene med næringslivsaktører og prosjektrapporter. De kan oppsummeres i følgende punkter:

- Satsing på kompetanse. Spesielt ingeniørfaglig og teknisk, og innen oppdrett.
- Samarbeid. Bygge på gode erfaringer, bl.a. innen entreprenørnæringen og i sjømatnæringen. Nærings- og kommuneoverskridende tema som trekkes fram. Spesielt gjelder dette:
 - a) Samarbeid med utdanningsinstitusjoner om nye og gjerne skreddersydde utdanninger.

- b) Utvikling av klynger og andre former for samarbeid mellom bedrifter, også de små bedriftene, med liten prosjektlederkapasitet.
 - c) Samarbeid med Regionrådet om felles næringsplan. Regionrådet må bli mer villig til å prioritere mellom kommuner.
- Infrastruktur er viktig:
 - a) Utbedring av fylkesveiene
 - b) Flere flyavganger fra Evenes til Bodø, Trondheim og Stavanger
 - c) Muligheter til å jobbe underveis på hurtigbåten Harstad-Tromsø.
 - d) Mulighet til å reservere plasser på hurtigbåtene.
 - e) Tilgang på næringsarealer og smidig byggesaksbehandling
- Boligtilbudet. Utleieboliger for folk som kommer for å arbeide både i kortere og lengre perioder.
- Kultur. Attraktiviteten, betyr mye for å rekruttere kompetansepersonell, både kultur- og besøksnæringene og den frivillige delen av kulturlivet.
- Nærheten til Ofoten-regionen bør utnyttes bedre, ved å bygge mer samarbeid mellom bedrifter og i utvikling av utdanningstilbud.

1.6 ANBEFALINGER FRA KOMMUNENE

Anbefalingene om vekstfremmende tiltak fra kommunen bygger på intervjuene med ordførere og rådmenn, samt gjennomgang av kommunale planer og andre styringsdokumenter.

- Samarbeid. Trekke lærdom av, og videreføre gode erafringer
- Infrastruktur. Transportinfrastruktur og digital infrastruktur må være oppdatert. Ny kystveg Tromsø-Finnsnes-Harstad kan korte ned reisetida mye mellom de tre stedene og mellom Ibestad og Harstad slik at Ibestad kan bli mer attraktiv som pendlingskommune til Harstad.
- Differensiert boligtilbud. Finne gode finansieringsmodeller for utleieboliger, noe som må utformes i et samarbeid mellom kommune og næringsliv.
- Rekruttering av innbyggere. Arbeidskraften som rekrutteres må bli innbyggere.
- Tilrettelegging av arealer for både næring og bolig bør kommunene samarbeide om.
- Fylkesgrensa sin praktiske betydning må reduseres.
 - a) Samferdsel, f.eks. bussruter
 - b) Forutsigbare ordninger for å ta videregående utdanning på andre siden av fylkesgrensa.
 - c) Se Sør-Tromsregionen og Ofoten-regionen mer i sammenheng: Utdanning, kultursatsing og næringsutvikling
- Kultur og ildsjeler må støttes mer.

1.7 ANBEFALINGER FRA ANDRE AKTØRER

Disse anbefalingene er oppsummert på bakgrunn av intervjuer med representanter for utdanningsinstitusjoner, ungdomsråd, Statens vegvesen, frivillige organisasjoner og politisk opposisjon i noen av kommunene.

- Samarbeid om nye utdanningstilbud må involvere både utdanningsinstitusjonene, næringslivet, offentlig sektor og ungdommene.
- Ungdommene må få mer kunnskap om mulighetene som ligger i regionen når det gjelder arbeid og utdanning, og de må involveres i lokal og regional planlegging.
- De små bedriftene i Harstad må bli mer «sett» når det utformes grep for utvikling av regionen.
- Fylkesgrenser må ikke redusere valgmulighetene når det gjelder videregående utdanning.
- Helse og sosial er viktige utdanninger for framtidig vekst. De må ikke komme i skyggen av de teknologiske utdanningene.

1.8 ANBEFALINGER I LYS AV STRUKTURTREKK

På bakgrunn av de strukturelle utfordringene som er avdekket i analysen kommer følgende anbefalinger om tema for mer overordnede strategier for vekst i Sør-Tromsregionen. Dette er tema som er gyldige i større eller mindre grad for alle kommunene i regionen og som kan konkretiseres på ulike måter.

Helhetlig rekrutteringsstrategi: Befolkningsutfordringen viser at det er behov for å satse på rekruttering av innbyggere. Potensialet ligger i: 1) innvandring, hovedsakelig fra Afrika og Asia, og 2) arbeidskraft, utenlandsk og innenlandsk, som rekrutteres til bedrifter på korte eller lengre kontrakter, og som reiser tilbake etter endt kontraktsperiode, 3) «tilbakeflyttere» 4) beholde en større andel av ungdommene i regionen under utdanningsløpet.

Funksjonelle regioner: I Sør-Tromsregionen ligger den funksjonelle BA-regionen rundt Harstad og består av Harstad, Kvæfjord, Skånland, Ibestad, Evenes og Tjeldsund. Gratangen er forbundet med Narvik-regionen og Salangen er mer orientert mot Midt-Troms. Ulike strategier for vekst, f.eks. regional næringsplanlegging, bør ta utgangspunkt i den funksjonelle regionen for det aktuelle området.

Hvordan nye satsinger for vekst i Sør-Tromsregionen skal foregå, og tiltak utformes, bør også vurderes med henblikk på en fremtidig kommune- og regionstruktur. Det er god grunn til å tro at det vil skje endringer her de nærmeste årene. Det kan også tenkes at når mange peker på at regionrådet er for konsensusorientert, kan dette bunne i et underliggende ønske om et organ med beslutningsmyndighet over et større geografisk område enn dagens kommuner utgjør.

Innovasjon i offentlig så vel som privat sektor. Innovasjon er regnet som en kilde til vekst. I denne analysen er ikke innovasjonsevnen i regionen undersøkt, og vi kan ikke trekke konklusjoner om dette. Innovative kommuner og bedrifter vil foruten å finne bedre løsninger på utfordringene også ha et fortrinn når det gjelder å tiltrekke seg

kvalifisert arbeidskraft, fordi kvalifiserte medarbeidere ser etter faglige utviklingsmuligheter i tillegg til lønn.

Stedsutvikling og omdømmebygging. I Sør-Tromsregionen finnes det både tettsteder som vokser og tettsteder der befolkningen går tilbake. Samtidig finnes det steds kvaliteter, arrangementer og prosjekter som kan løftes fram og videreutvikles både i form av mer overgripende satsinger og nye, stedsspesifikke prosjekt.

Kultur og ildsjeler henger sammen og Sør-Tromsregionen har begge deler. Det synes ikke å være en tydelig sammenheng mellom kommunens satsing på kultur, og tilflytting. Kultursatsing kan også være en strategi for å ta vare på de innbyggerne man allerede har og for å begrense utflyttingen. Samtidig er det forbindelser mellom kultur, stedsutvikling og besøksnæringene. Å styrke disse forbindelsene kan bidra til vekst.

Utdanningstilbudet i Sør-Troms og Ofoten er samlet sett godt. Det er gode kompetansemiljø både på videregående nivå og i form av høyskoler i Harstad og Narvik og Studiesenteret.no. Det kan være potensial for samarbeid om nye tilbud. Ungdommer bør inviteres til å være med i prosessen ved slike initiativ.

Næringsutvikling avhenger av alle de faktorene som er nevnt over. Næringsstrukturanalysen, og analysen av sysselsettingsendringer i enkelt næringer i de ulike kommunene har pekt på to andre tilnærminger til å arbeide med næringsutvikling. Den ene knytter seg til at noen næringer er utsatt for tunge trender, og kan forventes å enten vokse eller gå tilbake de nærmeste årene. Klarer man å få en næringsstruktur med overvekt av nasjonalt voksende næringer vil det være lettere å oppnå sysselsettingsvekst samlet sett i regionen. Dette er krevende, og må ha et langsiktig perspektiv.

Den andre tilnærmingen knytter seg til at regionen i noen næringer samlet vokser mer enn samme næring nasjonalt. Årsakene til dette kan være tilfeldig, men det er vel så sannsynlig at bedriftene i disse næringene er dyktige og evner å gjøre gode valg og gjennomføre planene sine bra. Understøttning av bedriftene/næringsklyngene i disse næringene for å få til videre vekst i og rundt dem kan da være en fruktbar strategi, og særlig om næringene også er næringer som forventes å vokse nasjonalt.

Dersom man har bedrifter/næringsklynger som ikke lykkes så godt sammenlignet med næringen ellers i landet så kan det også satses på bedrifts- og klyngeutviklingstiltak for disse, men da bør det trolig kun satses i næringer hvor man forventer sterk vekst. Slike tiltak og strategier for næringsutvikling som er nevnt her kan være rettet mot ulike geografiske nivåer i regionen. For noen næringer kan hele Sør-Troms være en fornuftig region for en slik satsing, for andre vil bedrifter i enkeltkommuner eller i noen få kommuner være det rette omfanget.

Hva man skal satse på, og hvor og hvordan, bør imidlertid også ta hensyn til arbeidsdelingen innad i Sør-Tromsregionen og forutsetningene for vekst for ulike næringer i delene av Sør-Troms, og hvordan man tror utsiktene er for de ulike næringene. For det siste kan det være nyttig å tenke funksjonelle næringer, med verdikjeder og næringsklynger i regionen.

2 RAPPORTENS TEMA

Sør-Tromsregionen, som her omfatter kommunene Harstad, Gratangen, Lavangen, Kvæfjord, Ibestad, Salangen og Skånland, er en av de 33 regionene som er med i det nasjonale Utviklingsprogrammet for byregioner (Byregionprogrammet). I en del sammenhenger er Sør-Tromsregionen også benevnt Harstadregionen i rapporten, blant annet i noen diagrammer. Denne rapporten er en kunnskapsinnhenting med vekt på å identifisere faktorer som kan ha positiv og negativ betydning for vekst i Sør-Tromsregionen. I dette arbeidet er hensikten å studere regionen under ett, med vekt på å få fram særtrekk ved de enkelte kommunene, deres utfordringer og deres mulighet for å bidra til vekst. Forholdet til Ofoten-regionen inngår som et element i deler av analysen.

Kunnskapsinnhentingene skal danne utgangspunkt for utmeisling av det videre arbeidet og konkretiseringen av tiltak for bedre økonomisk vekst og samspill i Harstadregionen.

Rapporten starter med en presentasjon av relevant teori om vekst og samspill i byregioner. På denne bakgrunn er det valgt ut et sett med faktorer som føres videre i den empiriske delen, og som belyses i sine respektive kapitler: Befolkning, flytting og arbeidsmarked, utvikling og samspill i næringslivet, utdanning, samferdsel og handel. Videre presenterer vi ulike aktørers syn på hva som er utfordringer når det gjelder å skape vekst, samt deres forslag til grep og tiltak for å styrke veksten.

Rapporten avsluttes med en sammenfattende analyse, der utfordringer og muligheter for regionen som helhet og de enkelte kommunene trekkes fram. Aller først vil vi imidlertid forklare hva vi mener med *vekst* i vår sammenheng her.

2.1 SYSSELSETTING SOM INDIKATOR FOR VEKST

Når man snakker om vekst knyttet til regional utvikling kan ulike faktorer vektlegges. **Her vil vi konsentrere oss om vekst i sysselsetting og vekst i befolkning.**

I andre sammenhenger vektlegges vekst i verdiskapning. Begrunnelsen for å undersøke sysselsetting er at dette ofte er en bedre indikator enn verdiskapning. Sysselsettingsutviklingen har en egenverdi som indikator siden mange av virkemidlene i regional- og næringspolitikken er rettet mot arbeidsplasser. Sysselsettingsstatistikken er en god statistikkilde. Den finnes for lengre tidsperioder, med både kommune- og næringsfordelte tall. Selv om ulike næringer har ulik arbeidskraftsintensitet, og selv om denne kan endres over tid, begrunnes bruk av denne indikatoren med at det er klare koblinger mellom struktur og utvikling i verdiskapning og i sysselsetting. Om lag 2/3 av verdiskapningen innenfor fastlandsnæringene fordeles til lønnskostnader. I regionale analyser kan sysselsettingstall være vel så relevante som verdiskapningstall siden sysselsettingen og lønningene ofte er "mer lokale" enn andre verdiskapningskomponenter, som kapitalavkastning. Vi har ikke inkludert analyser av verdiskapning her.

2.2 SAMMENHENGEN MELLOM BEFOLKNINGS- OG SYSSELSETTINGSVEKST

I dette kapitlet vil vi se **endring i antall arbeidsplasser i sammenheng med befolkningsutviklingen**. Nedgang i antall innbyggere kan gi en negativ effekt på antall arbeidsplasser og/eller næringsutviklingen fordi det kan gi redusert etterspørsel etter varer og tjenester fra både offentlig og privat sektor. Redusert innbyggertall kan gi lavere rammetilskudd til kommunene og redusert kommunal tjenesteproduksjon. Et redusert tjenestetilbud kan i neste omgang svekke regionens attraksjonskraft i forhold til tilflytting, alternativt øke utflyttingen, og vi kan få en selvforsterkende negativ utviklingsspiral.

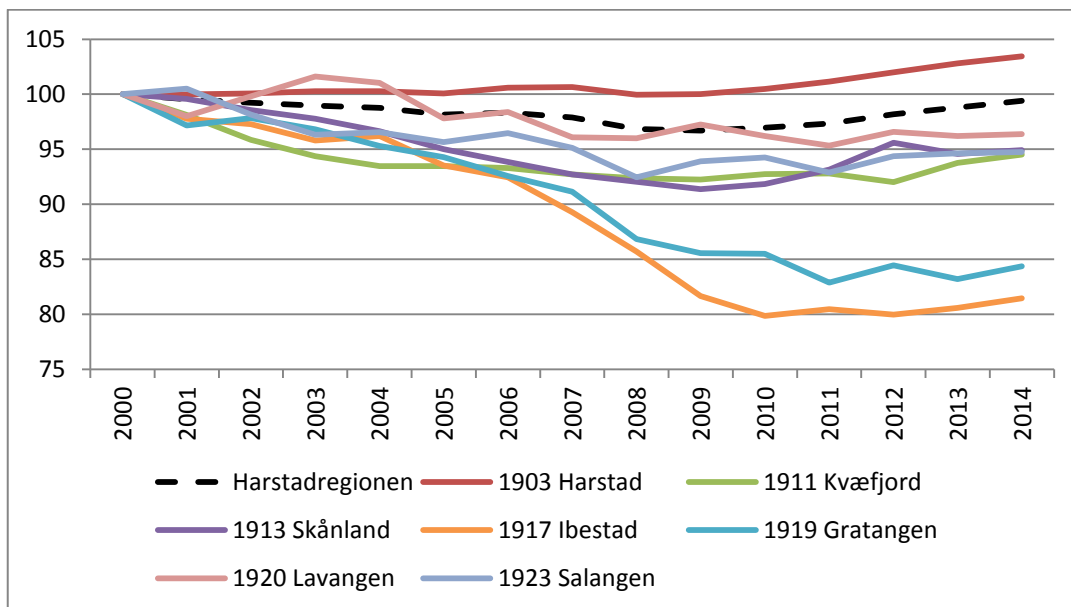
Ved å krysstabulere utviklingsindikatorene kan man lage en typologi:

1. **Utviklingskommune:** positiv utvikling i både arbeidsplasser og befolkning.
2. **Bostedskommune:** negativ arbeidsplassutvikling, positiv befolkningsutvikling.
3. **Arbeidskommune:** positiv arbeidsplassutvikling, negativ befolkningsutvikling.
4. **Uttynningskommune:** negativ utvikling i både arbeidsplasser og befolkning.

Både en utviklingskommune og en bostedskommune vil generere næringsutvikling og dermed positive utviklingsspiraler. Dette kommer av at befolkningsvekst for det første genererer økt etterspørsel etter varer og tjenester og for det andre gir økte kommunale inntekter gjennom inntektssystemet.

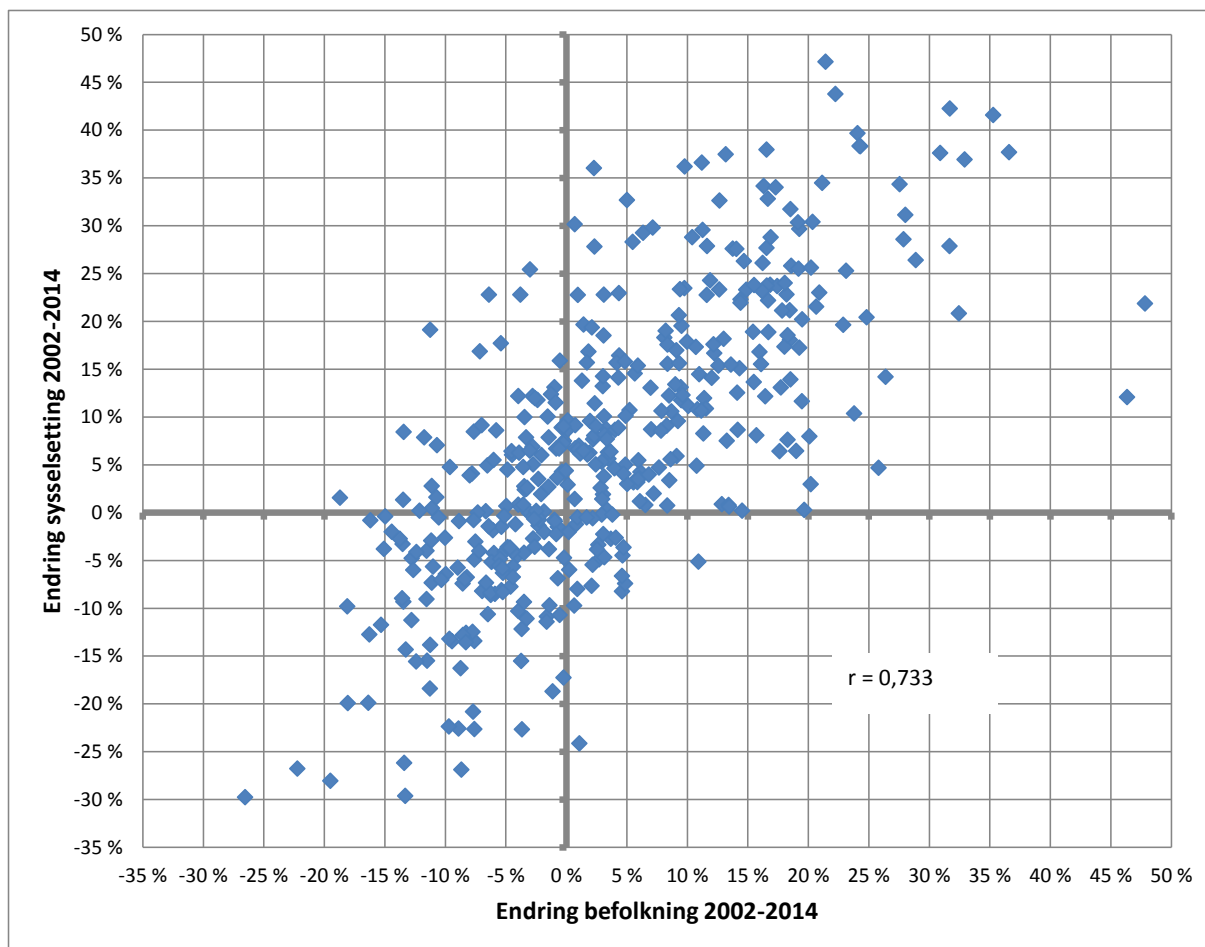
Arbeidskommuner har, i hvert fall på kort sikt, mindre vekstkraft enn bostedskommunene fordi effekten på kommuneøkonomien vil være mindre. Dessuten er det høyst usikkert om etterspørselen etter varer og tjenester øker nevneverdig ved økt antall arbeidsplasser i kombinasjon med befolkningsnedgang. Dette vil avhenge av om arbeidstakere bruker lønna si i arbeids- eller bostedskommunen.

Sør-Tromsregionen har samlet hatt nedgang i befolkning de siste 25 år (1990-2014), men de siste årene har det vært en positiv utvikling. Dette er illustrert i fig. 1. I perioden 2008-2014 har alle kommunene i Sør-Tromsregionen hatt befolkningsvekst, unntatt Ibestad og Gratangen. Befolkningsveksten i Harstad kommune utgjør hoveddelen av veksten for regionen som helhet disse siste årene. Det siste året (2013-2014) har samtlige kommuner hatt befolkningsvekst. Befolkningsveksten skyldes økt innvandring, først og fremst fra land i Afrika og Asia.

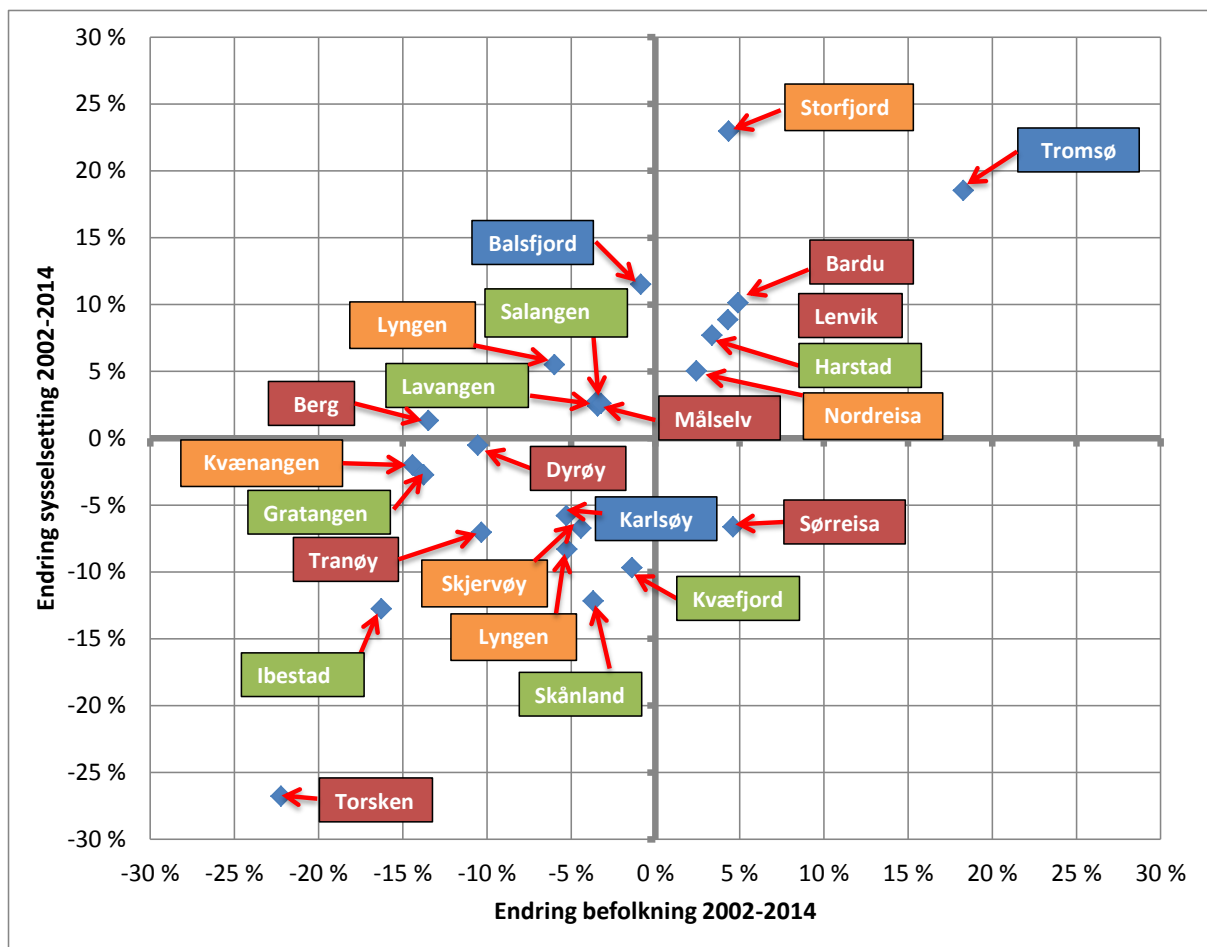
Figur 1: Befolkningsutvikling i Sør-Tromsregionen. Indeks. År 2000=100. Kilde: SSB og ØF.

Figuren nedenfor viser et plott for befolknings- og arbeidsplassvekst med alle landets kommuner for perioden 2002-2014. Korrelasjonskoeffisienten r (Pearsons r) på 0,73 forteller oss at det er en sterk positiv korrelasjon mellom befolkningsutvikling og arbeidsplassutvikling. I øverste høyre kvadrant finner vi vekstkommunene, med framgang både i sysselsetting og befolkning. Blant Troms-kommunene plasserer Tromsø, Storfjord, Bardu, Lenvik, Harstad og Nordreisa seg her. Kommunene Balsfjord, Salangen, Lavangen, Lyngen, Målselv og Berg plasserer seg i øverste venstre kvadrant, og ut fra definisjonene over er de arbeidsregioner. Dvs. positiv arbeidsplassutvikling og negativ befolkningsutvikling. Sørreisa skiller seg ut som den eneste kommunen med kombinasjonen befolkningsvekst og arbeidsplassnedgang. De øvrige kommunene i Troms (Kvænangen, Gratangen, Tranøy, Ibestad, Torsken, Skånland, Lyngen, Karlsøy, Dyrøy og Skjervøy) har negativ utvikling i både arbeidsplasser og befolkning.

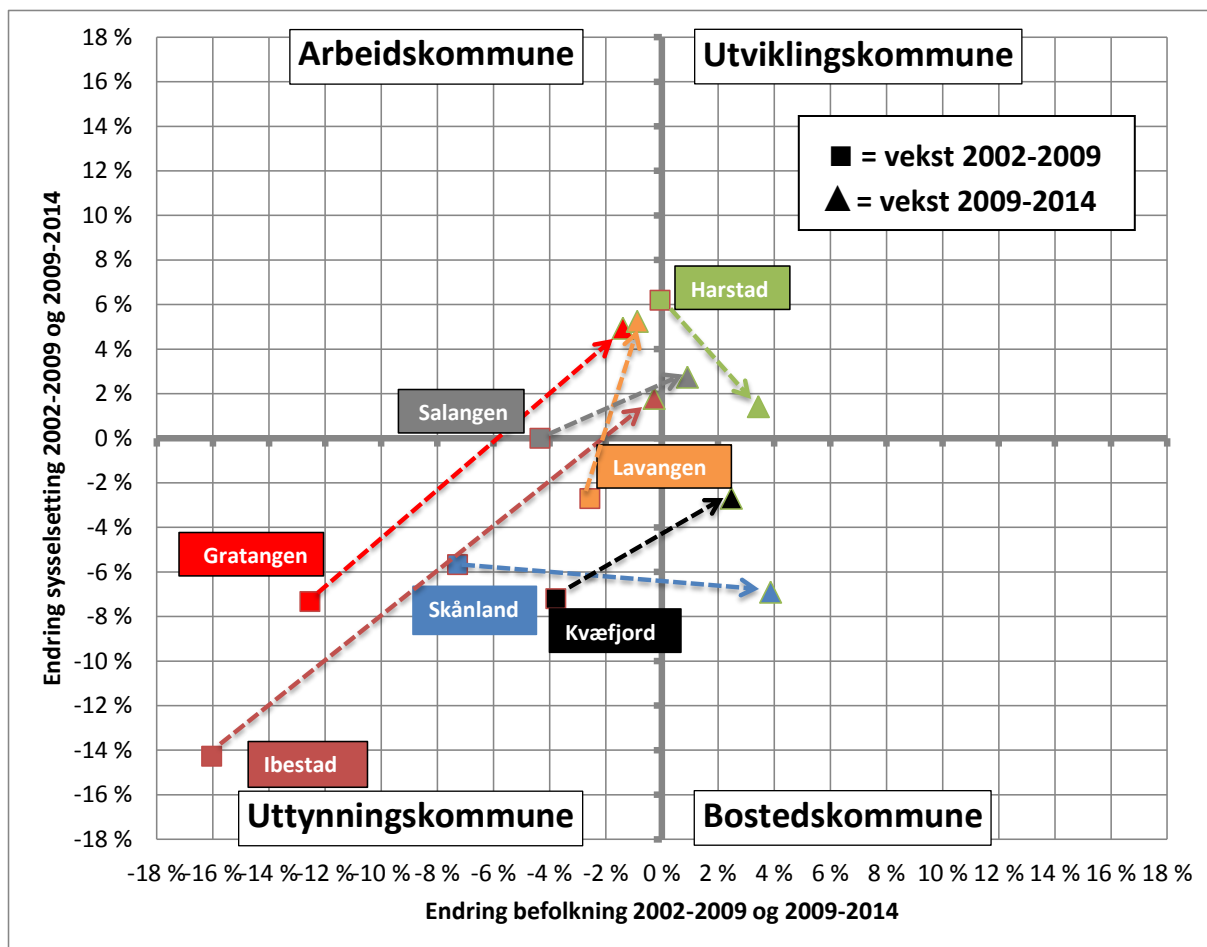
Figur 2: Vekst i befolkning og sysselsetting 2002-2014. Alle kommuner i landet. Kilde: SSB og ØF.

I Figur 3 har vi plottet kun kommunene i Troms og lagt på fargekoder ut fra hvilken region de tilhører. Tromsø kommune skiller seg ut både i sin planregion og i fylket for øvrig med både høy befolknings- og arbeidsplassvekst. I motsatt ende skiller Torsken seg ut med meget negativ utvikling i både befolkning og sysselsetting. I Sør-Tromsregionen er det kun kommunen Harstad som har befolknings- og arbeidsplassvekst. Salangen og Lavangen faller inn under kategorien arbeidskommuner, mens de øvrige kommunene i regionen har negativ utvikling i både befolkning og sysselsetting.

Figur 3: Vekst i befolkning og sysselsetting 2002-2014 på kommunenivå i Troms. Kilde: SSB og ØF.

I Figur 4 viser vi utviklingen for kommunene i Sør-Troms fra perioden 2002-2009 og til perioden 2009-2014. De to periodene som er valgt synliggjør forskjellen mellom en periode med moderat innvandring, og den siste perioden med høy innvandring. Innenfor sysselsettings- og næringsutvikling har veksten i Sør-Tromsregionen vært liten i begge perioder.

Figur 4: Plott: Sysselsettings- og befolkningsvekst 2002-2008 og 2009-2014 for kommunene i Sør-Tromsregionen. Kilde: SSB og ØF.

Nesten alle kommunene i Sør-Tromsregionen har hatt en positiv utvikling mellom 2002-2008 og 2009-2014 når det gjelder arbeidsplasser og befolkning. Alle kommuner har hatt bevegelse «opp og til høyre» i figuren, utenom Skånland og Harstad. Ingen kommuner i regionen var uttynningskommune 2009-2014, noe de fleste var i perioden før. Harstad og Skånland hadde dårligere utvikling i arbeidsplasser i den siste perioden enn i den første, men begge hadde bedre befolkningsutvikling. Harstad hadde vekst i arbeidsplasser i begge periodene, men veksten var lavere i den siste perioden enn i den første.

Den prosentvise utviklingen i figuren må ses i sammenheng med at det faktiske antallet sysselsatte i flere av kommunene er lavt. Det er på under 1000 personer i alle andre kommuner enn Kvæfjord og Harstad. Det betyr at selv en liten endring i antallet sysselsatte vil framtre som en betydelig prosentvis endring.

3 TEORI OM VEKST OG SAMSPILL I BYREGIONER

Hva er det som driver økonomisk utvikling, og hvorfor er denne ujevnt geografisk fordelt? Dette er tilsynelatende enkle spørsmål, men som med de fleste enkle spørsmål

er svarene på ingen måte likeframme. Notatene som ble skrevet som grunnlag for Byregionprogrammet bygger på og kombinerer ulike perspektiver på regional utvikling. En mer utførlig beskrivelse av de grunnleggende teoriene er gitt arbeidsnotat til denne undersøkelsen, og finnes i vedlegg 4.

4 VEKST OG SAMSPILL I BYREGIONER

Utviklingsprogram for byregioner – Byregionprogrammet (ByR) – har som målsetting å øke kunnskapen om samspillet mellom by og omland for å styrke disse områdenes regionale vekstkraft. I Norge er det overordnede målet om bevaring av hovedtrekkene i bosettingsmønsteret godt forankret politisk, og ByR må sees i lys av dette. I det følgende presenteres et sammendrag av fire notater som oppsummerer kunnskap og erfaringer om regionalt samspill og vekst i byregioner. Først viser vi fellestrekk og ulikheter mellom de ulike tilnærmingene, deretter hvert notat for seg.

4.1 HVILKE FAKTORER BØR VEKTLLEGGES I ANALYSER AV BYREGIONER?

Notatene har ulike innfallsvinkler og vektlegger ulike faktorer, men det er noe de enes om. Alle notatene har hva vi kan kalle en systemisk tilnærming til utvikling og dynamikk. Dette betyr at suksessen (eller mangel på sådan) til byer, regioner eller bedrifter for den del ikke kan forklares kun utfra dens handlinger og ressurser. Man er på godt og vondt en del av et system i et samspill mellom mange aktører som på ulike måter er knyttet til hverandre. For bedre å forstå regional dynamikk, må vi se på samspillet mellom aktører, systemer og initiativ, og ikke minst evnen til vellykket lagspill – samhandlingen.

Alle notatene tar høyde for at enkelte næringer og bransjer er viktigere enn andre når det gjelder å skape dynamikk. TF er tydeligst på dette og snakker om basisnæringer, mens de andre har et større eller mindre fokus på kunnskapsintensive næringer. Infrastruktur blir trukket fram som en vesentlig faktor for regional utvikling. For å få et boligmarked til å fungere og tiltrekke seg ulike kjøpere, er det viktig at det finnes et diversifisert boligmarked.

Den myke infrastrukturen er viet oppmerksomhet i alle notatene. Det er en erkjennelse av at i mange tilfeller kan kunnskap og læring være viktig for regional utvikling. Dette er en interaktiv prosess, der man er avhengig av et sett av aktører og organisasjoner, og er en forutsetning for innovasjoner.

De fire notatene har i stor grad en felles forståelse av hvordan man skal legge opp regionale analyser; gjennom en kombinasjon av kvantitative og kvalitative data. De kvantitative blir brukt for å kartlegge og skape en oversikt, mens de kvalitative utdyper nyanser og lokale særtrekk. De kvantitative analysene er i stor grad sammenfallende, med et fokus på økonomiske og regionale nøkkeltall. Dette inkluderer:

- Analyse av struktur og utvikling i næringsliv og arbeidsmarked
- Utdanning og kompetanse

- Analyse av bo- og arbeidsmarked og interaksjon i regionen, inkludert pendlingsmønstre
- Analyse av befolkning, inkludert aldersstruktur, flyttemønstre

I analysen av Sør-Tromsregionen bygger vi nettopp på en kombinasjon av slike kvantitative og kvalitative data.

4.2 ØSTLANDSFORSKNING: UTVIKLING I, OG SAMSPILL MELLOM NORSKE BYER OG DERES OMLAND

Østlandsforsknings (Ørbeck 2014) notat er todelt. Den første delen presenterer noen definisjoner og geografiske inndelinger som er relevante på feltet. Et fokus er sammenhengen mellom vekst i arbeidsplasser og innbyggere siste 10 år i hhv. senterkommuner og omlandskommuner innenfor de økonomiske regionene. Deretter drøftes noen mulige årsaker til ulike utviklingsforløp i senter- og omlandskommuner med bakgrunn i erfaringer fra ØFs analyser av småbyregioner i Hedmark og Oppland. Dette gjelder både geografiske og strukturelle faktorer som vanskelig kan påvirkes og mer atferdsmessige forhold som eventuelt kan tas opp i ulike byregionprosjekter. I del to av notatet presenteres et konkret opplegg for helhetlig samfunnsanalyse basert på de erfaringer Østlandsforskning har fra analyser spesielt i Innlandet (Hedmark og Oppland).

Region, byer og tettsteder

ØFs notat starter med en begrepsavklaring basert på Juvkam (2002), som har definert en region som et avgrenset geografisk område med en eller annen form for indre enhet som skiller det fra de geografiske områdene rundt det. En funksjonell region skiller seg ut med basis i en viss funksjon, virksomhet eller aktivitet. Det er det et hovedskille mellom de som er tvungne og de som dannes ved frie valg. De tvungne er gjerne knyttet til organiserte regioner som kan kalles administrative, der bostedet avgjør hvor en bestemt funksjon skal benyttes. I regionale analyser i Norge brukes i hovedsak tre ulike inndelinger: 160 bo- og arbeidsmarkedsregioner, 83 «næringsregioner», samt 89 økonomiske regioner.

Statistisk sentralbyrå definerer et tettsted som en bosetting med minimum 200 innbyggere, og det skal ikke være mer enn 50 meter mellom husene. Tettsteder er geografiske områder som har en dynamisk avgrensing, og antall tettsteder og deres yttergrenser vil endre seg over tid avhengig av byggeaktivitet og befolkningsutvikling. Tettstedene avgrenses uavhengig av de administrative grensene. Normalt er et tettsted en del av en kommune og har færre innbyggere enn kommunen, slik tilfellet er i Bergen og Trondheim.

Sammenhengen mellom veksten i byene og deres omland.

Befolkningsveksten øker med regionsenterets størrelse, dvs. at den er høyest for storbyregioner etterfulgt av småbyregioner og svakest i tettstedsregionene. Ikke overraskende er den også sterkere i senterkommunen enn i omlandskommunene for alle

tre regiontyper. Arbeidsplassutviklingen øker også med regionsenterets størrelse og er for småbyregionene og tettstedsregionene sterkere i senterkommunen enn i omlandskommunene. Men kanskje overraskende er det i storbyregionene slik at omlandskommunene har hatt høyere relativ arbeidsplassvekst enn senterkommunene. Tallene indikerer at folk sentraliserer seg mer enn arbeidsplassene – både mellom regiontyper og fra omland til senter innenfor kategoriene. Tallene kan også gi en indikasjon på at: jo større senter – jo mer spres arbeidsplassveksten til omlandskommunene.

Foruten geografiske og strukturelle faktorer kan vekstvariasjoner mellom by og omland forklares ut ifra forskjeller av mer atferdsmessig karakter, forhold som det kan vurderes å fokusere på i de aktuelle byregionprosjekter:

- (Om)fordeling av bosetting og bosettingsbaserte tjenester. I hvilken grad samarbeides det om boligutbygging enten fordi man mangler tomter i sentrum eller man ønsker å spre ringvirkninger fra sentrum.
- (Om)fordeling av oppgaver (interkommunale – fylkeskommunale – statlige). Mange steder har det skjedd en sentralisering av statlige arbeidsplasser innen arbeids-, trygd- og skatteetat og lignende fra omlandskommuner til regionsenteret.
- Lokal ressursmobilisering, næringssamarbeid og klyngeutvikling på tvers av kommunegrensene.
- Regionforstørring internt gjennom samarbeid om infrastruktur, både fysisk infrastruktur (veg/bane) og bruken av den (rutetilbud).

4.3 NIBR: BY, OMLAND OG SAMHANDLING AV BETYDNING FOR REGIONAL VEKST OG UTVIKLING

NIBRs notat starter med en begrepsavklaring, der sentrale begreper blir diskutert og definert.

Økonomisk vekst kan drives fram av ulike prosesser, som enten å øke den økonomiske aktiviteten, for eksempel ved økt salg, høyere ressursbruk m.m. For de fleste kommuner er det snakk om å øke eller beholde sysselsetting, for igjen å kunne beholde eller øke befolkningen. Vekst i arbeidsplasser er et viktig mål for små- og mellomstore byregioner, fordi storbyregionene har et forsprang når det gjelder tilgang på kapital, arbeidskraft og folk. I storbyregionene, som allerede har hatt en rask vekst i antall arbeidsplasser, vil det være mer "naturlig å knytte begrepet økonomisk vekst til robust og bærekraftig verdiskaping der vekstmål ikke operasjonaliseres til vekst i arbeidsplasser og folketall" (NIBR 2014, s. 7).

Samhandling kan forstås som ulike typer samspill og interaksjoner mellom by og omland som er av betydning for økonomisk utvikling i regionen. Forskning peker på at intraregional samhandling i liten grad kan forklare den samlede økonomiske veksten i regioner. Til det er faktorene utenfor regionen for viktige, men intraregional samhandling kan til en viss grad bidra til å styrke regionens kapasitet og evne til å påvirke utbyggings- og vekstprosesser i eget område.

By, omland og byregioner. I kunnskaps- og opplevelsesøkonomien ser det ut til at byene får en stadig mer sentral rolle som sentra for innovasjon, næringsutvikling og opplevelse i regioner. Byene beskrives også som motorer for regionaløkonomisk vekst og vekstpoler med vekstsprednings- og utarmingseffekter til omlandet. NIBR går også (som Ørbeck/Østlandsforsknings notat) inn på ulike typer regioner; Sentrerte regioner, Næringsøkonomiske regioner, og Organiserte regioner

Boligbygging og samhandling i by og omland

Markedets rolle i utbyggingspolitikken. I dag står profesjonelle utbyggere, inkludert boligbygge-lagene, for mesteparten av nybyggingen og private aktører har overtatt en større del av risikoen i utbyggingsprosjekter. Dette er særlig framtrædende i pressområder. I perioden fra 1990 og fram til i dag har private utbyggere fått en betydelig rolle i detaljreguleringen ved at disse fremmer reguleringsforslag. Å bygge ut transportnettene med hurtiggående transportmidler vil i følge denne modellen være et effektivt prisreducerende tiltak for de sentrale områdene av byområdet fordi fordelene med å bo sentralt sammenlignet med randsonen vil reduseres. Økt boligbygging gjennom byspredning vil trekke i motsatt retning – da vil økte reisekostnader for beboerne i de sist produserte boligene gjøre det relativt sett mer attraktivt å bo i sentrale deler av byområdet og dermed føre til prisvekst der. Et slikt utbyggingsmønster gir over tid større og større forskjeller i prisnivået mellom byen og omlandet. Samtidig er det problemer knyttet til boligplanlegging i flerkommunale byområder. Kommunene har sterke insentiver hver for seg til å sikre interessen i egen kommune. Noen kommuner vegrer seg for å legge til rette for boligbygging, mens andre ønsker vekst, selv om utbyggingsmønsteret kan bryte med statlige og regionale føringer.

Samordning og samarbeid om nærings- og samfunnsutvikling og planlegging

En samordnet utvikling av byområder på tvers av kommunegrenser, er en av de største planmessige utfordringer man står overfor i Norge i dag, fordi funksjonelle og administrative grenser ikke er sammenfallende. Det er mange former for regionalt samarbeid mellom by- og omlandskommuner og mellom offentlige og private aktører. Det viser seg ofte at disse samarbeidene er svake når det gjelder forpliktende og bindende strategier ut over kommunenivå. Tidligere forskning har også pekt på problemet med at kommunale, fylkeskommunale og statlige myndigheters (Innovasjon Norge, Fylkesmannen, NAV) virkemidler og innsats for å fremme sysselsetting og næringsutvikling i regionen ikke er tilstrekkelig koordinert.

En helhetlig samfunnsanalyse som skal belyse betingelser, barrierer og muligheter for samhandling mellom by og omlandskommuner bør innhente noe fakta og kunnskap fra regionen når det gjelder:

- Hvilke tradisjoner har det vært for samordning eller samarbeid på sentrale samfunnsfelt (næring, tjenester, areal/transport, utbygging.) ? Hva slags samordningsrutiner og nettverksarenaer har man hatt og som det kan bygges videre på ?

- Hvilke betingelser og flaskehalser er det for mer systematisk samordning og samarbeid mellom kommunene for å styrke betingelser for regional utvikling og vekst i hele regionen (ikke bare i bykommunen)?
- Hvordan kan plan- og utviklingssamarbeidet forankres politisk i alle by- og omlands-kommunene, slik at lokalpolitikken ikke blir et hinder for samordnet innsats om regional plan og utvikling? Hva slags prosesser må til?
- Hvordan kan koordineringen av virkemidler for innovasjon og næringsutvikling mellom nivåer (stat, fylke, kommune) og mellom kommunene i regionen forbedres? Hvilke arenaer må skapes? Hvordan bør og kan fylkeskommunen bidra inn i denne koordineringen?

4.4 OXFORD RESEARCH: SAMFUNNSANALYSER I BYREGIONPROGRAMMET

Tor Fr. Rasmussens storbystudier fra 1960-tallet er et tidlig forskningsarbeid som har en helt klar parallell til dagens byregiontenkning. I disse studiene blir det argumentert for at veksten i Norge måtte sentreres om noen utvalgte byer og deres pendlingsomland. På 2000-tallet ble byregiontenkningen igjen tatt opp som politisk og faglig idé under Erna Solbergs tid som kommunalminister i Bondevik II-regjeringen. Faglig inspirasjon til dette arbeidet ble i stor grad hentet fra EUs økte forskningsinnsats på funksjonelle regioner, i en ny europeisk regionalisme. Spesielt ble det sett på finsk regionalpolitikk. Dette har blitt en rettesnor for hvordan man gjør regionale analyser.

Ulike byregioner har ulike forutsetninger for å skape vekst ut fra størrelse og funksjoner. Skal man skape en mer balansert utvikling, må nasjonale virkemidler settes inn. Utviklingen skjer i et tilnærmet sentralstedssystem, der man finner en hierarisk romlig fordeling av tilbud og aktiviteter. Dermed er det en fare for at vi kan få et svært ubalansert regionalt mønster i Norge, der sentrale områder har en selvforsterkende vekst, mens distriktene i stadig større grad sakker akterut.

Mulige perspektiver i samfunnsanalysen

Oxford har et tydelig systemisk perspektiv, der samarbeid og samspill mellom bedriftene er med å styrke vekst og verdiskaping i regionen. For å få en helhetlig analyse, anbefaler Oxford at man inkluderer tre perspektiver.

Bedriftsnivået; ressurser som bidrar til å gi bedrifter konkurransefortrinn og verdiskapingsevne på sikt. Dette gjelder både fysiske, organisatoriske og intellektuelle ressurser.

- *Bransjenivået*; «diamantmodellen» bidrar til å belyse hva som gir næringer konkurransefortrinn. Enkelte næringer har høyere grad av verdiskaping, og gjennom ulike attraktivitetsdimensjoner kan man analysere bedrifters lokaliseringsbeslutninger.
- *Regionnivået*; regionale innovasjonssystem som er en konstellasjon av aktører, nettverk og institusjoner som er avhengig av hverandre.

4.5 TELEMARSKFORSKNING: REGIONALT SAMSPILL OG VEKST

For Telemarksforskning (Vareide og Nygaard 2014) er det spesielt befolkning og arbeidsplasser som er viktige for beskrivelsen av utviklingen i en region. Dette notatet tar mer form av en bruksanvisning, og har mindre av teoretiske refleksjoner enn de andre. Det er mindre om samspillet mellom by og omland enn i de andre notatene, men mer om faktorer og sammenhengen mellom disse internt i regionen.

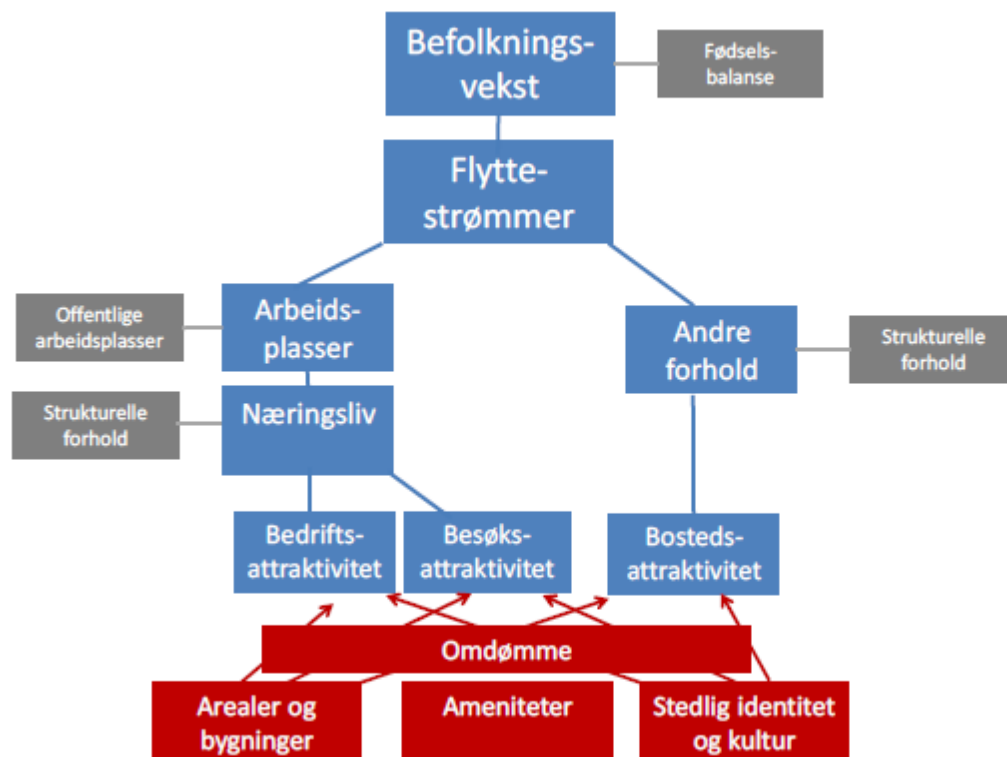
Telemarksforskning har jobbet mye med hva som gjør kommuner attraktive og hvordan man kan forstå attraktivitet. I notatet blir de ulike deler av modellen presentert.

Arbeidsplasser, næringsliv og næringstyper

I en oversikt over arbeidsplassutvikling er det nyttig med en fordeling på sektorer og næringstyper. Dette vil vise hvor mange som jobber i offentlig og privat sektor, og man kan få detaljert oversikt over arbeidsplasser ved hjelp av NACE-klassifisering. TF deler næringslivet i fire næringstyper:

- Basisnæringer; eksporterer varer/tjenester ut av regionen, nasjonalt eller internasjonalt. Eks. primærnæringer, gruvedrift, industri
- Besøksnæringer; kundene må være personlig til stede. Eks. butikkhandel, opplevelsesnæringer, reiseliv
- Regionale næringer; lever av annet næringsliv i regionen, og leveranser til offentlig og private kunder. Eks. engros, bygg og anlegg, transport.
- Lokale næringer; betjener den lokale befolkningen. Eks. private skoler, barnehager, privat helsetjenester.

Hensikten med å definere ulike næringstyper er å kunne beskrive næringslivet så nøyaktig som mulig, og sette inn tiltak og innsats der det mest ønskelig eller gir mest effekt. Ofte er strategier utformet for å treffe basisnæringer eller besøksnæringer. Like fullt jobber omtrent halvparten av de sysselsatte i regionale næringer.

Figur 5: Telemarksforsknings attraktivitetsmodell, med attraktivitetsfaktorer.
(Vareide og Nygaard 2014)

Drivkrefter for utviklingen – strukturer og attraktivitet for bedrifter og besøk

Strukturen og sammensettingen av bransjer i basisnæringen er viktige for regioner. Noen basisnæringer er i nedgang, mens andre er mer dynamiske. Dette er hva man kaller en struktureffekt. Regioner med en overrepresentasjon av næringer i nedgang, vil naturlig nok slite mer. Det går an å beregne hvor mye av endring (vekst eller nedgang) som skyldes strukturen i næringslivet, eller hvor mye som kan tilskrives at det er relativt dårligere konkurransekraft.

Attraktivitet = strukturkorrigert utvikling

TF bruker tre typer attraktivitet i sine analyser, for bedrifter, besøk og bosted. Et sted er attraktivt om en positiv utvikling kan knyttes til noe annet enn strukturelle forhold, men som noe som i større grad kan knyttes til steds-kvaliteter. Poenget med å skille ut struktureffekten er å tydeliggjøre hva en regional utviklingsstrategi kan påvirke. Næringsstrukturen er vanskelig å påvirke og det tar lang tid. En strategi for regional

utvikling bør ta utgangspunkt i det som finnes, og konsentrere seg mot det som er mulig å gjøre noe med.

Det er fire grupper faktorer som kan være med å forklare bostedsattraktivitet.

- Ameniteter; eller litt løselig oversatt som et samlet tilbud av goder. Dette er på en side de fysiske forutsetningene, både de naturlige og/eller bygde, og på en annen side tjenestetilbud, både kulturelle, offentlige og private.
- Bygninger og arealer; om man vil ha nye tilflyttere må det være tilgjengelige boliger eller arealer for boligbygging.
- Omdømme; et steds rykte eller omdømme kan også være viktig for å tiltrekke seg nye bosettere.
- Identitet, lokal kultur; ikke fysiske faktorer, som relasjoner og emosjoner.

I en region vil en samlet strategi der alle kommunene enes om retning og tiltak, være mye mer kraftfull enn om hver enkelt kommune jobber hver for seg.

4.6 SØR-TROMS I NYERE ANALYSER

De nyeste analysene av Nord-Norge, Troms og Sør-Troms tegner et bilde av en landsdel, et fylke og en region med store strukturelle forskjeller (Nilsen m. fl. 2012, Angell m. fl. 2013, Asplan Viak 2014, Fylkesmannen i Troms 2013, Magnussen og Ibenholt 2013). Det er i regionale sentra man finner befolkningsvekst og et dynamisk næringsliv, mens det i de mindre sentrale områdene er en hard kamp for å holde det nåværende nivået. Dette har riktignok endret seg noe i de siste årene på grunn av (arbeids)innvandring.

Analysene er samstemmige om at Nord-Norge som region sliter med befolkningsutviklingen. Selv om det har vært en mer positiv utvikling de siste årene, har befolkningsutviklingen de siste 15 årene vært negativ. Der man finner vekst er i de mer urbane strøkene, med Tromsø i en særstilling. De samme utviklingstrekkene ser man i Sør-Troms også. Siden 2009 har Sør-Troms hatt befolkningsvekst. Denne er drevet av de regionale sentrene. Befolkningsveksten skyldes innflytting, for en stor del fra utlandet.

Når det gjelder infrastruktur er Hålogalandsbrua trukket fram som en mulighet for å koble Sør-Tromsregionen og Ofoten-regionen bedre sammen. Pendling, sesongarbeid og mobilitet er en sentral del i regionens arbeidsliv. Bedret infrastruktur vil åpenbart gi ytterligere muligheter for en funksjonell bo- og arbeidsmarkedsregion. Harstad har en tydelig rolle som det viktigste regionale senteret i Sør-Troms, også utover sysselsetting. Blant annet handelsanalysen gjør det klart at det er et kommersielt sentrum også, i tillegg til en rolle som er regionalt viktig for videregående og høyere utdanning.

Statoil etablerte seg i Harstad i 1985 og dette har ført til oppbyggingen av et oljemiljø, med nettopp Statoil som dominerende aktør. Harstad har en sentral posisjon, blant annet fordi Statoils driftsorganisasjon Drift Nord er lokalisert der. Leverandørindustriens posisjon i Harstad har foreløpig hatt en begrenset betydning. Planer om forbedret

samferdselsinfrastruktur på akse Narvik-Harstad mot Lofoten og Vesterålen vil kunne styrke regionens attraktivitet for petroleumsnæringen. Samtidig er dette en næring i omstilling, der flere av de store aktørene kutter i antall stillinger. Dette gjør at fremtidsbildet som tegner seg for tiden er noe uklart (Nilssen m. fl. 2012).

Selv om det ikke er et element i denne utredningen, vil debatten om utvikling i Sør-Tromsregionen henge sammen med en annen aktuell diskusjon, nemlig diskusjonen om kommunestruktur. Regionen grenser mot Nordland fylke, og mens regionrådsinndelinga følger fylkesgrensene, finner vi en funksjonell argumentasjon for at kommunesammenslåing bør overskride fylkesgrensene, slik interkommunalt samarbeid gjør i dag. En ny rapport fra Telemarksforskning anbefaler f.eks. en sammenslåing av Harstad, Evenes, Tjeldsund og Skånland (Lie m.fl. 2014).

5 DATAKILDER I UNDERSØKELSEN

Undersøkelsen bygger på flere datakilder: Statistikk, intervju og skriftlige kilder. Vi gjør her kort rede for disse

5.1 STATISTIKK

- Registerbasert sysselsettingsstatistikk (RegSyss SSB) fordelt på detaljert næring (NACE 5 siffer) siden tusenårsskiftet.
- Befolkningsutvikling, fødselsoverskudd og flytteoverskudd i kommunene 1970-2014
- Flyttinger og innvandring 2008-2013 til kommunene, fordelt på fraflyttingskommune og -land.
- Befolkningsstruktur 1.1.2014, fordelt på alder og kjønn
- Utdanningsnivå fordelt på kommune og kjønn
- Nettoppendlingen eller arbeidsplassdekningen i kommunene fordelt på næring (4.kvartal 2013)
- Flyttinger mellom kommunene, både basert på flyttestrømmer 2008-2013 og livsløpsdata.
- Finn.no sin eiendomsstatistikk på nett: *Eiendomspulsen* (<http://www.finn.no/finn/realstate/pulse/geo>).
- Varehandelstall per innbygger for de ulike kommunene fra SSB sin «varehandel per innbygger»-statistikk.

5.2 INTERVJU

Det er gjennomført intervju med til sammen 37 informanter. Til sammen 20 er intervjuet i gruppe, fordelt på tre gruppeintervju:

- Næringsliv i Harstad og noen av de omkringliggende kommunene
- Ordførerne i de kommunene som er med i Sør-Troms regionråd
- Rådmenn i de kommunene som er med i Sør-Troms regionråd

De øvrige 17 informantene er intervjuet individuelt, enten ansikt til ansikt eller over telefon. Disse kommer fra alle de 7 kommunene og representerer viktige bedrifter eller institusjoner i den enkelte kommune, utdanningsinstitusjoner, politisk opposisjon, ungdomsråd kulturbedrifter og frivillige organisasjoner.

Informantene fordeler seg som følger:

Politikere (ordførere og opposisjonspolitikere): 10

Næringslivsaktører: 14

Rådmenn: 6

Ledere av ungdomsråd: 2

Frivillige organisasjoner: 2

Statlige institusjoner: 2

Fylkeskommunale institusjoner: 1

Intervjuene ble gjennomført med utgangspunkt i en intervjuguide (se vedlegg3). Ikke alle spørsmål var like relevante for alle informantene, og utvalget av spørsmål ble gjort med vekt på relevans for den enkelte informant. I gjennomføring og bearbeiding av intervjuene er de alminnelige forskningsetiske hensyn ivaretatt.

Selv om relativt mange er intervjuet, utgjør det for så godt som alle gruppene av informanter et relativt lite utvalg, og kan ikke betraktes som representativt ut fra de standardene som gjelder for kvantitative undersøkelser. Det betyr at konklusjoner må trekkes med varsomhet. I tolkningen har vi vektlagt hvorvidt oppfatninger deles av flere innenfor samme gruppe informanter, og på tvers av gruppene.

5.3 SKRIFTIGE KILDER

Fra forskningsrapporter og annen relevant litteratur er det laget en oversikt over de mest sentrale faktorer, både positive og negative, for vekst og samspill relevant for studien her. Dette inkluderer de rapporter om regionen som nevnes i kravspesifikasjonen, men også andre bidrag, som rapporten fra Norut om «Attraktive lokalsamfunn og arbeidsmarkedsregioner i Nord-Norge» (Angell m.fl. 2013) og flere andre. Fullstendig oversikt over skriftlige kilder finnes i litteraturlista til slutt i rapporten.

6 BEFOLKNING, FLYTTING OG ARBEIDSMARKED

De demografiske forhold knyttet til regional utvikling handler om befolkningsvekst og strukturelle forhold i form av kjønns- og alderssammensetning. Tidligere handlet den demografiske betydningen av regional utvikling i stor grad om at veksten ikke måtte bli for stor eller for liten. I sentrale strøk fryktet regionale myndigheter at veksten skulle bli for stor, i mer perifere strøk fryktet man nedgang. I dag er demografien vel så mye et spørsmål om de strukturelle forholdene, altså befolkningens sammensetning. Noen aldersgrupper er i arbeidslivet og bidrar til produksjonen av varer og tjenester, mens andre grupper trenger utdanning, pleie eller omsorg.

Innvandring er en faktor som bidrar positivt både til befolkningsutviklingen og befolkningsstrukturen. Av den grunn har vi viet et eget avsnitt i befolkningsutviklingskapitlet til innvandring. Innvandrere er til en viss grad som andre flyttere, nemlig unge voksne, ofte med barn og bidrar altså til å forynge aldersstrukturen. Innvandringen betyr at Norge vokser mer i folketall enn landet ville gjort uten. Nasjonalt har den nye arbeidsinnvandringen vært motoren for befolkningsvekst de siste 5-6 årene. I Troms har også innvandringen vært driveren for befolkningsvekst, og her har det vært relativt sterk vekst i innvandring fra både Europa, Asia og Afrika de siste årene.

6.1 BEFOLKNINGSUTVIKLING

6.1.1 SØR-TROMSREGIONEN

Sør-Tromsregionen hadde ved inngangen til 2014 rundt 36 300 innbyggere. Dette er en økning på ca. 1 300 eller 4 prosent siden 1970. For perioden sett under ett har det kun vært vekst i Harstad kommune. De øvrige kommuner har dels hatt kraftig befolkningsnedgang. Folketallet per 1.1. 2014 fordelte seg på ca. 24 400 i Harstad kommune, 3 100 i Kvæfjord kommune, 3 000 i Skånland kommune 1 500 i Ibestad kommune, 1 100 i Gratangen kommune, 1 000 i Lavangen kommune og 2 200 i Salangen kommune.

De siste 40 årene har regionen med få unntak hatt årlige fødselsunderskudd (dvs. at det er født færre enn det dør). Netto tilflytting står derfor for befolkningsveksten i regionen, og driveren er altså økt tilflytting til Harstad kommune.

Utviklingen har vært noe bedre for regionen på 2000-tallet enn på 1990-tallet. Riktig nok falt Harstadregionens innbyggertall i perioden 2000-2014 med drøyt 200 (- 0,6 prosent), men fallet var på 800 innbyggere eller 2 prosent i perioden 1990-1999.

Avdempet befolkningsnedgang i regionen samlet sett siden tusenårsskiftet skyldes kun positiv utvikling i Harstad kommune. For Harstad kommune alene vokste innbyggertallet i perioden 2000-2014 med 814 innbyggere, dvs. 3 prosent vekst, mens regionens øvrige kommuner hadde nedgang.

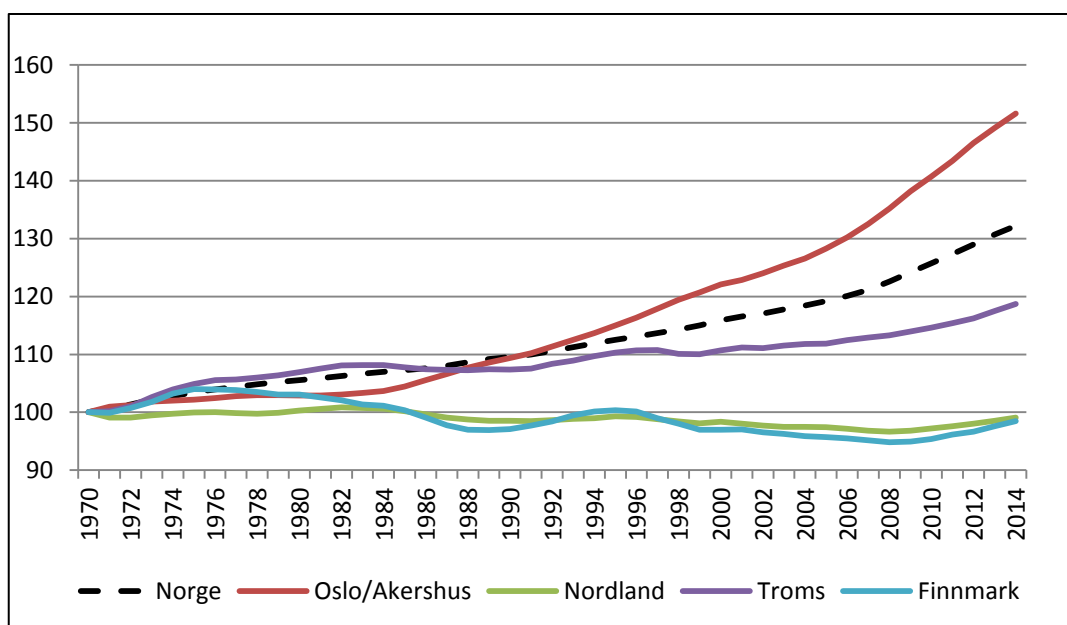
Tabell 1: Befolkning i Sør-Tromsregionen

					Gj.sn. årlig endring		
	1990	2000	2008	2014	1990 - 2014	2000-2014	2008-2014
Harstad	23107	23 627	23 617	24 441	0,2 %	0,2 %	0,6 %
Kvæfjord	3527	3 287	3 036	3 107	-0,5 %	-0,4 %	0,4 %
Skånland	3409	3 109	2 862	2 951	-0,6 %	-0,4 %	0,5 %
Ibestad	2229	1 763	1 511	1 436	-1,8 %	-1,5 %	-0,8 %
Gratangen	1483	1 345	1 168	1 135	-1,1 %	-1,2 %	-0,5 %
Lavangen	1149	1 052	1 010	1 014	-0,5 %	-0,3 %	0,1 %
Salangen	2586	2 346	2 169	2 223	-0,6 %	-0,4 %	0,4 %
Sum region	37490	36 529	35 373	36 307	-0,1 %	0,0 %	0,4 %

De siste 6 årene har pilene begynt å peke oppover igjen befolkningsmessig i Sør-Tromsregionen. I perioden 2008-2014 har det vært befolkningsvekst i alle regionens kommuner med unntak av Ibestad og Gratangen. Det siste året har det vært vekst i samtlige kommuner. Økt innvandring er som vi skal se hovedkomponenten i den endrede befolkningsutviklingen etter 2008.

6.1.2 SAMMENLIGNING MED NABOREGIONER OG LANDET

Norges befolkning har de siste 40 årene vokst fra snaut 3,9 millioner til 5,1 millioner. Dvs. en vekst på rundt 30 prosent. 1970-tallet var distriktspolitikkenes gullalder hvor mange utkantregioner hadde vekst på linje med landsgjennomsnittet. Siden begynnelsen på 1980-tallet har befolkningsutviklingen imidlertid hatt en tydelig trend av sentralisering, synliggjort gjennom sterk vekst i Oslo og Akershus og fravær av vekst i fylker som Nordland, Troms og Finnmark. Fra 1990-tallet har det vært vekst i Troms, drevet av økt tilflytting til de byene Tromsø og Harstad. De siste 6-7 årene har økt arbeidsinnvandring akselerert veksten nasjonalt, og også bidratt til positiv utvikling i Troms, Nordland og Finnmark, og dette har også kommet omlands- og utkantkommuner til gode.

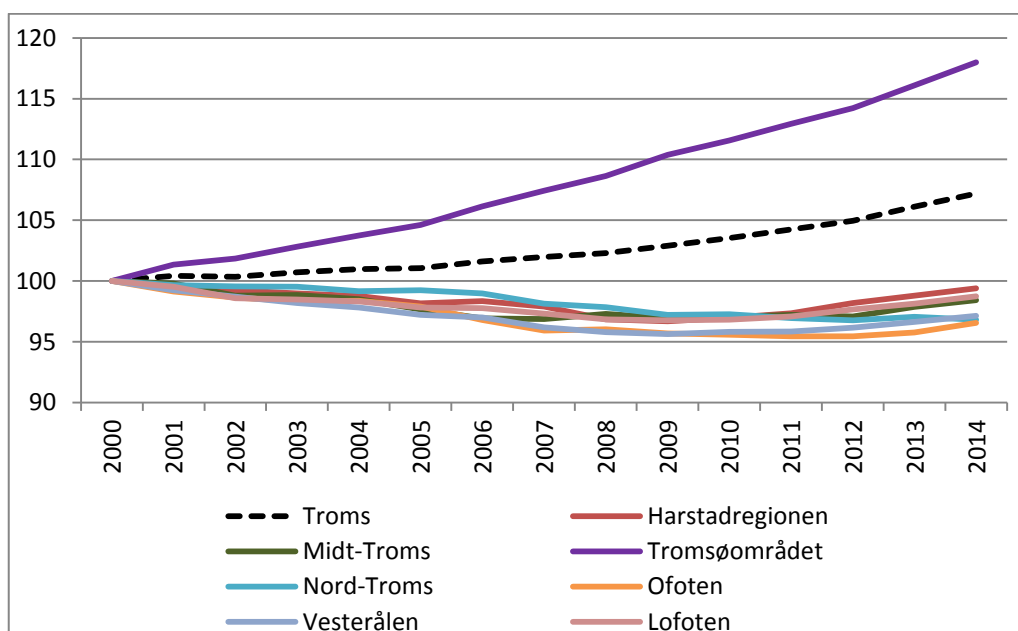
Figur 6: Befolkningsutvikling Norge, Oslo/Akershus, Nordland, Troms og Finnmark. Indeks. År 1970=100. Kilde: SSB og ØF.

Ved inngangen til 2014 var det 162 000 innbyggere i Troms. De fordelte seg på ca. 36 000 i Sør-Tromsregionen, 30 000 i Midt-Troms, 80 000 i Tromsøområdet og 16 000 i Nord-Troms. For fylket har folketallsveksten siden årtusenskiftet vært på 7 prosent, drevet av befolkningsvekst i Tromsøregionen, nærmere bestemt Tromsø kommune. For alle de øvrige regioner i Troms, og også for naboregionene Ofoten, Lofoten og Vesterålen, er befolkningstallet lavere i 2014 enn i 2000.

Tabell 2: Befolkning i regioner i Troms og i naboregionene Ofoten, Lofoten og Vesterålen. Kilde: SSB og ØF

				Gj.sn. årlig endring	
	2000	2008	2014	2000-2014	2008-2014
Harstadregionen	36 529	35 373	36 307	0,0 %	0,4 %
Midt-Troms	30 585	29 754	30 103	-0,1 %	0,2 %
Tromsøområdet	67 390	73 219	79 517	1,2 %	1,4 %
Nord-Troms	16 656	16 296	16 123	-0,2 %	-0,2 %
Ofoten	29 198	28 039	28 191	-0,3 %	0,1 %
Lofoten	24 347	23 577	24 039	-0,1 %	0,3 %
Vesterålen	31 341	30 017	30 438	-0,2 %	0,2 %

Vår omtalte positive trend for befolkningsutviklingen i Harstadregionen de siste 6 årene ser også ut til å gjelde for de øvrige regionene i fylket, med unntak av Nord-Troms. Naboregionene Ofoten, Lofoten og Vesterålen har også befolkningsvekst de siste 6 årene.

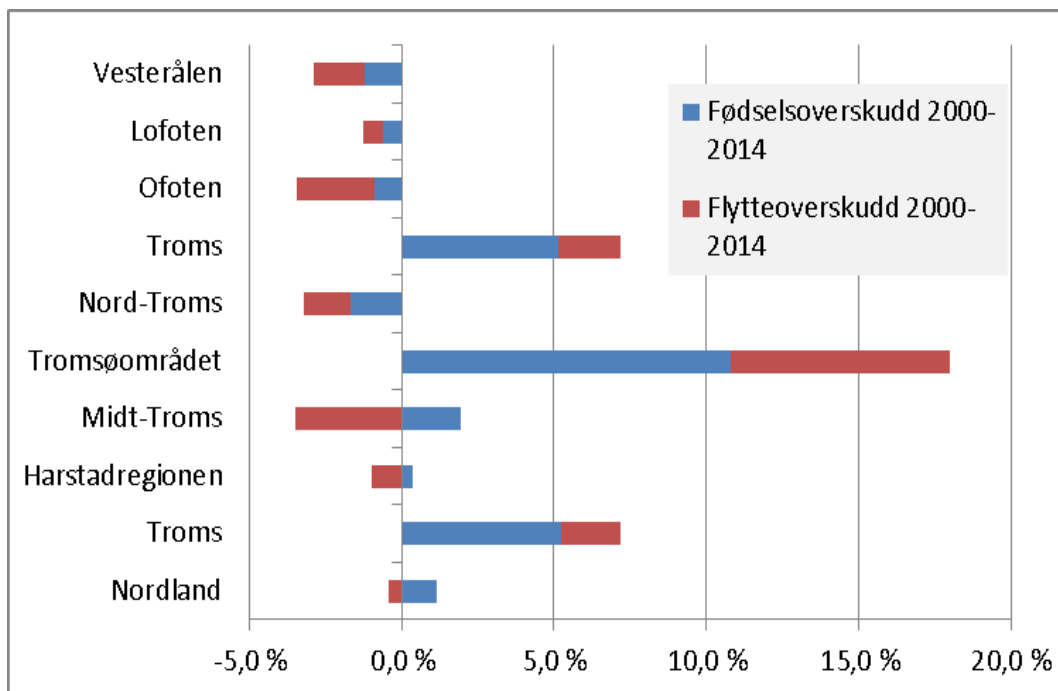

Figur 7: Befolkningsutvikling i regioner i Troms og i naboregionene Ofoten, Lofoten og Vesterålen. Indeks. År 2000 = 100

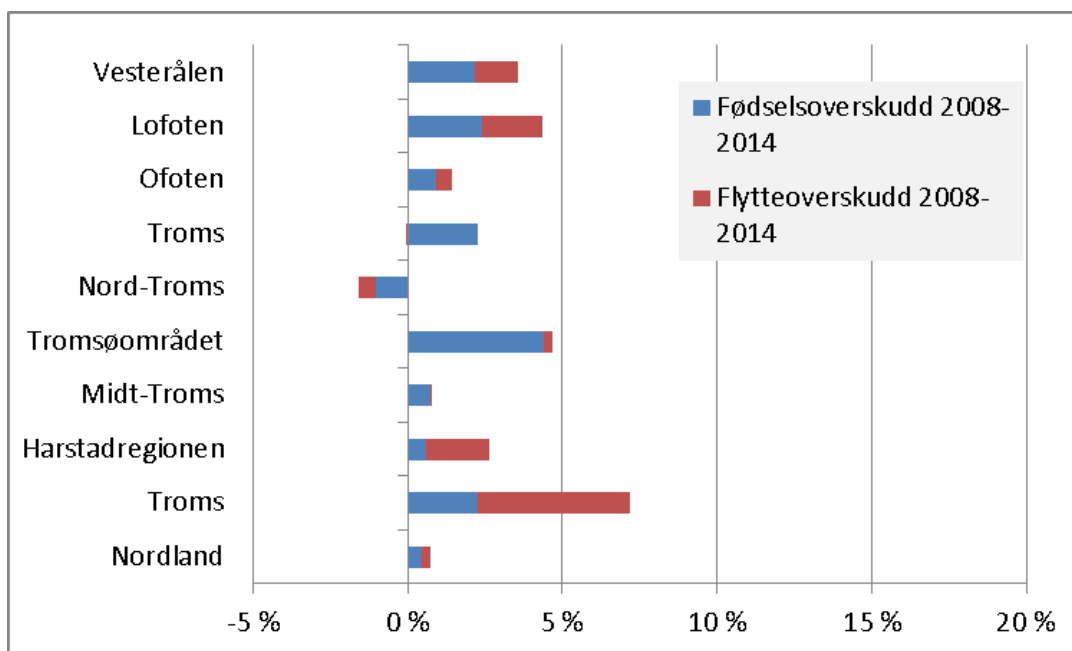
6.1.3 FØDSLER OG FLYTTING

I Sør-Tromsregionen var det i de første årene etter årtusenskiftet negativt fødselsoverskudd (fødte-døde) og også negativt flytteoverskudd (innflyttere-utflyttere). Dette bildet har endret seg de siste årene og siden 2008 har både flytte og fødselsoverskuddet vært positivt i regionen. Flytteoverskuddet er først og fremst skapt av økende innvandring, mens det innenlands stort sett har vært netto utflytting. Tromsøområdet skiller seg noe ut fra de øvrige regioner i fylket med positivt flytte- og

fødselsoverskudd for alle år siden 2000, og i Tromsøområdet har også den innenlandske tilflyttingen vært større enn utflyttingen til andre regioner innenlands. Netto innflyttingsvekst har riktig nok blitt noe avdempet Tromsø de siste årene. De siste 6 årene er det samlet sett kun Nord-Troms blant regionene i Troms som har negativt fødsels- og flytteoverskudd. For naboregionene i Ofoten, Lofoten og Vesterålen i Nordland har også en negativ utvikling i både fødsels- og flytteoverskudd på begynnelsen av 2000-tallet blitt snudd til vekst de siste årene.

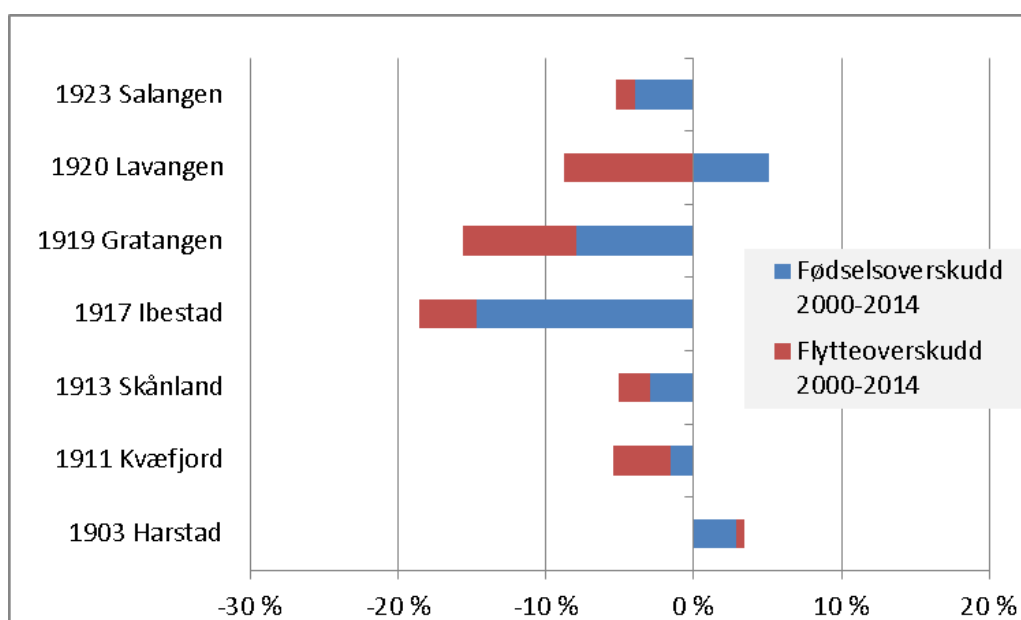

Figur 8: Befolkningsendring i fylker og regioner fordelt på fødsels- og flytteoverskudd. 2000-2014

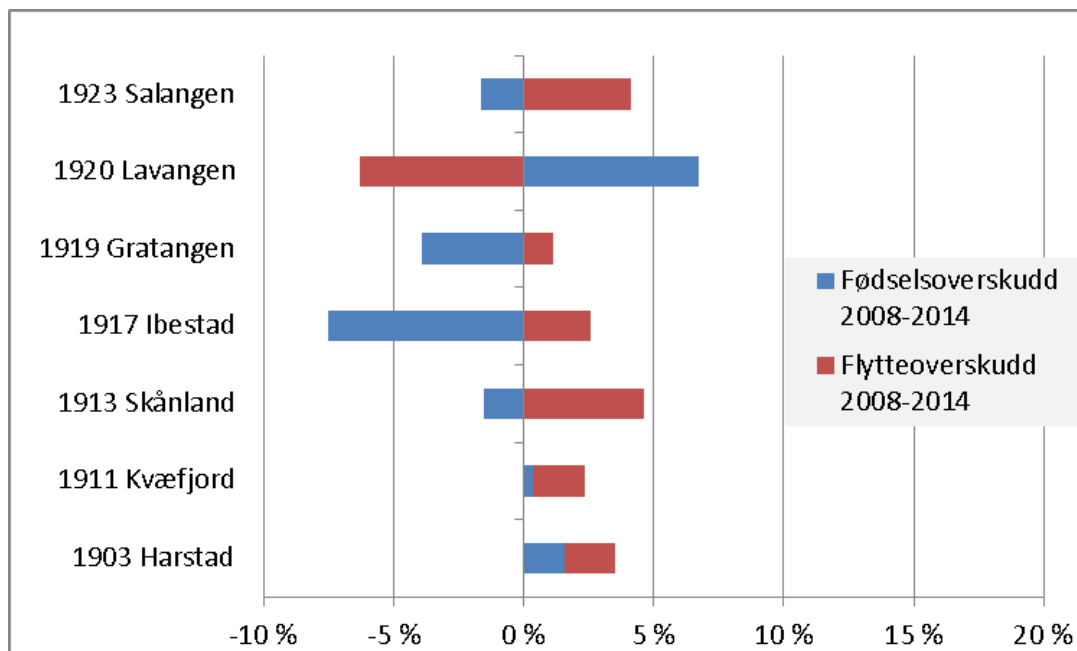

Figur 9: Befolkningsendring i fylker og regioner fordelt på fødsels- og flytteoverskudd. 2008-2014

Blant kommunene i Harstadregionen var det kun Harstad som hadde positivt flytteoverskudd på begynnelsen av 2000-tallet. De siste 6 årene har bildet bedret seg i nær samtlige av de øvrige kommunene. Unntaket er Lavangen, som fortsatt har flere utflyttere enn innflyttere. Denne kommunen skiller seg også ut med om lag like store fødselsoverskudd som flytteunderskudd siden 2008. Da dette er en liten kommune påvirkes i liten grad totaltallene for Harstadregionen, men befolkningsutviklingen i denne kommunen avviker altså fra de øvrige kommuner i regionen.

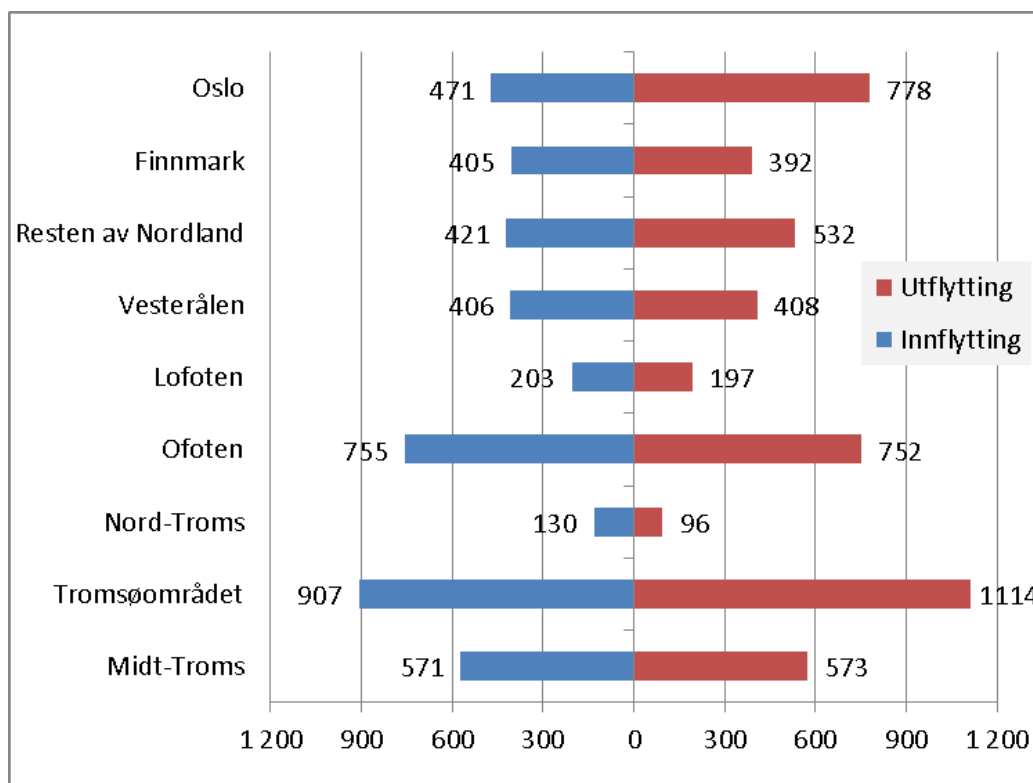
Figur 10: Befolkningsendring i kommuner i Harstadregionen fordelt på fødsels- og flytteoverskudd. 2000-2014

Figur 11: Befolkningsendring i kommuner i Harstadregionen fordelt på fødsels- og flytteoverskudd. 2008-2014

6.1.4 FLYTTING MELLOM SØR-TROMSREGIONEN OG UTVALGTE ANDRE REGIONER

Den siste 6-årsperioden (2008-2014) var det en samlet innflytting til Sør-Tromsregionen på 11 398 personer og en samlet utflytting på 10 588 personer, dvs. nettoinnflytting på 810 personer. Sør-Tromsregionen har størst utflytting til Tromsøområdet, nærmere bestemt Tromsø kommune. Deretter følger utflytting til Oslo og Ofoten med tilnærmet like store antall siden 2008. Det er verdt å merke seg at flyttingen mellom Sør-Tromsregionen og Oslo, Finnmark, Vesterålen, Lofoten, Ofoten og Midt-Troms er i balanse. Altså tilnærmet like stort antall innflyttere som utflyttere mellom Sør-Tromsregionen og nevnte regioner/fylker. Det er flest innflyttere til Sør-Tromsregionen fra Tromsø. Deretter følger Ofoten.

Figur 12: Inn- og utflytting til Sør-Tromsregionen siden 2008.

6.1.5 FLYTTING MELLOM KOMMUNENE I SØR-TROMSREGIONEN.

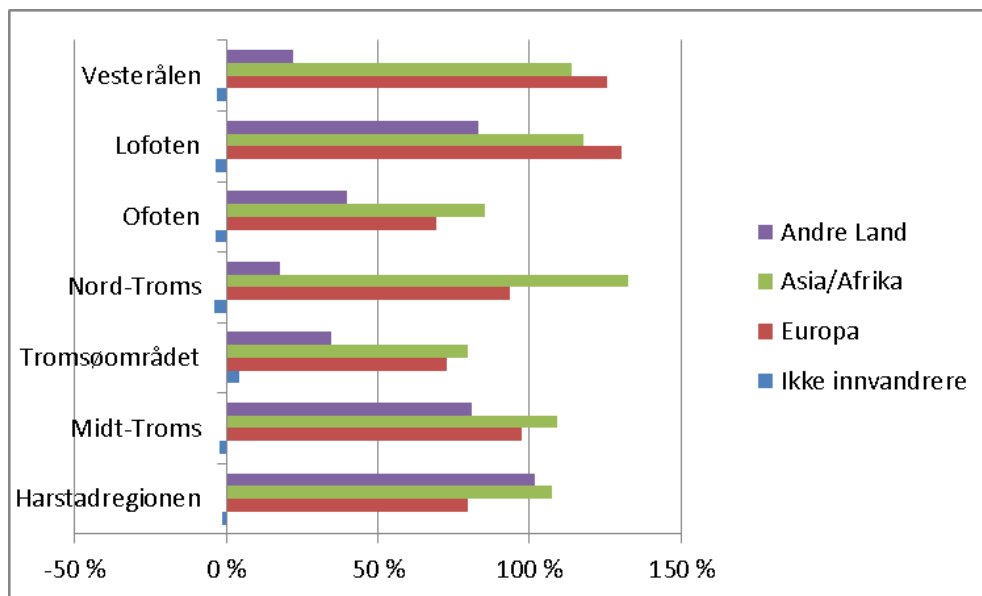
Mellom kommunene i Sør-Tromsregionen er det mest flytting mellom Harstad og Kvæfjord. Flyttestrømmene mellom Harstad og Skånland er tilnærmet like (260-270 personer begge veger). Det samme gjelder strømmen mellom Harstad og Ibestad (rundt 110 begge veger). Nær samtlige kommuner har størst inn- og utflytting til regionsenteret Harstad. Unntaket er Lavangen med sterkest interaksjon med Salangen.

Tabell 3: Flyttestrømmer blant kommunene i Sør-Tromsregionen 2008-13 summert.

	Fra							
Til	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen	Sum
Harstad		461	261	110	33	11	73	949
Kvæfjord	402		24	1	0	2	3	432
Skånland	272	24		2	4	1	7	310
Ibestad	111	9	1		0	3	5	129
Gratangen	18	3	7	1		2	7	38
Lavangen	14	4	2	7	12		29	68
Salangen	41	5	6	14	14	28		108
Sum	858	506	301	135	63	47	124	

6.1.6 INNVANDRING

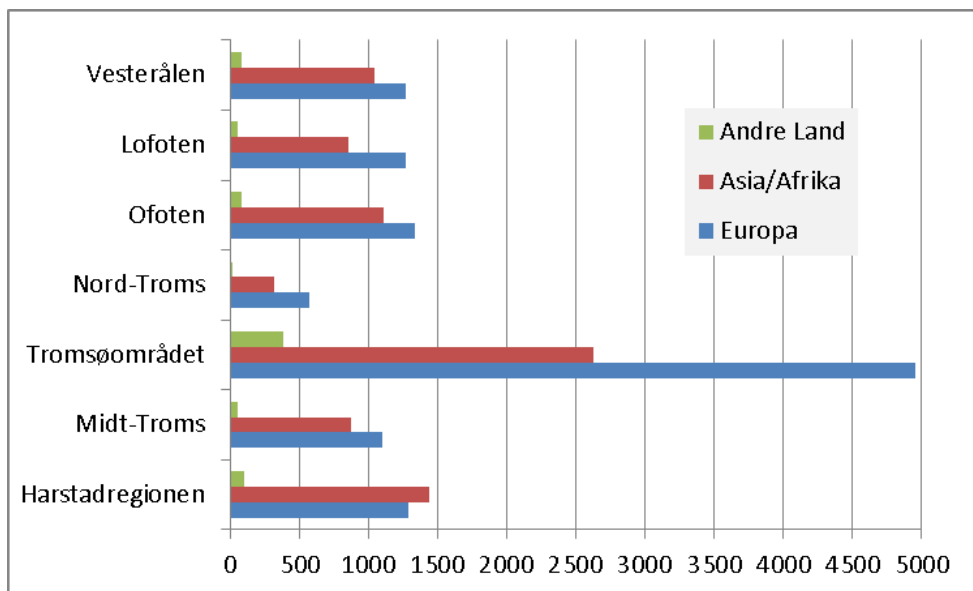
Nasjonalt har den nye arbeidsinnvandringen vært motoren for befolkningsvekst de senere årene. Innflyttingen fra Asia og Afrika har vært relativt stabil siden 2000. Siden 2006 har innflyttingen fra Norden og Vest-Europa forøvrig økt noe, mens innvandringen fra Øst-Europa har hatt sterk vekst. Bildet i Troms stemmer ikke helt med den nasjonale trenden¹. Her har befolkningsveksten relativt sett vært sterkest blant dem med bakgrunn fra Afrika eller Asia. Utviklingen er annerledes i Vesterålen og Lofoten. Her er utviklingen mer i tråd med det nasjonale bildet, som viser sterkest relativ vekst i befolkningen fra europeiske land.

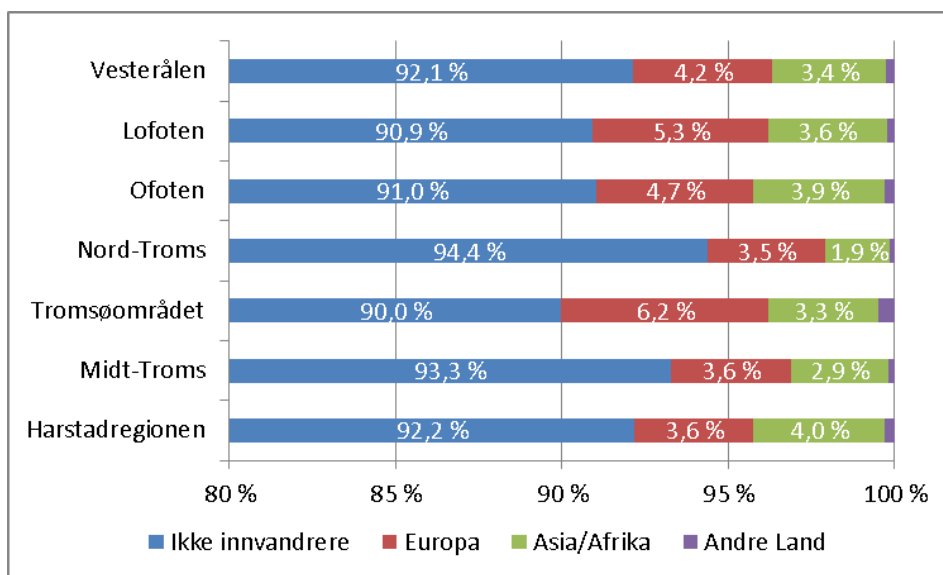
Figur 13: Prosentvis befolkningsendring 1.1. 2008-1.1.2014 fordelt på landbakgrunn

Drøftingen over baserer seg på relative endringer og figuren prosentvise endringer. For å få en noe bedre forståelse av befolkningssammensetningen har vi derfor valgt å ta med en figur under som viser de absolutte verdier av befolkningen med ulike innvandrerbakgrunn ved inngangen til 2014. I Harstadregionen er det en liten overvekt av innvandrere fra Asia/Afrika. Tromsøområdet skiller seg fra de øvrige regioner med nær dobbelt så mange innvandrere fra Europa som fra Asia/Afrika. I sistnevnte region utgjør også innvandrerbefolkningen både relativt og i absolutte tall størst andel av befolkningen. 10 prosent av befolkningen er her innvandrere. I andre enden av skalaen finner vi Nord-Troms med en innvandrerandel på rundt 6 prosent. I Harstadregionen utgjør innvandrerbefolkningen ca. 7 prosent av totalbefolkningen.

¹ Vi definerer innvandrere som de som er født i et annet land. I enkelte analyser og statistikker av innvandrerbefolkningen er det ikke uvanlig å definere barn av innvandrerforeldre som en del av innvandrerbefolkningen.

Figur 14: Befolkning fordelt på ulike innvandrerbakgrunn. 2014- tall.

Figur 15: Andeler av ikke-innvandrere og innvandrere fra ulike land i Troms. 2014-tall. Merk at skala starter på 80%.

6.1.7 BEFOLKNINGSUTVIKLING I TETTSTEDER

Kommunene i Sør-Tromsregionen har i alt 10 tettsteder ut ifra SSB sin definisjon av tettsted. SSB registrerer en hussamling som et tettsted dersom det bor minst 200 personer, og avstanden mellom husene normalt ikke overstiger 50 meter. Tettsteder er geografiske områder som har en dynamisk avgrensing, og antall tettsteder og deres yttergrenser vil endre seg over tid avhengig av byggeaktivitet og befolkningsutvikling. Gratangen skiller seg ut som eneste kommune i Sør-Tromsregionen uten tettsted.

Det generelle bildet i Sør-Tromsregionen er at tettstedene vokser og spredtbygde strøk faller befolkningsmessig. Tabell 4 viser innbyggertallet i Sør-Tromsregionen for årene 2000 og 2013 fordelt på kommune, og innenfor hver kommune på de enkelte tettsteder. Det fremgår her at:

- Befolkningsveksten i Harstad kommune skjer innenfor tettstedet Harstad. Områdene utenfor tettstedene har hatt en befolkningsnedgang på rundt 20 prosent siden 2000. Andelen som bor i Harstad tettsted har økt fra 78 til 84 prosent i perioden 2000-2013.
- I Kvæfjord kommune vokser tettstedsbefolkningen kun fordi Vikvågen har blitt et tettsted etter år 2000. Utenfor tettsted har det vært en kraftig befolkningsnedgang.
- I Skånland vokser tettstedene Evenskjer og Grov, mens Innbyggertallet i Tovik har blitt under 200 etter år 2000 og er dermed ikke lenger et tettsted ut fra SSBs definisjon. Utenfor tettstedene har det vært noe befolkningsnedgang.
- I Ibestad kommune har befolkningsantallet falt moderat i tettstedet og markert utenfor tettstedet.
- I Gratangen har det vært en relativt stor befolkningsnedgang og kommunen har kun spredtbygd bosetting.
- I Lavangen kommune har det vært sterkere befolkningsnedgang i tettstedet (Tennevoll) enn utenfor tettstedet.
- I Salangen har også befolkningen gått ned både i og utenfor tettstedet, men her har nedgangen vært sterkest i spredtbygd strøk.

Harstad og Kvæfjord skiller seg ut fra de andre kommunene i regionen ved at det her bor flere i enn utenfor tettsteder. Når tettstedene vokser skjer dette ved at folketallet øker gjennom naturlig tilvekst og nettoinnflytting. Men i denne demografiske vekstprosessen vokser også tettstedene i geografisk omfang. Dermed vokser også tettstedet ved å innlemme deler av den tidligere spredte bosettingen, eventuelt nabolattsteder.

Tabell 4: Befolkningen i Sør-Tromsregionen etter tettsted i 2000 og 2013.

	2000	2013	Endring	Endr. %	%-Andel 2013
8003 Harstad	18 469	20 429	1 960	11	84
8004 Kasfjord	296	-	-296	-100	-
Utenfor tettsted	4 862	3 862	-1 000	-21	16
Sum Harstad kommune	23 627	24 291	664	3	100
8021 Børkenes	1 576	1 567	-9	-1	51
8022 Vikvågen	-	290	290		9
Utenfor tettsted	1 711	1 225	-486	-28	40
Sum Kvæfjord kommune	3 287	3 082	-205	-6	100
8031 Evenskjær	607	677	70	12	23
8032 Grov	301	356	55	18	12
8033 Tovik	217	-	-217	-100	-
Utenfor tettsted	1 984	1 907	-77	-4	65
Sum Skånland kommune	3 109	2 940	-169	-5	100
8051 Ibestad	472	464	-8	-2	33
Utenfor tettsted	1 291	957	-334	-26	67
Sum Ibestad kommune	1 763	1 421	-342	-19	100
Gratangen i tettsted	-	-	-		
Utenfor tettsted	1 345	1 119	-226	-17	100
Sum Gratangen kommune	1 345	1 119	-226	-17	100
8221 Tennevoll	276	242	-34	-12	24
Utenfor tettsted	776	770	-6	-1	76
Sum Lavangen kommune	1 052	1 012	-40	-4	100
8071 Sjøvegan	730	721	-9	-1	32
Utenfor tettsted	1 616	1 499	-117	-7	68
Sum Salangen kommune	2 346	2 220	-126	-5	100
Tettsted Harstadregionen	22 944	24 746	1 802	8	69
Utenfor tettsted Harstadreg.	13 585	11 339	-2 246	-17	31
Sum Harstadregionen	36 529	36 085	-444	-1	100

6.1.8 BEFOLKNINGSSTRUKTUR

I de aller fleste aldersgrupper i Sør-Tromsregionen er det god kjønnsbalanse. Kvinner lever lengre enn menn, og det er en svak overvekt av menn i aldersgruppene opp til 67 år og en overvekt av kvinner blant de over 67 år. Siden årtusenskiftet har fordelingen kvinner-menn endret seg i svært liten grad i regionen. Tabellen under viser en grov utvikling fordelt på 5 aldersklasser.

Om oppdelingen i aldersklasser

Den første gruppen er 0-19 år, altså barn og ungdom og deres utdanningstid.

Den andre gruppen er yngre voksne, dvs. 20-39 år. I denne aldersgruppen er det en del som studerer, men utover i 20-årene finner vi stadig flere av dem i arbeid. Utdanningstiden kan her også forstås som kompetansetilegnelse for arbeid, og altså en forutsetning for arbeid. Det er i denne aldersgruppen det er vanligst å etablere seg og få barn. Yngre voksne er også typiske flyttere som har med seg barn og ungdom. Innflytting forynger altså befolkningen noe.

Den tredje gruppa er aldersgruppen 40-67 år. For stadig flere avsluttes yrkesaktiviteten ved nærmere 60, mens den for andre varer helt fram til 70- års alder eller mer. Vi velger her å operere med yrkesaktiv alder opp til 67 år.

Den fjerde alderen er den typiske pensjonstiden, fra 67 til 80 år. Men det vi snakker om her er relativt unge gamle. Mange har fortsatt helsa i behold og for øvrig ressurser til et aktivt liv. Men sykkeligheten øker, og de trenger mer omsorg enn da de var i beste yrkesaktive alder.

Den femte alderen kommer når de er over 80, og normalt er pleietrengende. Det er her aldringen virkelig krever omsorg, fra familiemedlemmer og det offentlige apparat.

Flere eldre – færre yngre

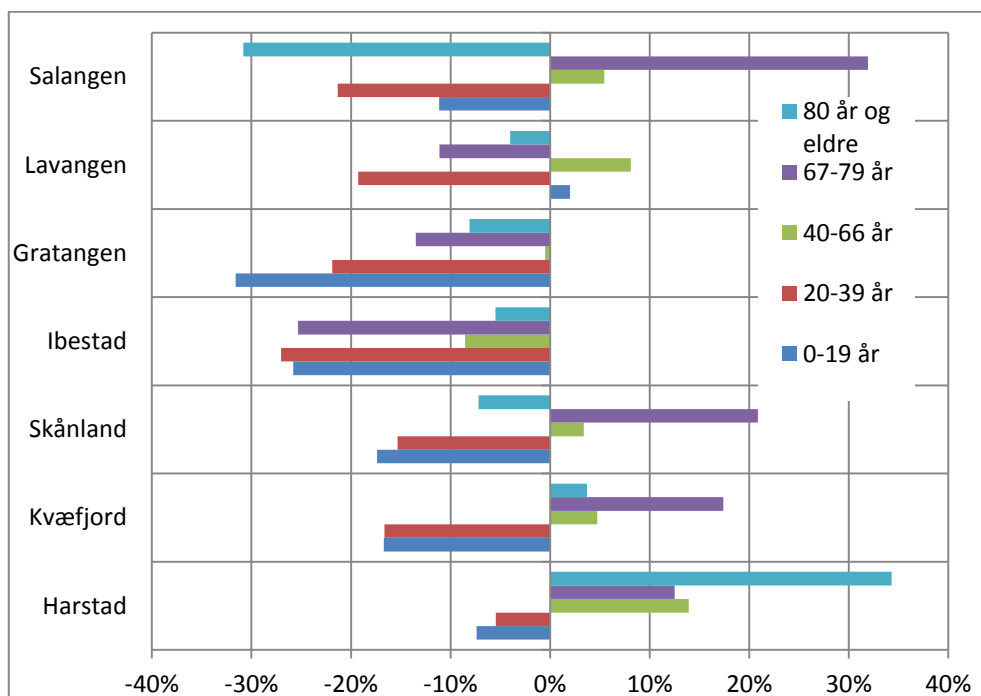
Av befolkningsstrukturtabellen for Sør-Tromsregionen ser vi at det er en økning i antall eldre siden 2000, både for menn og kvinner. Det er også vekst i aldersgruppen 40-66 år og nedgang i de to yngste aldersgruppene. Utviklingen de siste 14 årene har altså forskjøvet alderstyngdepunktet oppover og indikerer en forverring av det strukturelle forholdet mellom eldre og yngre framover.

Tabell 5: Kjønn- og aldersstruktur i Harstadregionen, 2000 og 2014.

Harstad-regionen	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	4 964	4 680	4 431	4 187	14 %	13 %	12 %	12 %	-11 %
20-39 år	4 890	4 633	4 410	4 180	13 %	13 %	12 %	12 %	-10 %
40-66 år	6 130	5 881	6 708	6 483	17 %	16 %	18 %	18 %	10 %
67-79 år	1 710	2 020	1 994	2 077	5 %	6 %	5 %	6 %	9 %
80 år og eldre	543	1 078	678	1 159	1 %	3 %	2 %	3 %	13 %
Sum fordeling	18 237	18 292	18 221	18 086	50 %	50 %	50 %	50 %	
Sum totalt	36 529		36 307		100 %		100 %		-1 %

Utviklingen med forskyvning av alderstyngdepunktet gjelder for alle kommuner (se vedlegg 1), men utfordringene med en skjev aldersfordeling synes å være minst i Harstad kommune.

Figuren under illustrerer de utfordringer regionen står overfor befolkningsmessig. Det er nesten uten unntak befolkningsnedgang i de yngste aldersgruppene i alle kommunene i perioden 2000-2014.

Figur 16: Befolkningsvekst i kommuner fordelt på aldersgrupper. Periode: 2000-2014.

Om Sør-Tromsregionen har en svært ugunstig alderssammensetning kan best vurderes ut fra en sammenligning med andre geografiske områder.

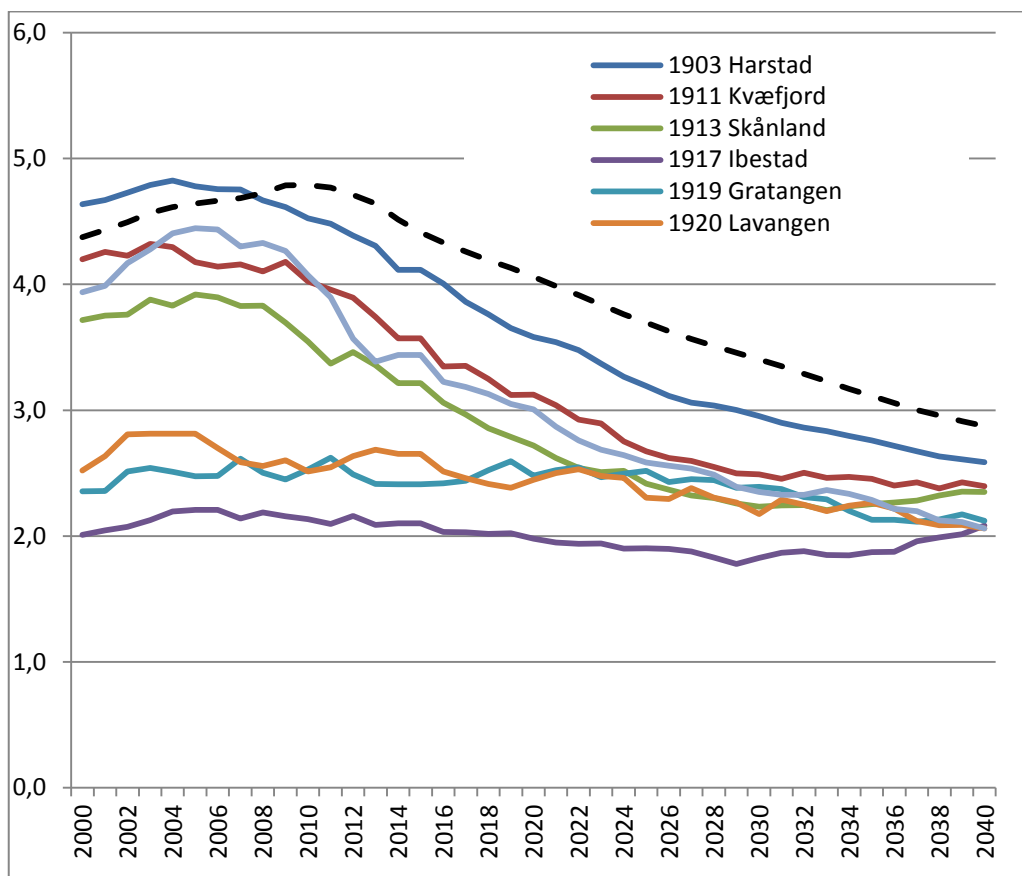
Tabell 6 viser hvor stor andel en aldersgruppe utgjør av befolkningen i en kommune eller region, sett i forhold til samme aldersgruppes andel i landet samlet. Under 100 vil si underrepresentasjon og over 100 er overrepresentasjon. Rosa celle viser moderat overrepresentasjon, blå celle viser markert overrepresentasjon og rød celle viser kraftig overrepresentasjon.

Tabell 6: Representasjonsindekser for befolkningens fordeling på aldersgrupper.

Kommune	Representasjonsindeks 2014								
	0-5 år	6-12 år	13-15 år	16-19 år	20-24 år	25-39 år	40-66 år	67-79 år	80 år og over
1903 Harstad	93	94	104	107	106	89	103	110	105
1911 Kvæfjord	87	89	105	135	104	74	106	118	125
1913 Skånland	84	94	81	84	81	80	110	138	132
1917 Ibestad	59	70	99	104	95	55	107	176	222
1919 Gratangen	65	90	111	81	100	68	102	163	186
1920 Lavangen	107	99	101	100	81	74	98	143	164
1923 Salangen	77	83	111	170	107	65	107	135	96
Harstadregionen	89	92	103	110	103	83	104	120	117
Midt-Troms	92	101	109	110	102	82	102	119	117
Tromsøområdet	100	98	98	100	116	108	101	85	69
Nord-Troms	78	96	108	111	94	77	105	139	122
Ofoten	87	88	94	103	103	82	104	123	139
Lofoten	88	99	109	111	97	82	104	116	124
Vesterålen	85	95	114	115	94	78	105	126	124
Norge	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Vi ser at det er kraftig overrepresentasjon av den eldre befolkningen i Ibestad, Gratangen og Lavangen. Når Sør-Tromsregionen samlet sett er overrepresentert i aldersgruppen 13-24 år, kommer det av relativt høye andeler i Harstad og Kvæfjord kommuner. I de yngste aldersgruppene er nær alle kommuner i Sør-Tromsregionen, og alle regioner med unntak av Tromsøområdet underrepresentert.

Figuren nedenfor viser antall i yrkesaktiv alder (20-66 år) delt på antall over 67 år. Den viser en utvikling som vil gi en betydelig økning i omsorgsutfordringene for flere av kommunene i Sør-Tromsregionen og nasjonalt i årene som kommer.

Figur 17: Omsorgsrater: Utvikling antall personer 20-66 år/antall personer 67+, basert på framskrivingsalternativet MMMM.

I kommunene Ibestad, Gratangen og Lavangen har andelen i yrkesaktiv alder per pensjonist holdt seg forholdsvis stabil rundt 2-3 personer de siste 14 årene, og framskrivingene tilsier samme antall fremover. I de øvrige kommunene i Sør-Tromsregionen kan vi se en tydelig nedadgående tendens i andelen i årene framover.

Fallende omsorgsrater vil gi flere utfordringer. Den finansielle utfordringen er at færre skal finansiere flere. Det kan også bli knapphet på arbeidskraft ved at færre skal stille flere, et problem som vil bli forsterket om 10-12 år når dagens nye pensjonister passerer 80 år.

6.2 ARBEIDSMARKED OG PENDLING

I dette kapittelet vil vi gi et bilde av utviklingstrekk i arbeidsmarkedet i regionene i Troms og i grenseregionene i Nordland.

6.2.1 UTVIKLINGSTREKK I ARBEIDSMARKEDET

I 4. kvartal 2013 var det 16 820 arbeidsplasser¹ og 17 857 sysselsatte innbyggere i Sør-Tromsregionen. Dette gir en netto utpendling fra regionen på 1 037 personer². Harstad har et betydelig større antall arbeidsplasser enn hele resten av regionen. 73 prosent av arbeidsplassene i regionen var lokalisert i Harstad i 2013. Harstad er da også den eneste kommunen med netto innpendling.

Det er altså en pendlingsstrøm fra omlandskommunene inn mot Harstad, og samtidig en betydelig netto utpendling fra Sør-Tromsregionen sett under ett.

Tabell 7: Netto innpendling i Sør-Troms 2013. Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av SSB

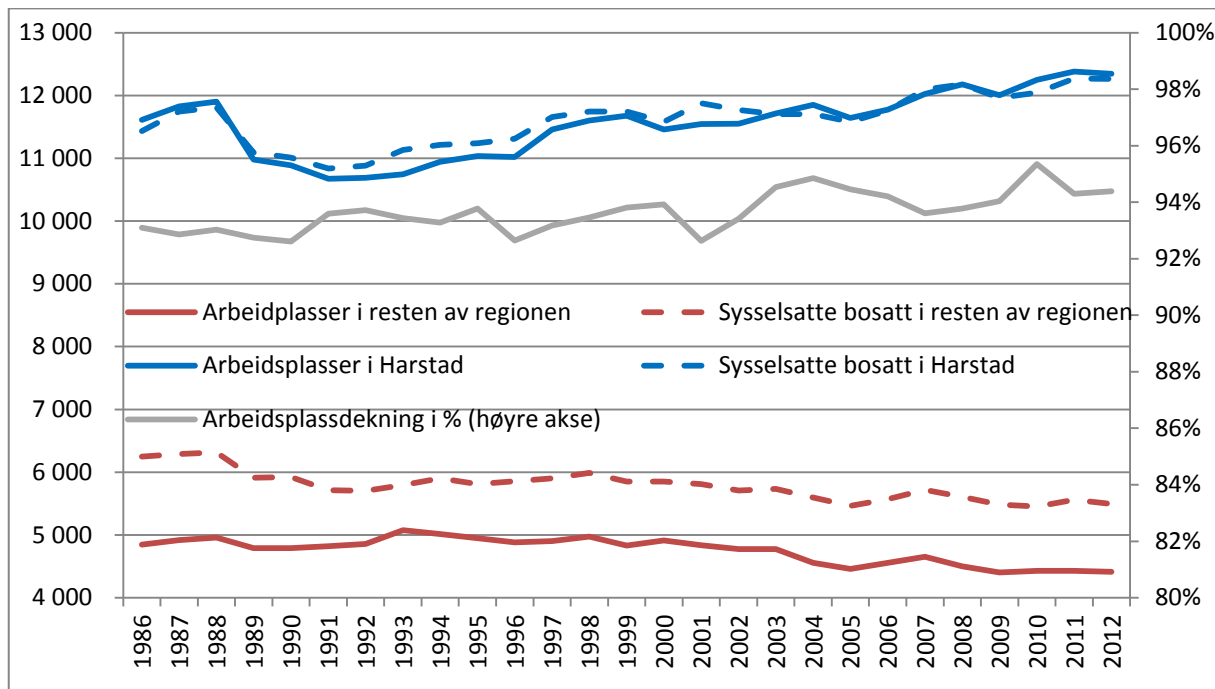
	Bosted	Arbeidssted	Netto innpendling	Egende kningsandel
Harstadregionen	17 857	16 820	-1 037	94 %
1903 Harstad	12 344	12 352	8	100 %
1911 Kvæfjord	1 436	1 230	-206	86 %
1913 Skånland	1 395	930	-465	67 %
1917 Ibestad	656	568	-88	87 %
1919 Gratangen	523	425	-98	81 %
1920 Lavangen	441	341	-100	77 %
1923 Salangen	1 062	974	-88	92 %

Egende kningsandelen i en kommune eller i en region sier noen om i hvilken grad regionen kan tilby sin egen befolkning arbeid. Egende kningsandelen i Sør-Tromsregionen har endret seg i liten grad de siste 25 årene. Figuren under viser at den har ligget i intervallet 93-95 prosent. I nevnte periode har antall sysselsatte bosatt i Harstad kommune ligget tett opp til antall arbeidsplasser, og avviket mellom sysselsatte og arbeidsplasser i resten av regionen har holdt seg forholdsvis stabilt. Det er verdt å merke seg at det er en betydelig utpendling av regionen. Ikke engang Harstad som har et arbeidsmarked som er over så dobbelt så stort som alle de andre kommunene til

¹ Noen arbeidstakere er registrert med arbeidssted på Sjøkøya, i 4 kvartal gjaldt det ca. 150 som var registrert som sysselsatte med bosted i Sør-Tromsregionen. Disse regnes altså som utpendlere. Sjøfolk og sysselsatte i Forsvaret plasseres derimot med samme arbeidssted som bosted, og vil ikke være registrert som utpendlere selv om de faktisk har sitt arbeidssted utenfor Sør-Tromsregionen.

² De som ikke er medregnet her er sysselsatte på korttidsopphold (under 6 mnd.) bosatt i utlandet, som altså i praksis er langpendlere fra andre land. Hvor mange de utgjør i Sør-Tromsregionen er ukjent, men antallet i Troms fylke var i 4. kvartal 2013 på 1200, så vi vil anslå at det i Sør-Tromsregionen kan være snakk om ca. 200.

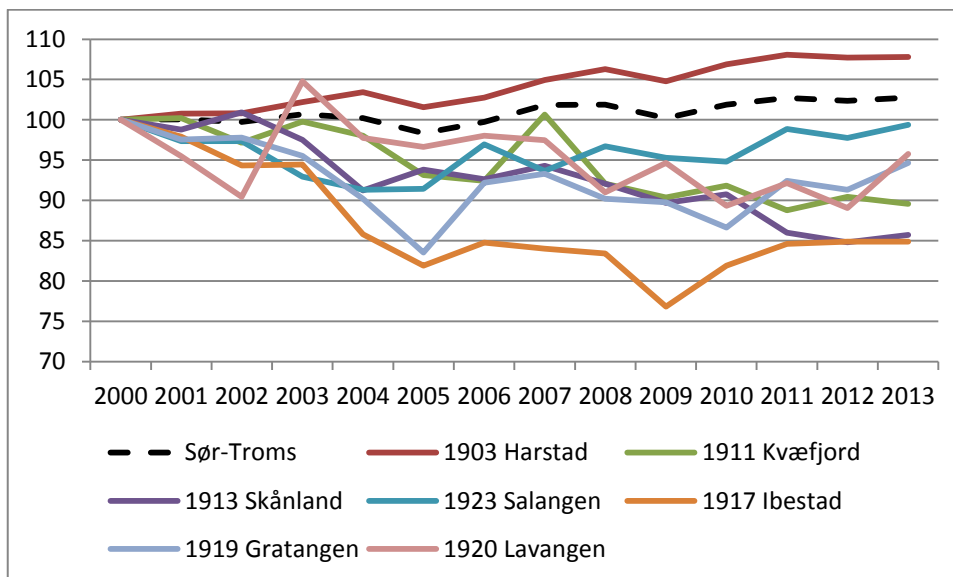
sammen, er en netto innpendlingskommune. Vi kommer nærmere inn på dette i det neste kapitlet, som omhandler pendling.

Figur 18: Sysselsatte etter bosted og arbeidssted i regionen 1986-2013. Arbeidsplassdekning i prosent. Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av SSB

Figur 19 viser også at det siden konjunkturbunnen i 1992 har vært en positiv trend i antall arbeidsplasser i Harstad og samlet sett en nedadgående trend i de øvrige kommunene i regionen.

Forskjellen mellom Harstad kommune og resten av regionen er også tydelig om vi bare konsentrerer oss om årene etter årtusenskiftet. I perioden 2000-2013 hadde Harstad kommune en arbeidsplassvekst på 8 prosent. Nær samtlige av de andre kommunene i Sør-Troms hadde sysselsetningsnedgang i samme periode. Unntaket er Salangen kommune som i 2013 er tilbake på samme nivå som i 2000. De øvrige kommunene hadde en arbeidsplassnedgang i intervallet 4-15 prosent.

Figur 19: Utvikling i antall arbeidsplasser i kommunene i Sør-Troms, 2000-2013, Indeks 2000=100. Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av SSB

Sør-Tromsregionen samlet har hatt en arbeidsplassvekst fra årtusenskiftet og frem til i dag på beskjedne 3 prosent. Veksten er nær den samme som i Midt- og Nord-Troms, men utviklingen i de mellomliggende årene avviker noe regionene i mellom. Spesielt skiller Nord-Troms seg ut med en tydelig sterkere vekst enn de øvrige nevnte regioner i perioden 2000- 2009. Den fjerde regionen i fylket, Tromsøområdet, har hatt en vekst i perioden 2000-2013 på hele 18 prosent. Utviklingen her er også sterkere enn den nasjonale veksten, og skyldes kraftig vekst i Tromsø kommune. Figuren under viser indeksert vekst i arbeidsplasser for de enkelte regioner og samlet for fylket. I tillegg har vi tatt med grenseregionene Ofoten og Vesterålen i Nordland. Vi ser at Ofoten og Vesterålens vekst i perioden 2000-2013 er om lag som i Sør-Troms, Midt-Troms og Nord-Troms. Ofoten hadde riktig nok en kraftigere vekst enn alle regionene i Troms i oppgangskonjunkturperioden 2005-2008, men fikk et dertil kraftigere fall i kjølvannet av finanskrisen høsten 2008.

Troms har siden 2000 hatt en sysselsettingsvekst på 10 prosent. Veksten er svakere enn den nasjonale veksten (16 prosent), om lag på linje med veksten i Oslo og Finnmark, og sterkere enn veksten i Nordland (7 prosent). Men det er altså Tromsøområdet som trekker opp veksten i Troms, de øvrige regioner, inkludert Sør-Troms, har hatt beskjeden vekst.

6.2.2 PENDLING

Det bor 12 344 sysselsatte i Harstad kommune. Av disse har 85 prosent Harstad som arbeidsssted. Tabell 8 viser pendlingen mellom ulike kommuner i Sør-Troms, og til resten av Troms og Nordland, som andel av de sysselsatte bosatt i kommunene. Den viser hvor viktig arbeidsmarkedet i de andre kommunene/regionene er for de enkelte kommunene.

Merk at siden tabellen ikke viser *antallet* sysselsatte som pendler, så får man ikke fram at det for eksempel er ca like mange personer som pendler hver vei mellom Harstad og Kvæfjord (rundt 400).

Vi ser at Kvæfjord og Skånland er sterkt integrert i arbeidsmarkedet til Harstad, mens Ibestad har noe pendling til Harstad via båt/ferge. Hele 30 prosent av de sysselsatte som er bosatt i Kvæfjord arbeider i Harstad. De tre andre kommunene i regionen er ikke tilsvarende koblet på regionsenteret Harstad. Kun 2 prosent av sysselsatte i Gratangen pendler til Harstad, mens 12 prosent pendler til kommuner i Nordland, hvorav 10 prosent til Narvik. 12 prosent av sysselsatte i Lavangen pendler til Salangen. 80 prosent av de sysselsatte i Salangen er sysselsatt i regionen, og 16 prosent pendler til andre kommuner i Troms, der i blant Bardu, Tromsø og Målselv.

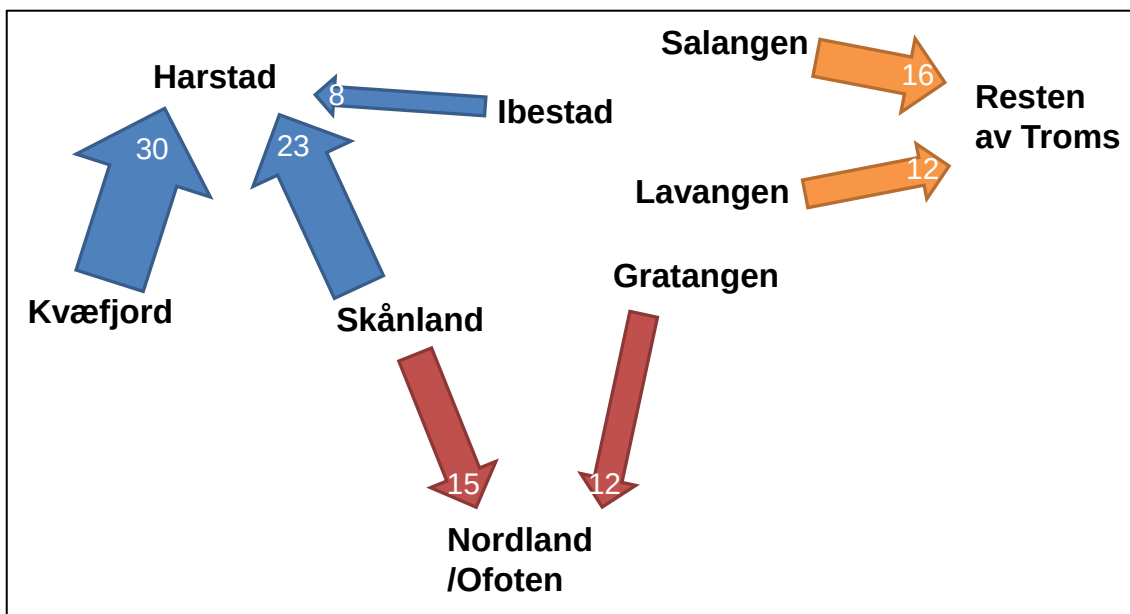
Pendlingen krysser fylkesgrensa i betydelig grad. Tjeldsund og Evenes i Nordland er klart integrert i Harstad bo- og arbeidsmarkedsregion, og utgjør denne BA-regionen sammen med Harstad, Kvæfjord og Skånland (Angell et.al. 2013, Nilsen et.al. 2012). Gratangen har sin klart største pendlingsstrøm til Narvik i Nordland, og er integrert i Narvik BA-region.

Kommunene i Sør-Troms tilhører altså ulike funksjonelle regioner som også inkluderer kommuner i Nordland.

Hovedtrekk i pendlingsmønsteret er illustrert i Figur 20.

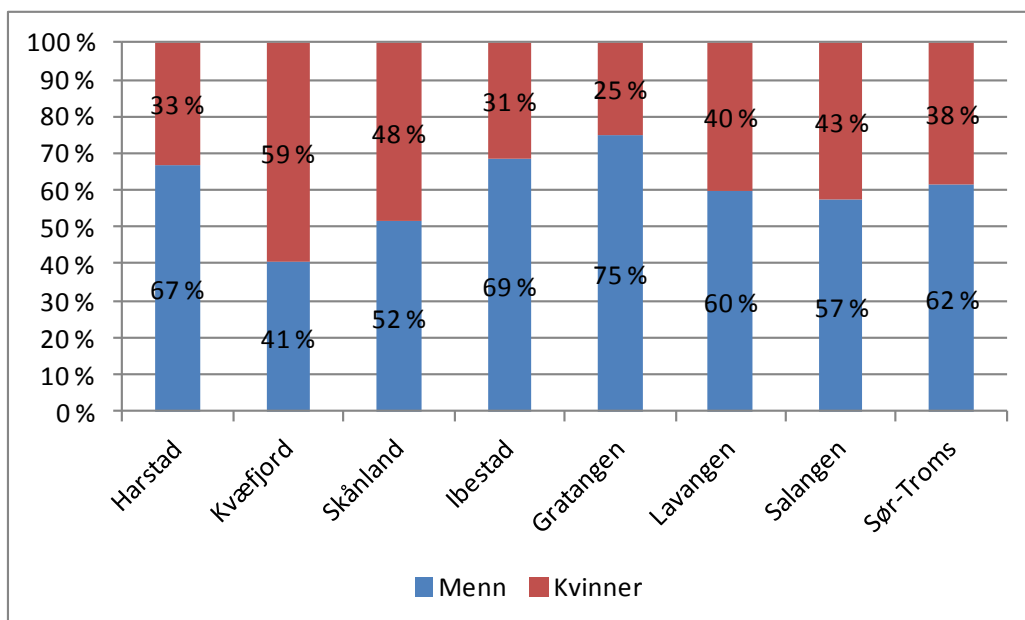
Tabell 8: Pendlingsmatrise. Andelen av sysselsatte bosatt i en kommune og hvor de arbeider. 31.12.2013. Kilde: SSB og ØF.

Boset i	Arbeidssted								
	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen	Rest. Troms	Nordland
Harstad	85 %	3 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	3 %	3 %
Kvæfjord	30 %	58 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	2 %	5 %
Skånland	23 %	0 %	53 %	0 %	1 %	0 %	0 %	3 %	15 %
Ibestad	8 %	0 %	0 %	79 %	0 %	0 %	2 %	6 %	1 %
Gratangen	2 %	0 %	2 %	0 %	70 %	2 %	1 %	6 %	12 %
Lavangen	2 %	0 %	0 %	0 %	2 %	61 %	12 %	12 %	5 %
Salangen	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %	3 %	75 %	16 %	2 %

Figur 20: Hovedtrekk i pendlingen i kommunene i Sør-Tromsregionen. Andel (%) av sysselsatte bosatt i en kommune som har arbeidssted i en annen kommune. Kilde: SSB og ØF/Norut.

Når vi ser på Sør-Troms under ett er det flere menn enn kvinner som pendler, som i landet for øvrig. Det er store variasjoner i kjønnsbalansen blant kommunene når en ser på innpendlingen. 59 prosent av de som pendler inn i Kvæfjord er kvinner, og undervisning og helse- og sosialtjenester er de eneste næringsgruppene Kvæfjord som har nettoinnpendling. 75 prosent av de som pendler inn til Gratangen er menn. Ser vi på utpendling er variasjonen mellom kommunene liten, rundt 2/3 er menn og 1/3 er kvinner. Tilnærmet like mange pendler ut av som inn til Harstad.

Figur 21: Andelen menn og kvinner som pendler inn i kommunene.

Samtlige av omlandskommunene til Harstad har i sum nettoutpendling. Samtidig utgjør pendlerne en stor andel av de sysselsatte i enkelte næringer. Hele 50 prosent av de som er sysselsatte innen industrien i Kvæfjord bor i andre kommuner. Ibestad har nettoinnpendling innen teknisk tjenesteyting og nesten 60 prosent av de sysselsatte er pendlere. 2/3 av de sysselsatte innen personlig tjenesteyting i Lavangen er pendlere. Næringene hvor Harstad har relativt størst innpendling er innen bygg og anlegg og industri.

Tabell 9: Nettoinnpendling fordelt på næringer på kommunenivå. 2013

	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen	Sør-Troms
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	-22	-23	11	7	-3	-2	0	-32
05-09 Bergverksdrift og utvinning	-74	-21	-24	-9	-7	-6	-16	-157
10-33 Industri	62	-42	-28	-2	3	-10	-15	-32
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	14	-12	-8	-4	0	-1	2	-9
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	101	-57	-97	-11	-15	-16	-26	-121
45-47 Varehandel, reparasjon av motorv	-6	-97	-51	-22	-24	-3	-15	-218
49-53 Transport og lagring	42	-38	-88	-14	-21	-13	-16	-148
55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	18	-10	-2	-5	-5	2	-5	-7
58-63 Informasjon og kommunikasjon	-3	-18	-6	-2	-2	-3	3	-31
64-66 Finansiering og forsikring	-5	-8	-7	-3	0	0	0	-23
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	-31	-15	-10	5	-1	2	-4	-54
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	33	-12	-24	-6	-3	-8	-7	-27
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	31	-8	-8	-2	-3	-4	-16	-10
85 Undervisning	-44	35	-47	-11	-6	-7	3	-77
86-88 Helse- og sosialtjenester	-151	138	-50	-6	-17	-26	29	-83
90-99 Personlig tjenesteyting	22	-20	-27	-3	5	-6	-9	-38
Nettoinnpendling	8	-206	-465	-88	-98	-100	-88	-1037

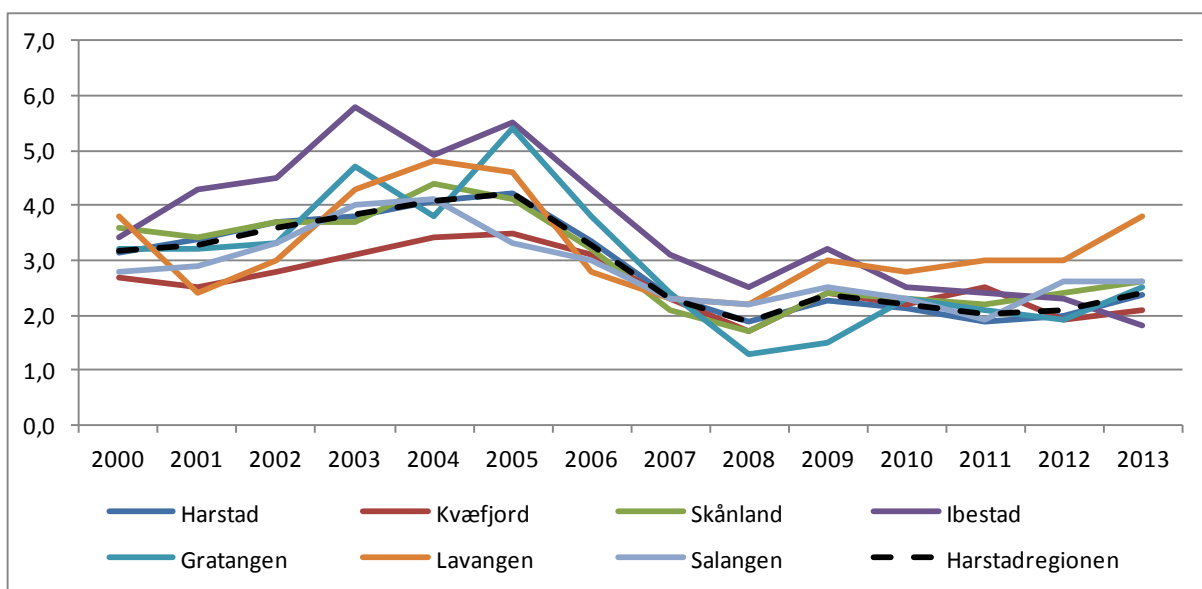
I Gratangen utgjør pendlerne den største andelen av de sysselsatte innen transport og lagring.

Tabell 10: Andelen av de sysselsatte som er pendlere fordelt på næringer. Sysselsatte etter arbeidssted 31.12.2013

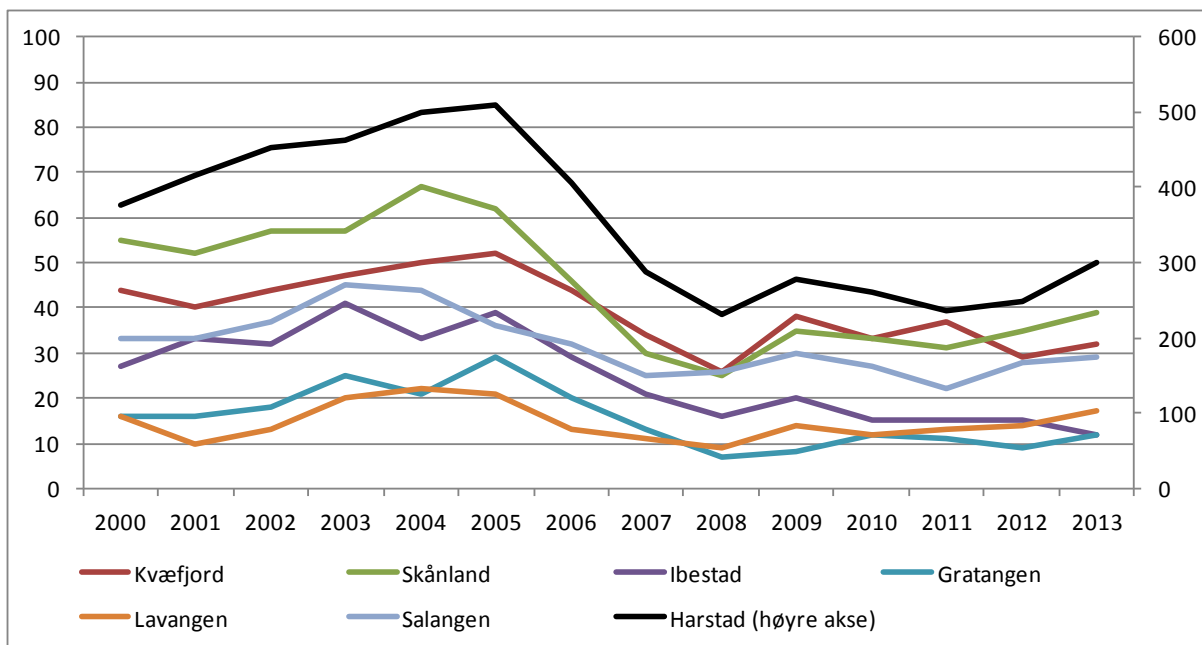
	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen	Sør-Troms
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	12 %	4 %	25 %	16 %	18 %	0 %	18 %	14 %
05-09 Bergverksdrift og utvinning	19 %							19 %
10-33 Industri	28 %	50 %	10 %	2 %	15 %	25 %	8 %	23 %
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	13 %	0 %	6 %	0 %	20 %	0 %	33 %	13 %
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	25 %	12 %	18 %	16 %	21 %	40 %	22 %	24 %
45-47 Varehandel, reparasjon av motorv	13 %	28 %	20 %	5 %	7 %	16 %	16 %	14 %
49-53 Transport og lagring	20 %	12 %	7 %	5 %	33 %	0 %	30 %	19 %
55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	17 %	25 %	40 %	0 %	0 %	38 %	11 %	19 %
58-63 Informasjon og kommunikasjon	15 %	0 %	50 %				24 %	17 %
64-66 Finansiering og forsikring	18 %						50 %	19 %
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	11 %	25 %	31 %	58 %	11 %	38 %	17 %	14 %
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	28 %	32 %	43 %	0 %	0 %	0 %	4 %	27 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	11 %	27 %	17 %	2 %	8 %	10 %	15 %	12 %
85 Undervisning	12 %	40 %	14 %	0 %	14 %	19 %	18 %	16 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	8 %	38 %	23 %	8 %	11 %	19 %	18 %	14 %
90-99 Personlig tjenesteyting	17 %	36 %	15 %	9 %	22 %	67 %	23 %	18 %

6.3 YRKESAKTIVITET OG ARBEIDSLEDIGHET

Harstadregionen har sysselsettingsvekst på 3 prosent fra 2000 og fram til i dag. Ledigheten faller fra 3,2 prosent til 2,4 prosent i samme periode. På kommunenivå har Harstad kommune en tilsvarende sammenfallende utvikling mellom sysselsettingsvekst og ledighet, som er en forventet utvikling. I omlandskommunene er det derimot sysselsettingsnedgang, men likevel er ledigheten fallende. Dette kan forklares med befolkningsnedgang og lavere egedekningsandel av arbeidsplasser. I omlandskommunene må flere av de sysselsatte arbeide i andre kommuner enn bostedskommunen.

Figur 22: Andelen registrerte ledige i prosent. Årsgjennomsnitt 2000-2013.

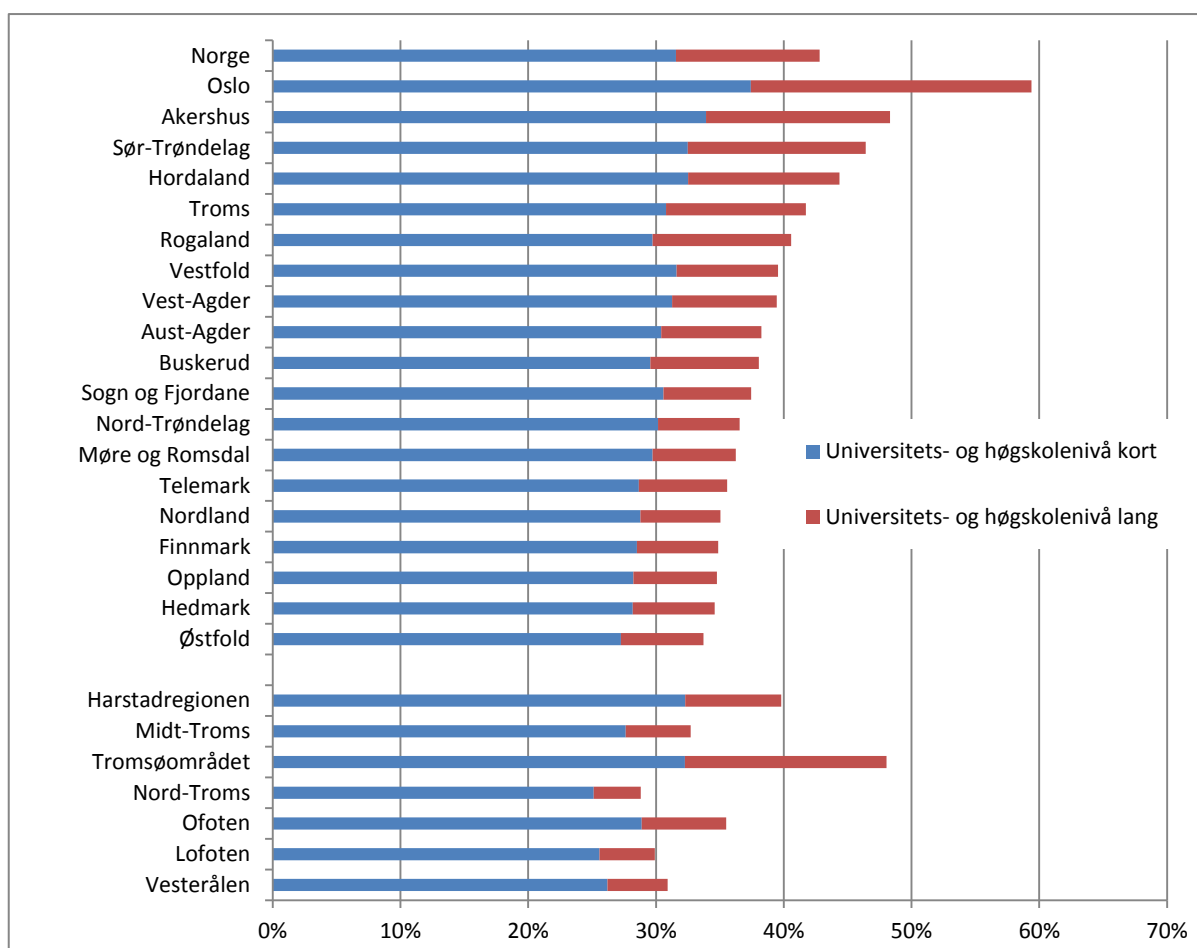
Figur 23: Antallet registrerte ledige. Årsgjennomsnitt 2000-2013.

6.4 UTDANNINGSNIVÅ

Utdanningsnivået i en region er en relativt god indikator på potensialet for en kompetansebasert næringsutvikling. Kunnskap er blitt en stadig viktigere, og antas i framtiden å bli den viktigste, produksjonsfaktoren i moderne økonomier. At dette er tilfelle er det stor enighet om, og det var blant annet utgangspunktet for hele tenkningen i det nasjonale forskningsprosjektet "Et kunnskapsbasert Norge". Kunnskap og kompetanse har overtatt som viktigste innsatsfaktor i mange næringer. Dette gjør at etterspørselen etter kompetent arbeidskraft sannsynligvis vil øke, og at rekrutteringsmulighetene blir en viktigere lokaliseringsfaktor.

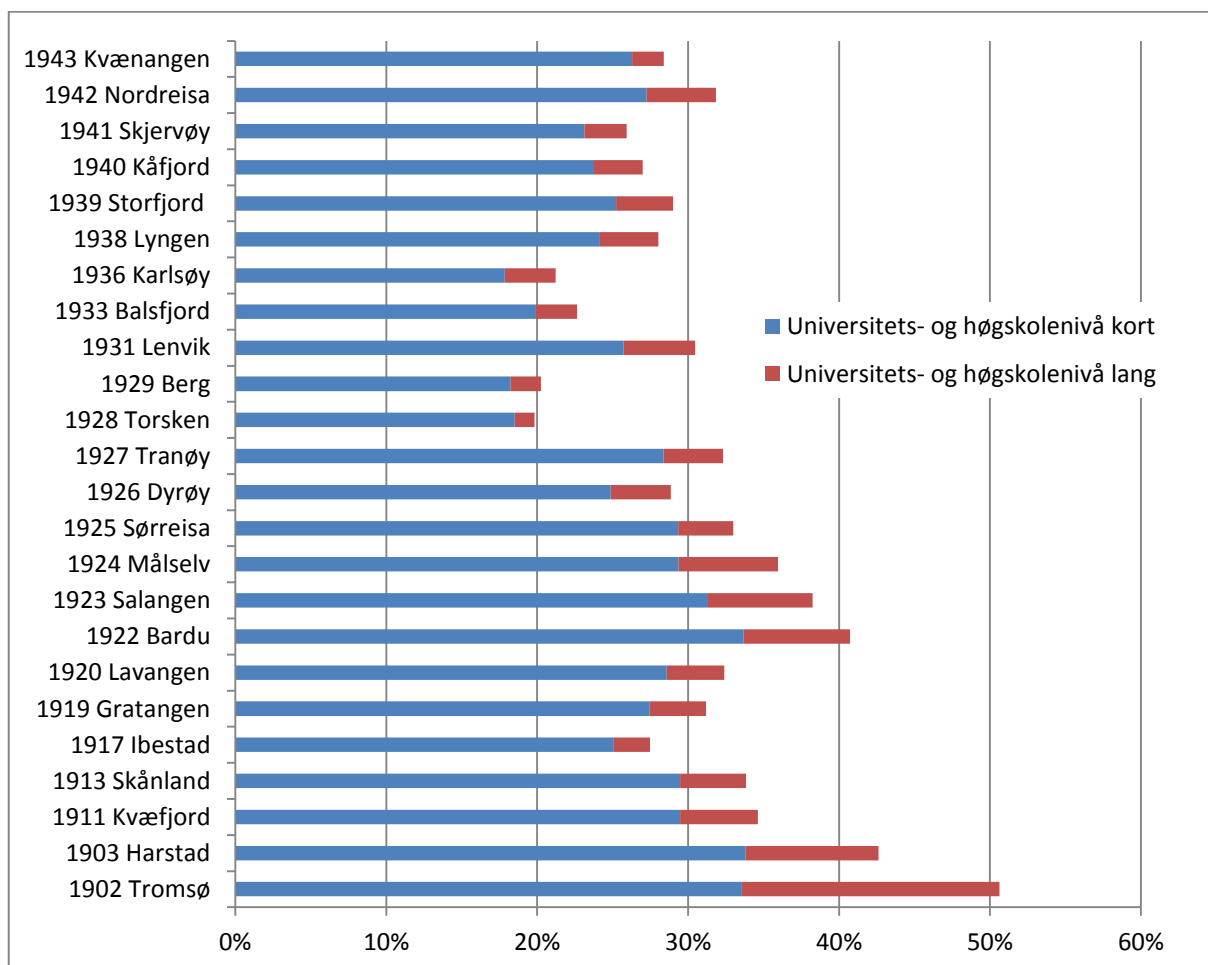
Sør-Tromsregionen ligger noenlunde på landsgjennomsnittet både når det gjelder kort og lang høyere utdanning og det er ikke voldsomt store forskjeller mellom de enkelte kommunene. I Harstad har ca 34% høyere utdanning, naturlig følger av byfunksjoner, høyskole og tilstedeværelse av petroleumsnæringen. Salangen er den kommunen som følger nærmest Harstad i andel høyt utdannede, med drøye 32%. Dette kan forklares med at kommunen har en relativt høy andel arbeidsplasser innen offentlig sektor, og da spesielt innen undervisning og helse/omsorg. Dette er sektorer med forholdsvis mange sysselsatte med kortere høyskole/universitetsutdannelse. I andre enden av skalaen finner vi Ibestad, der bare 25% har høyere utdanning. Dette er en kommune med relativt mange sysselsatte i primærnæringene, spesielt innen fiske, fangst og oppdrett, og altså en næringsstruktur som ikke etterspør høyere utdanning i så stor grad.

I snitt har også innbyggerne i Sør-Tromsregionen mer utdanning enn innbyggerne i Ofoten-regionen.

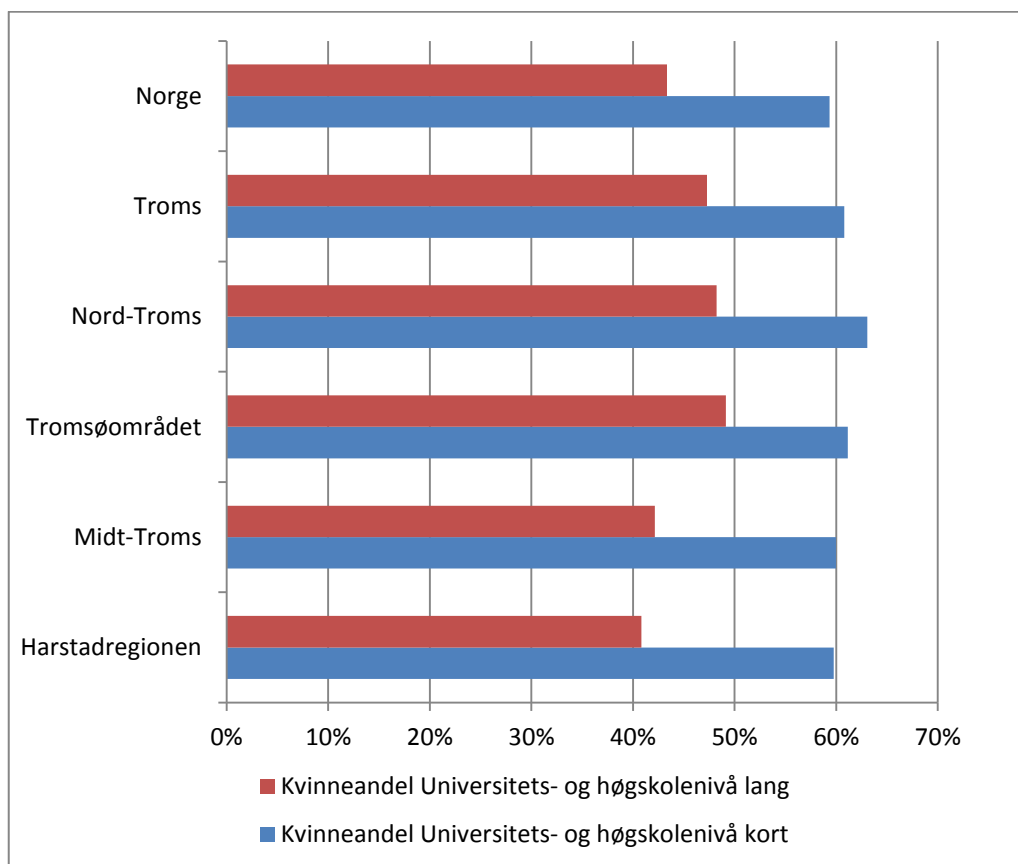
Figur 24: Andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (25-66 år) som har høyere utdanning. Fordelt på kort (1-4 år) og lang (over 4 år) utdanning. Landet, fylker og regioner i Troms og Nordland. År: 2013. Kilde: SSB og ØF.

Figuren under viser utdanningsandelene for kommunene i Troms. For kommunene i Sør-Tromsregionen ser vi at Salangen er den kommunen som følger nærmest Harstad i andel høyt utdannede. Kommunen har en relativt høy andel arbeidsplasser innen offentlig sektor, og da spesielt innen undervisning og helse/omsorg. Dette er sektorer med forholdsvis mange sysselsatte med kortere høyskole/universitetsutdannelse. I andre enden av skalaen i Sør-Tromsregionen finner vi Ibestad. Dette er en kommune med relativt mange sysselsatte i primærnæringene, og da spesielt innen fiske. Blant kommunene i de øvrige regionene i Troms skiller Bardu og Målselv seg ut med høy andel høyt utdannede. Dette skyldes primært mange arbeidsplasser innen forsvaret.

Figur 25: Andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (25-66 år) som har høyere utdanning. Fordelt på kort (1-4 år) og lang (over 4 år) utdanning. Kommuner i Troms fylke. År: 2013.

Andelen av kvinner med høyere utdanning i Troms generelt og i Sør-Tromsregionen spesielt avviker i liten grad fra landet totalt. I Norge utgjorde kvinner i overkant av 40 prosent av samlet befolkning med lang universitets- eller høyskoleutdanning (lengre enn 4 år). Deres andel blant dem med kort universitets- eller høyskoleutdanning var rundt 60 prosent. For samtlige av Troms' regioner ligger også kvinneandelen rundt 60 prosent innen kort høyere utdanning. For lang høyere utdanning spriker kvinneandelen noe blant fylkets regioner. Både Nord-Troms og Tromsøområdet har her en kvinneandel på nært 50 prosent, mens den i Sør-Tromsregionen er knapt 40 prosent.

Figur 26: Andel kvinner av de i yrkesaktiv alder (25-66 år) som har høyere utdanning. Fordelt på kort (1-4 år) og lang (over 4 år) utdanning. Regioner i Troms. År: 2013.

6.5 OPPSUMMERING

Sør-Tromsregionen har en alarmerende befolkningsutvikling i alle kommunene. Selv om det 2013-14 var befolkningsoppgang i alle kommunene var det i fem- og syvårsperiodene før enten nedgang i befolkning og/eller sysselsetting for nesten alle kommunene. Fødselstallene er negative eller for lave til å gi vekst for alle kommunene, med unntak for Lavangen og til dels Harstad. Befolkningsveksten har primært kommet gjennom innvandring fra Afrika og Asia. Det mest alvorlige er imidlertid at eldrebølgen vil gi en kommende omsorgsutfordring. Fallende omsorgsrater gir utfordringer både i form av finansiering, knapphet på arbeidskraft og innovasjonskrav. Den finansielle utfordringen er at færre yrkesaktive skal finansiere flere omsorgstrengende. Samtidig skal produksjon og andre samfunnsfunksjoner holdes i gang, og alle bransjer må konkurrere mer enn før om å tiltrekke seg kvalifisert arbeidskraft. Regionen har også netto utpendling.

Analysen viser at Sør-Tromsregionen funksjonelt sett er en «delt» region. Det er en naturlig bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Harstad, som består av Harstad, Kvæfjord, Skånland og Ibestad, samt Tjeldsund og Evenes i Nordland fylke. De øvrige kommunene i Sør-Tromsregionen, Salangen, Lavangen og Gratangen orienterer seg mot Midt-Troms og Narvik. Dette er et mønster som kan ha betydning i den grad det er et ønske om å utforme felles, overordnede satsinger på rekruttering.

Utdanningsnivået i regionene er omtrent som i landet som helhet. Mellom de enkelte kommunene er det forskjell i utdanningsnivå som langt på vei kan forklares med ulikhet i næringsstruktur.

7 STATUS OG UTVIKLING I NÆRINGSSTRUKTUR

Næringsstrukturen i en region eller kommune er påvirket av en rekke faktorer. Det kan blant annet være tilgang på eller nærhet til ulike typer naturressurser, politiske vedtak for å støtte etablering og utvikling av offentlig eller privat virksomhet, og historiske «tilfeldigheter» som at energiske og suksessfulle entreprenører skapte virksomhet der.

I dette kapitlet vil vi se på næringsstrukturen i Sør-Tromsregionen og kommunene der. Vi vil sammenligne med næringsstrukturen i landet totalt og med naboregioner. Videre vil vi se på hvordan næringsstrukturen har endret seg de siste årene, og hvordan de ulike næringene i regionen og kommunene bidrar til vekst eller tilbakegang. Det siste gjøres gjennom en skift-andelsanalyse, hvor man også får fram i hvilken grad enkelt næringer i regionen har utviklet seg bedre eller dårligere enn næringene har gjort nasjonalt.

Vi analyserer næringsstruktur ut fra hvor mange sysselsatte det er i ulike næringer. Dette gjøres fordi sysselsetting er viktig for regional utvikling, og fordi statistikken over sysselsatte er relativt lett tilgjengelig og har god kvalitet. Vi kunne studert verdiskapning i ulike næringer og hvordan den har utviklet seg, og også hvordan ulike næringer er koblet sammen i verdikjeder og utvikling av næringsklynger. Vi har tidligere argumentert for å bruke sysselsetting og bosetting som mål på regional utvikling, og prosjektets rammer gir heller ikke mulighet til å gå inn i flere slike analyser.

Analysene av næringsstruktur baserer seg på Statistisk sentral byrå sin statistikk og dens inndeling i næringer på ulike nivå. Før vi går inn i selve dataene og analysene kan det være greit å forstå hva statistikken faktisk inneholder og hvordan den er oppbygd.

7.1 FORKLARING AV NÆRINGSSTATISTIKKEN

For å unngå misforståelser om hva data og analyser av næringsstrukturen faktisk viser, presenterer vi her hvordan næringsstatistikken til SSB er organisert.

Norsk standard for næringsgruppering (SN2007)¹ bygger på EU's tilsvarende standard (NACE Rev.2). Å bruke en standard sikrer at næringsklassifiseringen blir lik, noe som er nødvendig for å sammenlikne og analysere statistikk for næringer over tid, og på tvers av kilder og type undersøkelser.

Gjennom standarden grupperer en sammen aktiviteter som er like så langt det er mulig, dvs. en klassifisering av produksjonseenheter (foretak, lokal enhet osv.) ut fra den

¹ Se SSB 2008: Standard for næringsgruppering. Korrigert utgave. Norges offisielle statistikk D383. Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger. Se <http://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/nace>

økonomiske aktiviteten de utøver. Med aktivitet menes en prosess der ulike produksjonsfaktorer (råvarer, kapital og arbeidskraft) i samspill produserer varer eller tjenester. En aktivitet kjennetegnes derfor ved produktinnsats (varer og tjenester), en produksjonsprosess og av de produktene som framstilles.

Når man fra 2008 gikk over til å bruke en ny standard for næringsgruppering i Norge (og EU), så innebærer det at statistiske oversikter fra før 2008 ikke uten videre kan sammenlignes med de laget senere. I denne rapporten viser vi endring i sysselsetting i næringer mellom 2008 og 2013. Data for 2013 var de nyeste tilgjengelige, og data for 2008 de eldste som er sammenlignbare med 2013-dataene.

Standarden SN2007 har en hierarkisk inndeling med 5 nivåer. Nivåene har følgende betegnelser:

- Næringshovedområde f.eks. C (eller 10-33)
- Næring f.eks. 10
- Næringshovedgruppe f.eks. 10.2
- Næringsgruppe f.eks. 10.20
- Næringsundergruppe f.eks. 10.201

Begrepet «næring» vil ofte bli brukt generelt om alle disse fem nivåene. Merk at næring ikke bare er knyttet til privat næringsliv, men også dekker offentlig virksomhet og sivilsamfunn/frivillig sektor.

I rapporten her gjengir vi statistikk om næringsvirksomhet på to ulike nivåer i næringsstandarden. Det er Næringshovedområder (21 ulike «bokstav-nivå»), og Næringer (2-siffer nivå). Tabellene under viser betegnelsene brukt på næringene på disse nivåene.

Tabell 11: Oversikt over næringshovedområder brukt i denne rapporten. Fra SN2007.

A Jordbruk, skogbruk og fiske 01 - 03	L Omsetning og drift av fast eiendom 68
B Bergverksdrift og utvinning 05 - 09	M Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting 69 - 75
C Industri 10 - 33	N Forretningsmessig tjenesteyting 77 - 82
D Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning 35	O Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning 84
E Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet 36 - 39	P Undervisning 85
F Bygge- og anleggsvirksomhet 41 - 43	Q Helse- og sosialtjenester 86 - 88
G Varehandel; reparasjon av motorvogner 45 - 47	R Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter 90 - 93
H Transport og lagring 49 - 53	S Annen tjenesteyting 94 - 96
I Overnattings- og serveringsvirksomhet 55 - 56	T Lønnet arbeid i private husholdninger 97
J Informasjon og kommunikasjon 58 - 63	U Internasjonale organisasjoner og organer 99
K Finansierings- og forsikringsvirksomhet 64 - 66	

I Tabell 11 har vi for eksempel «B Bergverksdrift og utvinning 05 - 09". Det består altså av næringene «05-09» på 2-siffernivå, og når vi ser i Tabell 12 finner vi ut at disse er:

- 05 Bryting av steinkull og brunkull
- 06 Utvinning av råolje og naturgass
- 07 Bryting av metallholdig malm
- 08 Bryting og bergverksdrift ellers
- 09 Tjenester til bergverk og utvinning

Om man ønsker en nærmere beskrivelse av hva disse næringene er, eller å vite hvilke mer detaljerte næringer som inngår i hver av dem, så kan man finne det i rapporten fra SSB angitt i fotnote tidligere (SSB 2008).

Tabell 12: Oversikt over næringer (2-sifferniva) brukt i denne rapporten. Fra SN2007.

01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt	25 Metallvareindustri	52 Transporttjenester og lagring	79 Reisebyråer og reisearrangører
02 Skogbruk og tilhørende tjenester	26 Data- og elektronisk industri	53 Post og distribusjonsvirksomhet	80 Vaktjeneste og etterforskning
03 Fiske, fangst og akvakultur	27 Elektroteknisk industri	55 Overnattingsvirksomhet	81 Tjenester tilknyttet eiendomsdrift
05 Bryting av steinkull og brunkull	28 Maskinindustri	56 Serveringsvirksomhet	82 Forretningsm. tjenesteyt. ellers
06 Utvinning av råolje og naturgass	29 Motorkjøretøyindustri	58 Forlagsvirksomhet	84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring
07 Bryting av metallholdig malm	30 Transportmiddelindustri ellers	59 Film- og TV-prod., musikkutgivelse	85 Undervisning
08 Bryting og bergverksdrift ellers	31 Møbelindustri	60 Radio- og fjernsynskringkasting	86 Helsetjenester
09 Tjenester til bergverk og utvinning	32 Annen industri	61 Telekommunikasjon	87 Pleie og omsorg i institusjon
10 Næringsmiddelindustri	33 Maskinreparasjon og -installasjon	62 IT-tjenester	88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
11 Drikkevareindustri	35 Kraftforsyning	63 Informasjonstjenester	90 Kunstnerisk virks. og underholdning
12 Tobakksindustri	36 Vannforsyning	64 Finansieringsvirksomhet	91 Bibliotek, muséeer o.a. kulturvirksomhet
13 Tekstilindustri	37 Håndtering av avløpsvann	65 Forsikring og pensjonskasser	92 Lotteri og totalisatorspill
14 Bekledningsindustri	38 Avfallshåndtering	66 Finans-, forsikringshjelpetjenester	93 Sports- og fritidsaktiviteter
15 Lær- og lærvareindustri	39 Miljørydding og miljørensing	68 Omsetning og drift av fast eiendom	94 Aktiviteter i medlemsorgansiasjoner
16 Trelast- og trevareindustri	41 Oppføring av bygninger	69 Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	95 Reparasjon av varer til personlig bruk
17 Papir- og papirvareindustri	42 Anleggsvirksomhet	70 Hovedkontortjenester, administrativ rådgivning	96 Annen personlig tjenesteyting
18 Trykking, grafisk industri	43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet	71 Arkitekter og tekniske konsulenter	97 Lønnet arbeid i private husholdninger
19 Petroleums- og kullvareindustri	45 Handel med og reparasjon av motorvogner	72 Forskning og utviklingsarbeid	99 Internasjonale organer
20 Kjemisk industri	46 Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner	73 Reklamevirksomhet og markedsundersøkelser	00 Uoppgitt
21 Farmasøytisk industri	47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner	74 Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	
22 Gummivare- og plastindustri	49 Landtransport og rørtransport	75 Veterinærtjenester	
23 Mineralproduktindustri	50 Sjøfart	77 Utleie- og leasingvirksomhet	
24 Metallindustri	51 Lufttransport	78 Arbeidskrafttjenester	

7.2 NÆRINGSSTRUKTUR

I forhold til Norge som helhet hadde Sør-Tromsregionen i 2013 betydelig større andel av sysselsatte innen Helse og sosialtjenester, og i Offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring. Sør-Troms hadde også relativt flere innen primærnæringene, i Transport og lagring og i Undervisning. Regionen hadde klart mindre andeler sysselsatte enn landsgjennomsnittet i Industri og Teknisk tjenesteyting og

eiendomsdrift, og noe lavere andeler i Forretningsmessig tjenesteyting, Informasjon og kommunikasjon, Bygg og anlegg,

I tabellen nedenfor er grov næringsstruktur for regionene i Troms, samt Ofoten og Vesterålen som er naboregioner til Sør-Troms. Som for landet totalt er offentlig sektor den største arbeidsgiveren i alle de nevnte regionene, og står for om lag en tredjedel av arbeidsplassene. I privat sektor utgjør Bygg og anlegg og Varehandel en relativt høy andel i nesten alle regioner.

Tabell 13: Næringsstruktur på regionnivå. Sysselsatte etter arbeidssted 2013.

	Sør-Troms		Midt-Troms		Tromsø-området		Nord-Troms		Ofoten		Vesterålen	
	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	576	3 %	712	5 %	1 015	2 %	604	9 %	255	2 %	1 075	8 %
05-09 Bergverksdrift og utvinning	457	3 %	86	1 %	117	0 %	13	0 %	49	0 %	34	0 %
10-33 Industri	796	5 %	1 160	8 %	1 897	4 %	463	7 %	654	5 %	1 283	9 %
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	223	1 %	132	1 %	421	1 %	111	2 %	377	3 %	224	2 %
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	1 208	7 %	1 082	8 %	3 102	7 %	499	8 %	1 310	10 %	1 423	10 %
45-47 Varehandel	2 233	13 %	1 705	12 %	5 966	13 %	636	10 %	1 745	13 %	1 833	13 %
49-53 Transport og lagring	1 016	6 %	744	5 %	2 948	7 %	438	7 %	1 138	9 %	941	7 %
55-56 Overnatting- og servering	486	3 %	385	3 %	2 136	5 %	154	2 %	410	3 %	267	2 %
58-63 Informasjon og kommunikasjon	332	2 %	187	1 %	1 143	3 %	33	0 %	174	1 %	135	1 %
64-66 Finansiering og forsikring	126	1 %	64	0 %	707	2 %	28	0 %	109	1 %	158	1 %
68-75 Teknisk tjenesteyting	619	4 %	421	3 %	2 494	6 %	186	3 %	479	4 %	530	4 %
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	621	4 %	375	3 %	1 752	4 %	362	5 %	372	3 %	378	3 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1 463	9 %	2 487	17 %	2 521	6 %	450	7 %	947	7 %	1 067	7 %
85 Undervisning	1 388	8 %	1 253	9 %	5 660	13 %	646	10 %	1 258	10 %	1 288	9 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	4 630	28 %	3 131	22 %	11 429	25 %	1 765	27 %	3 332	26 %	3 286	23 %
90-99 Personlig tjenesteyting	562	3 %	347	2 %	1 597	4 %	210	3 %	340	3 %	326	2 %
00 Uoppgitt	84	0 %	56	0 %	188	0 %	27	0 %	47	0 %	74	1 %
Sum næringer	16 820	100 %	14 327	100 %	45 093	100 %	6 625	100 %	12 996	100 %	14 322	100 %
Fordelt på institusjonelle næringer												
Statlig forvaltning	2 144	13 %	2 301	16 %	10 383	23 %	264	4 %	1 630	13 %	1 302	9 %
Fylkeskommunal forvaltning	463	3 %	373	3 %	1 224	3 %	168	3 %	311	2 %	439	3 %
Kommunal forvaltning	4 424	26 %	3 885	27 %	7 188	16 %	2 308	35 %	3 419	26 %	3 540	25 %
Privat sektor og offentlige foretak	9 789	58 %	7 768	54 %	26 298	58 %	3 885	59 %	7 636	59 %	9 041	63 %

7.2.1 SYSSELSETTINGSMESSIG BETYDELIGE NÆRINGER I SØR-TROMS

Næringsstrukturen blant de enkelte kommuner i Sør-Troms varierer betydelig. De to påfølgende tabeller med næringsstruktur på kommune, med både absolutte sysselsettingstall og næringshovedgruppens andeler av all sysselsetting i hver kommune, viser det tydelig. F.eks. varierer andelene innen primærnæringer fra 2 prosent i Harstad til 18 prosent i Ibestad. Innen industrien varierer den fra 1 prosent i Kvæfjord til 11 prosent i Gratangen. Varehandelens andel av sysselsettingen varierer fra 4 prosent i Gratangen til 15 prosent i Harstad.

Når man vurderer tabeller med sysselsettingsstatistikk må man ha i minnet at det ikke alltid er samsvar mellom hvilke næringer/betegnelser som er oppgitt i statistikken og hvilke *funksjonelle næringer* man har i en region. Dette skyldes at noen næringer i statistikken inngår i flere funksjonelle næringer. De er del av verdikjeden til flere næringer. Eksempelvis vil «sjømatnæringen» i en region kunne bestå av bedrifter og sysselsatte fra bl.a. følgende næringer i statistikken:

- Jordbruk, skogbruk og fiske
- Industri

- Transport og lagring
- Teknisk tjenesteyting
- Forretningsmessig tjenesteyting

Å studere funksjonelle næringers sysselsettingsmessige betydning i en region vil derfor ofte kreve kunnskap som ikke er tilgjengelig fra statistikken alene. Sysselsettingen som framkommer i statistikken for enkelt næringer (for eksempel Utvinning av råolje og naturgass) kan være langt lavere enn den totale sysselsettingen som er i den funksjonelle næringen (Petroleumsnæringen samlet).

Med denne presiseringen kan vi se på hvilke næringer som er de viktigste i de enkelte kommunene.

Vi merker oss at Harstad har by og skiller seg fra de andre kommunene med hensyn til størrelse og næringsstruktur. Harstad kommune har 10 ganger så mange arbeidsplasser som den største omlandskommunen, Kvæfjord. Offentlig forvaltning utgjør en tredjedel av arbeidsplassene i Harstad kommune, som har lavest andel av alle kommunene, mens den utgjør to tredjedeler av arbeidsplassene i Kvæfjord kommune. I de øvrige kommunene ligger offentlig sektors andel fra 40 til drøye 60% prosent av totalt antall arbeidsplasser. Harstad kommune har naturligvis tilsvarende større andel sysselsatte innen private og offentlige foretak.

Noen næringer er betydelige i alle kommunene:

- Helse- og sosialtjenester (24 - 49% av sysselsettingen)
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring (6 - 14%)
- Undervisning (7 - 14%)

Kvæfjord kommune har nesten halvparten av sine sysselsatte i Helse og sosialtjenester, og skiller seg klart ut her. Utenom Harstad, som har 24% i denne næringen, så ligger de andre kommunene på 30 – 38%.

Lavangen, Skånland og Gratangen er de kommunene med størst andeler sysselsatt i Off. adm, forsvar, sosialforsikring.

Innen undervisning er det særlig Kvæfjord og Salangen som har store sysselsettingsandeler.

De næringene som ellers har mer enn 5% av sysselsettingen i hver kommune er de listet under, med de største næringene i hver kommune først. Se Tabell 31 i Vedlegg 2 for detaljert oversikt.

Harstad

- Varehandel
- Bygg og anlegg
- Transport og lagring

Kvæfjord

- Jordbruk, skogbruk og fiske (Jordbruk 5%)

Skånland

- Varehandel

- Industri (Transportmiddelindustri 6%)
- Jordbruk, skogbruk og fiske

Ibestad

- Jordbruk, skogbruk og fiske (Jordbruk 6%, Fiske fangst og akvakultur 13%)
- Transport og lagring (Sjøfart 8%)
- Industri (Fiskeindustri)

Gratangen

- Industri (Fiskeindustri 7%, Maskinindustri 4%)
- Bygg og anlegg
- Personlig tjenesteyting (Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet 7%)
- Jordbruk, skogbruk og fiske

Lavangen

- Bygg og anlegg
- Varehandel
- Jordbruk, skogbruk og fiske (Jordbruk 6%)

Salangen

- Varehandel
- Jordbruk, skogbruk og fiske
- Bygg og anlegg

Tabell 14: Næringsstruktur på kommunenivå. Sysselsatte etter arbeidssted 2013.

	1903 Harstad	1911 Kvæfjord	1913 Skånland	1917 Ibestad	1919 Gratangen	1920 Lavangen	1923 Salangen
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	214	72	63	104	33	22	68
05-09 Bergverksdrift og utvinning	457	0	0	0	0	0	0
10-33 Industri	579	8	88	41	48	8	24
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	174	4	18	6	5	1	15
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	944	33	40	31	38	53	69
45-47 Varehandel	1912	57	101	20	15	25	103
49-53 Transport og lagring	840	50	28	58	15	5	20
55-56 Overnatting- og servering	417	16	30	4	2	8	9
58-63 Informasjon og kommunikasjon	302	1	8	0	0	0	21
64-66 Finansiering og forsikring	122	0	0	0	0	0	4
68-75 Teknisk tjenesteyting	510	36	26	12	9	8	18
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	541	38	7	2	9	1	23
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1034	73	119	41	52	49	95
85 Undervisning	884	182	90	41	29	27	135
86-88 Helse- og sosialtjenester	2903	629	295	194	129	129	351

90-99 Personlig tjenesteyting	463	22	13	11	37	3	13
00 Uoppgitt	56	56	4	3	4	2	6
Sum næringer	12352	1277	930	568	425	341	974
Fordelt på institusjonelle næringer:							
Statlig forvaltning	1782	81	84	14	33	22	128
Fylkeskommunal forvaltning	283	98	2	2	1	0	77
Kommunal forvaltning	2515	624	343	240	160	161	381
Privat sektor og offentlige foretak	7772	427	501	312	231	158	388

Tabell 15: Næringsstruktur på kommunenivå. Andeler sysselsatte etter arbeidssted 2013.

	1903 Harstad	1911 Kvæfjord	1913 Skånland	1917 Ibestad	1919 Gratangen	1920 Lavangen	1923 Salangen
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	2 %	6 %	7 %	18 %	8 %	6 %	7 %
05-09 Bergverksdrift og utvinning	4 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
10-33 Industri	5 %	1 %	9 %	7 %	11 %	2 %	2 %
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	1 %	0 %	2 %	1 %	1 %	0 %	2 %
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	8 %	3 %	4 %	5 %	9 %	16 %	7 %
45-47 Varehandel	15 %	4 %	11 %	4 %	4 %	7 %	11 %
49-53 Transport og lagring	7 %	4 %	3 %	10 %	4 %	1 %	2 %
55-56 Overnatting- og servering	3 %	1 %	3 %	1 %	0 %	2 %	1 %
58-63 Informasjon og kommunikasjon	2 %	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	2 %
64-66 Finansiering og forsikring	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
68-75 Teknisk tjenesteyting	4 %	3 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	4 %	3 %	1 %	0 %	2 %	0 %	2 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	8 %	6 %	13 %	7 %	12 %	14 %	10 %
85 Undervisning	7 %	14 %	10 %	7 %	7 %	8 %	14 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	24 %	49 %	32 %	34 %	30 %	38 %	36 %
90-99 Personlig tjenesteyting	4 %	2 %	1 %	2 %	9 %	1 %	1 %
00 Uoppgitt	0 %	4 %	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Sum næringer	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Fordelt på institusjonelle næringer					0 %	0 %	0 %
Statlig forvaltning	14 %	6 %	9 %	2 %	8 %	6 %	13 %
Fylkeskommunal forvaltning	2 %	8 %	0 %	0 %	0 %	0 %	8 %
Kommunal forvaltning	20 %	49 %	37 %	42 %	38 %	47 %	39 %
Privat sektor og offentlige foretak	63 %	33 %	54 %	55 %	54 %	46 %	40 %

En tredje måte å vurdere næringsstrukturen på er å se på fordelingen av sysselsatte i de ulike næringene i de ulike delene av Sør-Tromsregionen.

I tabellen under er det angitt hvor store deler av de sysselsatte som arbeider i Harstad, i kommunene Kvæfjord, Skånland og Ibestad, og i kommunene Gratangen, Lavangen, Salangen. Dette tilsvarer i en forstand de tre delene av Sør-Tromsregionen, basert på pendlingstall. Tabellen er fargekodet slik at de næringene som har mer enn

gjennomsnittlig andel av sysselsettingen er grønne, og de som har klart mer er skarpt grønne.

Vi ser at Harstad kommune har 73% av alle sysselsatte i Sør-Troms. Vi ser videre at for følgende næringer har Harstad kommune en svært stor andel av alle sysselsatte (i fallende andeler):

- 05-09 Bergverksdrift og utvinning
- 64-66 Finansiering og forsikring
- 58-63 Informasjon og kommunikasjon
- 77-82 Forretningsmessig tjenesteyting
- 45-47 Varehandel

Kvæfjord, Skånland og Ibestad har en særlig stor andel av de sysselsatte i primærnæringene, men også Gratangen, Lavangen og Salangen har relativt mange av disse.

Tabell 16: Andeler av alle sysselsatte i Sør-Troms i de forskjellige delene av Sør-Troms 2013. Kilde: SSB og ØF/Norut.

Næring	Harstad	Kvæfjord, Skånland, Ibestad	Gratangen, Lavangen, Salangen
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	37 %	41 %	21 %
05-09 Bergverksdrift og utvinning	100 %	0 %	0 %
10-33 Industri	73 %	17 %	10 %
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	78 %	13 %	9 %
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	78 %	9 %	13 %
45-47 Varehandel	86 %	8 %	6 %
49-53 Transport og lagring	83 %	13 %	4 %
55-56 Overnatting- og servering	86 %	10 %	4 %
58-63 Informasjon og kommunikasjon	91 %	3 %	6 %
64-66 Finansiering og forsikring	97 %	0 %	3 %
68-75 Teknisk tjenesteyting	82 %	12 %	6 %
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	87 %	8 %	5 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	71 %	16 %	13 %
85 Undervisning	64 %	23 %	14 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	63 %	24 %	13 %
90-99 Personlig tjenesteyting	82 %	8 %	9 %
Sum næringer	73 %	16 %	10 %
Fordelt på institusjonelle næringer			
Statlig forvaltning	83 %	8 %	9 %
Fylkeskommunal forvaltning	61 %	22 %	17 %
Kommunal forvaltning	57 %	27 %	16 %
Privat sektor og offentlige foretak	79 %	13 %	8 %

Fordelingen av sysselsatte i ulike næringer mellom Harstad og omlandskommunene speiler delvis en vanlig regional arbeidsdeling mellom senter og omland, hvor Harstad er senter for varehandel og privat og forretningsmessig tjenesteyting. Videre speiler den regionale forskjeller i geografi og forutsetninger for naturbaserte næringer, samt historisk utvikling i næringer. At kommunal og fylkeskommunal forvaltning har relativt større andeler i mindre kommuner enn i større er også vanlig.

Fordelingen mellom offentlig og privat sektor er ikke nødvendigvis en indikator på vekstpotensialet i regionen/kommunen. Høyt innslag av offentlig arbeidsplasser knyttet til helsesektoren kan for eksempel ha vekst i sysselsettingen, noe som kan lede til vekst i handel og privat tjenesteyting i kommunen.

7.2.2 LOKALISERINGSKVOTIENTER (LQ)

En regions næringsstruktur og spesialisering kan også beskrives og analyseres med *lokaliseringskvotienter*. En lokaliseringskvotient (LQ) er et uttrykk for om en gitt næring er sterkere eller svakere representert i en region enn den er i forhold til en større referanseregion.

Vi bruker Norge som referanseregion. Når man dermed inkluderer storbyene blir det slik at for næringer som er typiske for dem, bl.a. innen forretningsmessig tjenesteyting, vil regionene man ser på alltid komme «dårlig» ut. Når vi allikevel bruker Norge som referanseregion er det fordi det er vanskelig å skulle definere «sammenlignbare regioner» på et annet nivå. Det vil alltid være særtrekk ved ulike regioner som gjør at man kan stille spørsmålstegn ved om sammenligningene er gode eller «gyldige».

I tabellene under er lokaliseringskvotienter for næringer vist for ulike regioner (egentlig «næringshovedgrupper» etter SSB sine definisjoner). Lokaliseringskvotient på 1 for en næring vil si at denne næringens andel av sysselsettingen (etter arbeidssted) er like stor på regionalt nivå som på landsbasis. Er lokaliseringskvotienten lik 2, har regionen/kommunene relativt sett dobbelt så arbeidsplasser i denne næringen som landet totalt. Er lokaliseringskvotienten 0,50 har den relativt sett halvparten så mange arbeidsplasser. Det er brukt fargekoder for å tydeliggjøre hvor sterkt representert næringene er i regionen:

Tabell 17: Forklaring fargekoder til tabeller med lokaliseringskvotient.

Betegnelse	Eksempel	Definisjon
Sterkt overrepresentert	2,01	$LQ > 2$
Klart overrepresentert	1,34	$1,33 < LQ < 2$
Nokså lik landssnittet	1,00	$0,66 < LQ < 1,33$
Klart underrepresentert	0,65	$LQ < 0,66$

Vi ser av tabell 16 at Sør-Tromsregionen ikke er sterkt overrepresentert i noen næringshovedgrupper i forhold til Norge totalt.

Sør-Troms er *klart overrepresentert* innen:

- primærnæringene
- Offentlig adm, forsvar og sosialforsikring
- Helse og sosialtjenester

Sør-Troms er *klart underrepresentert* innen:

- Industri
- Informasjon og kommunikasjon
- Finansiering og forsikring
- Teknisk tjenesteyting.

Når en går inn i en mer detaljerte oversikt (se Tabell 32 i Vedlegg 2) ser vi at for næringene listet under er Sør-Troms samlet sterkt eller klart overrepresentert. Noen av næringene her står for en liten andel av sysselsettingen nasjonalt. Næringer med en nasjonal sysselsettingsandel på mer enn 0,5% er merket i **fet skrift**.

- **Fiske, fangst og akvakultur**
- **Utvinning av råolje og naturgass**
- Trykking, grafisk industri
- Avfallshåndtering
- Miljørydding og miljørensing
- **Sjøfart**
- Telekommunikasjon
- Veterinærtjenester
- **Off.adm., forsvar, sosialforsikring**
- **Pleie og omsorg i institusjon**
- **Omsorg uten botilbud, barnehager mv**
- Lotteri og totalisatorspill

Overrepresentasjon av en næring i en region kan indikere at man har særlig sterke bedrifter eller næringsmiljøer der. Det kan være noe å bygge videre på for å oppnå vekst og økt sysselsetting. Når offentlige næringer er overrepresentert kan det også skyldes at man har etablerte strukturer og kompetansemiljøer som det kan bygges videre på, men det kan også være at regionen har spesielle behov knyttet til pleie og omsorg på grunn av aldersstruktur eller lignende.

Tabell 18: Lokaliseringskvotienter på regionnivå. 2013.

	Sør-Troms	Midt-Troms	Tromsø-regionen	Nord-Troms	Ofoten	Vesterålen
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	1,41	2,04	0,92	3,74	0,81	3,08
05-09 Bergverksdrift og utvinning	1,09	0,24	0,10	0,08	0,15	0,10
10-33 Industri	0,54	0,92	0,48	0,79	0,57	1,02
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	1,17	0,81	0,82	1,48	2,56	1,38
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	0,90	0,95	0,86	0,95	1,27	1,25
45-47 Varehandel	0,96	0,86	0,95	0,69	0,97	0,92
49-53 Transport og lagring	1,11	0,95	1,20	1,22	1,61	1,21
55-56 Overnatting- og servering	0,88	0,82	1,45	0,71	0,97	0,57
58-63 Informasjon og kommunikasjon	0,57	0,38	0,73	0,14	0,39	0,27
64-66 Finansiering og forsikring	0,41	0,24	0,85	0,23	0,45	0,60
68-75 Teknisk tjenesteyting	0,59	0,47	0,88	0,45	0,59	0,59
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	0,73	0,52	0,77	1,08	0,57	0,52
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1,41	2,82	0,91	1,10	1,19	1,21
85 Undervisning	1,05	1,11	1,60	1,24	1,23	1,14
86-88 Helse- og sosialtjenester	1,39	1,11	1,28	1,35	1,30	1,16
90-99 Personlig tjenesteyting	0,90	0,66	0,96	0,86	0,71	0,62
Statlig forvaltning	1,18	1,48	2,13	0,37	1,16	0,84
Fylkeskommunal forvaltning	1,58	1,49	1,56	1,45	1,37	1,76
Kommunal forvaltning	1,48	1,53	0,90	1,96	1,48	1,39
Privat sektor og offentlige foretak	0,84	0,78	0,84	0,84	0,84	0,91

Vi ser at næringsstrukturen i Sør-Tromsregionen er nokså lik den i naboregionene og ellers i Troms. Sør-Troms har større andel sysselsatte i primærnærings enn Ofoten og Tromsø-regionen, men mindre enn de andre regionene. Innen Bergverk og utvinning har Sør-Troms klar mer enn de andre regionene, men allikevel ikke særlig større andel enn landssnittet. Denne aktiviteten er utelukkende knyttet til Harstad kommune, og det dreier seg om utvinning av råolje og andre tjenester tilknyttet dette

For de fleste næringene er likhetene mellom regionene Sør-Troms og Ofoten mer slående enn forskjellene.

Tabell 19: Lokaliseringskvotienter på kommunenivå. 2013

	1903 Harstad	1911 Kvæfjord	1913 Skånland	1917 Ibestad	1919 Gratangen	1920 Lavangen	1923 Salangen
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	0,71	2,31	2,78	7,51	3,19	2,65	2,87
05-09 Bergverksdrift og utvinning	1,48	-	-	-	-	-	-
10-33 Industri	0,53	0,07	1,07	0,82	1,28	0,27	0,28
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	1,24	0,28	1,71	0,93	1,04	0,26	1,36
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	0,96	0,32	0,54	0,69	1,12	1,95	0,89
45-47 Varehandel	1,12	0,32	0,78	0,25	0,25	0,53	0,76
49-53 Transport og lagring	1,25	0,72	0,55	1,88	0,65	0,27	0,38
55-56 Overnatting- og servering	1,03	0,38	0,99	0,22	0,14	0,72	0,28
58-63 Informasjon og kommunikasjon	0,71	0,02	0,25	-	-	-	0,62
64-66 Finansiering og forsikring	0,54	-	-	-	-	-	0,22
68-75 Teknisk tjenesteyting	0,66	0,45	0,45	0,34	0,34	0,37	0,29
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	0,87	0,59	0,15	0,07	0,42	0,06	0,47
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	1,36	0,93	2,08	1,17	1,99	2,34	1,59
85 Undervisning	0,91	1,81	1,23	0,92	0,87	1,01	1,76
86-88 Helse- og sosialtjenester	1,19	2,49	1,61	1,73	1,54	1,92	1,82
90-99 Personlig tjenesteyting	1,01	0,47	0,38	0,52	2,36	0,24	0,36
Statlig forvaltning	1,33	0,59	0,83	0,23	0,72	0,60	1,21
Fylkeskommunal forvaltning	1,31	4,40	0,12	0,20	0,13	-	4,53
Kommunal forvaltning	1,15	2,75	2,08	2,38	2,12	2,66	2,20
Privat sektor og offentlige foretak	0,90	0,48	0,77	0,79	0,78	0,67	0,57

Når vi ser på de enkelte kommunene så merker vi oss hvilke næringer som er sterkt overrepresentert, basert også på Tabell 32 i Vedlegg 2, som har detaljert statistikk på enkelt næringer. Merk at for en del næringer hvor kommunene «bare» er «klart

overrepresentert», så er sysselsettingsandelene mer betydelige enn næringer hvor de er «sterkt overrepresentert»

Harstad er sterkt overrepresentert innen:

- 06 Utvinning av råolje og naturgass
- 18 Trykking, grafisk industri
- 61 Telekommunikasjon
- 92 Lotteri og totalisatorspill

Kvæfjord er sterkt overrepresentert innen:

- 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt
- 50 Sjøfart
- 68 Omsetning og drift av fast eiendom
- 87 Pleie og omsorg i institusjon

Skånland er sterkt overrepresentert innen:

- 02 Skogbruk og tilhørende tjenester
- 03 Fiske, fangst og akvakultur
- 30 Transportmiddelindustri ellers
- 33 Maskinreparasjon og -installasjon
- 35 Kraftforsyning
- 55 Overnattingsvirksomhet
- 60 Radio- og fjernsynsringkasting
- 84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring
- 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.

Ibestad er sterkt overrepresentert innen:

- 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt
- 03 Fiske, fangst og akvakultur
- 10 Næringsmiddelindustri
- 14 Bekledningsindustri
- 36 Vannforsyning
- 42 Anleggsvirksomhet
- 50 Sjøfart
- 87 Pleie og omsorg i institusjon
- 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.

Gratangen er sterkt overrepresentert innen:

- 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt
- 03 Fiske, fangst og akvakultur

- 10 Næringsmiddelindustri
- 28 Maskinindustri
- 74 Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet
- 79 Reisebyråer og reisearrangører
- 87 Pleie og omsorg i institusjon
- 91 Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet

Lavangen er sterkt overrepresentert innen:

- 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt
- 16 Trelast- og trevareindustri
- 31 Møbelindustri
- 39 Miljørydding og miljørensing
- 42 Anleggsvirksomhet
- 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet
- 55 Overnattingsvirksomhet
- 84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring
- 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.

Salangen er sterkt overrepresentert innen:

- 03 Fiske, fangst og akvakultur
- 38 Avfallshåndtering
- 63 Informasjonstjenester
- 75 Veterinærtjenester
- 87 Pleie og omsorg i institusjon
- 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.

Dette delkapitlet har sett på hvordan næringsstrukturen er i dag (basert på sysselsettingen i næringer i 4. kvartal 2013), men nå skal vi gå over til å se på hvordan utviklingen har vært for enkelt næringer i kommunene/regionen de siste årene.

7.3 ENDRINGER I NÆRINGSSTRUKTUR

Endringer i næringsstruktur skjer når sysselsettingen vokser og faller i ulike næringer over tid. Noen næringer opplever sterke trender nasjonalt og/eller globalt. Det kan for eksempel skyldes teknologiutvikling, globalisering som liberaliserer verdenshandel, eller endringer i preferanser hos konsumenter. For bedriftene i disse næringene i en region skal det noen ganger mye til for å ha en utvikling som avviker fra næringene sin utvikling nasjonalt.

Samtidig er det alltid slik at noen bedrifter i en næring lykkes bedre enn andre. De viser seg å være mer konkurransedyktige. Når en region har en overvekt av mer konkurransedyktige bedrifter enn landssnittet, så vil en oppleve bedre utvikling der enn

i landet som helhet. Dette gjelder både for næringer som totalt sett opplever nedgang i sysselsetting og de som opplever oppgang.

«Næringer» betyr her også offentlige næringer, og det er sjelden særlig meningsfylt å snakke om at en offentlig næring er «konkurransedyktig». Noen ganger kan kommunepolitikere og andre ha vært konkurransedyktige for å få lokalisert en statlig eller fylkeskommunal virksomhet til sin kommune. Ekspansjon av offentlig næring skyldes imidlertid mange ganger at man må dekke behov knyttet til pleie og omsorg, undervisning og oppvekst som skyldes demografiske grunnleggende forhold.

I Tabell 20 er det angitt hvordan sysselsettingen har endret seg i ulike næringer i perioden 2008-13, for Norge som helhet og for Sør-Troms.

På landsbasis ser vi at det er fem næringshovedgrupper som har hatt nedgang:

- Jordbruk, skogbruk og fiske
- Industri
- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Transport og Lagring
- Finansiering og forsikring

Alle andre næringer har hatt økning i sysselsetting, og totalt økte sysselsettingen i Norge med 4% i denne perioden.

Det har særlig vært stor relativ økning i sysselsettingen i følgende næringer:

- Bergverk og utvinning
- Elektrisitet, vann og renovasjon
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Personlig tjenesteyting
- Tekniske tjenesteyting, eiendomsdrift
- Bygg og anlegg
- Helse og sosialtjenester

Når vi sammenligner utviklingen i Sør-Tromsregionen med utviklingen nasjonalt, har utviklingen vært bedre i fem næringer i Sør-Troms, og dårligere i de andre. Det har særlig vært stor relativ økning innen Bergverk og utvinning, Personlig tjenesteyting, og Off.adm, forsvar og sosialforsikring. Relativ nedgang har særlig funnet sted i Finansiering og forsikring, Industri, og primærnæringene.

Tabell 20: Relativ endring i sysselsetting 2008-13 i Norge og Sør-Troms. Kilde SSB og ØF/Norut

Region	Norge	Sør-Troms	1903 Harstad	1911 Kvæfjord	1913 Skånland	1917 Ibestad	1919 Gratangen	1920 Lavangen	1923 Salangen
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	-17 %	-12 %	-20 %	-29 %	-3 %	18 %	-13 %	5 %	-7 %
05-09 Bergverksdrift og utvinning	51 %	106 %	106 %						
10-33 Industri	-10 %	-14 %	-19 %	-27 %	22 %	-27 %	-9 %	-38 %	300 %
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	15 %	11 %	13 %				25 %		7 %
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	9 %	-5 %	-6 %	-18 %	-25 %	3 %	111 %	20 %	-19 %
45-47 Varehandel, reparasjon av motorvogner	-3 %	-7 %	-5 %	-39 %	2 %	-52 %	-12 %	-14 %	-10 %
49-53 Transport og lagring	-2 %	1 %	1 %		-36 %	16 %	-6 %	25 %	25 %
55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	5 %	-7 %	-7 %	-6 %	20 %	300 %	-60 %	-11 %	-47 %
58-63 Informasjon og kommunikasjon	4 %	7 %	2 %		100 %				133 %
64-66 Finansiering og forsikring	-5 %	-22 %	-14 %	-100 %	-100 %	-100 %			-33 %
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	11 %	-5 %	-8 %	-3 %	24 %	71 %	200 %	100 %	-33 %
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	2 %	-5 %	-5 %		40 %	100 %	-47 %	-50 %	10 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	14 %	13 %	14 %	16 %	19 %	-18 %	13 %	17 %	16 %
85 Undervisning	6 %	-6 %	-2 %	-1 %	-31 %	-24 %	-9 %	-13 %	-3 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	8 %	6 %	6 %	7 %	-11 %	23 %	6 %	12 %	10 %
90-99 Personlig tjenesteyting	10 %	18 %	23 %	-15 %	-28 %		28 %	-40 %	-7 %
SUM	4 %	1 %	1 %	-3 %	-7 %	2 %	5 %	5 %	3 %

For de enkelte næringer i de enkelte kommunene er utslagene ofte store. Det skyldes at det kan være relativt få sysselsatte i hver næring i hver kommune, og selv beskjedne absolutte endringer kan gi store prosentvise utslag. Vi vil derfor ikke legge mye vekt på hvor stor prosentvise endringer det er her. Endringene bør ses i sammenheng med antall sysselsatte i hver næring i kommunen, og antall sysselsatte i kommunen totalt.

I Tabell 21 er de absolutte endringene i sysselsetting i hver næring i hver kommune mellom 2008-13 angitt som andel av den totale sysselsettingen i kommunen i 2008. Med den tabellen får vi fram hvilke næringer som særlig har bidratt til vekst i sysselsettingen i hver kommune, og hvilke som har gitt nedgang. Dette oppsummeres for hver enkelt kommune.

Harstad har hatt **1,4% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til veksten:

- Bergverksdrift og utvinning
- Helse og sosialtjenester

Disse næringene har særlig hatt sysselsettningsnedgang:

- Industri
- Varehandel, reparasjon av motorvogner

Kvæfjord har hatt **2,7% nedgang** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Off.adm, forsvar og sosialforsikring

Disse næringene har særlig hatt sysselsettningsnedgang:

- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Primærnæringene

Tabell 21: Endring i sysselsetting i næringer 2008-13 som andel av total sysselsetting i kommunen 2008. Kilde: SSB og ØF/Norut

	Norge	Sør-Troms	1903 Harstad	1911 Kvæfjord	1913 Skånland	1917 Ibestad	1919 Gratange	1920 Lavangen	1923 Salangen
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	-0,5 %	-0,5 %	-0,4 %	-2,3 %	-0,2 %	2,9 %	-1,2 %	0,3 %	-0,5 %
05-09 Bergverksdrift og utvinning	0,9 %	1,4 %	1,9 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
10-33 Industri	-1,0 %	-0,8 %	-1,1 %	-0,2 %	1,6 %	-2,7 %	-1,2 %	-1,5 %	1,9 %
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	0,2 %	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,1 %
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	0,7 %	-0,4 %	-0,5 %	-0,6 %	-1,3 %	0,2 %	4,9 %	2,8 %	-1,7 %
45-47 Varehandel, reparasjon av motorvogner	-0,5 %	-1,1 %	-0,8 %	-2,9 %	0,2 %	-3,9 %	-0,5 %	-1,2 %	-1,3 %
49-53 Transport og lagring	-0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	-1,6 %	1,4 %	-0,2 %	0,3 %	0,4 %
55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	0,2 %	-0,2 %	-0,3 %	-0,1 %	0,5 %	0,5 %	-0,7 %	-0,3 %	-0,8 %
58-63 Informasjon og kommunikasjon	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,3 %
64-66 Finansiering og forsikring	-0,1 %	-0,2 %	-0,2 %	-0,3 %	-0,8 %	-0,4 %	0,0 %	0,0 %	-0,2 %
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	0,6 %	-0,2 %	-0,4 %	-0,1 %	0,5 %	0,9 %	1,5 %	1,2 %	-0,9 %
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	0,1 %	-0,2 %	-0,2 %	0,0 %	0,2 %	0,2 %	-2,0 %	-0,3 %	0,2 %
84 Off. adm., forsvar, sosialforsikring	0,8 %	1,0 %	1,0 %	0,8 %	1,9 %	-1,6 %	1,5 %	2,2 %	1,4 %
85 Undervisning	0,4 %	-0,5 %	-0,2 %	-0,2 %	-4,0 %	-2,3 %	-0,7 %	-1,2 %	-0,4 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	1,6 %	1,6 %	1,4 %	3,1 %	-3,8 %	6,5 %	1,7 %	4,3 %	3,3 %
90-99 Personlig tjenesteyting	0,3 %	0,5 %	0,7 %	-0,3 %	-0,5 %	0,0 %	2,0 %	-0,6 %	-0,1 %
SUM	3,7 %	0,9 %	1,4 %	-2,7 %	-6,9 %	1,8 %	4,9 %	5,2 %	2,7 %

Skånland har hatt **6,9% nedgang** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Off.adm, forsvar og sosialforsikring
- Industri

Disse næringene har særlig hatt sysselsettningsnedgang:

- Undervisning
- Helse og sosialtjenester
- Transport og lagring
- Bygg og anlegg
- Finansiering og forsikring

Ibestad har hatt **1,8% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Primæringene
- Transport og lagring
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift

Disse næringene har særlig hatt sysselsettningsnedgang:

- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Industri
- Undervisning
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring

Gratangen har hatt **4,9% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Bygg og anlegg
- Personlig tjenesteyting
- Helse og sosialtjenester

- Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Forretningsmessig tjenesteyting
- Primæringene
- Industri

Lavangen har hatt **5,2% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Bygg og anlegg
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Industri
- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Undervisning

Salangen har hatt **2,7% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Industri
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Informasjon og kommunikasjon

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Bygg og anlegg
- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
- Overnattings- og serveringsvirksomhet

7.3.1 NÆRINGER OG VEKSTKRAFT : SKIFT-ANDELSANALYSE

I alle næringer vil en finne bedrifter som går bra, mens andre bedrifter går dårlig. Når en samler bedrifter i næringsgrupper, eller bransjer, og ser utviklingen over noen år, vil en likevel se at noen næringer er i framgang, mens andre er i tilbakegang. En vil også se at veksten, eller tilbakegangen, for eksempel målt med sysselsettingstall, varierer fra kommune til kommune. På lokalt nivå (region/kommune) vil noe av den samlede veksten skyldes en gunstig næringsstruktur, dvs. stort innslag av næringer som er i framgang nasjonalt, og kanskje internasjonalt. Tilsvarende vil en eventuell tilbakegang dels skyldes at kommunen har stort innslag av næringer som stagnerer eller går tilbake nasjonalt. Det er altså en nær sammenheng mellom næringsstruktur og vekst/tilbakegang i sysselsettingen i en kommune. Næringsmessige forskyvninger i sysselsettingsmønsteret tilsløres dersom en kun ser på totale sysselsettingstall.

Likevel er det selvsagt ikke slik at næringsstrukturen på et gitt tidspunkt er helt bestemmende for framtidig næringsutvikling i en kommune. Kommunen kan ha bedrifter som bidrar til at sysselsettingen i enkelte næringer har en utvikling som avviker fra den gjennomsnittlige, nasjonale endringen for denne næringen. Blant kommuner som i utgangspunktet har samme næringsstruktur, vil vi over noen år kunne finne enkelte "vinnerkommuner", mens andre taper terreng.

Koplingen mellom næringsstruktur og sysselsettingsendringer blir ofte studert ved hjelp av skift-andelsanalyser. I slike analyser blir de lokale (kommunale/regionale) sysselsettingsendringene splittet opp i tre komponenter:

- En komponent som kan sies å være kommunens andel av den samlede nasjonale endringen i sysselsettingen, summert over alle næringer.
- En "strukturkomponent" som sier noen om hvor stor del av sysselsettingsendringene som kan tilskrives at kommunen har en gunstig eller ugunstig næringsstruktur.
- En "konkurransekomponent" som sier noe om hvor stor del av endringene som kan tilskrives kommunens gevinst/tap av "markedsandeler" (skift), sett i forhold til den nasjonale endringstakten. Når konkurransekomponenten er positiv klarer bedriftene i den aktuelle næringen samlet sett å vokse mer enn landssnittet (eller gå mindre tilbake enn landssnittet). Bedriftene kan da sies å være mer konkurransedyktige enn bedrifter i samme næring andre steder.

Summen av sysselsettingsendringer fra disse tre komponentene utgjør den samlede endringen i kommunen:

Kommunens andel av nasjonal sysselsettingsendring
+ Sysselsettingsendring pga avvikende lokal næringsstruktur
<u>+ Sysselsettingsendring pga mer eller mindre konkurransedyktige næringer</u>
= Samlet sysselsettingsendring

Hvordan en kommune kommer ut samlet på strukturkomponenten og konkurransekomponenten er en indikasjon på vekstkraften i kommunen. Hvis det samlede bidraget fra strukturkomponenten gir større sysselsettingsvekst enn nasjonalt snitt har kommunen en gunstig næringsstruktur. Hvis summen av konkurransekomponentene fra alle næringene er positiv, har kommunen et mer konkurransedyktig næringsliv enn landssnittet. En positiv konkurransekomponent i enkelt næringer indikerer at kommunen her har bedrifter og verdikjeder/næringsklynger som det kan være gunstig å bygge videre på for å få til vekst.

For en del offentlige næringer, og også noen private næringer som særlig leverer varer og tjenester lokalt, kan det være andre forhold enn klassisk «konkurransesevne» som gir vekst. En demografisk utvikling med relativt større økning i antall pleietrengende enn landssnittet kan være et eksempel på dette. Økt behov for lokale private tjenester pga. befolkningsøkning kan være et annet eksempel. Poenget er at det ikke nødvendigvis er stor konkurransesevne som gir stor konkurransekomponent for en enkelt næring.

På den annen side kan vekst i offentlige næringer større enn landssnittet også være et utslag av en konkurranseevne. Særlig for statlige og fylkeskommunal forvaltning, eller en del offentlige foretak, så er det en konkurranse om hvor de skal lokaliseres. Politisk tilrettelegging og lobbyvirksomhet kan da være utslagsgivende for å vinne den konkurransen.

7.3.1.1 Næringsstrukturkomponenten sitt bidrag

La oss starte med å vurdere næringsstrukturen i Sør-Tromsregionen og kommunene der, for å få fram strukturkomponenten. Utgangspunktet er nasjonale tall på endring i sysselsetting i enkelt næringer. Tabell 22 har en oversikt for næringer på to-siffernivå (i følge SSB sin inndeling SN2007). Den første kolonnen med data (*Endring 2008-13 Norge*) viser prosentvis endring i sysselsetting for Norge samlet fra 2008-13. Vi ser for eksempel at «01 Jordbruk og tilhørende tjenester» har hatt en nedgang på 22,5% i sysselsettingen i perioden, mens «02 Skogbruk» en økning på 0,3%. Tallene er fargekodet, slik at næringer med mer enn 20% nedgang er farget mørkerøde, næringer med nedgang men ikke mer enn 20% er lyserøde, næringer med økning mindre enn 20% er farget lysegrønne, og næringer med økning mer enn 20% er mørkegrønne.

Den neste kolonnen (Andel 2013 Norge) viser andel av total sysselsetting i Norge for hver enkelt næring. De neste kolonnene angir lokaliseringkvotient for Sør-Tromsregionen og enkeltkommunene der. Lokaliseringkvotientene er også fargekodet, på samme måte som forklart i Tabell 17

En gunstig næringsstruktur innebærer å ha en lokaliseringkvotient større enn 1 for de næringene som har vokst, og en lokaliseringkvotient mindre enn 1 for de næringene som har hatt redusert sysselsetting. Med andre ord, for næringene som er fargekodet grønt i kolonnen Endring 2008-13 er det bra å ha lokaliseringkvotienter fargekodet blå eller (helst) grønn. For næringene som er fargekodet rødt i kolonnen Endring 2008-13 bør lokaliseringkvotienten være fargekodet rød.

Nå er det selvsagt ikke gitt at næringer som har hatt en positiv utvikling nasjonalt i siste periode vil ha det også i neste periode, men det er sannsynlig, særlig om det har vært betydelig vekst.

Tabell 22: Relativ vekst i sysselsetting i enkelt næringer 2008-13, og lokaliseringkvotienter i Sør-Troms.¹ Kilde SSB og ØF/Norut.

Sektor	Endring 2008-13	Andel 2013	Lokaliseringkvotienter 2013							
	Norge	Norge	Sør-Troms	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen
01 Jordbruk og tilhørende tj	-22,5 %	1,6 %	1,1	0,6	3,2	1,9	3,5	2,1	3,5	2,0
02 Skogbruk og tilhørende tj	0,3 %	0,3 %	0,4	0,1	1,0	3,4	0,0	0,0	0,0	0,4
03 Fiske, fangst og akvakultu	-5,0 %	0,6 %	2,7	1,3	1,0	4,8	21,9	7,8	1,5	6,4
06 Utvinning av råolje og nat	29,0 %	1,0 %	2,0	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
09 Tjenester til bergverk og u	85,5 %	1,3 %	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Næringsmiddelindustri	0,3 %	1,8 %	1,1	1,2	0,0	0,0	2,9	3,9	0,0	1,3
14 Bekledningsindustri	-18,5 %	0,1 %	0,8	0,9	0,0	0,0	2,9	0,0	0,0	0,0
16 Trelast- og trevareindustri	-13,8 %	0,5 %	0,3	0,1	0,6	0,2	1,7	0,9	2,9	0,4
18 Trykking, grafisk industri	-25,3 %	0,2 %	1,6	2,1	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
22 Gummivare- og plastindus	-17,8 %	0,2 %	0,9	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
23 Mineralproduktindustri	-12,6 %	0,4 %	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
24 Metallindustri	-23,2 %	0,4 %	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
25 Metallvareindustri	-2,9 %	0,9 %	0,1	0,1	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0
28 Maskinindustri	19,6 %	0,9 %	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4	0,0	0,0
29 Motorkjøretøyindustri	-22,9 %	0,1 %	0,1	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
30 Transportmiddelindustri e	-21,0 %	0,9 %	0,5	0,2	0,0	6,9	0,0	0,0	0,0	0,0
31 Møbelindustri	-32,6 %	0,2 %	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	1,1	4,1	0,0
32 Annen industri	-16,9 %	0,1 %	0,5	0,7	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
33 Maskinreparasjon og -inst	-4,6 %	0,7 %	1,2	1,4	0,1	2,6	1,5	0,0	0,0	0,0
35 Kraftforsyning	12,2 %	0,6 %	1,1	1,1	0,0	3,2	1,2	2,0	0,0	0,0
36 Vannforsyning	39,1 %	0,1 %	1,3	1,4	0,9	0,0	4,0	0,0	0,0	1,2
37 Håndtering av avløpsvann	16,6 %	0,1 %	0,9	1,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
38 Avfallshåndtering	14,0 %	0,4 %	1,4	1,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0
39 Miljørydding og miljørens	6,3 %	0,0 %	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	113,0	0,0
41 Oppføring av bygninger	8,3 %	2,7 %	0,8	0,9	0,4	0,4	0,3	1,7	1,2	0,9
42 Anleggsvirksomhet	4,4 %	0,8 %	0,6	0,4	0,4	0,5	2,4	0,9	2,9	0,4
43 Spes. bygge- og anleggsvi	10,3 %	4,5 %	1,0	1,1	0,3	0,6	0,6	0,8	2,2	1,0
45 Handel med og reparasjon	5,5 %	1,8 %	1,2	1,4	0,2	0,5	0,1	0,1	0,0	1,3
46 Agentur- og engroshandel	-4,2 %	4,2 %	0,7	0,9	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2
47 Detaljhandel, unntatt me	-4,6 %	8,0 %	1,1	1,2	0,4	1,2	0,4	0,4	0,9	1,0
49 Landtransport og rørtrans	1,7 %	2,4 %	1,2	1,4	0,5	0,6	1,0	1,1	0,2	0,7
50 Sjøfart	-4,6 %	0,9 %	1,9	1,6	3,2	1,8	8,6	1,1	0,3	0,4
52 Transporttjenester og lagr	2,8 %	1,2 %	0,5	0,6	0,0	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0
53 Post og distribusjonsvirk	-16,0 %	0,7 %	1,2	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
55 Overnattingsvirksomhet	1,0 %	1,1 %	1,0	1,0	0,0	2,7	0,7	0,4	2,2	0,6
56 Serveringsvirksomhet	7,8 %	2,2 %	0,8	1,1	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
58 Forlagsvirksomhet	-16,0 %	0,9 %	0,6	0,7	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	1,2
60 Radio- og fjernsynskringk	3,5 %	0,2 %	0,2	0,2	0,0	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0
61 Telekommunikasjon	-1,0 %	0,5 %	1,5	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
62 IT-tjenester	17,4 %	1,5 %	0,4	0,5	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3
63 Informasjonstjenester	32,5 %	0,2 %	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5
64 Finansieringsvirksomhet	-5,4 %	1,1 %	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
65 Forsikring og pensjonskas	-3,2 %	0,4 %	0,3	0,4	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
68 Omsetning og drift av fast	6,2 %	1,0 %	0,8	0,7	2,1	1,0	0,2	0,5	2,0	0,4
69 Juridisk og regnskapsmess	6,4 %	1,2 %	0,9	1,0	0,4	1,1	1,2	0,0	0,0	0,2
70 Hovedkontortjenester, ad	13,9 %	0,5 %	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,6	0,4
71 Arkitekter og tekniske ko	18,5 %	2,1 %	0,5	0,6	0,0	0,1	0,3	0,3	0,0	0,3
72 Forskning og utviklingsart	12,8 %	0,6 %	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
73 Reklamevirksomhet og m	-3,8 %	0,4 %	0,7	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
74 Annen faglig, vitenskapel	4,8 %	0,5 %	0,4	0,3	0,4	0,5	0,0	2,1	0,0	0,5
75 Veterinærtjenester	30,9 %	0,1 %	1,5	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2
77 Utleie- og leasingvirksom	8,5 %	0,3 %	1,1	1,3	0,3	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0
78 Arbeidskrafttjenester	-9,9 %	1,6 %	0,7	0,9	0,1	0,1	0,0	0,3	0,0	0,1
79 Reisebyråer og reisearran	-13,9 %	0,2 %	0,8	0,9	0,4	0,0	0,8	2,1	0,0	0,0
80 Vaktjeneste og etterfors	7,3 %	0,4 %	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
81 Tjenester tilknyttet eiend	21,0 %	1,9 %	1,0	1,2	1,0	0,1	0,0	0,4	0,2	1,2
82 Forretningsm. tjenesteyt.	-10,5 %	0,6 %	0,2	0,1	1,5	0,0	0,3	0,8	0,0	0,0
84 Off.adm., forsvar, sosialfo	14,0 %	6,2 %	1,4	1,4	1,0	2,1	1,2	2,0	2,3	1,6
85 Undervisning	5,7 %	7,9 %	1,1	0,9	1,9	1,2	0,9	0,9	1,0	1,8
86 Helsetjenester	7,8 %	7,7 %	1,3	1,5	0,6	0,8	0,4	0,4	0,4	0,8
87 Pleie og omsorg i institusj	12,5 %	5,2 %	1,6	0,9	7,0	1,0	3,0	2,9	1,7	3,1
88 Omsorg uten botilbud, ba	5,9 %	7,0 %	1,4	1,1	1,5	2,9	2,2	1,8	3,7	2,0
90 Kunstnerisk virks. og unde	25,1 %	0,6 %	0,9	1,1	0,3	0,4	0,3	1,2	0,5	0,0
91 Bibliotek, museer o.a. kul	8,6 %	0,3 %	1,3	0,9	0,2	0,3	1,0	20,3	0,0	0,3
92 Lotteri og totalisatorspill	6,4 %	0,1 %	1,9	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
93 Sports- og fritidsaktivitete	14,2 %	0,7 %	0,8	1,0	0,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
94 Aktiviteter i medlemsorga	6,6 %	1,0 %	0,7	0,6	0,8	0,8	0,7	1,0	0,6	1,0
95 Reparasjon av varer til pe	-16,8 %	0,1 %	0,3	0,3	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	1,2
96 Annen personlig tjeneste	6,1 %	0,9 %	1,1	1,4	0,5	0,1	0,8	0,3	0,0	0,2
Sum	3,7 %									

¹¹ Næringer uten sysselsetting i Sør-Tromsregionen er utelatt, og det samme gjelder næringer med mindre enn 0,3% nasjonal sysselsettingsandel og lokaliseringkvotient under 0,5 for Sør-Troms eller kommunene der.

Hvilke næringer i Sør-Tromsregionene bidrar særlig til en gunstig næringsstruktur, gitt at utviklingen for enkeltnæringer blir likedan nasjonalt som det har vært i siste periode? Det er næringer som har hatt (stor) vekst siste periode, og som er store i absolutte tall (Andel 2013 er stor), og/eller lokaliseringskvotienten er (særlig) stor. Produktet av disse tre faktorene kan ses på som et mål for den enkelte næring sitt bidrag til gunstig næringsstruktur, da det måler næringsstrukturen i en region sitt bidrag til forventet sysselsettingsvekst totalt i regionen , målt i prosent:

Næringsstrukturbidraget til relativ sysselsettingsvekst i regionen for enkeltnæringer =
(Endring 2008-13 Norge) * (Andel 2013 Norge) * LQ
(alle tall er for enkeltnæringer)

Dette har vi regnet ut i Tabell 23, og fargekodet slik at sterk rød er svært negativt bidrag til gunstig næringsstruktur, lyserødt er negativt bidrag, lysegrønt er positivt bidrag, og sterk grønn er svært positivt bidrag.

Vi presiserer at dette vil være dersom nasjonale trender for sysselsettingsendring i næringene fortsetter slik de var i perioden 2008-13.

Tabell 23.: Kilde: SSB og Norut

Sektor	Sør-Troms	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen
01 Jordbruk og tilhørende tj	-0,4 %	-0,2 %	-1,1 %	-0,7 %	-1,3 %	-0,7 %	-1,3 %	-0,7 %
02 Skogbruk og tilhørende tj	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
03 Fiske, fangst og akvakultu	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	-0,6 %	-0,2 %	0,0 %	-0,2 %
06 Utvinning av råolje og nat	0,6 %	0,8 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
09 Tjenester til bergverk og t	0,6 %	0,8 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
10 Næringsmiddelindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
14 Bekledningsindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
16 Trelast- og trevareindustr	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	-0,1 %	-0,2 %	0,0 %
18 Trykking, grafisk industri	-0,1 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
22 Gummivare- og plastindus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
23 Mineralproduktindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
24 Metallindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
25 Metallvareindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
28 Maskinindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,7 %	0,0 %	0,0 %
29 Motorkjøretøymindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
30 Transportmiddelindustri e	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	-1,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
31 Møbelindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	-0,3 %	0,0 %
32 Annen industri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
33 Maskinreparasjon og -inst	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
35 Kraftforsyning	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %
36 Vannforsyning	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
37 Håndtering av avløpsvann	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
38 Avfallshåndtering	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %
39 Miljørydding og miljørens	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
41 Oppføring av bygninger	0,2 %	0,2 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,4 %	0,3 %	0,2 %
42 Anleggsvirksomhet	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %
43 Spes. bygge- og anleggsvi	0,5 %	0,5 %	0,1 %	0,3 %	0,3 %	0,4 %	1,0 %	0,4 %
45 Handel med og reparasjon	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
46 Agentur- og engrosshande	-0,1 %	-0,2 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
47 Detaljhandel, unntatt me	-0,4 %	-0,4 %	-0,1 %	-0,5 %	-0,2 %	-0,1 %	-0,3 %	-0,4 %
49 Landtransport og rørtrans	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
50 Sjøfart	-0,1 %	-0,1 %	-0,1 %	-0,1 %	-0,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
52 Transporttjenester og lag	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
53 Post og distribusjonsvirks	-0,1 %	-0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
55 Overnattingsvirksomhet	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
56 Serveringsvirksomhet	0,1 %	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
58 Forlagsvirksomhet	-0,1 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,2 %
60 Radio- og fjernsynsringk	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
61 Telekommunikasjon	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
62 IT-tjenester	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
63 Informasjonstjenester	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %
64 Finansieringsvirksomhet	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
65 Forsikring og pensjonskas	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
68 Omsetning og drift av fast	0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %
69 Juridisk og regnskapsmes	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
70 Hovedkontortjenester, ad	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
71 Arkitekter og tekniske ko	0,2 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,1 %
72 Forskning og utviklingsar	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
73 Reklamevirksomhet og m	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
74 Annen faglig, vitenskapel	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
75 Veterinærtjenester	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
77 Utleie- og leasingvirksom	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
78 Arbeidskrafttjenester	-0,1 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
79 Reisebyråer og reisearran	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %
80 Vaktjeneste og etterfors	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
81 Tjenester tilknyttet eiend	0,4 %	0,5 %	0,4 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,5 %
82 Forretningsm. tjenesteyt.	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
84 Off.adm., forsvar, sosialfo	1,2 %	1,2 %	0,8 %	1,8 %	1,0 %	1,7 %	2,0 %	1,4 %
85 Undervisning	0,5 %	0,4 %	0,9 %	0,6 %	0,4 %	0,4 %	0,5 %	0,8 %
86 Helsetjenester	0,8 %	0,9 %	0,3 %	0,5 %	0,2 %	0,2 %	0,3 %	0,5 %
87 Pleie og omsorg i institusj	1,0 %	0,6 %	4,6 %	0,7 %	2,0 %	1,9 %	1,1 %	2,0 %
88 Omsorg uten botilbud, ba	0,6 %	0,4 %	0,6 %	1,2 %	0,9 %	0,7 %	1,5 %	0,8 %
90 Kunstnerisk virks. og unde	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %	0,1 %	0,0 %
91 Bibliotek, muséer o.a. kul	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,6 %	0,0 %	0,0 %
92 Lotteri og totalisatorspill	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
93 Sports- og fritidsaktivitete	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
94 Aktiviteter i medlemsorga	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,1 %
95 Reparasjon av varer til pe	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
96 Annen personlig tjeneste	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

Ved å se på Tabell 23 kan man identifisere næringer i Sør-Tromsregionen samlet og for den enkelte kommune som er overrepresentert og enten kan forvente sysselsettingsvekst eller –nedgang basert på nasjonale trender. En punktvis oversikt er angitt i tabellen under. Grensen for hvilke som tas med er satt ved 0,6% i Tabell 23. Næringene er listet opp etter forventet bidrag til sysselsettingsvekst/-nedgang i regionen ut fra størrelse i regionen og nasjonal trend på vekst/nedgang.

Tabell 24: Næringer til gunstig næringsstruktur. Kilde: SSB og Norut.

Region	Særlig overrepresenterte nasjonale vekst-næringer	Særlig overrepresenterte nasjonale nedgangs-næringer
Sør-Troms	• Off. adm, forsvar, sosialforsikring • Pleie og omsorg • Helsetjenester • Omsorg uten botilbud • Utvinning av råolje og naturgass • Tjenester til bergverk	• Ingen
Harstad	• Off. adm, forsvar, sosialforsikring • Helsetjenester • Utvinning av råolje og gass • Tjenester til bergverk • Pleie og omsorg i inst	• Ingen
Kvæfjord	• Pleie og omsorg i inst • Undervisning • Off.adm, forsvar etc • Omsorg uten botilbud	• Jordbruk
Skånland	• Off.adm, forsvar etc • Omsorg uten botilbud • Pleie og omsorg i inst • Undervisning	• Transportmiddelindustri • Jordbruk
Ibestad	• Pleie og omsorg i inst • Off.adm, forsvar etc • Omsorg uten botilbud	• Jordbruk • Fiske, fangst, akvakultur
Gratangen	• Pleie og omsorg i inst • Off.adm, forsvar etc • Omsorg uten botilbud • Maskinindustri • Bibliotek, museer o.a.	• Jordbruk
Lavangen	• Off.adm, forsvar etc • Omsorg uten botilbud • Pleie og omsorg i inst • Spes. Bygge og anleggsv.	• Jordbruk
Salangen	• Pleie og omsorg i inst • Off.adm, forsvar etc • Omsorg uten botilbud • Undervisning	• Jordbruk

De private næringene som bidrar positivt for Sør-Tromsregionen samlet er Utvinning av råolje og naturgass, og Tjenester til Bergverk. De samme private næringene gjelder også for Harstad. Ellers merker vi oss Maskinindustri i Gratangen, og Spesialisert bygge og anleggsvirksomhet i Lavangen.

Det er ingen enkelt næringer som særlig bidrar negativt for Sør-Tromsregionen eller Harstad. For alle de andre kommunene bidrar Jordbruket negativt. Sysselsettingen i Fiske, fangst og akvakultur i Ibestad bidrar også negativt, samt Transportmiddelindustri i Skånland.

Det som slår en ved næringene listet opp i Tabell 24 er at det i all hovedsak er næringer fra offentlig sektor som en kan forvente særlig vil bidra til sysselsettingsvekst. Næringer fra privat sektor er kun med på listen over nasjonale vekst-næringer for 3 av kommunene, ellers er listene dominert av næringer i offentlig sektor.

At det framkommer slik forklares til en viss del av det målet vi har lagt til grunn for vekst, nemlig sysselsettingsvekst. En annen forklaring er at mange av de oppgavene som skal løses i offentlig sektor, særlig innen ulike deler av helse og omsorg, er arbeidskraftintensive, og at man i alle fall så langt ikke har effektivisert på måter som reduserer arbeidskraftbehovet.

Innen mange av de deler av privat næringsliv hvor Norge er konkurransedyktig, har man tatt i bruk teknologi for å øke arbeidskraftproduktiviteten. Innen fiskeoppdrett har for eksempel den totale sysselsettingen i Norge vært tilnærmet konstant i mange år, selv om produksjonen i tonn og verdiskapningen har blitt mangedoblet.

Videre forklares selvsagt også sysselsettingsveksten i store deler av de offentlige næringene av de tunge demografiske trendene i Norge, særlig eldrebølgen.

7.3.1.2 Konkurransekomponenten sitt bidrag

Konkurransekomponenten er bidraget til sysselsettingsvekst, positivt eller negativt, som skyldes at bedrifter og næringer i regionen er mer eller mindre konkurransedyktig enn snittet av bedrifter i den næringen nasjonalt. Målet på konkurransedyktighet og dermed konkurransekomponenten er her det avviket fra nasjonal vekst i sysselsettingen som ikke forklares ved hjelp av strukturkomponenten.

I tabellen under er det absolutte bidraget til sysselsettingsendring fra næringers konkurransekomponent angitt for Sør-Tromsregionen samlet. Konkurransekomponenten framkommer ved å trekke Forventet vekst i sysselsetting fra Vekst totalt. Forventet vekst er den vekst som næringen skulle hatt i regionen om man opplevde samme vekst som næringen har hatt nasjonalt i perioden.

Eksempel: I Jordbruk, skogbruk og fiske ville man i Sør-Troms forventet en nedgang på 110 sysselsatte (vekst = -110), da det tilsvarer en 17% nedgang fra 653 sysselsatte i 2008. Nedgangen i Sør-Troms var imidlertid bare 77. Dermed var endringen 33 sysselsatte bedre enn forventet, og det er dette som utgjør konkurransekomponenten. I prosent av endringen i næringen utgjorde konkurransekomponenten 5%. Vi ser at summen av strukturkomponenten (-17%) og konkurransekomponenten (5%) blir lik den faktiske veksten (-12%). I siste kolonne er angitt hvor stor sysselsettingsendringen fra

konkurransekomponenten for enkeltnæringene utgjør som andel av den totale sysselsettingsendringen i regionen. Eksempelvis utgjør konkurransekomponenten for Jordbruk, skogbruk og fiske (+33) 28% av den totale sysselsettingsendringen på 119.

Tabell 25: Konkurransekomponentens bidrag til sysselsettingsendring i Sør-Tromsregionen 2008-13. Kilde: SSB og ØF/Norut.

Sektor	Relativ vekst Norge	Sysselsetting 2008	Sysselsetting 2013	Vekst totalt	Forventet vekst totalt	Vekst fra konk komp	Vekst totalt i prosent	Vekst fra konk komp i prosent	Vekst fra konk komp i % av regional endring
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	-17 %	653	576	-77	-110	33	-12 %	5 %	28 %
05-09 Bergverksdrift og utvinning	51 %	222	457	235	113	122	106 %	55 %	102 %
10-33 Industri	-10 %	925	796	-129	-90	-39	-14 %	-4 %	-32 %
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	15 %	201	223	22	30	-8	11 %	-4 %	-6 %
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	9 %	1 274	1 208	-66	114	-180	-5 %	-14 %	-152 %
45-47 Varehandel, reparasjon av motor	-3 %	2 410	2 233	-177	-80	-97	-7 %	-4 %	-82 %
49-53 Transport og lagring	-2 %	1 008	1 016	8	-24	32	1 %	3 %	27 %
55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	5 %	523	486	-37	29	-66	-7 %	-13 %	-55 %
58-63 Informasjon og kommunikasjon	4 %	311	332	21	14	7	7 %	2 %	6 %
64-66 Finansiering og forsikring	-5 %	162	126	-36	-8	-28	-22 %	-18 %	-24 %
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	11 %	655	619	-36	71	-107	-5 %	-16 %	-90 %
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	2 %	655	621	-34	12	-46	-5 %	-7 %	-39 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	14 %	1 293	1 463	170	180	-10	13 %	-1 %	-9 %
85 Undervisning	6 %	1 476	1 388	-88	85	-173	-6 %	-12 %	-145 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	8 %	4 371	4 630	259	362	-103	6 %	-2 %	-87 %
90-99 Personlig tjenesteyting	10 %	478	562	84	46	38	18 %	8 %	32 %
Samlet	4 %	16 617	16 736	119	744	-625	1 %	-4 %	-525,3 %

Bare i en næring har konkurransekomponenten samlet bidratt med mer enn 100 ekstra sysselsatte i Sør-Troms i perioden 2008-13, og det er *Bergverksdrift og utvinning*, altså i hovedsak petroleumssektoren. Flere næringer har imidlertid konkurransekomponenter som har bidratt negativt med mer enn 100 sysselsatte:

- Bygg og anlegg
- Undervisning
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
- Helse og sosialtjenester

Samlet har næringene i Sør-Troms vært så lite konkurransedyktige at sysselsettingsendringen i perioden er 625 mindre enn den ville vært om man hadde opplevd samme vekst i alle næringer som Norge samlet har hatt.

De grove tallene for næringshovedgrupper og for Sør-Tromsregionen samlet i Tabell 25 maskerer interessante forskjeller mellom kommunene og enkeltnæringer.

Tabell 26 viser hvor mange prosentpoeng endring i sysselsettingen i næringer i kommunene i Sør-Tromsregionen som kom fra konkurransekomponenten. Eksempelvis er det akkurat som i tabellen over slik at man i Sør-Troms samlet hadde 5 prosentpoeng bedre sysselsettingsutvikling i Jordbruk, skogbruk og fiske enn nasjonalt: Nasjonalt var det en nedgang på 17%, men i Sør-Troms var det en nedgang på kun 12%.

Vi ser at for de fleste næringene i hver region er det negative bidrag fra konkurransekomponenten.

Tabell 26: Konkurransekomponenten sitt bidrag til sysselsettingsendring i næringer i regionene, i prosentpoeng. Kilde: SSB og ØF/Norut

Næring	Sør-Troms	1903 Harstad	1911 Kvæfjord	1913 Skånland	1917 Ibestad	1919 Gratangen	1920 Lavangen	1923 Salangen
01-03 Jordbruk, skogbruk d	5 %	-3 %	-12 %	14 %	35 %	4 %	22 %	10 %
05-09 Bergverksdrift og utv	55 %	55 %						
10-33 Industri	-4 %	-9 %	-18 %	32 %	-17 %	0 %	-29 %	310 %
35-39 Elektrisitet, vann og	-4 %	-2 %	-15 %	-15 %	-15 %	10 %	-15 %	-8 %
41-43 Bygge- og anleggsvir	-14 %	-15 %	-26 %	-34 %	-6 %	102 %	11 %	-28 %
45-47 Varehandel, reparas	-4 %	-2 %	-36 %	5 %	-49 %	-8 %	-10 %	-7 %
49-53 Transport og lagring	3 %	4 %	2 %	-34 %	18 %	-4 %	27 %	27 %
55-56 Overnattings- og ser	-13 %	-13 %	-11 %	15 %	295 %	-65 %	-17 %	-53 %
58-63 Informasjon og kom	2 %	-3 %	-4 %	96 %				129 %
64-66 Finansiering og forsi	-18 %	-9 %	-95 %	-95 %	-95 %			-29 %
68-75 Teknisk tjenesteytin	-16 %	-19 %	-14 %	13 %	61 %	189 %	89 %	-44 %
77-82 Forretningsmessig tj	-7 %	-7 %	-2 %	38 %	98 %	-49 %	-52 %	8 %
84 Off.adm., forsvar, sosia	-1 %	0 %	2 %	5 %	-32 %	-1 %	3 %	2 %
85 Undervisning	-12 %	-8 %	-7 %	-36 %	-30 %	-15 %	-19 %	-9 %
86-88 Helse- og sosialtjene	-2 %	-2 %	-2 %	-20 %	14 %	-3 %	4 %	1 %
90-99 Personlig tjenesteyt	8 %	14 %	-25 %	-37 %	-10 %	18 %	-50 %	-17 %
SUM	-4 %	-3 %	-7 %	-11 %	1 %	2 %	0 %	-2 %

I Tabell 27 er de absolutte bidrag til sysselsettingsendring 2008-13 fra konkurransekomponenten i enkeltnæringer angitt for Sør-Tromsregionen samlet og de enkelte kommunene. Enkeltnæringer med null i alle celler er fjernet. Tabellen er fargekodet slik at sysselsettingsøkning er angitt med grønt, hvor skarp grønn angir mer enn 10 sysselsatte økning, og rødt angir nedgang, hvor skarp rød angir en nedgang på mer enn 10 sysselsatte.

Tabell 27: Konkurransekomponenten i enkelt næringer sine absolutte bidrag til sysselsettingsendring i Sør-Troms 2008-13. Kilde: SSB og ØF/Norut.

Sektor	Sør-Troms	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen
01 Jordbruk og tilhørende tje	8	0	-5	3	6	0	7	-2
02 Skogbruk og tilhørende tje	6	2	0	4	0	0	0	0
03 Fiske, fangst og akvakultu	7	-15	-4	0	21	0	-2	8
06 Utvinning av råolje og nat	57	57	0	0	0	0	0	0
08 Bryting og bergverksdrift	4	4	0	0	0	0	0	0
09 Tjenester til bergverk og t	108	108	0	0	0	0	0	0
10 Næringsmiddelindustri	-9	-37	0	0	7	-1	0	22
13 Tekstilindustri	-1	-1	0	0	0	0	0	0
14 Bekledningsindustri	-3	-3	0	0	1	0	-1	0
16 Trelast- og trevareindustri	-8	0	-2	1	-4	-1	-4	1
18 Trykking, grafisk industri	10	12	0	0	0	-1	0	0
20 Kjemisk industri	-2	-2	0	0	0	0	0	0
22 Gummivare- og plastindu	6	6	0	0	0	0	0	0
23 Mineralproduktindustri	7	16	0	-9	0	0	0	0
25 Metallvareindustri	-42	-36	0	-6	0	0	0	0
26 Data- og elektronisk indus	3	3	0	0	0	0	0	0
28 Maskinindustri	-58	-53	0	0	0	-6	0	0
30 Transportmiddelindustri e	10	-25	0	35	0	0	0	0
31 Møbelindustri	3	2	0	0	0	0	2	-1
32 Annen industri	-1	-2	1	0	0	0	0	0
33 Maskinreparasjon og -inst	13	29	0	5	-17	0	0	-4
35 Kraftforsyning	-10	-9	0	-1	0	1	0	0
36 Vannforsyning	-3	1	-2	-1	-1	0	0	0
37 Håndtering av avløpsvann	4	2	2	0	0	0	0	0
38 Avfallshåndtering	1	3	-1	0	0	0	0	-1
41 Oppføring av bygninger	-139	-113	-12	0	-9	13	0	-18
42 Anleggsvirksomhet	-26	-13	2	-13	2	-1	-3	1
43 Spes. bygge- og anleggsvi	-16	-26	0	-5	6	7	9	-7
45 Handel med og reparasjon	-19	-21	1	1	-1	0	0	1
46 Agentur- og engrosshande	-26	6	-26	-3	0	-4	0	0
47 Detaljhandel, unntatt me	-58	-29	-8	8	-19	3	-3	-10
49 Landtransport og rørtrans	48	45	6	-8	1	-1	0	6
50 Sjøfart	20	10	0	-1	12	2	-1	-1
52 Transporttjenester og lagr	-31	-22	-4	-1	-3	-2	2	-1
53 Post og distribusjonsvirk	1	6	0	-4	0	0	0	0
55 Overnattingsvirksomhet	-2	-8	-1	4	3	-2	5	-2
56 Serveringsvirksomhet	-64	-49	-1	1	0	-1	-6	-7
58 Forlagsvirksomhet	18	8	0	1	0	0	0	9
59 Film- og TV-prod., musikk	-4	-2	0	0	0	0	0	-1
60 Radio- og fjernsynskringk	-1	-4	0	3	0	0	0	0
61 Telekommunikasjon	1	1	0	0	0	0	0	0
62 IT-tjenester	5	3	0	0	0	0	0	3
63 Informasjonstjenester	-2	-1	0	0	0	0	0	-1
64 Finansieringsvirksomhet	-27	-14	-4	-7	-1	0	0	-2
65 Forsikring og pensjonskas	1	1	0	0	0	0	0	0
66 Finans-, forsikringshjelp	-2	0	0	-1	-1	0	0	0
68 Omsetning og drift av fast	-30	-25	-2	6	-1	0	4	-11
69 Juridisk og regnskapsmes	-5	-7	0	0	4	0	0	-1
70 Hovedkontortjenester, ad	-9	-7	0	-1	0	0	0	0
71 Arkitekter og tekniske kon	-27	-29	-1	-2	2	2	0	1
72 Forskning og utviklingsart	-5	-5	0	0	0	0	0	0
73 Reklamevirksomhet og m	-7	-6	0	-1	0	0	0	0
74 Annen faglig, vitenskapel	-16	-22	0	2	0	4	0	0
75 Veterinærtjenester	-2	0	0	-1	0	0	0	-1
77 Utleie- og leasingvirksom	29	28	1	3	-1	0	0	-1
78 Arbeidskrafttjenester	6	5	-2	1	0	1	-1	1
79 Reisebyråer og reisearran	-8	-11	1	-1	1	2	0	0
80 Vaktjeneste og etterfors	-53	-53	0	0	0	0	0	0
81 Tjenester tilknyttet eiend	-32	-22	-12	-1	0	2	1	1
82 Forretningsm. tjenesteyt.	-14	-7	7	0	1	-11	-1	-3
84 Off.adm., forsvar, sosialfo	-10	-3	1	5	-16	0	1	2
85 Undervisning	-173	-74	-13	-47	-16	-5	-6	-12
86 Helsetjenester	9	23	-12	16	1	1	3	-24
87 Pleie og omsorg i institusj	51	-143	310	-109	16	-18	-25	20
88 Omsorg uten botilbud, ba	-166	63	-303	25	5	12	26	7
90 Kunstnerisk virks. og unde	53	52	-2	2	0	2	0	0
91 Bibliotek, muséer o.a. kul	9	7	0	-2	1	5	-1	0
93 Sports- og fritidsaktivitete	-31	-27	-2	0	0	0	-1	0
94 Aktiviteter i medlemsorga	21	22	-1	1	-2	0	1	0
95 Reparasjon av varer til pe	0	-2	0	1	0	0	0	1
96 Annen personlig tjeneste	-8	2	-1	-4	1	-1	-1	-3
97 Lønnet arbeid i private hu	-2	0	-1	-2	0	0	0	0
Sum	-632	-405	-91	-106	-4	0	4	-29

Tabell 28 viser i praksis det samme som Tabell 27, men på lignende måte som vi gjorde for strukturkomponenten i Tabell 23, beregner vi her konkurransekomponenten i enkelt næringer sine bidrag til relativ endring i total sysselsetting i regionen/kommunen samlet.

Igjen har vi fargekodet. Rød farge angir at bidraget til sysselsettingsendring fra konkurransekomponenten til denne enkelt næringen er negativ, og skarp rød at den tilsvarer mer enn 1% nedgang i sysselsetting i regionen. Grønn farge betyr tilsvarende positivt bidrag, og skarp grønt mer enn 1% økning som andel av totalsysselsettingen i 2008.

Vi minner om at den totale sysselsettingsendringen for Sør-Troms og de ulike kommunene for 2008-13 var mellom 7% nedgang og 5% økning:

Norge	Sør-Troms	1903 Harstad	1911 Kvæfjord	1913 Skånland	1917 Ibestad	1919 Gratangen	1920 Lavangen	1923 Salangen
3,7 %	0,9 %	1,4 %	-2,7 %	-6,9 %	1,8 %	4,9 %	5,2 %	2,7 %

Når konkurransekomponenten til enkelt næringer alene står for flere prosent av endringen i total sysselsetting i region/kommune i perioden er det dermed betydelige effekter.

Tabell 28: Konkurransekomponenten i enkelt næringer sine bidrag til relativ endring i total sysselsetting i Sør-Troms 2008-13. Kilde: SSB og ØF/Norut

Sektor	Sør-Troms	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen
01 Jordbruk og tilhørende tje	0,1 %	0,0 %	-0,4 %	0,3 %	1,0 %	0,0 %	2,1 %	-0,2 %
02 Skogbruk og tilhørende tje	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
03 Fiske, fangst og akvakultu	0,0 %	-0,1 %	-0,3 %	0,0 %	3,7 %	0,0 %	-0,5 %	0,8 %
06 Utvinning av råolje og nat	0,3 %	0,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
09 Tjenester til bergverk og u	0,6 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
10 Næringsmiddelindustri	-0,1 %	-0,3 %	0,0 %	0,0 %	1,2 %	-0,3 %	0,0 %	2,3 %
14 Bekledningsindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	-0,3 %	0,0 %
16 Trelast- og trevareindustri	0,0 %	0,0 %	-0,2 %	0,1 %	-0,7 %	-0,1 %	-1,1 %	0,1 %
18 Trykking, grafisk industri	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,2 %	0,0 %	0,0 %
22 Gummivare- og plastindust	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
23 Mineralproduktindustri	0,0 %	0,1 %	0,0 %	-0,9 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
25 Metallvareindustri	-0,3 %	-0,3 %	0,0 %	-0,6 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
28 Maskinindustri	-0,4 %	-0,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-1,4 %	0,0 %	0,0 %
30 Transportmiddelindustri e	0,1 %	-0,2 %	0,0 %	3,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
31 Møbelindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,5 %	-0,1 %
32 Annen industri	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
33 Maskinreparasjon og -inst	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,5 %	-3,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,4 %
35 Kraftforsyning	-0,1 %	-0,1 %	0,0 %	-0,1 %	-0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %
36 Vannforsyning	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	-0,1 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
37 Håndtering av avløpsvann	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
38 Avfallshåndtering	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %
41 Oppføring av bygninger	-0,8 %	-0,9 %	-1,0 %	0,0 %	-1,6 %	3,1 %	0,1 %	-1,9 %
42 Anleggsvirksomhet	-0,2 %	-0,1 %	0,2 %	-1,3 %	0,3 %	-0,3 %	-1,1 %	0,1 %
43 Spes. bygge- og anleggsvi	-0,1 %	-0,2 %	0,0 %	-0,5 %	1,1 %	1,8 %	2,7 %	-0,7 %
45 Handel med og reparasjon	-0,1 %	-0,2 %	0,1 %	0,1 %	-0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
46 Agentur- og engroshande	-0,2 %	0,1 %	-2,1 %	-0,3 %	0,0 %	-0,9 %	0,0 %	0,0 %
47 Detaljhandel, unntatt me	-0,3 %	-0,2 %	-0,6 %	0,8 %	-3,4 %	0,6 %	-0,8 %	-1,1 %
49 Landtransport og rørtrans	0,3 %	0,4 %	0,5 %	-0,8 %	0,1 %	-0,3 %	0,0 %	0,6 %
50 Sjøfart	0,1 %	0,1 %	0,0 %	-0,1 %	2,1 %	0,5 %	-0,3 %	-0,1 %
51 Lufttransport	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
52 Transporttjenester og lagr	-0,2 %	-0,2 %	-0,3 %	-0,1 %	-0,6 %	-0,5 %	0,6 %	-0,1 %
53 Post og distribusjonsvirks	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
55 Overnattingsvirksomhet	0,0 %	-0,1 %	-0,1 %	0,4 %	0,5 %	-0,5 %	1,6 %	-0,2 %
56 Serveringsvirksomhet	-0,4 %	-0,4 %	-0,1 %	0,1 %	0,0 %	-0,3 %	-2,0 %	-0,7 %
58 Forlagsvirksomhet	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,0 %
59 Film- og TV-prod., musikk	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %
60 Radio- og fjernsynskringk	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
62 IT-tjenester	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %
63 Informasjonstjenester	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %
64 Finansieringsvirksomhet	-0,2 %	-0,1 %	-0,3 %	-0,7 %	-0,2 %	0,0 %	0,0 %	-0,2 %
66 Finans-, forsikringshjelp	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	-0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
68 Omsetning og drift av fast	-0,2 %	-0,2 %	-0,1 %	0,6 %	-0,2 %	0,0 %	1,2 %	-1,2 %
69 Juridisk og regnskapsmes	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,7 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %
70 Hovedkontortjenester, ad	-0,1 %	-0,1 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
71 Arkitekter og tekniske ko	-0,2 %	-0,2 %	-0,1 %	-0,2 %	0,3 %	0,5 %	0,0 %	0,1 %
73 Reklamevirksomhet og m	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
74 Annen faglig, vitenskapel	-0,1 %	-0,2 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	1,0 %	0,0 %	0,0 %
75 Veterinærtjenester	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %
77 Utleie- og leasingvirksom	0,2 %	0,2 %	0,1 %	0,3 %	-0,2 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %
78 Arbeidskrafttjenester	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,3 %	-0,3 %	0,1 %
79 Reisebyråer og reisearra	0,0 %	-0,1 %	0,1 %	-0,1 %	0,2 %	0,5 %	0,0 %	0,0 %
80 Vaktjeneste og etterfors	-0,3 %	-0,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
81 Tjenester tilknyttet eiend	-0,2 %	-0,2 %	-1,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,4 %	0,3 %	0,2 %
82 Forretningsm. tjenesteyt.	-0,1 %	-0,1 %	0,5 %	0,0 %	0,2 %	-2,9 %	-0,3 %	-0,3 %
84 Off.adm., forsvar, sosialfo	-0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,5 %	-2,9 %	-0,1 %	0,4 %	0,2 %
85 Undervisning	-1,0 %	-0,6 %	-1,0 %	-4,8 %	-2,9 %	-1,2 %	-1,8 %	-1,3 %
86 Helsetjenester	0,1 %	0,2 %	-0,9 %	1,6 %	0,1 %	0,3 %	1,1 %	-2,6 %
87 Pleie og omsorg i institusj	0,3 %	-1,2 %	24,6 %	-10,9 %	2,9 %	-4,5 %	-7,9 %	2,1 %
88 Omsorg uten botilbud, ba	-1,0 %	0,5 %	-24,1 %	2,5 %	1,0 %	2,9 %	8,0 %	0,7 %
90 Kunstnerisk virks. og unde	0,3 %	0,4 %	-0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,4 %	-0,1 %	0,0 %
91 Bibliotek, muséer o.a. kul	0,1 %	0,1 %	0,0 %	-0,2 %	0,2 %	1,3 %	-0,3 %	0,0 %
93 Sports- og fritidsaktivitete	-0,2 %	-0,2 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,4 %	0,0 %
94 Aktiviteter i medlemsorga	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,1 %	-0,4 %	-0,1 %	0,3 %	0,1 %
95 Reparasjon av varer til pe	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
96 Annen personlig tjeneste	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	-0,4 %	0,1 %	-0,3 %	-0,3 %	-0,4 %
97 Lønnet arbeid i private hu	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Sum	0,1 %	0,1 %	0,4 %	-0,1 %	0,1 %	-0,4 %	-0,8 %	0,2 %

Ut fra Tabell 28 kan vi lage en oversikt over enkelt næringer hvor konkurransekomponenten bidrar særlig til økning eller nedgang i sysselsettingen for Sør-Tromsregionen samlet og for de ulike kommunene. Vi må huske på at de prosentvise utslagene av noen få ekstra eller færre sysselsatte kan være store i de minste kommunene.

Tabell 29: Oversikt over næringer hvor konkurransekomponenten særlig har bidratt til sysselsettingsvekst eller -nedgang 2008-13. Kilde: SSB og ØF/Norut.

Region	Enkelt næringer hvor konkurransekomponenten særlig har bidratt <u>positivt</u> til sysselsettingsvekst	Enkelt næringer hvor konkurransekomponenten særlig har bidratt <u>negativt</u> til sysselsettingsvekst
Sør-Troms	• 09 Tjenester til bergverk og utvinning • 06 Utvinning av råolje og naturgass • 90 Kunstnerisk virks. og underholdning • 87 Pleie og omsorg i institusjon • 49 Landtransport og rørtransport	• 85 Undervisning • 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv. • 41 Oppføring av bygninger • 56 Serveringsvirksomhet • 28 Maskinindustri
Harstad	• 09 Tjenester til bergverk og utvinning • 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv. • 06 Utvinning av råolje og naturgass • 90 Kunstnerisk virks. og underholdning • 49 Landtransport og rørtransport	• 87 Pleie og omsorg i institusjon
Kvæfjord	• 87 Pleie og omsorg i institusjon • 82 Forretningsm. tjenesteyt. ellers • 49 Landtransport og rørtransport	• 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv. • 46 Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner
Skånland	• 30 Transportmiddelindustri ellers • 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv. • 86 Helsetjenester • 47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner	• 87 Pleie og omsorg i institusjon • 85 Undervisning • 42 Anleggsvirksomhet

Ibestad	• 03 Fiske, fangst og akvakultur • 87 Pleie og omsorg i institusjon • 50 Sjøfart • 10 Næringsmiddelindustri • 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet • 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt • 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.	• 47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner • 33 Maskinreparasjon og -installasjon • 85 Undervisning • 84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring • 41 Oppføring av bygninger
Gratangen	• 41 Oppføring av bygninger • 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv. • 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet • 91 Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet • 74 Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	• 87 Pleie og omsorg i institusjon • 82 Forretningsm. tjenesteyt. ellers • 28 Maskinindustri • 85 Undervisning
Lavangen	• 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv. • 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet • 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt • 55 Overnattingsvirksomhet • 68 Omsetning og drift av fast eiendom • 86 Helsetjenester	• 87 Pleie og omsorg i institusjon • 56 Serveringsvirksomhet • 85 Undervisning • 16 Trelast- og trevareindustri • 42 Anleggsvirksomhet
Salangen	• 10 Næringsmiddelindustri • 87 Pleie og omsorg i institusjon • 58 Forlagsvirksomhet • 03 Fiske, fangst og akvakultur • 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.	• 86 Helsetjenester • 41 Oppføring av bygninger • 85 Undervisning • 68 Omsetning og drift av fast eiendom • 47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner

Vi merker oss at flere av de enkeltnæringene som særlig har bidratt til sysselsettingsvekst i Sør-Troms de siste årene er knyttet til petroleumsnæringa. Kunstnerisk virksomhet og underholdning har også bidratt betydelig til sysselsettingsvekst i regionen. Disse næringene dominerer også på oversikten for Harstad kommune.

I flere av kommunene er næringene Omsorg uten botilbud eller Pleie og omsorg i institusjon enten på lista over gode eller dårlige næringer. Det kan synes som om det har vært en omlegging innen helse og omsorg, hvor enten tilbud flyttes mellom kommuner eller mellom ulike typer omsorgstilbud. For enkeltkommuner i regionen har det gitt

store utslag sysselsettingsmessig, mens for andre går man ca. i balanse mellom disse to kategoriene. Harstad har for eksempel mistet 143 sysselsatte i Pleie og omsorg i institusjon og fått 63 flere i Omsorg uten botilbud, mens Kvæfjord har mistet og fått ca. like mange i disse to næringene (ca. 300).

Hvis vi ser bort fra offentlige næringer, så merker vi oss at Forretningsmessig tjenesteyting eller og Landtransport og rørtransport har bidratt særlig til sysselsettingsvekst i Kvæfjord.

I Skånland er det særlig Transportmiddelindustri ellers og Detaljhandel som har vært viktige.

I Ibestad, hvor det har vært relativt store endringer i næringsstruktur, er det flere næringer som har bidratt betydelig til sysselsettingsvekst, særlig Fiske fangst og akvakultur, Sjøfart og Næringsmiddelindustri.

I Gratangen har flere næringer knyttet til Bygg og anleggsbransjen vært viktige, men også Bibliotek, museer oa, og Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet.

I Lavangen er det flere næringer knyttet til Bygg og anlegg eller eiendom, men også Jordbruk og Overnattingsvirksomhet.

I Salangen har Næringsmiddelindustri og Fiske, fangst og akvakultur vært viktige, men også Forlagsvirksomhet.

De private næringene som særlig har bidratt til nedgang i sysselsetting i Sør-Tromsregionen samlet er Oppføring av bygninger, Serveringsvirksomhet og Maskinindustri.

Harstad har ingen private næringer hvor det har vært særlig stor nedgang i sysselsetting i perioden.

I Kvæfjord har sysselsettingsnedgang i Agentur og engroshandel vært særlig betydelig.

I Skånland har Anleggsvirksomhet særlig gitt nedgang i sysselsettingen.

I Ibestad har Detaljhandel og Maskinreparasjon og –installasjon særlig bidratt særlig til sysselsettingsnedgang.

I Gratangen har Forretningsmessig tjenesteyting ellers og Maskinindustri bidratt særlig til sysselsettingsnedgang.

I Lavangen, som har hatt en stor samlet sysselsettingsvekst i perioden, har særlig Serveringsvirksomhet bidratt til å redusere veksten, men også Trelast og trevareindustri og Anleggsvirksomhet.

I Salangen er det Oppføring av bygninger og Omsetning og drift av fast eiendom som sammen med Detaljhandel har redusert sysselsetting.

7.3.1.3 Hva betyr dette for satsing på vekst Sør-Tromsregionen?

Denne analysen av sysselsettingsendringer i enkelt næringer i de ulike kommunene peker indirekte på to tilnærminger til å arbeide med næringsutvikling. Den ene knytter seg til at noen næringer er utsatt for tunge trender, og kan forventes å enten vokse eller

gå tilbake de nærmeste årene. Politiske myndigheter kan arbeide for å påvirke næringsstrukturen i regionen og kommunene, for å legge til rette for vekst lokalt/regionalt særlig i de næringene hvor vekst ventes nasjonalt. Klarer man å få en næringsstruktur med overvekt av nasjonalt voksende næringer vil det selvsagt være lettere å oppnå sysselsettingsvekst samlet sett i regionen. Å få til næringsstrukturendringer vil være krevende, og må ha et langsiktig perspektiv.

Den andre tilnærmingen knytter seg til at regionen i noen næringer samlet vokser mer enn samme næring nasjonalt. Årsakene til dette kan være tilfeldig, men det er vel så sannsynlig at bedriftene i disse næringene er dyktige og evner å gjøre gode valg og gjennomføre planene sine bra. Understøttning av bedriftene/næringsklyngene i disse næringene for å få til videre vekst i og rundt dem kan da være en fruktbar strategi, og særlig om næringene også er næringer som forventes å vokse nasjonalt.

Dersom man har bedrifter/næringsklynger som ikke lykkes så godt sammenlignet med næringen ellers i landet så kan det også satses på bedrifts- og klyngeutviklingstiltak for disse, men da bør det trolig kun satses i næringer hvor man forventer sterk vekst.

Slike tiltak og strategier for næringsutvikling som er nevnt her kan være rettet mot ulike geografiske nivåer i regionen. For noen næringer kan hele Sør-Troms være en fornuftig region for en slik satsing, for andre vil bedrifter i enkeltkommuner eller i noen få kommuner være det rette omfanget. Det vil da også være et spørsmål hvilke organer og aktører som er de rette til de ulike satsingene, fra hele Regionråd til en eller flere kommuner, og samarbeid med fylkeskommune, Innovasjon Norge, næringsforeninger og næringsklynger.

7.4 SAMMENLIGNING MED OFOTEN-REGIONEN

Vi har sett i dette kapitlet at både Sør-Tromsregionen og Ofoten-regionen har hatt nedgang i sysselsetting og kommer negativt ut på konkurransekomponenten, som altså viser hvor stor del av endringene som kan tilskrives kommunens gevinst/tap av ”markedsandeler” (skift), sett i forhold til den nasjonale endringstakten. Men Ofoten kommer dårligere ut her enn Sør-Troms.

Harstad-regionen og Ofoten-regionen er næringsmessig ulike på enkelte områder og nokså like på andre. Jordbruk, skogbruk og fiske har, i tillegg til bergverk og utvinning forholdsvis større betydning i Sør-Tromsregionen. I Ofoten-regionen er elektrisitet, vann og renovasjon er vesentlig større næringer enn i Harstad-regionen. Også bygge- og anleggsvirksomhet en større næring enn i Harstad-regionen enn i Ofoten-regionen. Det samme gjelder transport og lagring, selv om begge regionene ligger over landsgjennomsnittet når det gjelder denne næringen. For de øvrige næringene er likhetene mellom de to regionene mer slående enn forskjellene. Her er det sannsynlig at bildet blir mer differensiert om en ser på tall for de enkelte kommuner i Ofoten-regionen, slik det viser seg å være for kommunene i Sør-Tromsregionen. Tallene i faktagrunnlaget om næringsliv og befolkningsstruktur i Sør-Troms-Nordre Nordland (Nilssen m.fl. 2012) er ikke spesifikke nok til en slik sammenligning.

Komplementariteten ligger også i historia, i hvordan byene har utviklet seg. Harstad har gått fra å være ”verftsbyen” til og bli ”oljebyen”, mens Narvik var og er ”malmbyen” med utskipingshavn, og er blitt ”kraftbyen” med Statkrafts regionkontor i nord. I begge

byer har tradisjonell industri gått tilbake, og offentlig og privat tjenesteyting vokst, men de ulike næringsprofilene preger utviklinga.

Sysselsettingen i kultur- og opplevelsesnæringene er nokså lik mellom de to regionene, både i omfang og fordeling mellom de enkelte typene av kultur- og opplevelsesnæringer. Samtidig ser vi, når vi studerer bykommunene isolert, at Harstad har en større andel sysselsatte i kultursektoren enn Narvik. Besøksindeksen er imidlertid temmelig lik, også når vi sammenligner mellom de to byene.

7.5 OM SÆRSKILTE ENKELTNÆRINGER

Vi er bedt om å særlig omtale de funksjonelle næringene sjømat, reiseliv, petroleum, bygg og anlegg, og varehandel. Det er ikke rett fram å få ut nøyaktig sysselsettingstall fra tilgjengelig statistikk for alle disse, da disse funksjonelle næringene også har deler av sine verdikjeder i enkelt næringer som er med i mange funksjonelle næringer.

Ut fra tilgjengelig statistikk har vi gjort overslag over antall sysselsatte i hver næring. Da har vi brukt tall for hver av disse funksjonelle næringene slik det framgår av tabellen under, samt skjønn for å anslå hvor mye av sysselsetting fra inkluderte enkelt næringer som ikke tilhører den aktuelle funksjonelle næringen, og sysselsatte i andre enkelt næringer som burde vært inkludert. Det må understrekes at tallene/anslagene er usikre.

Tabell 30: Oversikt over 5 "funksjonelle næringer" i Sør-Troms.

Funksjonell næring	Enkelt næringer fra statistikken inkludert	Ca. sysselsatte i Sør-Troms	Ca. andel av alle sysselsatte i ST
Sjømat	03 Fiske, fangst og akvakultur 10 Næringsmiddelindustri	600	3,5 %
Petroleum	06 Utvinning av råolje og naturgass 08 Bryting og bergverksdrift ellers 09 Tjenester til bergverk og utvinning	650	4 %
Reiseliv	51 Lufttransport 55 Overnattingsvirksomhet 56 Serveringsvirksomhet 79 Reisebyråer og reisearrangører 90 Kunstnerisk virks. og underholdning 91 Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet	600	4 %
Bygg og anlegg	16 Trelast- og trevareindustri 41 Oppføring av bygninger 42 Anleggsvirksomhet 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet 68 Omsetning og drift av fast eiendom 71 Arkitekter og tekniske konsulenter 81 Tjenester tilknyttet eiendomsdrift	1 600	10 %
Varehandel	45 Handel med og reparasjon av motorvogner 46 Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner 47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner	2 200	13 %

7.5.1 SJØMATNÆRINGEN

Næringen består av fiske og fangst, akvakultur, fiskeforedling, og levering av utstyr og tjenester. Næringen er globalt og svært eksportrettet for sine sluttprodukter. Sør-Troms har større andel av sysselsetting i sjømat enn landssnittet.

Framtidsutsiktene for de enkelte delene av næringen spriker, i alle fall for sysselsettingsvekst. Sjømat forventes generelt å være en vekstnæring, særlig basert på akvakultur. I Fiske og fangst forventes fortsatt sysselsettingsnedgang, slik trenden har vært lenge. Innen produksjon av matfisk (akvakultur) forventes vekst i produksjonen, men ikke særlig økning sysselsettingsmessig. Fiskeforedling har slitt med lønnsomhet i mange år, og det ventes videre nedgang i sysselsettingen. Levering av utstyr og tjenester er kanskje den delen av sjømatnæringen med størst potensial for vekst. Mens fiske, fangst og akvakultur er begrenset av naturens bærekraft og tilgjengelige arealer, kan leverandørindustrien i prinsippet eksportere til hele verden. Norge har avansert know-how og teknologi på feltet.

7.5.2 PETROLEUMSNÆRINGEN

Næringen består av leteaktiviteter og produksjon, og levering av varer og tjenester. Betydelige deler av maritim næring er knyttet til offshore petroleumsaktivitet. Næringen er globalt rettet. Sør-Troms har ventelig en sysselsettingsandel omtrent lik med landet samlet. Statoil har sitt letekontor for Barentshavet og Drift Nord i Harstad, og har vært både den største aktøren og en motor for utviklingen av denne næringen i Harstad. Det er lite petroleumsrettet aktivitet i andre deler av Sør-Troms.

Framtidsutsiktene for næringen må betegnes som usikre, særlig i vår del av verden. Oljeprisen har akkurat kommet under 50 US\$ fatet. I følge Rystad Energi sin Petro Foresight 2030 rapport fra i fjor er mange felt/aktiviteter i Barentshavet avhengig av en pris på minst 60 US\$ fatet for break-even. Leverandørindustrien til petroleumsnæringen har et globalt potensial. Harstad har en del levering av tjenester, særlig til maritim næring-delen av petroleum, som muligens kan konverteres til andre næringer/anvendelser dersom petroleumsnæringen svekkes alvorlig.

7.5.3 REISELIVSNÆRINGEN

Næringen består av levering av transport, overnatting og servering, samt ulike underholdnings- og kulturtjenester, samt produkter rettet særlig mot turister (souvernirer, klær, matvarer). Næringen har sitt marked primært internasjonalt, men også i stor grad nasjonalt. Sør-Troms regionen har en betydelig turistnæring, men er mindre profilert som reisemål/-region enn sine naboer både i nord og sør (Tromsø, Senja, Vesterålen og Lofoten).

Reiselivsnæringen har vært voksende globalt over mange år, i takt med globalt økende velstand, billigere lufttransport, økt kunnskap om fjerne og eksotiske destinasjoner, og preferanser for opplevelser. Næringen forventes å fortsette å vokse, og også

etterspørselen etter det segmentet som Norge og Nord-Norge representerer. Konkurransen er imidlertid hard, og næringen er avhengig av arbeidskraft som vil arbeide ugunstig arbeidstid og til lavere lønn enn i mange andre næringer.

7.5.4 BYGG- OG ANLEGGSNÆRINGEN

Næringen består av oppføring og drift av bygg og anlegg, tekniske og kunstneriske og andre tjenester, og levering av byggevarer og utstyr. Viktige segmenter er boligbygging, veier, og anlegg for offentlig og private. Aktiviteten i næringen retter seg primært mot et lokalt og regionalt marked. Betydelige deler av næringen baserer seg på å flytte dit aktivitetene er, med ukespendling. Sør-Tromsregionen har betydelig sysselsetting i næringen.

Framtidsutsiktene til næringen avhenger av flere faktorer, og ulike segmenter avhenger av ulike drivere. Boligbygging drives primært av demografisk utvikling og utvikling i de private husholdningenes økonomi. Kraftige vekstområder som Tromsø vil kunne bidra til etterspørselsøkning også for næringen i Sør-Troms. Investeringer i offentlige anlegg og offentlig infrastruktur er avhengig av politiske beslutninger, men drives ofte vel så mye av demografisk utvikling, samt handlingsrommet i offentlige budsjetter. De drives også av utsikter til næringsutvikling og lønnsomhet i privat næringsliv. Det driver også beslutninger om investering i produksjonsanlegg for privat næringsliv. Harstadpakken og veiutbedringer i hele Nord-Norge utgjør et potensial for økt aktivitet for næringen i Sør-Troms. Ellers vil mye avhenge av hvordan petroleumsnæringen utvikler seg de nærmeste årene.

7.5.5 VAREHANDEL

Næringen består av handel med motorvogner samt detaljhandel på både - og engrosnivå, kolonialvarer og andre varer til private. Den retter seg hovedsakelig mot lokale og regionale markeder. Sør-Tromsregionen har en betydelig varehandelnæring.

Utviklingen i næringen bestemmes i stor grad av lokal og regional demografisk utvikling og utvikling i husholdningene der sin økonomi. Utviklingen i næringen avhenger derfor i stor grad av hvordan det går med andre deler av næringslivet i regionen. Økende nett- og postordrehandel har bidratt til å utvide markedet for mange bedrifter, og representerer også et potensial for at bedrifter i Sør-Tromsregionen kan gjøre det samme.

7.6 OPPSUMMERING

Harstad skiller seg fra de øvrige kommunene i Sør-Tromsregionen når det gjelder næringsstruktur; fordi den er en by og har større andeler sysselsatte innen varehandel og privat og forretningsmessig tjenesteyting, og har en vesentlig lavere andel offentlig ansatte enn de andre kommunene i regionen. Offentlig forvaltning utgjør ca. en tredjedel av de sysselsatte i Harstad, mens de utgjør fra opp mot halvparten til drøyt to tredjedeler i de andre kommunene.

Harstad utmerker seg også med betydelig virksomhet tilknyttet petroleumsnæringa. Rapporten fra Harstadregionens næringsforening (2014) bærer også preg av at vekstforventningene først og fremst er petroleumsdrevet. Det er også i de næringene som er sterkest relatert til petroleumsvirksomhet, samt personlig tjenesteyting kommunen kommer best ut på konkurransekomponenten, som uttrykker hvor godt de enkelte næringene kommer ut sett i forhold til de nasjonale vekstratene. De øvrige næringene sakker derimot akterut sammenlignet med veksten på nasjonalt nivå.

I det store bildet ser vi at mange næringer i alle de 7 kommunene har hatt dårligere sysselsetningsutvikling i 2008-2013 enn utviklingen i landet som helhet. Selv om regionen som helhet hatt vekst i sysselsettingen og bare Kvæfjord og Skånland har hatt nedgang, skulle altså veksten vært sterkere om den hadde fulgt de nasjonale vekstratene. Den nasjonale sysselsetningsveksten er 4% i perioden, og alle kommunene unntatt Gratangen og Lavangen ligger lavere enn dette.

Det er imidlertid tydelige variasjoner mellom kommunene når det gjelder hvilke næringer som kommer best og dårligst ut i konkurransen.

I *Kvæfjord* dreier dette seg om at kommunen er i en marginalt bedre konkurransesituasjon innen transport og lagring, samt offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring.

Skånland gjør det bedre innenfor enn rekke næringer: Primærnæringene, industri, varehandel, overnatting og servering, informasjon og kommunikasjon, både teknisk og forretningsmessig tjenesteyting, og innen offentlig administrasjon. Særlig er kommunen konkurransedyktig når det gjelder industri, der en ligger hele 23% bedre an enn den nasjonale konkurransesituasjonen skulle tilsi.

Ibestad har en særlig høy score på primærnæringene, der kommunen ligger både langt over de øvrige kommunene i regionen og veksten på landsbasis, noe som i all hovedsak er knytta til fiske, fangst og akvakultur. Kommunen kommer godt ut på transport og lagring – sjøfart og fergedrift, samt på helse- og sosialtjenester og overnattings- og serveringsvirksomhet.

Gratangen sin sterkeste konkurransefortrinn synes å ligge i bygg- og anleggsvirksomhet, der kommunen kommer særlig godt ut i forhold til nasjonalt nivå. Kommunen kommer også godt ut innenfor både teknisk og personlig tjenesteyting.

Lavangen har sine konkurransefortrinn først og fremst innenfor primærnæringene og bygge- og anleggsvirksomhet. Særlig sistnevnte har hatt stor økning i sysselsettingen, med 20%. Også teknisk tjenesteyting, som kan henge sammen med bygge- og anleggsvirksomhet og helse- og sosialtjenester kommer godt ut konkurransemessig.

Salangen kommer særlig sterkt ut innenfor industri, der økningen i sysselsettingen har vært på hele 300% i femårsperioden. Kommunen har for øvrig en god utvikling innenfor informasjon og kommunikasjon, transport og lagring og helse- og sosialtjenester.

Sysselsettingen i primærnæringene går tilbake i alle kommunene, med unntak av Ibestad og Lavangen. Spesielt er tilbakegangen stor i Kvæfjord, med 29%. Primærnæringene i denne kommunen kommer også dårligere ut på konkurransekomponenten enn i noen av de øvrige kommunene.

Relativt mange næringer i kommunene i Sør-Troms har hatt svakere utvikling i sysselsettingen enn nasjonalt. I Harstad dreier dette seg særlig om bygge- og anleggsvirksomhet og teknisk tjenesteyting, men at også undervisning, industri, overnatting- og serveringsvirksomhet, og helse- og sosialtjenester har hatt svakere utvikling enn på nasjonalt nivå i perioden 2008-2014. Blant de sistnevnte synes konkurransen å være noe sterkere innen undervisning. Sysselsettingen i Kvæfjord møter særlig sterkt konkurranse innen varehandel, som kan forklares med økende handelslekkasje til Harstad, etterfulgt av primærnæringene, undervisning og bygge- og anleggsvirksomhet.

For Skånland er konkurransen sterkest når det gjelder helse- og sosialtjenester og undervisning, samt i bygge- og anleggsvirksomhet, selv om sistnevnte bransje ikke er så utsatt som de to øvrige. Ibestad møter, i likhet med Kvæfjord, sterk konkurranse innen varehandel, samt innen helse- og sosialtjenester og undervisning.

Verken Gratangen eller Lavangen har næringer der konkurransekomponenten slår så sterkt inn som i de øvrige kommunene. I begge kommunene slår den sterkest inn når det gjelder undervisning. Salangen, på den andre side, merker særlig konkurransen i bygge- og anleggsnæringen, og denne faktoren er heller ikke ubetydelig når det gjelder teknisk tjenesteyting og undervisning.

Disse strukturtallene gir et viktig bilde av utviklingen av regionen. De forteller at regionen samlet sett har hatt vekst i sysselsettingen de siste årene, men at veksten ligger godt under nasjonalt nivå, enda mer under veksten i Tromsøregionen, men vesentlig høyere enn i Ofoten-regionen, som jo har hatt en betydelig reduksjon i sysselsettingen.

Analysen av næringsstruktur og endring i sysselsetting de siste årene har avdekket næringer som er særlig betydelige for sysselsetting, at noen næringer som har hatt god utvikling nasjonalt er godt representert i regionen, og det er en del næringer hvor man har hatt en bedre utvikling i Sør-Troms enn på nasjonalt plan. Alle disse er kandidater for videre satsing for å realisere utvikling og vekst i sysselsetting og bosetting.

Hva man skal satse på, og hvor og hvordan, bør imidlertid også ta hensyn til arbeidsdelingen innad i Sør-Tromsregionen og forutsetningene for vekst for ulike næringer i delene av Sør-Troms, og hvordan man tror utsiktene er for de ulike næringene. For det siste kan det være nyttig å tenke funksjonelle næringer, med verdikjeder og næringsklynger i regionen.

8 STEDSKVALITETER OG TJENESTETILBUD

I dette kapitlet tar vi for oss trekk ved regionen og kommunene som kan sies å handle om stedsqualiteter slik som kulturtilbud i bred forstand, tilbudet av butikker og private tjenester, offentlige tjenester innen utdanning og helse, og ulike andre forhold knyttet til sivilsamfunn, kulturarv, arrangementer og tilbud.

8.1 KULTUR OG OPPLEVELSER

I dette delkapitlet ser vi nærmere på kultur- og opplevelsestilbudet i Sør-Tromsregionen ved bruk av sysselsettingsstatistikk. I den kvantitative baserte delen gjør vi den

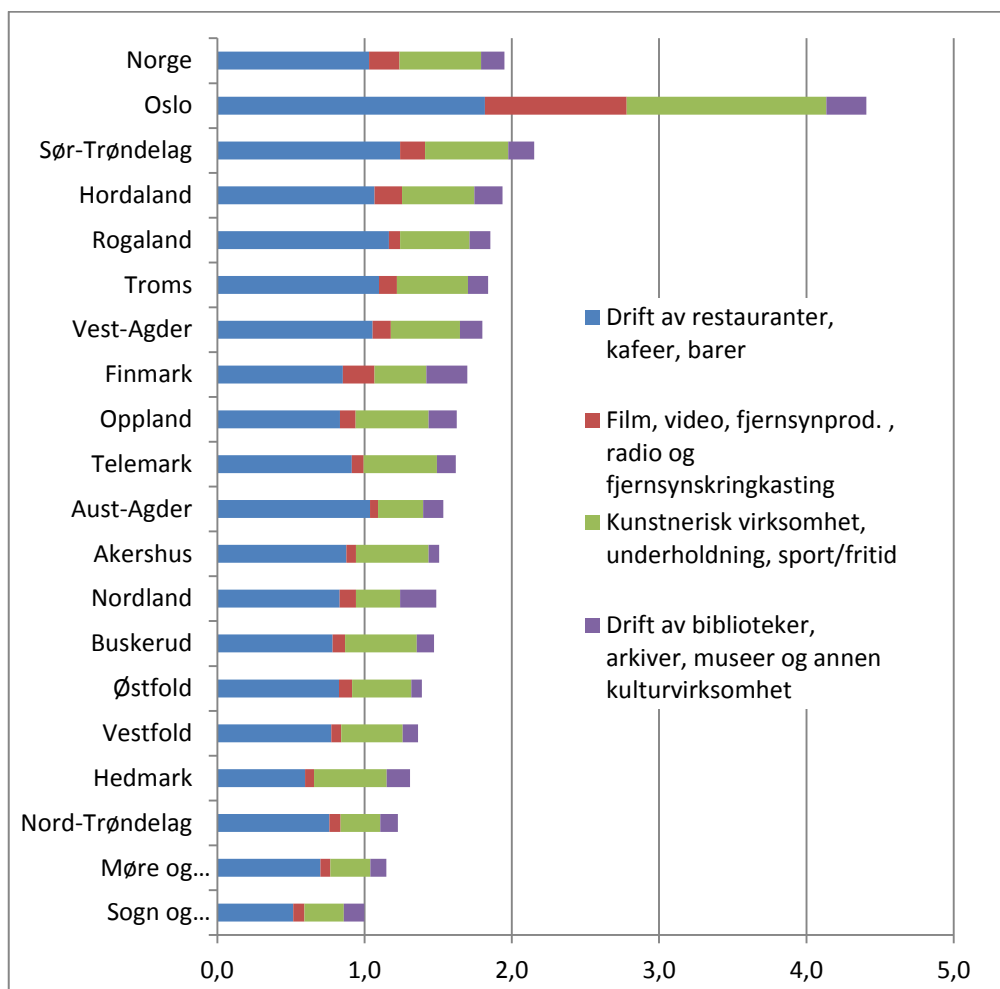
nødvendige forenkling at vi lar antall arbeidsplasser innen kultur- og opplevelsesnæringer i en kommune eller region uttrykke hvor godt tilbudet er. Antall arbeidsplasser innen denne type tilbud avhenger selvfølgelig av hvor store folketall det er ment å betjene. For å gjøre en sammenlignbar analyse av tilbudet kommuner/regioner i mellom ser vi derfor på tilbudet per 100 innbygger.

8.1.1 KULTURTILBUD – CULTURE OPPORTUNITY INDEX

Culture Opportunity Index¹ (COI) er et uttrykk for det kulturelle tilbudet i en region, og viser andel arbeidsplasser i kulturnæringer i regionen per 100 innbygger. Ut fra et slikt mål er Troms' kulturtilbud om lag som landsgjennomsnittet. Oslo skiller seg ut med et betydelig høyere tilbud per innbygger innenfor nesten alle typer kulturtilbud. Unntaket er biblioteker og museer, hvor tilbudet per innbygger er nær det samme i alle fylker.

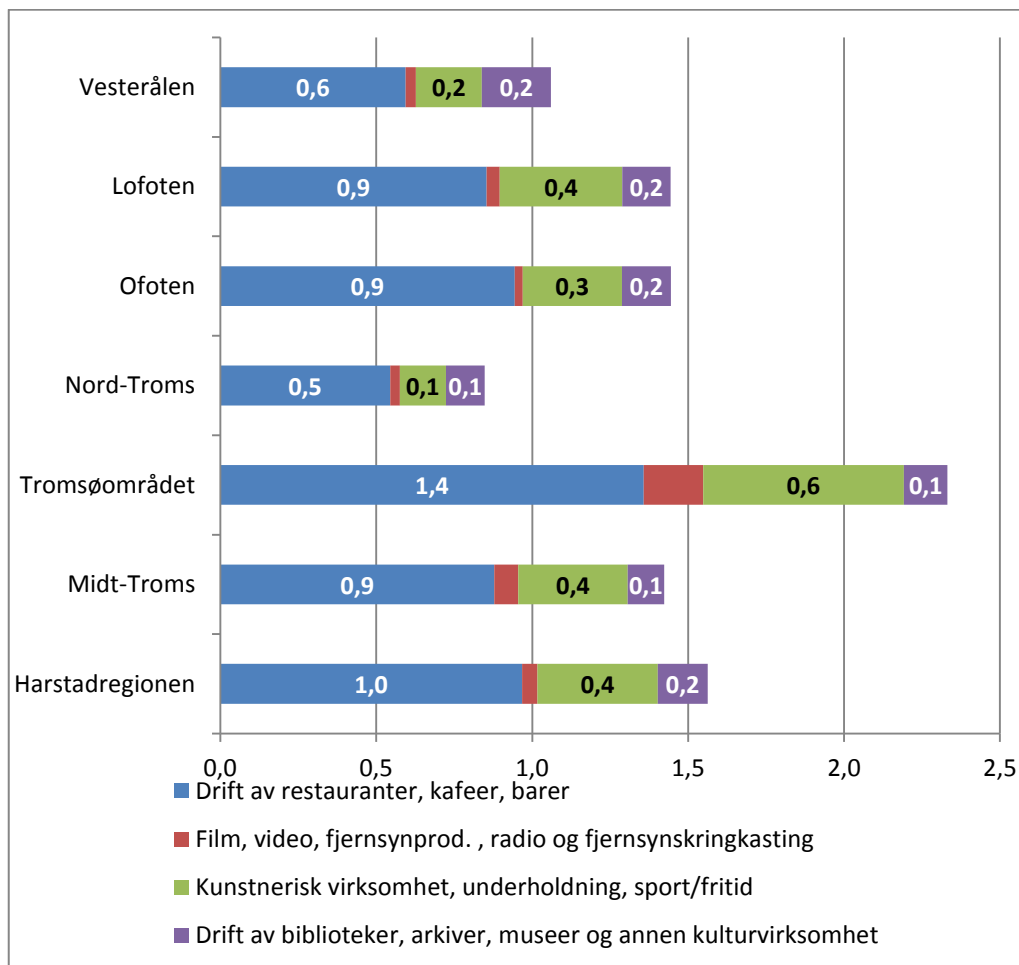
Figur 27 viser en fylkesoversikt for kulturtilbudet per innbygger (COI). Vi ser at fylkene med de største byene har de største verdiene. Her finner vi kulturinstitusjoner som er ment å dekke et stort omland, og i noen tilfeller hele landet. Dessuten er kulturtilbudet gjerne konsentrert til steder der man finner de største markedene og flest mennesker.

¹ Næringer som inngår i COI: Drift av restauranter, kafeer og barer, Film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak, Radio- og fjernsynsringkasting, Fritidsaktiviteter og drift av fornøyleses-etablissemeter, Drift av biblioteker, arkiver, muséer og annen kulturvirksomhet

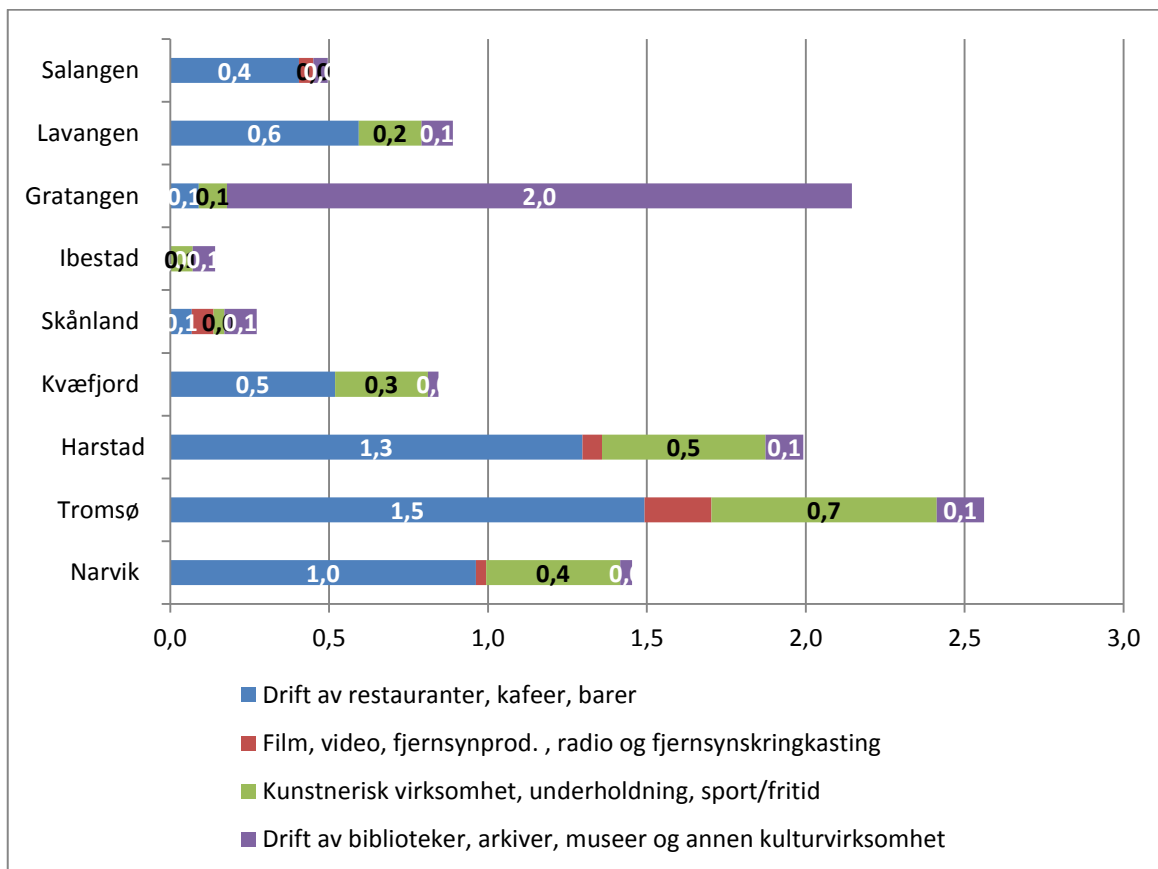
Figur 27: Kulturtilbud per 100 innbygger (COI) i 2013. Fylkesfordelt. Kilde: SSB og bearbeidet av Østlandsforskning

Sør-Tromsregionen har et noe bedre tilbud enn Midt-Troms og naboregionene i Nordland, ser vi av Figur 27. Den er nesten identisk med Ofoten-regionen. Regionalt i Troms skiller Tromsøområdet seg ut med høy COI-verdi, fortrinnsvis pga. relativt mange arbeidsplasser i utelivsbransjen, men også pga. flere arbeidsplasser per innbygger innen kunstnerisk virksomhet, underholdning og sport/fritid.

Figur 28: Kulturtilbud per 100 innbygger (COI) i 2013. Regionfordelt. Kilde: SSB og bearbeidet av Østlandsforskning

Blant kommunene i Sør-Tromsregionen har Gratangen flest kulturarbeidsplasser per innbygger. Dette bildet stemmer ikke helt med hva vi sa innledningsvis om at denne type tilbud helst er lokalisert i de mest befolkningstette områdene. Gratangen skårer høyt på grunn Nordnorsk Fartøyvernsenter og båtmuseum, og har i overkant av 2 kulturarbeidsplasser per 100 innbygger. Dette illustrerer at i små kommuner kan få arbeidssteder utgjøre en betydelig forskjell. Deretter følger Harstad kommune med i underkant av 2 kulturarbeidsplasser per 100 innbygger. Blant de øvrige kommunene i regionen er det svært få kulturarbeidsplasser. Svakest ut både relativt og i absoluttverdi kommer Ibestad. I 2013 var det registrert 2 kulturarbeidsplasser i kommunen. I kommunefiguren nedenfor har vi valgt å ta med Tromsø og Narvik i tillegg til alle kommunene i Sør-Tromsregionen. Hensikten er å sammenligne Harstad med nabobyene. Vi ser at Tromsø har et noe høyere kulturtilbud per innbygger enn Harstad, mens Narvik kommer litt svakere ut.

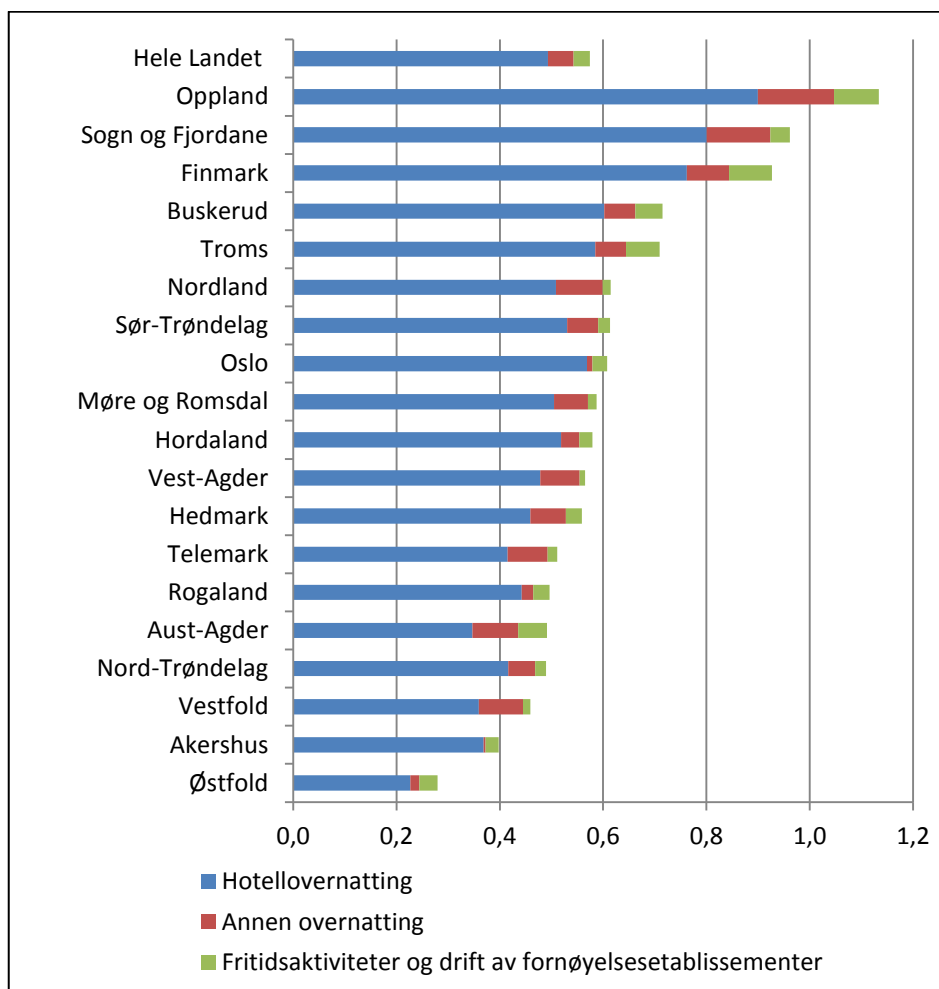
Figur 28: Kulturtilbud per 100 innbygger (COI) i 2013. Kommunenivå. Kilde: SSB og bearbeidet av Østlandsforskning

8.1.2 BESØKSNÆRINGER

Besøks- og opplevelsesnæringene er en indikator på hvor attraktiv regionen/kommunen er for besøkende (turister, fritidsboligeiere mv.). Vi vil her se på andel sysselsatte i hotell- og restaurantnæringen og innen aktiviteter/opplevelser per 100 innbygger i regionen/kommunen ved inngangen til 2014. Dvs. at vi vil presenterer besøksindekser basert på samme metodikk som vi brukte når vi lagde kulturtilbudsindeksen (COI). Når det gjelder restauranter, har vi i besøksindeksen bare tatt med de som er knyttet til hoteller. Andre serveringssteder retter seg i stor grad mot et lokalt marked, og avspeiler i mindre grad ”besøksnæringene¹” som er det vi vil ha med her.

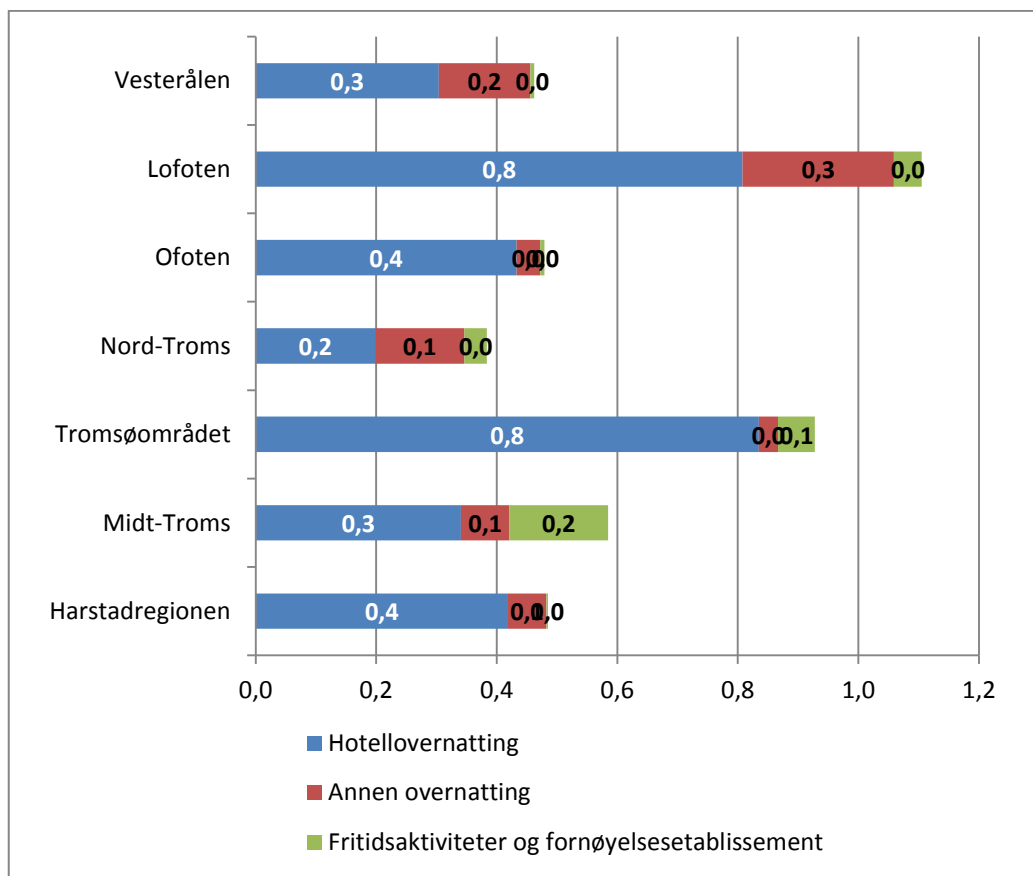
Blant fylkene i Norge skårer Oppland høyest på besøksindeksen, mens Troms kommer på 5. plass, dvs. samme plassering som på kulturindeksen.

¹ Følgende er inkludert i besøksnæringene drift av hoteller, pensjonater og moteller med og uten restaurant, drift av vandrerrhjem, ferieleiligheter, campingplasser, turisthytter og annen overnatting. Samt drift av fornøyles- og temaparker, opplevelsesaktiviteter, fritidsetablisement og fritidsvirksomhet ellers.

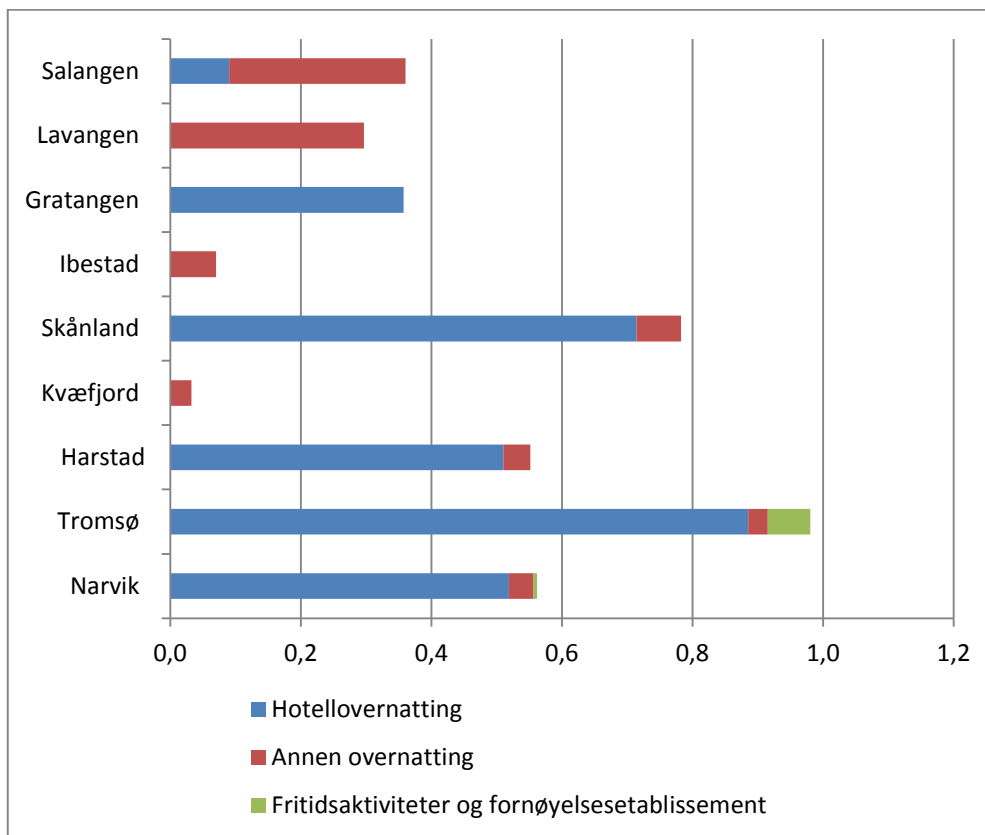
Figur 29: Besøksindekser. Fylkesfordelt. 2014. Kilde: SSB og bearbeidet av Østlandsforskning

Innslaget av besøks- og opplevelsesnæringer varierer en god del blant regioner. Sør-Tromsregionen er svakere representert i nevnte næringer per innbygger enn Midt-Troms, og ligger på linje med Vesterålen og Ofoten. Lofoten og Tromsøområdet skiller seg positivt ut pga. mange arbeidsplasser per innbygger innen hotellbransjen.

Figur 29: Besøksindekser. Regionfordelt. 2014. Kilde: SSB og bearbeidet av Østlandsforskning

Blant kommunene i Sør-Tromsregionen har Skånland flest arbeidsplasser per innbygger. Harstad og Narvik har om lag samme andel.

Figur 30: Besøksindekser. kommunefordelt. 2014. Kilde: SSB og bearbeidet av Østlandsforskning

Tall for omfanget av kultursektoren i Sør-Troms sammenlignet med andre regioner viser altså at Sør-Tromsregionen komme godt ut i sammenligning med alle de omkringliggende regionene, med unntak av Tromsøregionen. Blant kommunene i Sør-Tromsregionen kommer Gratangen særlig godt ut pga. relativt mange sysselsatt innen museumsvirksomhet. Innen besøksnæringer ligger også Sør-Tromsregionen bak Lofoten og Tromsøregionen, og omtrent på samme nivå som Ofoten-regionen. Blant kommunene i Sør-Tromsregionen har Skånland relativt sett flest arbeidsplasser innen besøksnæringene.

8.2 VAREHANDEL OG PRIVATE TJENESTER

Det ble i vår gjennomført en handelsanalyse for Troms og regionene i Troms (Asplan Viak 2014), og vi vil her oppsummere resultatene fra denne for Sør-Troms, samt drøfte hvordan evt. endringer i transportinfrastruktur kan påvirke varehandelsmønsteret i regionen. Handelsanalysen er gjort for alle kommuner i fylket, men gruppert etter fylkesdelplanen for kjøpesenter som er vedtatt i Troms fylkeskommune. I denne planen tilhører Kvæfjord, Skånland, Ibestad og Gratangen Harstads handelsomland. Sjøvegan i Salangen er i denne planen et eget handelssenter, men på lavere nivå, og Lavangen og Salangen er både del av Sjøvegan handelsomland og Setermoen (Bardu kommune) sitt handelsomland.

I handelssammenheng er det også naturlig å se over fylkesgrensa, og drøfte forholdet til nabokommuner og -regioner i Nordland. I rapporten er Sør-Troms-kommunenes forhold til handelssentra i Narvik og Sortland drøftet, og tilsvarende er det gjort analyser av nabokommunene i Nordland sitt forhold til handelssentrene i Sør-Troms, og da primært Harstad.

Harstad kommune har ifølge denne analysen en dekningsgrad på 123% for all detaljhandel, mens Harstadregionen, som da altså også inkluderer Kvæfjord, Skånland, Ibestad og Gratangen har en dekningsgrad på 107%. Harstadregionen er altså litt mer enn "selvforsynt" med varehandel, og har også noe salg til kommuner utenfor regionen. Dekningsgraden har vært relativt stabil i perioden 2004-12. Det er beregnet at Kvæfjord og Skånland har størst handelslekkasje til Harstad, mens den er liten for Ibestad og Gratangen. For Kvæfjord sin del er handelslekkasjen til Harstad også stor for dagligvarer, mens Skånland og Ibestad først og fremst har handelslekkasje for andre varer.

Evenes og Tjeldsund i Nordland har også litt handelslekkasje til Harstad, men mer til den nærmeste kommunen Skånland. De tre kommunene Evenes, Tjeldsund og Skånland er relativt tett integrert, både handelsmessig, arbeidsmarkedsmessig og tjenestemessig, da avstandene mellom de tre kommunene er små. Gratangen er pendlingsmessig sterkere knyttet opp mot Narvik enn Harstad, og dette ser vi også igjen i varehandelsmønsteret, da flere handleturer fra Gratangen går til Narvik enn Harstad. Dette mønsteret forventes i handelsanalysen å bli forsterket når Hålogalandsbrua står ferdig i 2017, noe som vil knytte Gratangen klart nærmere Narvik. Litt effekt kan dette også få for Skånland, i alle fall den østlige delen av kommunen.

Sjøvegan i Salangen er det andre handelssenteret i Sør-Troms, riktig nok i mye mindre skala, på et annet nivå og med lavere dekningsgrad enn Harstad. For Salangen kommune er dekningsgraden likevel på 93%, mens den for de to kommunene Salangen og Lavangen i sum er på ca. 80%. Lavangen tilhører altså handelsområdet til Sjøvegan, og det store flertallet av handleturene fra Lavangen går ifølge handelsanalysen til Sjøvegan. Salangen og Lavangen tilhører imidlertid også influensområdet for handelssentrene på Setermoen og Bardufoss, og har mest handelslekkasje til det nærmeste senteret Setermoen i Bardu kommune. Dette illustrerer også at disse to kommunene handelsmessig sogner mer mot Midt-Troms, enn Sør-Troms, og da først og fremst mot Bardu kommune.

Kort oppsummert ser vi altså i all hovedsak sammenfall mellom de bo- og arbeidsmarkedsregionene som er beskrevet i kapittel 5, og de funksjonelle regionene som avtegner seg i undersøkelse av mønsteret for varehandel og private tjenester.

8.3 UTDANNINGSTILBUDET

Sør-Tromsregionen har høyskole og flere videregående skoler, og mulighet for å benytte skoletilbud på andre siden av fylkesgrensa.

8.3.1 VIDEREGÅENDE SKOLER I SØR-TROMS

I Harstad er det bredt videregående skoletilbud, fordelt på to skoler, og disse to skolene gir ungdom i Sør-Troms mange muligheter. I tillegg er det en mindre, landbruksfaglig skole i Kvæfjord, og en mindre, videregående skole på Sjøvegan i Salangen. Samla sett gir dette et bredt utdanningstilbud i Sør-Troms, men der det meste av tilbudet er lokalisert til Harstad. Ungdom fra Lødingen, Tjeldsund og Evenes i Nordland har også benyttet seg noe av dette tilbudet, men er avhengig av at Nordland fylke kjøper plasser i Harstad, noe som er avhengig av politiske prioriteringer.

Det videregående utdanningstilbudet i regionen er fordelt på fire skoler: Stangnes vgs. og Vågsfjorden vgs. i Harstad, Sjøvegan vgs. og Rå vgs. på Borkenes. Teknisk sett, i fylkeskommunens system for opptaksregioner, hører Sjøvegan vgs. inn under Midt-Troms. Lokaliseringene i en kommune i Sør-Troms samarbeidet gjør det naturlig å ha den med i vårt materiale. Det finnes 9 nasjonale program for videregående utdanning, og samlet sett er alle disse representert i regionen. Det er imidlertid ikke slik at alle er innen rekkevidde for daglige reiser, og ungdommer som ønsker andre tilbud enn de som ligger innen dagpendlingsavstand må bo på hybel. Det gjelder f.eks. ungdommer fra Gratangen som ønsker å gå på musikk, dans og drama i Harstad. Fordelingen av utdanningstilbud ved de fire skolene er presentert i vedlegg (Vedlegg 7).

8.3.2 HØYSKOLETILBUD I SØR-TROMS

På høyere nivå er det Høgskolen i Harstad som er høgskolen i Sør-Troms. Dette er en høgskole som primært tilbyr helsefaglige og økonomisk administrative utdanninger. Det meste av disse utdanningene gis på bachelornivå, men siviløkonomutdanning tilbys også på masternivå. Liste over studietilbudene ved Høgskolen i Harstad finnes i vedlegg 8. Høgskolen i Harstad har en faglig profil på administrasjon og omsorgsfag.

I tillegg til utdanninger på videregående og høyere nivå, er det utdanningsmuligheter i Forsvaret i Harstad, og i Ramsund (Tjeldsund) og Bjerkvik (Narvik) rett utenfor fylkesgrensa. Norges brannskole i Tjeldsund er også et tilbud i umiddelbar nærhet til Sør-Troms. Gratangen, Salangen, Lavangen og Ibestad kommuner er, sammen med en rekke andre kommuner over hele landet, med i samarbeidet om Studiesenteret.no. Dette har lokalisering i Sjøvegan, og tilbyr en rekke nettbaserte kurs. Den nasjonale administrasjonen er lokalisert i Sjøvegan, og utgjør 3,6 årsverk. Studiesenteret tilbyr utdanninger, etterutdanninger og kurs innenfor 10 tema, blant annet lærerutdanning, på videregående nivå og på bachelor-nivå, men ikke på masternivå. Undervisningen er nettbasert og gis av fire av landets høyskoler samt Stockholms Universitet. Videre har en i fysisk nærhet til Sør-Tromsregionen Forsvarets studiesenter på Bardufoss, og Studiesenteret på Finnsnes som også gir nettbaserte studietilbud.

8.3.3 UTDANNINGSTILBUDET I OFOTEN-REGIONEN

Narvik har omtrent like bredt skoletilbud på videregående nivå som Harstad, men noen tilbud finnes bare i den ene av byene. Narviks skoletilbud gir altså muligheter for elever fra Sør-Troms dersom ikke tilbudet finnes i Sør-Troms, men det krever på samme måte at Troms fylke kjøper plasser for elever fra Sør-Troms-kommunene som vil gå i Narvik.

Narvik videregående skole har tilbud innen tekniske fag og elektronikk som vi ikke finner i Sør-Tromsregionen, og hele fagtilbudet finnes i vedlegg 9.

Det høyere utdanningstilbudet i Ofoten er ved Høgskolen i Narvik. Høgskolen i Narvik har hovedvekt av teknologiske fag og utdanner flest ingeniører, men har også helsefaglige og andre tilbud. På grunn av sin nærhet til Troms, og den komplementære fagprofilen til Høgskolen i Harstad, er dette også en viktig utdanning for kommunene i Sør-Troms. Oversikt over studietilbudet ved Høgskolen i Narvik finnes i vedlegg 10.

I et annet prosjekt har Norut sett nærmere på søkningen til høyere utdanning fra kommuner i Nord-Norge basert på tall fra Samordna opptak, og Høgskolen i Harstad står sterkest i Harstad og nabokommunene i Sør-Troms, samt Tjeldsund i Nordland. Fra Gratangen, Lavangen og Salangen er imidlertid søkningen sterkest til Universitetet i Tromsø. Selv om strukturen for høyere utdanning i Nord-Norge er under diskusjon, og høgskolene i Harstad og Narvik vurderes underlagt universitetene i landsdelen, er det så langt ikke noe som tyder på at utdanningstilbudet i Harstad og Narvik vil bli vesentlig endret som følge av denne prosessen. Harstad har en faglig profil på administrasjon og omsorgsfag, mens Narvik først og fremst framstilles som et sted for teknisk utdanning. Høgskolen i Harstad har 1340 registrerte studenter og 130 ansatte og Høgskolen i Narvik har 1850 studenter og 200 ansatte. Høgskolene er m.a.o. store arbeidsplasser i tillegg til å være kompetansemiljø.

8.4 HELSETJENESTER

Helseforetakene er delt inn i regioner, og Sør-Troms tilhører Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN) under Helse Nord. UNN Harstad er lokalsykehuset i området, og dekker tradisjonelt kommunene i regionen Sør-Troms. Det distriktspsykiatriske senteret i Harstad dekker det samme geografiske området. I tillegg kommer at pasienter fra kommunene Lødingen, Tjeldsund og Evenes i Nordland, som hører til opptaksområdet for lokalsykehuset UNN Narvik, også kan benytte sykehuset i Harstad, da det for mange er nærmere enn UNN Narvik.

Når det gjelder kommunale helse- og omsorgstilbud, er det etablert samarbeid mellom Skånland i Sør-Troms og Evenes og Tjeldsund i Ofoten i Nordland, det såkalte ETS-samarbeidet. Det omfatter bl.a. legevaktteneste, jordmortjeneste (med Harstad), fysioterapi, og innenfor omsorgsfeltet omfatter det barnevernstjeneste. Salangen og Lavangen deltar i en interkommunal legevaktberedskap med Bardu og Målselv kommuner.

8.5 KULTURBASERTE STEDSKVALITETER I KOMMUNENE

Attraktivitet og omdømmebygging har trådt fram som «nye» politikkområder i samtalen om regional og lokal utvikling og vekst. Det har blitt viktigere på et institusjonelt nivå å skape gode fortellinger om de enkelte stedene og kommunene, og mye av dette arbeidet dreier seg om å løfte frem stedets historie og kultur. På kommunenes hjemmesider finner vi opplysninger om dette, samt om arrangementer som samler både fastboende og tilreisende. En hel del av dem vi intervjuet, var opptatte av at deres egen kommune har særegne kvaliteter, som det er viktig å styrke og løfte fram i en diskusjon om vekst. I det følgende oppsummerer vi kort hva som trer fram som viktige bostedskvaliteter i hver av de 7 kommunene, basert på datasøk og intervjuer. Beskrivelsen er ikke utfyllende, ettersom kun et begrenset antall aktører fra hver kommune er intervjuet, men gir en indikasjon på hva som er langt fremme i bevisstheten blant folk når de skal beskrive attraktiviteten i sin egen kommune.

Harstad: Kommunen har et variert næringsliv og tilbud om utdanning. Kulturtilbud er variert både for barn og voksne, men kanskje er ungdommene ikke like fornøyde. Kulturskolen har et bredt spekter av tilbud som for det meste blir benyttet av barn og de yngste ungdommene. De fleste idretter er representert i byen, og med Grottebadet har svømmeklubben tilgang til et flott anlegg. Byen har også et variert tilbud av spisesteder og annet uteliv. Festspillene i Nord-Norge er en viktig begivenhet, som betyr mye for identiteten til byen. Det knytter seg store forventninger til realiseringen av Harstadpakken og sentrumsplanen, forventninger om at byen vil bli langt mer attraktiv å bo i. Boligprisene er høye, og kan holde særlig unge i etableringsfasen fra å slå seg ned her. Harstad har del i «Imella»-prosjektet gjennom lekeplassen Generalhagen og et forprosjekt på Bjarkøy kalt «I Tore Hunds rike».

Ibestad: Kommunen er de seinere årene blitt kjent for sykkelrittet Tour de Andørja, som skaper mye aktivitet og folkeliv i lokalsamfunnet mens det står på. Ildsjelen bak rittet er også drivkraften bak Arctic Race of Norway, som har vært arrangert to år, og der en av etappene det første året gikk gjennom kommunen. I Ibestad finner vi også Fabeløya naturlekepark, en av attraksjonene i prosjektet «Imella», og kommunen har et nytt kulturhus. Det er mange aktive lag og foreninger der, som omfatter idrettslag, bygdelag, sang- og musikk, husflidslag, båtforening og en rekke andre. I Hamnvik finner vi Donsebrygga, et gammelt handelssted med både servering og overnatting.

Lavangen: Kommunen har et svært aktivt lag- og foreningsliv, som engasjerer alle aldersgrupper. Utad er dette lite synlig, men utgjør et bærende element i stedskvaliteten. Et viktig arrangement er Lavangsvekka som arrangeres hvert år i juni, med bl.a. konserter – Fjordrocken – og sosiale sammenkomster. For besøkende finnes Krambuvika bygdemuseum og kulturminner som bjørnegrav og krigshistorisk landskap. Det siste knytta til kampene omkring Narvik under andre verdenskrig. Naturopplevelser trekkes også fram som viktige stedskvaliteter. «Imella»-prosjektet har satt i gang et forprosjekt i Lavangen om vikingtid og samisk bosetting.

Gratangen: I Gratangen har en over mange år bygget en klar profil på kystkultur, gjennom Kystkultursenteret, Foldvikmarkedet og Kystkulturfestivalen. Videre har en Astafjord litteraturfestival, som er et samarbeid mellom bibliotekene i Lavangen, Salangen, Gratangen og Ibestad. Fotballturneringa Minifotball arrangeres også i Gratangen. Idrettslaget har også judogruppe og har nylig starta opp med sykkel. I likhet

med Lavangen, har også Gratangen en krigshistorie. Studiesenteret.no har kontor i Gratangen. I Gratangen finner vi også installasjonen Morgans skip, der det er planer om å videreutvikle og tilgjengeliggjøre området rundt. Dette som en del av «Imella»

Salangen: Kommunesenteret Sjøvegan er regionsenter for Indre Sør-Troms. Kommunen har videregående skole og dermed en større andel ungdommer hjemme til daglig enn nabokommunene i Sør-Tromsregionen. Det er dermed enklere her enn mange andre steder å holde på ungdommene i lag og foreninger. Salangen bygdetun er en del av Sør-Troms museum, og det samme er Krambuvika bygdemuseum. Årlig arrangerer Salangen fiskekonkurransen «Millionfisken», som begynner å bli godt kjent. Lundbrygga er et utested i Sjøvegan, og i tilknytning til Salangsverket næringspark er det kafe i sommersesongen. Utvikling av dette området er et element i prosjektet «Imella».

Kvæfjord: Kommunen profilerer seg på å være en grønn kommune og en omsorgskommune, det siste med ankerfeste i de mange arbeidsplassene innenfor helse og sosialsektoren. Den har også videregående skole. I kommunen finner vi utstillings- og museumstilbud, som Trastad samlinger, et galleri for «outsiders art», Kvæfjord bygdetun, , Grytøy bygdetun, Ole Ottesastua og en kultursti. Kommunen har også et rikt organisasjonsliv, med nær 100 aktive foreninger. Nærheten til Harstad gjør det også enkelt å få til samarbeid med profesjonelle kulturaktører, og Fårebygget er et lokale for konserter og utstillinger. Nupen er i prosjektet «Imella» utnevnt til Norges mest romantiske utsiktspunkt.

Skånland: I kommunesenteret Evenskjer arrangeres hvert år Evenskjerdagene, og i Grovfjord foregår hvert år Sommerhelg i Grovfjord. Det finnes flere spisesteder i kommunen, med Tjeldsundbrua kro og Hotell som den største. I kommunen er det 7 bygdelag og 11 velforeninger. Det er også to kor og et fotballag. Under paraplyen til Sør-Troms museum finner vi i Skånland Steinsland klyngetun og Helleren kraftstasjon.

«Huset i havet», et restaurert bryggehus med servering er et møtested og en arena for ulike arrangement i Skånland. «Imella» er i Skånland så langt representert ved i isbaderstrand.

Kort oppsummert ser vi at alle kommunene har tilbud og aktiviteter som bidrar til steds kvaliteter. Vi ser også at mye av det som vektlegges av de lokale ikke nødvendigvis er knytta til det profesjonelle kulturlivet – kulturarbeidsplassene, idet det som oppgis å skape trivsel først og fremst dreier seg om aktiviteter i frivillig regi, idrett og naturopplevelser. Selv om alle har en variert meny av frivillige lag og foreninger, går det også tydelig fram av intervjuene at det er krevende å holde liv i dem på grunn av at få er motiverte til å ta verv og være pådrivere. Flere i de kommunene det gjelder peker også på at det er et problem at ungdommer må ut av kommunen for å gå på videregående skole. Det kan bety at de både faller raskere ut av aktivitetene i kraft av å være deltakere, som f.eks. i fotball, og at de i mindre grad er tilgjengelige som ledere for yngre aldersgrupper. En er helt avhengig av ildsjelene. Intervjuene gir også et inntrykk av at de frivillige organisasjonene i liten grad samarbeider med hverandre, og i enda mindre grad på tvers av kommunegrensene. Her er imidlertid våre data svært spinkle, og vi kan ikke si noe sikkert om dette.

8.6 OPPSUMMERING

Sør-Tromsregionen har et godt utdanningstilbud. På videregående nivå finnes alle utdanningsprogrammene innenfor regionens grenser. Når det gjelder høyere utdanning er regionen godt rustet med hensyn til utdanning innenfor helse og omsorg og på det merkantile området. Dette er en ressurs med tanke på de framtidige befolkningsmessige utfordringene, med økende andel eldre.

Teknologisk utdanning finnes i mindre grad innenfor regionens grenser, mens vi tidligere har sett at tunge næringer i regionen er slike som etterspør teknologisk kompetanse. Kulturfaglige utdanninger finnes det heller ikke mye av, selv om kultursektoren også er viktig i regionen. På utdanningsfeltet ligger tematisk og geografisk til rette for mer integrasjon med Ofoten-regionen, i og med at en her har et godt tilbud av teknologisk utdanning.

Regionen har et sterkt og mangfoldig kulturliv. Dette er avhengig av ildsjeler og dugnadsvilje. Det er et åpent spørsmål hvorvidt dette vil kunne opprettholdes i samme grad i tiårene framover, sett på bakgrunn av utviklingen i retning av en aldrende befolkning. Regionen har også gode kulturnæringer, spesielt i Harstad og Gratangen. D

Handelsregionene sammenfaller i stor grad med BA-regionene som er beskrevet tidligere, noe som understøtter mønsteret med en «delt» Sør-Tromsregion, der en funksjonell region avtegner seg i området rundt Harstad.

9 SAMFERDSELSTILBUD OG INTEGRASJON

I dette kapitlet ser vi på viktige trekk ved samferdselstilbudet i regionen, og undersøker i hvilken grad pågående og planlagte utbygginger kan antas å påvirke integrasjonen i regionen.

9.1 TRANSPORTINFRASTRUKTUR, KOMMUNIKASJON OG INTEGRASJON I SØR-TROMS

Reisetida mellom kommunene har betydning for hvor sterk den interne integrasjonen i Sør-Troms er, både når det gjelder næringsliv, handel, arbeidsmarked og boligmarked. Arbeidsmarkedsintegrasjonen, målt i pendlingsstrømmer og pendlingsandeler, er sterk mellom innpendlingssenteret Harstad og omlandskommunene Kvæfjord og Skånland, som er klart integrert i Harstad bo- og arbeidsmarkedsregion (Nilssen m.fl. 2012). Det gjelder også i betydelig grad de to nordlandskommunene Tjeldsund og Evenes, som altså ikke er en del av Sør-Troms-regionen, men integrert i Harstad bo- og arbeidsmarkedsregion (BA-region). De øvrige kommunene i Sør-Troms har betydelig lenger reisetid til Harstad og er ikke integrert i Harstad BA-region.

Avstanden mellom Harstad og kommunesenteret Borkenes er på 20-25 min., og det meste av Kvæfjord kommune ligger innenfor 45 min. reisetid til Harstad. Kommunesenteret Evenskjer i Skånland ligger 30-35 min. fra Harstad, og flertallet av befolkningen i denne kommunen har også en reisetid på under 45 min. til Harstad. Fra bygda Grovfjord er imidlertid reisetida langs veg til Harstad ca. 1 time. Avstanden fra kommunesentrene i Tjeldsund (Hol, Tjeldøya) og Evenes (Bogen) til Harstad, er 50-60

min, og i disse kommunene er det bare mindre deler som ligger innenfor 45 min. reiseavstand til Harstad. Likevel er altså pendlingen nordover betydelig, og noe av den går til og fra Skånland kommune som ligger nærmere, men som altså er tett integrert i Harstad BA-region.

Kommunene Gratangen, Lavangen, Salangen og Ibestad ligger lenger unna Harstad, og er av den grunn mindre integrert med Harstad. Avstandene mellom kommunesentrene Årstein (Gratangen) og Hamnvik (Ibestad), og Harstad er omkring 1 og en halv time langs veg (og ferge fra Ibestad), mens Tennevoll (Lavangen) og Sjøvegan (Salangen) ligger omkring 2 timer unna Harstad. Både Gratangen, Lavangen og Salangen ligger i reisetid klart nærmere Narvik enn Harstad, og Gratangen har så stor pendling dit at den er integrert i Narvik bo- og arbeidsmarkedsregion.

9.2 PÅGÅENDE OG PLANLAGTE VEIPROSJEKTER SOM KAN PÅVIRKE INTEGRASJONEN I SØR-TROMS

Spørsmålet er så om det er noe som kan endre på dagens reisetider, og dermed på integrasjonen internt i Sør-Troms? Det mest konkrete som skjer er at Hålogalandsbrua er under bygging og vil stå ferdig i 2017, noe som vil korte ned reisetida fra Sør-Troms-kommunene til Narvik. Dette vil gjøre at det meste av Evenes og Gratangen kommuner, og deler av Lavangen kommune, kommer inn under 45 min. reisetid til Narvik, og gi sterkere integrasjon den veien. Det kan bety at Evenes pendlingsmessig kan bli mer integrert i Narvik enn Harstad bo- og arbeidsmarkedsregion, og av Sør-Tromskommunene kan Lavangen også bli pendlingskommune til Narvik. Avstanden mellom Narvik og Harstad reduseres med Hålogalandsbrua til ca. 75 min.. Dette er neppe nok til å integrere disse nærmere til en felles bo- og arbeidsmarkedsregion, men kan kanskje i større grad bidra til en felles tjenesteregion? Sentralt her er at Evenes flyplass etter Hålogalandsbrua vil ligge om lag midt mellom Harstad og Narvik, og i større grad enn i dag være felles flyplass, da det er forutsatt at kortbaneflyplassen i Narvik legges ned.

Det er videre planlagt utbedringer og innkortinger på E10 i Tjeldsundområdet, den såkalte "Hålogalandsvegen", noe som kan gi litt sterkere integrasjon mellom Sør-Troms og nabokommunene Lødingen, Tjeldsund og Evenes i Nordland. Prosjektet er i planfase og med planlagt oppstart i 2018. Det er først planlagt innkortinger som reduserer reisetid øst-vest mellom Tjeldsundet og Vesterålen, og dette får lite betydning for Sør-Troms, med unntak av at reisetida reduseres litt fra Lødingen til Harstad. Det er videre planlagt ny fjordkryssing av Tjeldsundet, som knytter Hinnøydelen av Tjeldsund kommune nærmere eget kommunesenter og kommunene Evenes og Skånland.

Et lokalt initiativ, som foreløpig er på idéstadiet, er en ny kystveg Tromsø-Finnsnes-Harstad, som kan korte ned reisetida mye mellom de tre største stedene i fylket (Rambøll 2013). For integrasjonen i Sør-Troms, er det den første traséen fra Harstad til Ibestad som er interessant. Det innebærer en lang fjordkryssing, som trolig vil være både teknisk og økonomisk krevende, alternativt hurtiggående ferge. Dersom den blir realisert, kan reisetida mellom Harstad og Ibestad bli redusert med inntil en halv time, og vegen kan bli fergefri. Betydelige deler av Ibestad kommune vil da være innenfor 45 min. reisetid til Harstad, og kan bli integrert i Harstad bo- og arbeidsmarkedsregion. Avstanden fra Salangen kommune til Harstad vil bli tilsvarende redusert, men

tidsavstanden likevel omkring en og en halv time, noe som neppe endrer arbeidsmarkedsintegrasjonen nevneverdig, men kan få betydning for Sør-Troms som tjenesteregion. Reisetida videre nordover mot Finnsnes vil også bli betydelig redusert, kanskje ned mot 2 timer, og kan også påvirke integrasjon av Midt-Troms mot Sør-Troms når det gjelder tjenester, men ikke som bo- og arbeidsmarkedsregion.

9.3 REISETIDER TIL EVENES FLYPLASS, OG EVENTUELLE ENDRINGER KNYTTET TIL PLANLAGTE VEIPROSJEKTER

Vurderingene som vi har gjort ovenfor er knyttet til kommunikasjonsforholdene mellom Harstad og de øvrige kommunene i Sør-Troms, samt noen kommuner over fylkesgrensen. Evenes flyplass er eneste stamflyplass i hele Midtre Hålogaland (Sør-Troms, Ofoten, Lofoten, Vesterålen), og betydningen for Sør-Troms er stor, selv om flyplassen ligger akkurat over fylkesgrensa. Av kommunene i Sør-Troms er det Skånland, sammen med Tjeldsund og Evenes i Nordland, som har kortest reisetid til Evenes flyplass. Avstanden fra kommunesenteret Evenskjer i Skånland er et kvarters reisetid, og hele kommunen ligger innenfor 45 min. reisetid til flyplassen. Avstandene fra Harstad kommune er også stort sett innenfor 45 min., med unntak av den delen av kommunen som tidligere utgjorde Bjarkøy kommune. Reisetida fra kommunesenteret Borkenes i Kvæfjord er ca 1 time, og det meste av kommunen har reisetider mellom 1 og 1,5 timer til Evenes flyplass. Fra kommunene Gratangen, Lavangen, Salangen og Ibestad er reisetida til Evenes mellom 1 og 2 timer, kortest reisetid er det fra Gratangen, lengst reisetid er det fra Ibestad.

Hålogalandsbrua påvirker Narvikregionens nærhet til Evenes flyplass, der reisetida fra Narvik reduseres fra vel 1 time til ca. 45 min. Dette vil styrke trafikkgrunnlaget for Evenes lufthavn, da det også er en forutsetning at kortbaneflyplassen i Narvik legges ned. Passasjertrafikken ved Narvik flyplass er imidlertid bare en brøkdel (4-5%) av passasjertrafikken ved Evenes lufthavn, og flyplassen har bare en fast flyrute til Bodø, så store endringer i trafikkmengden vil dette ikke gi. Det er derfor ikke grunn til å tro at trafikkmengden i seg selv vil endre vesentlig på flytilbudet ved Evenes lufthavn, med unntak av flere flygninger til Bodø.

Utbedringene på E10 med prosjektet "Hålogalandsvegen", vil først og fremst bedre tilgjengeligheten til Evenes flyplass vestfra, og gi kortere reisetid fra Vesterålen til Evenes flyplass. Dette får ingen konsekvenser for Sør-Troms-kommunenes tilgjengelighet til flyplassen.

En eventuell kystveg fra Harstad over Ibestad vil selvsagt redusere Ibestads reisetid til Evenes flyplass, og slik sett forbedre denne kommunens tilgjengelighet til flyplassen. For kommunene Gratangen, Lavangen og antagelig også Salangen vil imidlertid dagens reiserute til Evenes flyplass langs E6 og E10 være kortere enn en evt. kystveg. Den store endringen i trafikkmengde for Evenes flyplass blir det derfor heller ikke dersom denne vegen blir realisert. En annen sak er det å se kystvegen i sammenheng med eventuell utvikling i reiselivsnæringa. Å gjøre dette til en attraksjon vil i så fall trolig kreve at mange aktører samarbeider om «opplevelsespakker» og profilering, både innenfor og utenfor Sør-Tromsregionen.

Evenes lufthavn har i dag flest flyruter til Oslo (sju daglige avganger/ankomster), deretter Tromsø og Bodø (hver med to daglige avganger/ankomster), og "materute" fra Andenes (en avgang/ankomst ukedager). Det er ellers ukentlige ruter til Trondheim, samt noe chartertrafikk. Det er altså lite som tyder på at kommunikasjonsendringer langs veg vil endre trafikkgrunnlaget for Evenes lufthavn vesentlig, med unntak av at nedleggelsen av Narvik lufthavn i 2017 altså vil øke antallet daglige avganger fra Evenes til Bodø. Merkbare forbedringer av rutetilbudet vil slik sett måtte skje som et resultat av politisk arbeid og/eller økte behov som følge av den næringsmessige og økonomiske utviklingen i regionene.

9.4 BETYDNINGEN AV BÅT- OG FERGERUTER I SØR-TROMS

Øyene utenfor Harstad er avhengig av ferger og hurtigbåter for transport til Harstad, nabokommunene på Hinnøya og fastlandet, og Evenes flyplass. Dette gjelder de bosatte i gamle Bjarkøy kommune og i Ibestad kommune. Bjarkøyforbindelsen, som er planlagt ferdigstilt i 2017, vil knytte hovedøyene i gamle Bjarkøy kommune sammen, og bruer og tunneler vil avløse den ferga som i dag går i sambandet Grytøy-Sandsøy-Bjarkøy. Øyene vil likevel være avhengig av fergeforbindelsen mellom Grytøy og Harstad, så effekten av Bjarkøyforbindelsen kommer for øyene utenfor Grytøy. Den vil gi redusert reisetid langs veg for disse øyene, men ikke kortere reisetid enn dagens hurtigbåt inn til Harstad som bruker 45 min. fra Bjarkøya. Samtidig må en regne med at det å lettere kunne ferdes med bil på denne strekningen vil skape tettere integrasjon med Harstad.

Ibestad kommune ble landfast i nord mot Salangen ved Mjøsundbrua (1994), men har alltid vært avhengig av båt-/fergeforbindelser for reiser inn til regionssenteret Harstad. I dag er det hurtigbåtforbindelse fra Andørja og fergeforbindelse fra Rolla. Hurtigbåten som går Tromsø-Finnsnes-Harstad går innom Engenes på Andørja, og bruker en halvtime inn til Harstad. Reisetida til Engenes er på inntil en halvtime for de fleste steder i Ibestad kommune. Ferga fra Sørrollnes bruker 45 min. inn til Stangnes, som ligger 8-10 min. utenfor Harstad sentrum. Den interne reisetida innenfor Ibestad kommune er fra 20 til 60 min. til Sørrollnes som ligger helt sørvest i kommunen, så total reisetid langs veg ferge er mellom 1 og 2 timer fra de ulike stedene i Ibestad.

En eventuell kystvei Tromsø-Finnsnes-Harstad kan redusere denne reisetida noe, særlig dersom det er mulig med tunneler/ruer til Hinnøya. I så fall kan reisetida reduseres med inntil en halvtime. Dersom det kan settes inn hurtigere ferge kan reisetiden muligens reduseres med om lag et kvarter. En eventuell kystvei er imidlertid bare på idéstadiet, og Ibestads tilknytning til Harstad vil uansett i lang framtid være avhengig av båt/fergeforbindelse.

10 Å SKAPE VEKST

I dette kapitlet tar vi for oss synspunkter på hva som kan skape vekst. Først tar vi for oss hva representanter for næringslivet og kommunene har sagt om dette i intervjuer. Vi går deretter gjennom hva kommuneplanene til kommunene i Sør-Tromsregionen vektlegger. Til slutt i kapitlet ser vi på hvordan regionrådet oppfattes av ulike aktører og

hva de samme aktørene mener er viktig for å styrke regionrådets rolle for vekst i regionen

Planer, tidligere rapporter, statistisk materiale og intervjuer som er foretatt utgjør til sammen et betydelig grunnlag for å vurdere status og utvikling på de ulike områdene som er undersøkt. Det statistiske materialet gir i noen tilfeller et nokså udiskutabelt bilde av hvordan tilstand er og utvikling har vært på et temaområde, for eksempel befolkningsutvikling. På noen andre felter gir datamaterialet oss ikke grunnlag for bombastiske konklusjoner. Det kan være ut fra det statistiske materialet, men ikke minst fra intervjuene. Da kan vi bare peke på at ting kan synes å være slik eller slik, og der dette er trekk som kan være viktig for å bestemme tiltak for vekst, så bør man undersøke forholdet nærmere.

Informantene sine utsagn om hvordan tilstanden er for ulike forhold i regionen må vurderes ut fra to ulike muligheter. Det ene er at deres oppfatning kan være slik mange eller tilnærmet alle vil oppfatte det. Det andre er at det kan være oppfatninger som bare de har. I behandlingen av denne rapporten og utforming av strategi og tiltak for vekst i Sør-Tromsregionen må Regionrådet og kommuner velge hvordan de vil forholde seg til utsagn og oppfatninger fremmet her. Dersom oppfatningene som har kommet fram er overraskende, men potensielt viktige for utformingen av strategi og tiltak, så bør man undersøke forholdene nærmere. Det kan i noen tilfeller gjøres gjennom en enkel spørreundersøkelse eller gjennom møter.

Dersom man mener at oppfatninger som fremmes er gale, så kan det allikevel være viktig informasjon at noen har slike oppfatninger. Hvis noen for eksempel har som oppfatning at det tar lang tid og er vanskelig å få gjennom byggesaker i noen kommuner, så kan det begrense disse personene sin vilje til å starte utviklingsprosjekter. Det vil da være uavhengig av om man kan vise til at man i en nasjonal sammenligning har rask saksbehandlingstid. I disse tilfellene vil det være viktig å gå ut med informasjon for å påvirke oppfatninger som man mener er feilaktige, særlig siden de fleste av informantene til denne rapporten er sentrale aktører i næringsliv og kommuner.

10.1 SYNSPUNKTER FRA NÆRINGSLIVET

Næringslivets synspunkter kommer til uttrykk gjennom intervjuene og i form av en rapport som er utarbeidet i regi av Harstadregiones næringsforening. Vi presenterer først hovedpoenger fra rapporten og går deretter videre til synspunktene som kommer fram i intervjuene.

10.1.1 «MED HARSTAD SOM MOTOR»

I likhet med Harstad og flere av de andre kommunene, ser også Harstadregionens næringsforening på Harstad som motor for vekst i Sør-Troms. Foreningen har også gjennomført prosjektet «Vekst i Sør-Troms – med Harstad som motor», og en rapport fra dette er kommet i 2014. Rapporten peker på behovet for å se regionen som en helhet, både når det gjelder næringsmessige fortrinn i de ulike delene av regionen og betydningen til flere regionale sentra, som Evenskjer, Borkenes, Hamnvik og Sjøvegan.

Petroleumsnæringen utgjør både ifølge rapporten og flere av intervjuene det vesentligste potensialet for vekst i regionen. Her er allerede mye lokalisert i Harstad, med at oljeselskapene Statoil, det Norske, Lundin og Total har kontorer i her. Videre leverandørselskapet Aibel, og andre leverandørbedrifter. Kunnskapsparken Nord starta et prosjekt i 2012 om Harstad og omland, og petroleumsnæringen, i et samarbeid mellom Harstad og Stavanger. Bakgrunnen er den muligheten Harstad har for å bygge seg opp som et Nordnorsk petro-senter på bakgrunn av Statoils satsing. I denne sammenheng blir det også påpekt i intervjuene at en må bli flinkere til å se de ressursene som ligger i regionen rundt. En del mener det må arbeides for et felles bo- og arbeidsmarked med Narvik-regionen.

Rapporten peker også på andre vekstimpulser: Det er avsatt næringsarealer i alle kommunene i regionen, utvidelse av tørrdokk ved Harstad mekaniske verksted, vedtaket om å legge en fremskutt kampflybase til Evenes flystasjon, ny sentrumsplan i Harstad og planlagt havneutbygging i Harstad. Videre trekkes også det at Harstad har et godt kultur- og fritidstilbud fram som en vekstimpuls. I regionen for øvrig vektlegger rapporten havbruksnæringene, der en finner anlegg flere steder i regionen, samt de utviklingsmulighetene som finnes innenfor reiseliv og opplevelse. Arctic Race of Norway fremstår som et glimrende eksempel på potensialet i denne næringa.

Rapporten slår fast at bolyst og stolthet vokser i Sør-Tromsregionen og at stadig flere utflyttede kommer tilbake, spesielt i aldersgruppen 20-40 år. Det er ikke vist til hvor denne kunnskapen er hentet fra.

Videre pekes det på Harstads kultur- og fritidstilbud som en drivkraft for vekst. Her er det ikke først og fremst det sysselsettingsmessige omfanget som trer frem, men bredden og variasjonen i tilbudet, der særlig fire faktorer legges vekt på: Festspillene, Kulturhuset, Grottebadet og Trondenes-området. Rapporten gir ikke konkrete signaler om hvorvidt og eventuelt hvordan kulturnæringene kan og bør videreutvikles.

10.1.2 VEKST GJENNOM SAMARBEID

I intervjuene med de ulike næringsaktørene er det særlig to faktorer som trekkes fram som spesielt viktig for å skape vekst, nemlig **samarbeid og kommunikasjon**. Da er det snakk om samarbeid på flere plan, og mellom ulike typer av aktører. Flere eksempler på samarbeid som har hatt gode resultater, blir trukket fram. Blant disse er Astafjordprosjektet, som pågikk i perioden 2002-2012 (Magnussen og Ibenholt 2013). I siste fasen var 12 kommuner i Sør- og Midt-Troms med i arbeidet: Berg, Torsken, Tranøy, Dyrøy, Bjarkøy, Gratangen, Harstad, Ibestad, Kvæfjord, Lavangen, Salangen og Skånland. Dette er det mest omfattende kystsonesprogram som er gjennomført i Norge til dags dato. Målsettingen er å få på plass en helhetlig kunnskapsbase for bærekraftig forvaltning av området fra Senja til Nordland¹. Andre eksempler er

¹ Vista Analyse beregnet kostnadene ved gjennomføring av Astafjordprosjektet til ca. 21 millioner kroner. Det er et vidt sprik i estimert realiserende nytteeffektene fra drøyt 2,3 og ca. 54 millioner kroner. Denne store variasjonen oppstår fordi det kan variere sterkt hvor strenge kriterier i vurderingen av nytteeffekter man velger å legge til grunn. Dersom man inkluderer noen av de nytteeffektene der Astafjordprosjektet har hatt en rolle, uten at vi kan fastslå at dette prosjektet har vært eneste grunn til utfallet, har prosjektet allerede vist seg å være samfunnsøkonomisk lønnsomt. Analysen har også sett på en rekke potensielle nytteeffekter, fordi Astafjordprosjektet ble avsluttet våren 2012, og det antas at det vil ta tid å realisere alle nytteeffektene.

samarbeid innenfor entreprenørnæringene, der det flere mindre selskaper har inngått langsiktig samarbeid for å være i stand til å påta seg større oppdrag. Lavangen entreprenør AS er et eksempel på dette, og omfatter selskap som er lokalisert i Lavangen. Det finnes også eksempel på samarbeid som har videre regionalt nedslagsfelt, og også omfatter bedrifter i Narvik.

Et innovasjonsprosjekt i Grovfjord er også et eksempel på et potensielt viktig samarbeid. Grovfjord mekaniske verksted, Hålogaland kraft produksjon og 4-5 oppdrettsaktører har gått sammen om et prosjekt for å få kortere vei mellom produkter og marked, med støtte fra fylkeskommunen og Innovasjon Norge, som finansierer en 100% stilling i prosjektet. Kunnskapsparken Nord er i nær kontakt med både Skånland og Gratangen i forbindelse med dette prosjektet.

Det understrekes sterkt av de som er involvert i bedriftssamarbeid at en forutsetning for at slike samarbeid skal lykkes, er at de som deltar er villige til å inngå kompromisser, og at de ikke «ser naboen som sin viktigste konkurrent». Selv om det finnes noen gode eksempler, mener også næringslivets folk at det finnes mange flere samarbeidsmuligheter, der også andre aktører enn næringslivet er viktig.

Gjennom intervjuene får vi et flertydig inntrykk av forholdet mellom Sør-Tromsregionen og Ofoten-regionen. Det mest fremtredende er at når det gjelder samarbeid innenfor næringslivet, er det få, om noen, som ser hindringer ut over de som eventuelt kan dreie seg om at det fra enkelte deler av regionen er lang avstand: «Næringslivet ser ikke kommunegrenser». Det nevnes også eksempel på at bedrifter i de to regionene samarbeider.

Samtidig leser vi ut av intervjuene et tydelig «mentalt fravær» av Ofoten-regionen, særlig eksemplifisert ved byen Narvik, i den generelle tenkingen om bedriftsutvikling, vekst og samarbeid. Dette kommer fram gjennom ytringer som at *«det er en psykologisk barriere mellom de to regionene, heller enn en praktisk»*, *«Vi leser jo aldri aviser fra den regionen. Vi vet jo ikke hva som skjer der.»* Slike og lignende uttalelser var det flere av i en stor del av intervjuene. Det blir også vist til konkrete eksempler på at aktører som har «snust på» Harstad som lokalisering av teknologibedrifter, har valgt å ikke gjøre det likevel, og at det seinere har kommet fram at en ikke har vært dyktig nok til å få presentert teknologimiljøet i Narvik og nærheten til dette som et av regionens fortrinn. Det er gjennomgående en oppfatning at de to regionene ikke er gode nok til å spille på hverandres fortrinn. Kanskje er det illustrerende for denne tematikken at heller ikke den ferske rapporten fra Harstadregionens næringsforening tematiserer samarbeid på tvers av regionene som et vekstpotensial.

10.1.3 REGIONRÅDETS ROLLE

Næringsaktørene i regionen etterlyser også mer kontakt med regionrådet. For mange av dem vi snakket med fra næringslivet framstår regionrådet som nærmest usynlig. De opplever å ha liten kunnskap om hvordan rådet arbeider og opplever i liten grad at det arbeider med saker som er viktig for næringslivet. Dette til tross for at både samferdsel og kystplanen helt opplagt er saker som er viktige for næringslivet, noe intervjuene også

bekrefter. Særlig blir det pekt på at dette gjelder i lokaliseringsspørsmål, med lokaliseringen av Marine Harvests fiskeforanlegg som et ferskt og slående eksempel. Her var flere av kommunene på banen, med mer eller mindre godt funderte tilbud om lokalisering, og det blir pekt på at dette utgjør mye fåfengt ressursbruk rundt i kommunene. Dette betyr også, hevdes det, at viktige debatter om lokalisering går utenom regionrådet.

Samtidig som det kommer kritikk mot det som oppfattes som en vegring fra regionrådets side mot å prioritere mellom kommunene i samarbeidet, ønsker mange å styrke dets rolle som vekstfremmende faktor i regionen. Denne oppfatningen er utbredt, også blant de som er kritiske til konsensuskulturen. Det er et klart ønske, både blant næringslivets folk og flere av dem vi intervjuet fra offentlig sektor om at regionrådet må ta en mer ledende rolle i de strategiske vurderingene og beslutningene som angår de endogene vekstfaktorene i regionen.

En særlig viktig mulighet mener de ligger i å drive **arealplanlegging ut over kommunegrensene**. De mener kommunene må samarbeide om arealplaner, og tilrettelegging for nærings- og boligformål. De mener også at kommunene må arbeide mer strategisk sammen når det dreier seg om lokalisering av større etableringer, og at en må unngå en situasjon der alle konkurrerer mot alle, slik tilfellet var når det gjaldt lokalisering av marine Harvests fiskeforfabrikk.

10.1.4 KOMMUNIKASJON OG SAMFERDSEL

Kommunikasjon og samferdsel er det andre elementet som mange av næringslivets aktører trekker fram som viktig for vekst i regionen. Her pekes det på at Hålogalandsbrua vil bli viktig, i og med at den korter ned reisetida til Narvik og til Evenes flyplass. Det som likevel spesielt framstår som en flaskehals i dag, er rutetilbudet ved flyplassen. Fra næringslivet er det et unisont ønske, for ikke å si krav, at dette må bli bedre. Først og fremst dreier det seg om direkteruter til Bodø, Trondheim og Stavanger til hensiktsmessige tidspunkt. Det var i en periode et rutetilbud til Stavanger, men avgangstidene ble oppfattet som uhensiktsmessige, og tilbudet ble lite brukt og siden tatt bort. Videre mener en at standarden på fylkesveiene generelt er for dårlig, og flere er enige om at det må arbeides for en fergefri E6. Vi registrerte også misnøye med at de nye hurtigbåtene mellom Harstad og Tromsø er dårlig egnet for å kunne jobbe underveis. De båtene som trafikkerte disse rutene før, hadde bedre fasiliteter for dette. En annen side ved hurtigbåtene trekkes spesielt fram i tilknytning til utvikling av reiselivet. Det er ikke anledning til å reservere plasser på hurtigbåtagangene, og dette er et hinder for reiselivsaktører som ønsker å tilby rundreisepakker

10.1.5 KOMPETANSE OG REKRUTTERING

Samtidig er næringslivet opptatt av utfordringene med rekruttering av kompetanse og arbeidskraft, særlig på den tekniske siden, der etterspørselen etter slik arbeidskraft er stor. I denne sammenhengen er det særlig boligtilbudet som trekkes fram som en flaskehals. Det finnes et svært begrenset tilbud av utleieboliger av ulik størrelse og standard, og flere næringsaktører oppfatter det først og fremst som en kommunal

oppgave å sørge for boliger. Det er også viktig å sørge for rask saksbehandling i byggesaker. Noen av kommunene oppfattes som svært trege når det gjelder tilrettelegging av areal for boligbygging og saksbehandling av byggesøknader. Særlig påpekes dette av mange av informantene fra næringslivet i Harstad, men her synes misnøyen først og fremst å dreie seg om saksbehandling i forbindelse med næringsbygg.

Det er bekymring og misnøye med at en del videregående utdanningstilbud i regionen er lagt ned de seinere årene. Dette dreier seg om maskinentreprenørlinja og hagebrukslinja på Rå i Kvæfjord. Særlig er det maskinentreprenørlinja som oppfattes som et tap i deler av næringslivet, fordi denne linja gir kompetanse det er etterspørsel etter.

Ved Rå videregående skole tilbys naturbruk, men dette omfatter ikke «de blå fagene», altså havbruk. For tiden ligger dette tilbudet ved Senja videregående skole, på Gibostad. Oppdrettsnæringa har hatt stor vekst i deler av regionen, særlig i lbestad, og en mener det er viktig i en helhetlig satsing på havbruk som vekstfaktor i regionen, at det også finnes et utdanningstilbud på videregående nivå. Generelt er det også en viss misnøye både blant næringslivets folk og enkelte av politikerne, med at fylkeskommunen oppfattes å ha lite «is i magen» mht. at elevtallet synker på enkelte linjer i noen år. I Harstad har en forholdsvis nylig hatt en kamp for å beholde linjen i musikk, dans og drama, som var foreslått nedlagt. Denne linjen er en viktig komponent i den kulturkompetansen som er opparbeidet i kommunen og oppfattes som svært viktig å beholde.

Når det gjelder lærlingeplass i private bedrifter, er flere av bedriftslederne opptatte av at yrkesopplæringa er skrudd sammen på en måte som samsvarer dårlig med næringslivets behov. Her mener en at den burde bygges omkring en modell der elevene er hoveddelen av tida ute i bedriftene, og inne på skolen for teoretisk opplæring i kortere perioder. Det er også en erkjennelse av at bedriftene generelt er for lite flinke til å ta inn lærlinger: *«Lærlinger har det vanskelig fordi vi heller engasjerer ferdig utdannede polakker»*.

På samme måte som med videregående skole, oppfattes det som viktig at næringslivet er på banen, tar kontakt og diskuterer behov for konkrete utdanningstilbud med høyskolene. Her er det en klar erkjennelse fra næringslivets side om at de har vært for lite proaktive. Samtidig kommer det fram enkeltteksempler på at en er blitt tatt imot med begeistring fra utdanningsinstitusjoner når en har kommet med slike initiativ.

Å skape utdanningstilbud som har den innretningen og fleksibiliteten som næringslivet og det offentlige har behov for, handler ikke bare om enkelthenvendelser, understrekes det. Det trengs arenaer der de ulike aktørene jevnlig møtes nettopp for dette formålet. Flere konkrete forslag/ønsker kom fram i intervjuene, noe som tyder på at det vil være engasjement for et slikt initiativ, eksempelvis transport, kulturnæring, språk- og samfunnskunnskap for utlendinger og ulike former for teknisk kompetanse.

10.1.6 KULTURTILBUDET

Intervjuene bekrefter oppfatningen om at kulturtilbudet i Harstad er viktig, ikke minst for å tiltrekke seg kompetanse. Denne oppfatningen deles av både næringslivet og andre aktører, og av aktører fra et bredt spekter av næringslivet; transport, mekanisk industri, petroleum og flere andre. I denne vurderinga nevnes også Kulturskolen som en viktig faktor, fordi folk er svært opptatte av at barna deres skal ha mulighet til denne typen

fritidsaktiviteter. Både i Harstad og i de øvrige kommunene fremheves aktivetskulturen som viktig, men som vi har sett i det foregående, er den under en stadig trussel om å bli redusert, både på grunn av at det blir stadig vanskeligere å få frivillige til å ta på seg varige lederoppgaver, og også fordi nedgang i den yngre delen av befolkningen generelt påvirker rekrutteringa til de enkelte aktivitetene. Samtidig har vi sett at det i så godt som alle kommunene lar seg gjøre å gjennomføre forholdsvis store arrangement hvert år, både i form av større konkurranser, konserter og sosiale arenaer. Dette drives i all hovedsak på dugnad, og peker i retning av at det finnes en frivillighetskultur i alle delene av regionen. Det må imidlertid ildsjeler til for aktivere dugnadsånden, og formålet/temaet må fenge.

Nye kulturhus i både de nære og de fjernere av de omkringliggende regionene skaper økt konkurranse og gjør kulturnæringen i regionen sårbar, selv om Harstad har en sterk posisjon som kulturby. Det dreier seg både om konkurransen om publikum til forestillinger med kjente artister og konkurransen om dyktig teknisk personell. Denne konkurransesituasjonen kan utnyttes til økt vekst i kultur- og besøksnæringene, både når det gjelder utdanning, etablering av nye bedrifter og samarbeid.

10.1.7 OPPFATNINGER I NÆRINGSLIVET OPPSUMMERT

Det er interessant å merke seg at de næringslivsaktørene vi intervjuet, hadde stor grad av sammenfallende oppfatninger om hva som er viktig for å skape vekst. Dette selv om de kommer fra ulike næringer og er lokalisert i ulike kommuner.

Kompetanse er et nøkkelord. Det er behov for å rekruttere folk med bestemte typer av kompetanse. Spesielt nevnes ulike former for ingeniørfaglig og teknisk kompetanse og kompetanse innen oppdrett.

Samarbeid fremheves og etterspørres. Det er nevnt flere gode eksempler på samarbeid, bl.a. innen entreprenørnæringene, i utvikling av sjømatnæringen og om utvikling av kompetanse. Samtidig oppfattes det som viktig å utvikle nye samarbeid. Her er det først og fremst nærings- og kommuneoverskridende tema som trekkes fram. Spesielt gjelder dette:

- 1) Samarbeid med utdanningsinstitusjoner om relevante og gjerne skreddersydde utdanningstilbud.
- 2) Utvikling av klynger og andre former for samarbeid mellom bedrifter, for å ta større oppdrag og være mer innovative. Det må også omfatte de små bedriftene, som har liten kapasitet til å lede slike prosjekt.
- 3) Samarbeid med Regionrådet om felles næringsplan, herunder både tilrettelegging av næringsareal og prioritering når det gjelder lokalisering. Et element som pekes på her, er at Regionrådet må bli mer villig til å prioritere mellom kommuner.

Infrastruktur vektlegges. De viktigste oppgavene her oppfattes å være:

- 1) Utbedring av fylkesveiene
- 2) Bedre frekvens på flyavganger fra Evenes til Bodø, Trondheim og Stavanger
- 3) Bedre muligheter til å jobbe underveis på hurtigbåten mellom Harstad og Tromsø.

- 4) Mulighet til å reservere plasser på hurtigbåtene. Dette oppfattes som særlig viktig for reiselivsnæringa.
- 5) Tilgang på næringsarealer og smidig byggesaksbehandling

Boligtilbud som er tilpasset næringslivets behov er også et gjennomgangstema i intervjuene med næringslivets aktører. For å få tak i kompetansepersonell er det nødvendig at det finnes utleieboliger for folk som kommer for å arbeide både i kortere og lengre perioder. Her er det også viktig med rask byggesaksbehandling for de som vil bygge selv.

Kultur oppfattes som viktig for å øke attraktiviteten, noe som kan bety mye for å rekruttere kompetansepersonell. Her inkluderes både kultur- og besøksnæringene og den frivillige delen av kulturlivet.

Nærheten til Ofoten-regionen bør utnyttes bedre, ved å bygge mer samarbeid mellom bedrifter og i utvikling av utdanningstilbud som bedrifter i begge regionene har nytte av.

10.2 SYNSPUNKTER FRA KOMMUNENE

I presentasjonen av kommunenes syn på hvordan en kan stimulere vekst i regionen, bygger vi på gruppeintervju med ordførerne og med rådmennene i regionen. Videre ser vi hva de respektive kommunenes plandokumenter inneholder om dette temaet.

10.2.1 SAMARBEID

Synspunktene fra ordførerne og rådmennene harmonerer langt på vei med det vi fikk høre fra næringslivet i spørsmålet om hva som skal til for å skape vekst. Samarbeid står fram som en viktig komponent også her, og også disse trekker fram Astafjordprosjektet som et godt og viktig eksempel på samarbeid. Det pekes på at den felles kystsoneplanen som er under utvikling vil bli et viktig grunnlag for framtidig samarbeid og utvikling av havbruksnæringen.

I denne gruppen av informanter er det ikke overraskende samarbeid mellom kommunene som står sentralt. Arealplanlegginga er pekt på som eksempel, konkret nevnt i tilknytning til at Harstad kommune arbeider med arealplan og ønsker å planlegge ut over egne kommunegrenser fordi kommunen opplever at egne arealer ikke vil strekke til.

Videre mener både ordførere og rådmenn at samarbeid om felles prosjekter innenfor kultur og stedsutvikling er nødvendige elementer for å bidra til vekst. Det er her et klart poeng at slike prosjekter må omfatte flere, om ikke nødvendigvis alle, deler av regionen, samt at det finnes stedskvaliteter i alle kommunene som er verd å bygge videre på. Her blir prosjektet «Imella» flere ganger fremhevet som et godt eksempel, i og med at det forener det å utvikle nye tilbud i alle delene av regionen med en målsetting om å skape mer kontakt og kommunikasjon mellom delene gjennom at det er tenkt at tilbudene skal stimulere folk i regionen til å «besøke hverandre», samt at det også vil utgjøre et element i å styrke så vel bosteds- som besøksattraktiviteten til regionen.

Kommuner har generelt mer erfaring med å samarbeide om tjenester enn om lokal samfunns- og næringsutvikling. Særlig har Skånland mye erfaring gjennom ETS-

samarbeidet. Vi oppfatter imidlertid svarene vi fikk i intervjuene som at det er en voksende bevissthet om at næringsutvikling er et tema som det må samarbeides om på tvers av kommunegrensene. Særlig fremheves tilrettelegging av arealer for bolig- og næringsformål som et relevant tema i slikt samarbeid. Både i intervjuene med de kommunale aktørene og med næringslivet er også spørsmålet om kommunestruktur et underliggende tema. Selv om dette ikke er en problemstilling som reises i dette prosjektet, gikk det tydelig fram at en regner med at det vil skje endringer i kommunestrukturen, og at dette er en del av motivasjonen for å tenke og arbeide med vekstfremmende tiltak på tvers av kommunegrensene.

10.2.2 INFRASTRUKTUR

De kommunale aktørene er ikke så konkrete som næringslivet med hensyn til å peke på bestemte forbedringer som kan skape vekst. Et signal ligger imidlertid i idéen om en ny kystveg Tromsø-Finnsnes-Harstad, som kan korte ned reisetida mye mellom de tre største stedene i fylket og som kan korte ned reisetida mellom Ibestad og Harstad så mye at Ibestad kan bli vesentlig mer attraktiv som pendlingskommune til Harstad.

Den digitale infrastrukturen trekkes også fram som et felt der det er viktig at alle kommunene i regionen er godt utbygd.

Det er også et ønske om å forbedre kommunikasjonen over fylkesgrensen, gjennom at bussrutene i de to fylkene samordnes slik at f.eks. flybusstilbudet forbedres og at det blir enkelt for ungdommer å ta videregående utdanning på tvers av fylkesgrensene. Det siste henger også sammen med et behov for å finne felles løsninger også innenfor videregående utdanning.

10.2.3 INNBYGGERE OG BOLIGTILBUD

Kommunene er opptatte av å rekruttere innbyggere. Befolkningsutviklingen oppfattes som alarmerende og det er et tydelig ønske om å snu den. Her oppfattes selvsagt arbeidsplasser å ha stor betydning for muligheten til å tiltrekke seg nye innbyggere. Ofte vil det dreie seg om arbeidsplass til mer enn en idet den som rekrutteres til ei stilling, gjerne har en partner som også behøver jobb for at flytting skal være aktuelt. Vi ser imidlertid også at muligheten for å rekruttere kompetanse og innbyggere kobles til boligtilbudet. Boligbygging og utvikling av gode og hensiktsmessige botilbud trer i intervjuene fram som viktige faktorer for vekst i regionen. Det er helt klart en bevissthet til stede om at dette må det satses på, og at det så langt bare er Harstad som har tilstrekkelig variasjon i typer av boliger til at folk i ulike livssituasjoner og familier av ulik størrelse og med forskjellige boligpreferanser har mulighet til å finne et sted å bo som passer med deres behov. Samtidig oppfattes boligprisene i Harstad som nokså høye, sammenlignet med prisenivået i de andre kommunene. Kommunene oppfatter det som utfordrende å finne gode og økonomisk holdbare løsninger. Kommuneøkonomien vurderes generelt som for svak til at kommunene alene kan stå for dette, og private aktører ser liten lønnsomhet i å bygge for utleie.

10.2.4 KULTUR OG ILDSJELER

Flere holder fram kulturnæringene som et potensial for utvikling i regionen. Her er det særlig musikkmiljøet, produsentkompetanse og regionens historie som fremheves. Samarbeidet gjennom Sør-Troms museum har vært et løft for å få fram viktige og interessante kulturminner. I intervjuene, spesielt i gruppeintervju med ordførerne, kommer det til uttrykk en del misnøye med hvordan samarbeidet med Sør-Troms museum arter seg, og noen av informantene etterspør en gjennomgang av samarbeidsordningen.

Det understrekes også at kulturlivet ikke bare er det profesjonelle kulturlivet, men at den delen som drives gjennom frivillig sektor er minst like viktig for trivselen blant folk.

10.2.5 HVA SIER PLANDOKUMENTENE?

Det er stor variasjon mellom kommunene med hensyn til om de har en planberedskap som svarer på behovet for å styrke veksten i regionen. Ifølge plan- og bygningsloven fra 2009 skal alle kommuner, minst en gang i hver valgperiode, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Kommunene i regionen er ikke i takt med dette arbeidet, slik at noen har helt oppdaterte planer, mens andre er inne i prosessen.

Harstad har en offensiv kommuneplan der de vil ta rollen som en motor i regionen. De har en egen næringsplan med fokus mot å styrke sentrumsrollen Harstad har i regionen. Det satses på å skape klynger av bedrifter, og det er særlig petroleumsindustrien en ser som drivkraft for klyngeutviklingen. Det etablerte næringslivet vurderes å være robust, men det mangler nyetableringer. Samtidig ser de behovet for å tiltrekke og beholde kompetanse. De vil forsøke å skape en attraktiv by med urbane kvaliteter som en strategi i kampen om kompetansen. Harstadpakken, som inneholder en ny og omfattende veiløsning for byen, er et ledd i dette arbeidet. I kommunal planstrategi er listet opp en rekke planer som vil ha betydning for vekst: Næringsplan, sentrumsplan, kulturplan, havneplan, og ikke minst arealplan.

Ibestad påpeker selv at de er en liten kommune, som opererer med små marginer, så det er ikke rom for å gjøre feil. Når det gjelder sysselsetting ser en først og fremst muligheter når det gjelder pendling, både til Harstad og arbeidssteder lengre unna. Dette gjelder både dagpendling, ukependling, eller lengre. Et diskusjonstema er om man skal satse på et eller flere kommunesentra.

I Lavangen er næringsspørsmål i stor grad gitt et regionalt fokus. Planen uttrykker en ambisjon om å samarbeide med andre kommuner om regulering av næringsområder. Boliger trekkes fram som et fundament for god livskvalitet, og man ønsker et variert boligmarked i kommunen. Kommunen vil legge til rette for dette, men det poengteres at private må stå for eventuell utbygging. Lavangens geografiske beliggenhet blir også trukket fram som en fordel med hensyn til at innbyggere og næringsliv enkelt kan jobbe/samarbeide på tvers av kommunale grenser.

Kvæfjord kommune har få store bedrifter og mange småbedrifter. Det nevnes at utvikling av to nye boområder vil være et sentralt virkemiddel for boligbygging i kommunen. Kommunen selv mener at følgende er de største utfordringene: Utvikle de næringer kommunen har særlige forutsetninger for, beholde og utvikle basistilbudet

innen varehandel og andre servicenæringer, opprettholde og utvikle infrastruktur i kommunen og regionen, samt legge til rette for pendling.

Gratangen kommune har fått omstillingsstatus. Kommunen er stor i geografisk utstrekning, men mangler et tydelig sentrum, noe som blir sett på som et problem. Kommune betrakter reiseliv og naturbaserte næringer som sin største styrke. Utfordringer er et tynt arbeidsmarked, lavt utdanningsnivå, en gammel befolkning samt et dårlig boligmarked. I områdene de skal satse på trekkes spesielt fram blå sektor, og en ser for seg muligheter for samarbeid med reiselivsnæringen. Det er allerede er næringsmiljø på dette, spesielt knyttet opp mot oppdrettslaks. En ønsker å øke FoU-nivået ved å knytte tettere kontakter mot forskningsmiljø. De vil også gjøre noe med boligmarkedet, for å gjøre det enklere for potensielle innflyttere.

Skånland kommune trekker i den kommunale planstrategien fram at Telemarksforskning gjør på vegne av NHO årlige undersøkelser på næringsutvikling og attraktivitet for kommunene i Norge. Førstnevnte baseres på bedriftenes vekst og lønnsomhet, nyetableringer og næringslivsstørrelse. Her har Skånland en relativt beskjeden plassering, men kommuner i Nord Norge er skårer jevnt over dårlig i denne studien. Undersøkelsen viser at etablerte bedrifter i Skånland har forholdsvis god lønnsomhet og vekst. Kommunen erkjenner å ha en stor utfordring når det gjelder å legge til rette for nye etableringer.

I *Salangens* strategi for næringsutviklingsarbeid vil man både satse på eksisterende næringsliv gjennom utvikling av naturresursbaserte næringer og reiselivsrelatert virksomhet. Dessuten vil man legge til rette for næringsvirksomhet i Salangsverket Næringspark, samt satse på Sjøvegan som tettsted og regionsenter. Havbruksnæringa blir trukket fram med betydelig vekst og sterkt grad av regionalt samarbeid, men med utfordringer spesielt når det gjelder areal og andre interesser.

Plandokumentene i de sju kommunene er ikke detaljerte med hensyn til hvordan kommunenes næringssetting skal legges opp, men vi ser at alle kommunene har næring på dagsordenen. Dokumentene avspeiler også at bortsett fra Harstad, er kommunene små og har begrenset med både økonomisk og faglig kapasitet til å aksle pådriverrollen i næringsarbeidet. Særlig synes dette å gjelde Ibestad og Skånland. Dette kommer også fram i intervju med næringsaktørene. Andre kommuner synes både gjennom plandokumentene og ut fra intervju med næringslivet og andre aktører å være bedre i stand til å være en aktiv støtte og pådriver for næringslivet. Her blir særlig Gratangen, Lavangen og Salangen nevnt. Harstad og Kvæfjord havner ut fra intervjuene «midt på treet» i vurderinga av samarbeid med næringslivet, men det blir også påpekt at Harstad kommune har beveget seg i en positiv retning de siste årene. Her trekkes fram at næringsarbeid er «oppgradert» i kommunen gjennom at en nå har fått en næringssjef, og at ordføreren har vist særlig interesse for å ha dialog med næringslivet. Her tyder våre intervjudata på at det i mindre grad gjelder reiselivsnæringa. Det påpekes imidlertid at petroleumsnæringa har fått for mye oppmerksomhet på bekostning av andre næringer og det er forventinger om at dette endres.

Befolkningsutviklingen er tematisert i kommunenes plandokumenter, og kommunene signaliserer ulike tilnærminger til å møte den. Harstads kommuneplan er offensiv, og signaliserer en tydelig ambisjon om å ta rollen som motor. Ibestad og Kvæfjord, som ligger nærmest Harstad, vektlegger mulighetene for pendling. Når det gjelder Ibestad,

dreier det seg først og fremst om pendling ut av kommunen, mens Kvæfjord legger vekt på pendling både ut og inn av kommunen.

Rekruttering av innbyggere vektlegges, sammen med det å skape attraktivitet. Tyngdepunktet ligger imidlertid på utvikling av næringer og arbeidsplasser, stedsutvikling, samt det offentlige tjenestetilbudet. Dette er naturligvis viktige faktorer når det gjelder å bremse fraflytting og tiltrekke seg arbeidskraft. Vi kan i liten grad lese ut av plandokumentene hvordan rekruttering av innbyggere tenkes gjennomført; om det skal gjøres en særskilt innsats for å få bestemte typer av innbyggere til kommunen, og hvilke grupper dette eventuelt kan dreie seg om.

Blant de kommunene som har boligbygging som plantema, synes det først og fremst å være tilrettelegging av boligfelt for eneboliger det tenkes på. I planmaterialet finner vi få signaler om at kommunene har i tankene en politikk for utvikling av et differensiert boligmarked. Som påpekt i det foregående, er det varierte boliger som etterspørres.

10.2.6 OPPSUMMERING

Vi oppsummerer her de viktigste signalene fra plandokumenter og intervju med ordførere og rådmenn. Når vi ser på hvilke synspunkter ordførere og rådmenn i de sju kommunene har på hva som skal til for å skape vekst i regionen, er det for det første stort sett ikke forskjell på hva de vektlegger. Det er heller ikke store ulikheter mellom de kommunale aktørenes synspunkter og oppfatningene blant næringslivets aktører.

Samarbeid kan stimulere vekst, og en kan trekke lærdom av, og videreføre gode eksempler på samarbeid, slik som f.eks. Astafjordprosjektet.

Infrastruktur er viktig, både transportinfrastruktur og digital infrastruktur. De kommunale aktørene er ikke så konkrete som næringslivet med hensyn til å peke på bestemte forbedringer som kan skape vekst. Et signal ligger imidlertid i idéen om en ny kystveg Tromsø-Finnsnes-Harstad, som kan korte ned reisetida mye mellom de tre største stedene i fylket og som kan korte ned reisetida mellom Ibestad og Harstad så mye at Ibestad kan bli vesentlig mer attraktiv som pendlingskommune til Harstad. Veien vil for øvrig ikke øke integrasjonen i regionen vesentlig.

Differensiert boligtilbud oppfattes som like viktig blant de kommunale aktørene som blant de fra næringslivet. Utfordringen består først og fremst i å finne gode finansieringsmodeller for utleieboliger, ettersom det er vanskelig å drive slike på en lønnsom måte, og dette er trolig noe som må utformes i et samarbeid mellom kommune og næringsliv.

Rekruttering av innbyggere er et mer fremtredende tema i intervjuene med de kommunale aktørene enn i intervjuene med næringslivet. Det påpekes at arbeidskraften som flere av de større bedriftene rekrutterer, ikke blir innbyggere, og at vekst er avhengig av innbyggere.

Tilrettelegging av arealer for både næring og bolig er nødvendig og dette bør kommunene samarbeide om. Her går synspunktene mer i retning av samarbeid mellom enkeltkommuner, enn en felles næringsplan for hele regionen.

Fylkesgrensa sin praktiske betydning må reduseres. De tema som nevnes, er følgende:

- 1) Samferdsel, som f.eks. bussruter
- 2) Forutsigbare ordninger for å ta videregående utdanning på andre siden av fylkesgrensa, for ungdom fra begge fylkene
- 3) Den «mentale» innstillinga til Ofoten-regionen, forstått som at en i større grad må bygge på de samlede ressursene i de to regionene innenfor utdanning, kultursatsing og næringsutvikling

Kultur og ildsjeler må støttes. Kulturlivet har stor betydning for alle grupper av innbyggere, og for besøksnæringene. Det drives i stor grad av ildsjeler og det er nødvendig å støtte disse mer i det arbeidet de gjør.

10.3 OPPFATNINGER BLANT ANDRE INFORMANTER

Informantene fra utdanningsinstitusjoner, Statens vegvesen, opposisjonspolitikere, ungdomsrådsledere og ledere i frivillige organisasjoner utgjør et lite antall. Vi er derfor varsomme med å trekke bastante konklusjoner av de synspunktene som disse aktørene gir uttrykk for. Samtidig har de viktig og interessant kunnskap og erfaringer på sine områder, og utgjør både et supplement og korrektiv til de synspunktene som er presentert i det foregående.

10.3.1 SAMARBEID OM UTDANNING OG KOMPETANSE

Mobiliseringen for å beholde linjen i musikk, dans og drama illustrerer at videregående skole kan være en integrert del av kompetanse- og næringslivet i regionen. På den andre siden oppfattes det å være store svakheter ved den andre siden av slik integrering, nemlig i spørsmålet om lærlingeplasser. Vi har ikke undersøkt dette for de enkelte linjene ved alle skolene, men det oppfattes generelt å være vanskelig å skaffe lærlingeplasser, både i private bedrifter og i kommunene. Rektor ved en av de videregående skolene hevder at mange elever ved helse- og omsorgsfag velger bort å jobbe som omsorgsarbeider når de ikke vet om de får lærlingeplass, og heller fortsetter på studiespesialisering. For de som tar service og samferdsel er det også vanskelig å finne lærlingplass, særlig i butikk, fordi mange har den oppfatningen at dette ikke er et fag, men noe hvem som helst kan gjøre.

Det kommer også elever fra Ofoten-regionen til videregående skole i Harstad, og både blant skolene, næringslivet og politikerne er det ønske om å skape «sømløse» ordninger for at ungdommer skal kunne velge utdanning på tvers av regionene. Dette er imidlertid avhengig av at fylkeskommunene er villige til å betale hverandre for de elevene som velger utdanning over fylkesgrensene. Villigheten til dette varierer og fylkesgrensen oppfattes dermed som en barriere mot en effektiv utnyttning av kompetansen i de to regionene. Ett eksempel er at Stangnes vgs., der mange av elevene på hudpleie og formgivningsfag har kommet fra Nordland fylke, nå mister disse linjene fordi Nordland fylkeskommune ikke vil betale for skoleplasser i Troms.

Det å benytte skoleplasser over fylkesgrensene handler også om at det må finnes hensiktsmessige transporttilbud, noe som også er et fylkeskommunalt ansvar. Flere tar til orde for å se disse to tingene i sammenheng og tenke strategisk på tvers av regionene i utvikling av en felles utdanningsregion. Her oppfattes det som særdeles viktig at næringslivet er med i prosessen og både kommer med begrunnede forslag til hvordan

tilbudet kan utvikles og samtidig forplikter seg til å bidra gjennom å ta imot flere lærlinger. I denne sammenheng pekes det også på at det kan ligge vesentlig større muligheter for nettbasert undervisning enn det som nå er i bruk i videregående skoler.

Når det gjelder høyskolene, er det også i denne gruppen informanter flere som legger stor vekt på å videreutvikle utdanningstilbudet i regionen gjennom å betrakte de to utdanningsinstitusjonene som en helhet, noe den tidligere nevnte komplementariteten oppfattes å være et godt grunnlag for. Høgskolen i Harstad har lang tradisjon for å samarbeide med næringslivet innen økonomisk-administrative fag. Samtidig kan HiH vise til et ferskt eksempel på vellykket samarbeid, slik som etableringen av studiet i internasjonal beredskap. Dette er utviklet i et samarbeid mellom HiH, HiN, Brannskolen i Tjeldsund kommune, Veritas og Sivilforsvaret. Dette er en inspirasjon til videre samarbeid, og er flere ganger nevnt som eksempel. Flere av Harstad sine omkringliggende kommuner fremhever HiH sitt utdanningstilbud innen helse- og sosialfag som svært viktig. Og HiH fremhever på sin side at de har et godt samarbeid med kommunene om praksisplasser – og kommunene er også gode på å melde sine behov tilbake til HiH. Kvalitet i de offentlige tjenestene, og betydningen dette har for attraktivitet og vekst, glemmes ofte når studietilbud i regionen er på dagsorden. Kommunenes store behov for denne kompetansen vises ved at studentene ved HiH ofte får jobb før de er ferdige å studere. Det er ventet at denne trenden vil øke. HiH rekrutterer 60-70 % av sine studenter fra regionen, og er på denne måten også viktig for å beholde ungdommen i regionen.

10.3.2 SATSING PÅ UNGDOMMENE

Det er selvsagt en sammenheng mellom vektleggingen av utdanning og kompetanse som er nevnt i det foregående, og satsing på ungdommene. Både de ungdomsrådslederne som vi intervjuet og andre informanter peker imidlertid på viktigheten av å involvere ungdommene i samfunnsutviklingen. Her pekes det både på å gjøre ungdommer mer kjent med de utdanningstilbudene som finnes i regionen, og med de behovene næringslivet og offentlig sektor har for kompetanse nå og i framtiden. Videre dreier det seg om involvere ungdommene i arbeidet med å utvikle nye tilbud. Intervjuene kan tyde på at en del ungdommer ikke har spesielt godt kjennskap til hvilke utdanningstilbud som finnes i regionen og hvilken kompetanse regionen, både privat næringsliv og offentlig sektor, har behov for både på kort sikt og i et litt lengre perspektiv.

Ungdommene er viktige for lag og foreninger, kanskje særlig idrettslag. Hvis de flytter hjemmefra for å gå på videregående skole, er det vanskeligere å beholde dem i laget, og tilfanget av utøvere i de eldste aldergruppene minsker. Det gjør også tilfanget av trenere og instruktører for de yngste.

Når det gjelder samarbeid innen kultursektoren nevner flere samarbeid mellom profesjonelle kunstnere og amatører rundt i distriktet, samt mellom de frivillige organisasjonene, først og fremst innen idrett. Samarbeid kan gjøre at en kan påta seg større arrangement, og kan dessuten føre til økt rekruttering.

10.3.3 TA VARE PÅ HISTORIEN OG DE SMÅ BEDRIFTENE

Denne gruppen av informanter er som nevnt sammensatt. Det er derfor interessant å merke seg at flere av dem peker på at det kan gjøres mer ut av regionens historie. Fra ungdommenes side dreier sette seg om å skape eller styrke den regionale identiteten og bevisstheten blant ungdommene, for eksempel gjennom arrangementer som bygger på slike tradisjoner. Det er imidlertid ikke konkrete forslag til hvordan dette kan gjøres.

I flere av intervjuene kommer det også forslag til tema som har lokal forankring og som en mener det vil være interessant å vurdere for nye prosjekter og/eller inkludering i eksisterende satsing. Flere informanter peker på at det kan ligge interessante muligheter i å tematisere regionens krigshistorie, da kanskje særlig i Lavangen og Gratangen, ettersom det først og fremst er informanter fra disse kommunene som peker på dette. Interessen for dette har vært økende de siste årene og i en slik sammenheng er det naturlig å tenke samarbeid med Narvik og kanskje andre deler av Ofoten-regionen. En ting er at denne delen av historien er viktig å kjenne til. Temaet oppfattes dessuten å ha et kommersielt potensial som kan utnyttes i reiselivssammenheng. Her synes Gratangens suksess med Nordnorsk Fartøyvernssenter og Båtmuseum å være en kilde til inspirasjon. Andre tema som trekkes fram som interessante å bygge arrangement og/eller reiselivstilbud rundt, er: korsang, sykkelturisme, fisketurisme, nordlysturisme og idrettsarrangement. Korsang trekkes fram av informanter fra Kvæfjord, mens de øvrige temaene nevnes av informanter fra to eller flere kommuner.

En av disse informantene, og også et par av informantene vi snakket med fra næringslivet, alle fra Harstad kommune, er opptatte av at de små bedriftene må bli «sett» i den næringsssatsingen som skjer i kommunen. De oppfatter denne som svært innrettet mot petroleumssektoren og framhever at strategier og tiltak også må være konkrete på hvordan en skal støtte de små bedriftene. Intervjuene inneholder ikke konkrete forslag til hva som må gjøres i den forbindelse.

10.3.4 OPPSUMMERING

Det er relativt få informanter i den gruppen som utgjøres av utdanningsinstitusjoner, Statens vegvesen, opposisjonspolitikere, ungdomsrådsledere og ledere i frivillige organisasjoner. Synspunktene utgjør interessante supplement til de oppfatningene som er nevnt i det foregående.

Flere av disse aktørene har oppfatninger om nødvendigheten av samarbeid og behovet for felles regional næringsplan som samsvarer med de som næringslivet og/eller de kommunale aktørene har. I denne gruppa trekkes også viktigheten av å støtte opp under ildsjelene i kulturlivet og i andre typer av frivillige organisasjoner.

Samarbeid om nye utdanningstilbud må involvere både utdanningsinstitusjonene, næringslivet, offentlig sektor og ungdommene.

Ungdommene må få mer kunnskap om mulighetene som ligger i regionen når det gjelder arbeid og utdanning, og de må involveres i lokal og regional planlegging og utvikling i større grad enn nå.

De små bedriftene i Harstad må bli mer «sett» når det utformes grep for utvikling av regionen. Det kommunale apparatet oppfattes først og fremst å være opptatt av de store bedriftene i petroleumsnæringen.

Fylkesgrenser må ikke redusere valgmulighetene for unge når det gjelder videregående utdanning, verken i Troms eller Nordland.

Helse og sosial er viktige utdanninger for framtidig vekst, sett i lys av befolkningsutviklingen og forventet avgang. Det er ikke gitt at dagens utdanninger er tilstrekkelige for framtidens behov, og de må ikke komme i skyggen av de teknologiske utdanningene.

11 ANALYSE OG KONKLUSJON

I dette avsluttende kapitlet sammenfatter vi de mest sentrale funnene fra undersøkelsen med hensyn på hvilke faktorer som ut fra en samlet betraktning kan sies å være en brems på mulighetene for vekst i Sør-Tromsregionen, og hvilke som utgjør et potensial for vekst. Det må understrekes at det kan være lang avstand mellom det å være et potensial for vekst og faktisk å føre til vekst på lengre sikt. Dette henger selvsagt sammen med at et potensial må utnyttes og utvikles for å skape vekst.

Analysen trekker både på statistiske data, intervjudata og dokumentasjon og vurderinger fra nyere publikasjoner som omhandler Sør-Tromsregionen og/eller Harstad-regionen.

Når man snakker om vekst knyttet til regional utvikling kan ulike ting vektlegges. Her har vi konsentrert oss om vekst i sysselsetting og vekst i befolkning. Vi har ikke inkludert analyser av verdiskapning her.

11.1 INNBYGGERE

Sør-Tromsregionen har en alarmerende befolkningsutvikling i alle kommunene. Fødselstallene er for lave til å gi vekst, og befolkningsveksten har kommet gjennom innvandring fra Afrika og Asia. Eldrebølgen vil gi en kommende omsorgsutfordring. Fallende omsorgsrater gir utfordringer både i form av finansiering, knapphet på arbeidskraft og innovasjonskrav. Regionen har også netto utpendling. I en del bransjer er det vanskelig å rekruttere fagpersonell, og en del bedrifter rekrutterer folk som pendler inn, også fra utlandet. Sett i forhold til de utfordringene en kan regne med i årene framover, synes det i regionen generelt å være liten oppmerksomhet om rekruttering av innbyggere.

En betydelig del av fagpersonell som rekrutteres til bedriftene er arbeidstakere, til en viss grad utenlandske, som ikke flytter til stedet, men som pendler inn for å jobbe. Dette er arbeidskraft som er kvalifisert for arbeid i regionen, og dessuten ofte vil være i de aldersgruppene som både regionen som helhet og de enkelte kommunene behøver å styrke. De vil altså utgjøre en befolkningsmessig gevinst for regionen dersom de velger å bosette seg framfor å pendle.

Rekruttering av innbyggere er en essensiell faktor for å stimulere vekst i regionen. Dette er mest viktig i de kommunene som har dårligst befolkningsutvikling, som Ibestad, Gratangen og Lavangen, men gjelder alle kommunene i større eller mindre grad. Her

kan det være lærdom å hente fra kommuner som har lyktes. Bosetting handler ofte også om jobb til eventuell ektefelle/partner, tilgang på bolig, introduksjonstilbud, f.eks. i form av språkopplæring, veiledning og samfunnskunnskap, og ikke minst integrering i lokalsamfunnet. Gjennom en felles innsats fra arbeidsgiver, kommune og andre aktører kan pendlere bli innbyggere i regionen. Salangen har mye erfaring med bosetting av flyktninger, og kan ha erfaringer som er nyttige for de andre kommunene, selv om det er vesentlige forskjeller i grunnlaget for hvordan flyktninger og personell med spesifikk kompetanse rekrutteres. Rekruttering av innvandrere krever ofte en annen innsats, f.eks. i form av språkopplæring og kulturforståelse, enn rekruttering av tilbakeflyttere eller annen innenlandsk flytting. De har imidlertid det til felles at for å trives, så er det nødvendig at både lokalsamfunn, arbeidsgivere, frivillighet og det offentlige systemet ønsker dem velkommen og inkluderer dem i sine institusjoner.

Når det gjelder å utforme en strategi for rekruttering av innbyggere, er det verd å merke seg at hoveddelen av innvandringen til Sør-Tromsregionen kommer fra land i Afrika og Asia. Pågangen av mennesker som ønsker å komme til Norge fra disse landene er stor, men adgangen reguleres i stor grad politisk. Det er derfor ikke automatikk i at innvandringen vil holde det samme nivået i årene framover.

Begrepet kompetansepersonell forbindes ofte med høyere utdanning, og Sør-Tromsregionen plasserer seg omtrent på landsgjennomsnittet når det gjelder utdanningsnivå. Vekstregioner har gjerne et høyt utdanningsnivå, og utgangspunktet er slik sett godt i regionen. Det er imidlertid også et poeng at en god del viktige jobber innenfor omsorgsyrkene utføres av personell uten høyere utdanning, og behovet for slike vil øke (Econ Pöry 2008, NOU 2011:13). Derfor er det også viktig å ha helhetlige program for både å rekruttere og beholde folk i disse yrkene.

Lønn kan bety mye, men undersøkelser tyder på at mulighet til å utvikle seg faglig er vel så viktig (Selstad m.fl. 2012). Den innovative kapasiteten i den enkelte kommune kan dermed få stor betydning når det gjelder å møte omsorgsutfordringene. Innovasjoner i omsorg kan gi kvalitativt bedre løsninger, og en kommune som har ord på seg for å være faglig spennende og nyskapende vil være en attraktiv arbeidsgiver. Det er også naturlig å tenke at dette kan styrkes gjennom et konstruktivt samarbeid med kunnskapsmiljø som forsknings- og utdanningsinstitusjoner.

En barriere for en større satsing på å rekruttere innbyggere synes å ligge i at boligtilbudet er for dårlig og for lite differensiert. I noen av kommunene er det enkelt å bygge enebolig, men behovet for mer differensierte boliger gjelder alle kommunene, om enn i mindre grad Harstad, der det finnes leiligheter av ulike størrelse og bygges flere. I Harstad er det derimot prispress på boliger, noe som kan holde enkelte fra å etablere seg der. Differensiert boligtilbud er generelt viktig, og andre undersøkelser har vist at det betyr særlig mye når det gjelder å friste ungdommer til å bli boende i regionen eller flytte tilbake, samt for rekruttering av innvandrere. Mange kommer fra land og kulturer der det for det første ikke er vanlig å bo i enebolig, og der det kanskje heller ikke er vanlig å eie sin egen bolig. Den norske «eneboligkulturen», som særlig råder i bygdene, oppleves derfor gjerne som uvant, i tillegg til at det er dyrt og innebærer en stor økonomisk risiko å bygge egen bolig. Tilflyttere som kommer «på prøve» vil ofte ikke finne et egnet sted å bo mens de bestemmer seg for om de skal bosette seg for alvor (Angell m.fl. 2013).

Andre undersøkelser har vist at samarbeid mellom kommune og arbeidsgiver om bolig, språkopplæring og andre tiltak for å sikre at arbeidstakere fra utlandet blir innbyggere over lengre tid framfor å langpendle, har hatt gode resultater (se f.eks. Angell m.fl. 2013). Våre funn tyder ikke på at dette er en strategi som har slått rot i kommunene i Sør-Tromsregionen. Snarere er det vårt inntrykk at særlig næringslivet venter på at kommunen skal stille opp. Regionrådet har ikke rekruttering av innbyggere som et tema i sin prosjektportefølje, og det nevnes ikke i prosjektrapporten «Vekst i Sør-Troms» (Harstadregionens næringsforening 2014). En mulig forklaring er at det oppfattes som mer målrettet og håndterlig å rekruttere arbeidskraft til konkrete næringer, enn innbyggere. Prosjekter for rekruttering av arbeidskraft er generelt noe som gjøres i stort omfang i mange distriktskommuner (Aure, et. al, 2011).

Boligutbygging er i stor grad overlatt til markedskreftene i Norge. Analyser av boligpolitikk viser imidlertid at det trengs tiltak for å bøte på markedssvikt. Spesielt gjelder dette i mindre sentrale strøk der markedet for nye og brukte boliger er lite. For en aktiv kommune med et strategisk mål om å rekruttere innbyggere, utgjør dette et

11.2 «DELT REGION»

Analysen viser at Sør-Tromsregionen funksjonelt sett er en «delt» region. Det er en naturlig bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Harstad, som består av Harstad, Kvæfjord, Skånland og Ibestad, samt Tjeldsund og Evenes i Nordland fylke. De øvrige kommunene i Sør-Tromsregionen, Salangen, Lavangen og Gratangen orienterer seg mot Midt-Troms og Narvik. De prosjektene som er under realisering eller er planlagt for samferdselsutbygging i regionene, vil ikke ha nevneverdig innvirkning på denne strukturen. Vi ser også at vekst og tilbakegang i tettsteder, samt mønsteret for større interkommunale samarbeid i helsesektoren ser ut til å sammenfalle med dette funksjonelle mønsteret. Dette er et mønster som kan ha betydning i den grad det er et ønske om å utforme felles, overordnede satsinger på rekruttering. Dersom slike satsinger skal skje i et samarbeid mellom kommuner og næringsliv, og eventuelt inkludere sivilsamfunnets organisasjoner, kan det være hensiktsmessig å arbeide ut fra en todeling, der institusjonene rundt den funksjonelle Harstad-regionen inngår i en satsing, og det søkes samarbeid med aktører i Ofoten-regionen og eventuelt Midt-Troms for tiltak som omfatter Salangen, Langen og Gratangen.

Et annet spørsmål i denne sammenhengen er hvordan det politiske samarbeidet mest hensiktsmessig kan organiseres. Sør-Troms regionråd ble etablert i august 1984 og har med andre ord nylig hatt 30-årsjubileum. Rådet har hatt som oppgave å arbeide for det felles beste i regionen. Dette skjer ut fra to hovedstrategier. For det første å være et felles talerør for de sju kommunene overfor nasjonale og regionale myndigheter når det gjelder beslutninger som er viktige for regionen. For det andre å initiere og ha ansvar for større utviklingsprosjekter som angår hele eller store deler av regionen. Blant de store sakene som Sør-Troms regionråd har arbeidet med de siste årene finner vi Hålogalandsbrua og lokalisering av fremskutt kampflybase på Evenes. Av større prosjekt som det arbeides med for tida, er Kystplan Midt- og Sør-Troms i samarbeid med Midt-Troms regionråd, og prosjektet «Imella», som er ei regional opplevels rute gjennom alle kommunene. Andre nyere satsinger er Ung i Sør-Troms og selvsagt Byregionprosjektet, som denne rapporten er en del av.

Gjennom intervjuene kom det fram svært ulike oppfatninger om Sør-Troms regionråd. Blant politikere og rådmenn er det naturlig nok god kjennskap til hva regionrådet arbeider med og hva det har oppnådd. Innen næringslivet og andre deler av den offentlige virksomheten er det svært varierende kunnskap. De fleste kjenner til at det finnes, men svært mange oppfatter det som et organ som jobber «litt i bakgrunnen». Likevel er det mange som kan nevne saker som regionrådet har arbeidet med eller er engasjert i for tida, som prosjektet «Imella», Hålogalandsbrua, Astafjordprosjektet og kampflybasen.

Regionrådet har ikke beslutningsmyndighet, i den forstand at det er overordnet den enkelte kommune som deltar i samarbeidet. De enkelte sakene må behandles og vedtas i den enkelte kommune. Dette igjen medfører at rådet er det en kaller et konsensusorgan; at det i hovedsak arbeider med saker og prosjekter som det er enighet om i regionen. Det er både en styrke og en svakhet. Konsensus er en styrke på den måten at regionrådet kan være et felles talerør overfor statlige og regionale myndigheter.

På samme tid oppfattes den sterke vektleggingen av konsensus som en hemsko for regionrådets slagkraft og muligheter til å prioritere. Mange, særlig fra næringslivet, men også medlemmer i regionrådet, mener at viktige spørsmål ikke blir et tema i regionrådet fordi en vet at det vil være svært vanskelig eller umulig å oppnå enighet. En sak som næringslivet er spesielt opptatt av, er en felles strategisk næringsplan for Sør-Tromsregionen, med arealplanlegging som et sentralt element. Dette dreier seg om å se næringsarealer, lokalisering og boligbygging i sammenheng.

Medlemmer i regionrådet pekte på at sammensetningen av de 7 kommunene i regionrådet ikke er spesielt naturlig, ut ifra geografi. Det er langt fra Kvæfjord til Sjøvegan, og liten samhandling utover politikknivå. I denne sammenheng er det et moment at et såkalt 'Syversamarbeid' mellom 7 kommuner fra Sør-Troms og Ofoten hadde sitt første møte i juni i år. Syversamarbeidet består av Kvæfjord, Harstad, Ibestad, Skånland, Tjeldsund, Evenes og Lødingen, og de skal se på mulighetene for å slå seg sammen til en storkommune.

Våre data er i dyptpløyende nok til å trekke konklusjoner om hvorvidt regionrådet bør endre arbeidsmåter eller tema, eller om sammensetningen bør endres. Intervjudata og måten Sør-Tromsregionen framstår som en delt region funksjonelt sett, tilsier imidlertid at disse faktorene bør vurderes nærmere.

11.3 SYSSELSETTING OG NÆRINGER I VEKST OG TILBAKEGANG

I faktadelen av rapporten har vi analysert både næringsstruktur i 2013, målt ut fra sysselsatte i ulike næringer, og endringer i næringsstruktur 2008-13. Vi har vurdert hvordan næringsstrukturen er i forhold til nasjonale oppgangs- og nedgangsnæringer, og i hvilken grad næringer i regionen har hatt bedre eller dårligere utvikling enn næringene har hatt på landsbasis.

I forhold til Norge som helhet så hadde Sør-Tromsregionen i 2013 betydelig større andel av sysselsatte innen Helse og sosialtjenester, og i Offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring. Sør-Troms hadde også relativt flere innen primærnæringene, i Transport og lagring og i Undervisning. Regionen hadde klart mindre andeler

sysselsatte enn landsgjennomsnittet i Industri og Teknisk tjenesteyting og eiendomsdrift, og noe lavere andeler i Forretningsmessig tjenesteyting, Informasjon og kommunikasjon, og Bygg og anlegg.

Oversikter viser at næringsstrukturen i Sør-Tromsregionen er nokså lik den i naboregionene og ellers i Troms. Sør-Troms har større andel sysselsatte i primærnæring enn Ofoten og Tromsø-regionen, men mindre enn de andre regionene. Innen Bergverk og utvinning har Sør-Troms klar mer enn de andre regionene, men allikevel ikke særlig større andel enn landssnittet. Denne aktiviteten er utelukkende knyttet til Harstad kommune, og det dreier seg om utvinning av petroleum og andre tjenester tilknyttet dette

Vi merker oss at Harstad har by og skiller seg fra de andre kommunene med hensyn til størrelse og næringsstruktur. Harstad kommune har 10 ganger så mange arbeidsplasser som den største omlandskommunen, Kvæfjord. Offentlig forvaltning utgjør en tredjedel av arbeidsplassene i Harstad kommune, som har lavest andel av alle kommunene, mens den utgjør to tredjedeler av arbeidsplassene i Kvæfjord kommune. I de øvrige kommunene ligger offentlig sektors andel fra 40 til drøye 60% prosent av totalt antall arbeidsplasser. Harstad kommune har naturligvis tilsvarende større andel sysselsatte innen private og offentlige foretak.

Noen næringer er betydelige i alle kommunene:

- Helse- og sosialtjenester (24 - 49% av sysselsettingen)
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring (6 - 14%)
- Undervisning (7 - 14%)

De næringene som ellers har mer enn 5% av sysselsettingen i hver kommune er de listet under, med de største næringene i hver kommune først. Se Tabell 31 i Vedlegg 2 for detaljert oversikt.

Harstad

- Varehandel
- Bygg og anlegg
- Transport og lagring

Kvæfjord

- Jordbruk, skogbruk og fiske (Jordbruk 5%)

Skånland

- Varehandel
- Industri (Transportmiddelindustri 6%)
- Jordbruk, skogbruk og fiske

Ibestad

- Jordbruk, skogbruk og fiske (Jordbruk 6%, Fiske fangst og akvakultur 13%)
- Transport og lagring (Sjøfart 8%)
- Industri (Fiskeindustri)

Gratangen

- Industri (Fiskeindustri 7%, Maskinindustri 4%)
- Bygg og anlegg
- Personlig tjenesteyting (Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet 7%)
- Jordbruk, skogbruk og fiske

Lavangen

- Bygg og anlegg
- Varehandel
- Jordbruk, skogbruk og fiske (Jordbruk 6%)

Salangen

- Varehandel
- Jordbruk, skogbruk og fiske
- Bygg og anlegg

Sysselsettingsutviklingen i Sør-Tromsregionen har i perioden 2008-13 vært dårligere enn den nasjonalt, selv om det har vært vekst også i Sør-Troms. Det er særlig

så har utviklingen vært dårligere samlet sett

bedre i fem næringer i Sør-Troms, og dårligere i de andre. Det har særlig vært stor relativ økning innen Bergverk og utvinning, Personlig tjenesteyting, og Off.adm forsvar sosialforsikring. Relativ nedgang har særlig funnet sted i Finansiering og forsikring, Industri, og primærnæringene.

Vi ser at den prosentvise veksten i sysselsettingen har vært høyere i de kommunene som ligger utenfor Harstad bo-og arbeidsmarkedsregion. Samtidig er det slik at den største absolutte veksten har kommet i Harstad BA-regionen.

Harstad har hatt **1,4% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til veksten:

- Bergverksdrift og utvinning
- Helse og sosialtjenester

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Industri
- Varehandel, reparasjon av motorvogner

Kvæfjord har hatt **2,7% nedgang** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Off.adm, forsvar og sosialforsikring

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Varehandel, reparasjon av motorvogner

- Primærnæringene

Skånland har hatt **6,9% nedgang** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Off.adm, forsvar og sosialforsikring
- Industri

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Undervisning
- Helse og sosialtjenester
- Transport og lagring
- Bygg og anlegg
- Finansiering og forsikring

Ibestad har hatt **1,8% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Primærnæringene
- Transport og lagring
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Industri
- Undervisning
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring

Gratangen har hatt **4,9% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Bygg og anlegg
- Personlig tjenesteyting
- Helse og sosialtjenester
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Forretningsmessig tjenesteyting
- Primærnæringene
- Industri

Lavangen har hatt **5,2% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Bygg og anlegg
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Industri
- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Undervisning

Salangen har hatt **2,7% vekst** i sysselsettingen totalt i perioden. Disse næringene har særlig bidratt til vekst:

- Helse og sosialtjenester
- Industri
- Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Informasjon og kommunikasjon

Disse næringene har særlig hatt sysselsettingsnedgang:

- Bygg og anlegg
- Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
- Overnattings- og serveringsvirksomhet

I analysene av næringsstruktur-endringer har vi også sett på hvilke næringer i regionen og de enkelte kommunene som enten er betydelige nasjonale «medvindsnæringer», eller hvor man har hatt en mer positiv utvikling enn de samme næringene har hatt nasjonalt. Det første er næringer hvor man er godt representert i regionene og hvor man kan ha forventninger om fortsatt sysselsettingsvekst nasjonalt. Da bør det være lettere å få til vekst også i Sør-Troms enn for næringer hvor man forventer nasjonalt tilbakegang. Det andre er næringer hvor man kanskje har særlig dyktige bedrifter og miljøer i Sør-Troms. Det kan imidlertid også være offentlige næringer hvor man har spesielle behov i regionen på grunn av demografisk utvikling eller lignende. Det kan f.eks. knytte seg til pleie- og omsorgsbehov.

Vi har også sett på hvilke næringer som er klart eller sterkt overrepresentert i regionen, og hvor det kan være sannsynlig at det er særlig gode bedrifter og miljøer som det kan satses videre på.

Det er i all hovedsak næringer fra offentlig sektor hvor man er godt representert i Sør-Troms, og hvor man kan forvente nasjonal vekst. Næringer fra privat sektor er kun med på listen over «gode» næringer for 3 av kommunene, ellers er listene dominert av næringer i offentlig sektor.

De private næringene som bidrar positivt for Sør-Tromsregionen samlet er Utvinning av råolje og naturgass, og Tjenester til Bergverk. De samme private næringene gjelder også for Harstad. Ellers merker vi oss Maskinindustri i Gratangen, og Spesialisert bygge og anleggsvirksomhet i Lavangen.

Det er ingen enkelt næringer som særlig bidrar negativt for Sør-Tromsregionen eller Harstad. For alle de andre kommunene bidrar Jordbruket negativt. Sysselsettingen i Fiske, fangst og akvakultur i Ibestad bidrar også negativt, samt Transportmiddelindustri i Skånland.

Vi ser at det bare er en næring hvor konkurransekomponenten samlet har bidratt med mer enn 100 ekstra sysselsatte i Sør-Troms i perioden 2008-13, og det er *Bergverksdrift og utvinning* (=petroleum her). Flere næringer har imidlertid konkurransekomponenter som har bidratt negativt med mer enn 100 sysselsatte:

- Bygg og anlegg
- Undervisning
- Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
- Helse og sosialtjenester

Samlet har næringene i Sør-Troms vært så lite konkurransedyktige at sysselsettingsendringen i perioden er 632 mindre enn den ville vært om man hadde opplevd samme vekst i alle næringer som Norge samlet har hatt.

Vi merker oss at flere av de enkeltnæringene som særlig har bidratt til sysselsettingsvekst i **Sør-Troms** de siste årene er knyttet til petroleumsnæringa. Kunstnerisk virksomhet og underholdning har også bidratt betydelig til sysselsettingsvekst i regionen. Disse næringene dominerer også på listen over **Harstad** kommune sine «gode» næringer.

Hvis vi ser bort fra offentlige næringer, så merker vi oss at Forretningsmessig tjenesteyting eller og Landtransport og rørtransport har bidratt særlig til sysselsettingsvekst i **Kvæfjord**.

I **Skånland** er det særlig Transportmiddelindustri ellers og Detaljhandel som har vært viktige.

I **Ibestad**, hvor det har vært relativt store endringer i næringsstruktur, er det flere næringer som har bidratt betydelig til sysselsettingsvekst, særlig Fiske fangst og akvakultur, Sjøfart og Næringsmiddelindustri.

I **Gratangen** har flere næringer knyttet til Bygg og anleggsbransjen vært viktige, men også Bibliotek, museer oa, og Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet.

I **Lavangen** er det flere næringer knyttet til Bygg og anlegg eller eiendom, men også Jordbruk og Overnattingsvirksomhet.

I **Salangen** har Næringsmiddelindustri og Fiske, fangst og akvakultur vært viktige, men også Forlagsvirksomhet.

Til slutt i oppsummeringen om næringer vil vi kort omtale fem næringer som har særlig interesse for Sør-Tromsregionen.

Sjømatnæringen

Næringen består av fiske og fangst, akvakultur, fiskeforedling, og levering av utstyr og tjenester. Næringen er globalt og svært eksportrettet for sine sluttprodukter. Sør-Troms har større andel av sysselsetting i sjømat enn landssnittet.

Framtidsutsiktene for de enkelte delene av næringen spriker, i alle fall for sysselsettingsvekst. Sjømat forventes generelt å være en vekstnæring, særlig basert på akvakultur. I Fiske og fangst forventes fortsatt sysselsettingsnedgang, slik trenden har vært lenge. Innen produksjon av matfisk (akvakultur) forventes vekst i produksjonen,

men ikke særlig økning sysselsettingsmessig. Fiskeforedling har slitt med lønnsomhet i mange år, og det ventes videre nedgang i sysselsettingen. Levering av utstyr og tjenester er kanskje den delen av sjømatnæringen med størst potensial for vekst. Mens fiske, fangst og akvakultur er begrenset av naturens bærekraft og tilgjengelige arealer, kan leverandørindustrien i prinsippet eksportere til hele verden. Norge har avansert know-how og teknologi på feltet.

Petroleum

Næringen består av leteaktiviteter og produksjon, og levering av varer og tjenester. Betydelige deler av maritim næring er knyttet til offshore petroleumsaktivitet. Næringen er globalt rettet. Sør-Troms har ventelig en sysselsettingsandel omtrent lik med landet samlet. Statoil har sitt letekontor for Barentshavet og Drift Nord i Harstad, og har vært både den største aktøren og en motor for utviklingen av denne næringen i Harstad. Det er lite petroleumsrettet aktivitet i andre deler av Sør-Troms.

Framtidsutsiktene for næringen må betegnes som usikre, særlig i vår del av verden. Oljeprisen har akkurat kommet under 50 US\$ fatet. I følge Rystad Energi sin Petro Foresight 2030 rapport fra i fjor er mange felt/aktiviteter i Barentshavet avhengig av en pris på minst 60 US\$ fatet for break-even. Leverandørindustrien til petroleumsnæringen har et globalt potensial. Harstad har en del levering av tjenester, særlig til maritim næring-delen av petroleum, som muligens kan konverteres til andre næringer/anvendelser dersom petroleumsnæringen svekkes alvorlig.

Reiseliv

Næringen består av levering av transport, overnatting og servering, samt ulike underholdnings- og kulturtjenester, samt produkter rettet særlig mot turister (souvernirer, klær, matvarer). Næringen har sitt marked primært internasjonalt, men også i stor grad nasjonalt. Sør-Troms regionen har en betydelig turistnæring, men er mindre profilert som reisemål/-region enn sine naboer både i nord og sør (Tromsø, Senja, Vesterålen og Lofoten).

Reiselivsnæringen har vært voksende globalt over mange år, i takt med globalt økende velstand, billigere lufttransport, økt kunnskap om fjerne og eksotiske destinasjoner, og preferanser for opplevelser. Næringen forventes å fortsette å vokse, og også etterspørselen etter det segmentet som Norge og Nord-Norge representerer. Konkurransen er imidlertid hard, og næringen er avhengig av arbeidskraft som vil arbeide ugunstig arbeidstid og til lavere lønn enn i mange andre næringer.

Bygg og anlegg

Næringen består av oppføring og drift av bygg og anlegg, tekniske og kunstneriske og andre tjenester, og levering av byggevarer og utstyr. Viktige segmenter er boligbygging, veier, og anlegg for offentlig og private. Aktiviteten i næringen retter seg primært mot et lokalt og regionalt marked. Betydelige deler av næringen baserer seg på å flytte dit aktivitetene er, med ukespendling. Sør-Tromsregionen har betydelig sysselsetting i næringen.

Framtidsutsiktene til næringen avhenger av flere faktorer, og ulike segmenter avhenger av ulike drivere. Boligbygging drives primært av demografisk utvikling og utvikling i de private husholdningenes økonomi. Kraftige vekstområder som Tromsø vil kunne bidra til etterspørselsøkning også for næringen i Sør-Troms. Investeringer i offentlige

anlegg og offentlig infrastruktur er avhengig av politiske beslutninger, men drives ofte vel så mye av demografisk utvikling, samt handlingsrommet i offentlige budsjetter. De drives også av utsikter til næringsutvikling og lønnsomhet i privat næringsliv. Det driver også beslutninger om investering i produksjonsanlegg for privat næringsliv. Harstadpakken og veiutbedringer i hele Nord-Norge utgjør et potensial for økt aktivitet for næringen i Sør-Troms. Ellers vil mye avhenge av hvordan petroleumsnæringen utvikler seg de nærmeste årene.

Varehandel

Næringen består av handel med motorvogner samt detaljhandel på både - og engrosnivå, kolonialvarer og andre varer til private. Den retter seg hovedsakelig mot lokale og regionale markeder. Sør-Tromsregionen har en betydelig varehandelnæring.

Utviklingen i næringen bestemmes i stor grad av lokal og regional demografisk utvikling og utvikling i husholdningene der sin økonomi. Utviklingen i næringen avhenger derfor i stor grad av hvordan det går med andre deler av næringslivet i regionen. Økende nett- og postordrehandel har bidratt til å utvide markedet for mange bedrifter, og representerer også et potensial for at bedrifter i Sør-Tromsregionen kan gjøre det samme.

11.4 UTDANNING, KULTUR OG STEDSKVALITETER

I tillegg til arbeid og bolig, kan også utdanningstilbud, kulturtilbudet og kvalitetene ved steder ha betydning for vekst i en region. Sør-Tromsregionen er ikke dårlig stilt på noen av disse feltene, men i mange regioner foregår det en satsing på slike tema, og konkurransen mellom regionene om innbyggere kan ventes å øke.

11.4.1 UTDANNING FOR VEKSTUTFORDRINGER?

Sør-Tromsregionen har samlet sett et bredt videregående utdanningstilbud: Stangnes vgs. og Vågsfjorden vgs. i Harstad, Sjøvegan vgs. og Rå vgs. på Borkenes. Alle de 9 nasjonale programmene for videregående utdanning er representert i regionen.

Høyere utdanning tilbys av Høgskolen i Harstad. Denne tilbyr i hovedsak helsefaglige og økonomisk administrative utdanninger. Det meste av disse utdanningene gis på bachelornivå, men siviløkonomutdanning tilbys også på masternivå. Høgskolen i Narvik har hovedvekt av teknologiske fag og ingeniører er den faggruppa skolen uteksaminerer flest av. HiN har også helsefaglige og andre tilbud. På grunn av den geografiske nærheten til Sør-Tromsregionen, og den komplementære fagprofilen til Høgskolen i Harstad, oppfattes HiN også som en viktig utdanningsinstitusjon for Sør-Troms, slik det kommer fram i intervjuene med både offentlige aktører og aktører fra næringslivet. Særlig knyttes dette til behovet for ingeniører, både til petro-sektoren og annen industri.

Det er også utdanningsmuligheter i Forsvaret i Harstad, og i Ramsund og Bjerkvik rett over fylkesgrensa, samt ved Norges Brannskole i Tjeldsund. Gratangen, Salangen, Lavangen og Ibestad¹ kommuner er med i samarbeidet om Studiesenteret.no. Den

¹¹ Ibestad har sagt opp sitt medlemskap fra sommeren 2015.

nasjonale administrasjonen er lokalisert i Sjøvegan, som tilbyr utdanninger, etterutdanninger og kurs innenfor blant annet lærerutdanning, på videregående nivå og på bachelor-nivå, men ikke på masternivå.

Når det gjelder de framtidige omsorgsutfordringene har utdanningstilbudet i regionen en god «grunnstruktur» som kan utvikles videre, enten på egen hånd eller i samarbeid med andre institusjoner. Tilbudet er også slik at mange kan ta desentralisert utdanning, og altså slippe å bytte bosted mens de er under utdanning. I de kommunene der Studiesenteret.no har tilbud, omtales dette tilbudet positivt av flere av dem vi snakket med.

Innenfor utdanning påpekes også muligheten for å utnytte nærheten til Narvik gjennom å utforme nye tilbud i fellesskap. Her nevnes etableringen av studiet Internasjonal Beredskap som et særlig vellykket eksempel. Studiet kom i stand på initiativ fra HiH, HiN og Brannskolen og gjennomføres i samarbeid med bl.a. Veritas og Sivilforsvaret. Det er nå finansiert over statsbudsjettet.

Å skape utdanningstilbud som har den innretningen og fleksibiliteten som næringslivet og det offentlige har behov for, handler ikke bare om enkelthenvendelser, understrekes det. Det trengs arenaer der de ulike aktørene jevnlig møtes nettopp for dette formålet. Flere konkrete forslag/ønsker kom fram i intervjuene, noe som tyder på at det vil være engasjement for et slikt initiativ. Intervjusituasjonene ga ikke rom for å utdype forslagene i detalj, men ut fra de innspillene som kom, er følgende tema aktuelle for nærmere undersøkelse og oppfølging:

- Transport
- Kulturnæringer, produsentutdanning
- Språk- og samfunnskunnskap for utlendinger
- Teknisk kompetanse

Våre intervjudata kan tyde på at en del ungdommer ikke har god kunnskap om hvilke utdanningstilbud som finnes i regionen og hvilken kompetanse regionen, både privat næringsliv og offentlig sektor, har behov for både på kort sikt og i et litt lengre perspektiv. I og med at antallet ungdommer som er intervjuet, er svært lite, kan vi ikke si noe om hvor stor andel av ungdommene dette gjelder. Sett på bakgrunn av de befolkningsmessige utfordringene som er beskrevet tidligere, samt utfordringene med rekruttering til en del næringer, er det imidlertid verd å se nærmere på hva som kan ligge i disse signalene. Kan det for eksempel være behov for en mer samlet innsats fra både utdanningsinstitusjoner og næringsliv i regionen med sikte på å øke ungdommenes forståelse av hvilke utdannings- og karrieremuligheter som finnes i regionen? Også her vil det, på bakgrunn av de funksjonelle strukturene vi har sett mht. bo- og arbeidsmarked, være naturlig å tenke samarbeid med Ofoten og evt. Midt-Troms.

Et viktig spørsmål når det gjelder tilbudet av helse- og omsorgstjenester er hvor godt det svarer på framtidens utfordringer, både mht. kompetanse, kapasitet og innovasjonsevne. Alle disse faktorene kan knyttes til utdanning, og selv om kommunene generelt er fornøyde med dagens utdanningstilbud i regionen på dette feltet, er det grunn til å se nærmere på om dagens tilbud svarer på morgendagens krav.

11.4.2 KULTUR OG STEDSFORSTÅELSE FOR VEKST?

I takt med framveksten av attraktivitet og omdømmebygging som lokale og regionale satsingsområder har det blitt viktigere å skape gode fortellinger om de enkelte stedene og kommunene. Mye av dette arbeidet dreier seg om å løfte frem stedets historie og kultur. På kommunenes hjemmesider finner vi opplysninger om dette, samt om arrangementer som samler både fastboende og tilreisende.

Alle kommunene har tilbud og aktiviteter som bidrar til stedskvaliteter. Mye av det som vektlegges i intervjuene er ikke nødvendigvis knytta til det profesjonelle kulturlivet, kulturarbeidsplassene, idet det som oppgis å skape trivsel først og fremst dreier seg om aktiviteter i frivillig regi, idrett og naturopplevelser. I en del av kommunene, som Kvæfjord, Ibestad og Lavangen, finner vi et svært bredspektret organisasjonsliv, folketallet tatt i betraktning.

Kultur- og besøksnæringene har størst relativ betydning i Harstad, Skånland og Gratangen. Særlig er Gratangen interessant her, fordi en har bygd opp et betydelig miljø i en kommune som ikke har et tettsted. Det viser at med de rette ideene og ildsjelene er det mulig å få til store ting på små steder. Videre betyr det at det er et godt grunnlag for disse næringene både i den delen av Sør-Tromsregionen som utgjør Harstad bo- og arbeidsmarkedsregion og i den delen av Sør-Tromsregionen som funksjonelt er mer knyttet til Ofoten-regionen. De temaene som informantene trekker fram som aktuelle å bygge nye kultur- og reiselivssatsinger på, er i stor grad slike som kan være aktuelle i flere kommuner: Krigshistorie, korsang, sykkelturisme, fisketurisme, nordlysturisme og idrettsarrangement. Vi har imidlertid ikke så omfattende kunnskap om grunnlaget for utvikling av tilbud om hvert enkelt tema at vi kan trekke konklusjoner om hvorvidt det er særlig relevant i bestemte kommuner. Det synes å være stor samstemmighet om at prosjektet «Imella» er en god plattform å bygge videre på når det gjelder deler av videre kultursatsing. Dette betyr ikke nødvendigvis at så mye som mulig bør plasseres under denne paraplyen, men at ambisjonen om å skape tilbud som oppmuntrer til mer kontakt og integrasjon i Sør-Tromsregionen, og som er et tilbud til både fastboende og tilreisende, kan videreføres i nye satsinger.

Samtidig som kulturlivet, særlig i Harstad men også i de omkringliggende kommunene, oppleves som variert og spennende, ser vi at det er sårbart. For eksempel skaper nye kulturhus i både de nære og de fjernere av de omkringliggende regionene økt konkurranse. Det dreier seg både om konkurransen om publikum til forestillinger med kjente artister, konkurransen om dyktig teknisk personell. Kulturhuset har for eksempel blitt nøyer på å kreve eksklusivitet til artister, dvs. at de ikke skal opptre i samme tidsperiode på scener som ligger nær Harstad og der en konkurrerer om det samme publikummet. Vi får også høre at det nye kulturhuset i Bodø, nærmest har «støvsugd» det regionale markedet for velkvalifisert teknisk personell. Dette viser at selv om Harstad har en sterk posisjon som kulturby, er kulturlivet her trolig også sårbart for den økte konkurransen som melder seg i kjølvannet av at stort sett alle regioner og steder er blitt mer opptatte av kultur som grunnlag for identitetsbygging, stedskvalitet og attraktivitet. Dette er utviklingstrekk som også er viktige å se i sammenheng med utdanningstilbudet.

I intervjuene, spesielt i gruppeintervju med ordførerne, kommer det til uttrykk en del misnøye med hvordan samarbeidet med Sør-Troms museum arter seg, og noen av

informantene etterspør en gjennomgang av samarbeidsordningen. Vi har ikke innhentet dybdekunnskap om hva misnøyen går ut på eller hva den bunner i, men vil påpeke at en eventuell gjennomgang også kan dreie seg om muséets rolle i forbindelse med eventuelle nye satsinger eller videre utvikling av eksisterende.

Ildsjelene er viktige, både når det gjelder å opprettholde eksisterende kulturtilbud og ikke minst for å dra i gang nye. En rapport fra NIBR (Vestby m.fl. 2013) viser at positiv støtte fra kommunen og det at kommunen er en aktiv samhandlingspartner, oppfattes som svært viktig av ildsjelene for at de skal opprettholde sitt engasjement over tid. Våre data gir ikke kunnskap om hvordan dette varierer mellom kommunene i Sør-Tromsregionen, i og med at vi ikke har intervjuet frivillige organisasjoner og/eller kulturnæringsaktører i alle kommunene. I og med at ildsjelene har en så viktig rolle på dette feltet, kan det være grunn til å vurdere om en særskilt innstas for å ta vare på disse er påkrevd.

Samarbeid fremheves av flere som viktig for å utvide og forbedre kulturlivet, både det frivillige og på bedriftsnivå. I intervjuene er det først og fremst samarbeid om arrangement, på tvers av organisasjons- og kommunegrenser, som nevnes. Vårt inntrykk er at arrangementer først og fremst gjennomføres av enkeltorganisasjoner, og innenfor den enkelte kommune. Dersom det inntrykket vi har fått gjennom intervjuene er representativt for de frivillige organisasjonene, indikerer det et ønske om å gå nye veier og kanskje få til større arrangementer enn det som hittil har vært vanlig. Det vil i så fall kreve at det etableres gode og forutsigbare strukturer.

11.5 ANBEFALINGER

Vi starter dette kapitlet med kommunevis oppsummering av hva som kan ha positiv og negativ betydning for vekst i hver enkelt av kommunene i Sør-Tromsregionen, basert på statistiske analyser, dokumentstudier og intervjudata. Videre presenterer vi anbefalinger som er basert på disse analysene, og avslutter med de anbefalingene som framkommer gjennom intervjuene med ulike typer av aktører i regionen.

11.5.1.1 Faktorer med negativ betydning:

Regionen som helhet:

- Lave fødselstall og lav rekruttering til regionen
- De næringene som er i tilbakegang:
 - Finansiering og forsikring,
 - Industri
 - Primærnæringene.
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Ingen
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 85 Undervisning
 - 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
 - 41 Oppføring av bygninger

- 56 Serveringsvirksomhet
- 28 Maskinindustri
- Fravær av en samlet næringsplan og eller –strategi for hele regionen
- Frivillighet og ildsjeler under press
- Lite differensiert boligtilbud med unntak for Harstad
- Liten innsats for rekruttering av innbyggere
- Dårlig standard på fylkesveiene

Harstad:

- De næringene som er i tilbakegang:
 - Industri
 - Varehandel, reparasjon av motorvogner
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Ingen
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon
- Oppfattes av aktører i næringslivet og andre som lite effektiv i byggesaker.

Kvæfjord:

- De næringene som er i tilbakegang:
 - Varehandel, reparasjon av motorvogner
 - Primærnæringene
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Jordbruk
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
 - 46 Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner
- Handelslekkasje til Harstad

Ibestad:

- De næringene som er i tilbakegang:
 - Varehandel, reparasjon av motorvogner
 - Industri
 - Undervisning
 - Off. adm, forsvar, sosialforsikring
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Jordbruk
 - Fiske, fangst, akvakultur
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner
 - 33 Maskinreparasjon og -installasjon

- 85 Undervisning
- 84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring
- 41 Oppføring av bygninger
- Lavt utdanningsnivå
- Fergeruter som gjør det vanskelig å reise til Harstad på kveldstid har betydning fordi kommunen definerer vekstpotensial som pendlingskommune til Harstad
- Befolkning i tettsted reduseres

Skånland:

- De næringene som er i tilbakegang:
 - Undervisning
 - Helse og sosialtjenester
 - Transport og lagring
 - Bygg og anlegg
 - Finansiering og forsikring.
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Transportmiddelindustri
 - Jordbruk
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon
 - 85 Undervisning
 - 42 Anleggsvirksomhet

Salangen:

- Befolkningen i tettstedene reduseres
- De næringene som er i tilbakegang:
 - Bygg og anlegg
 - Varehandel, reparasjon av motorvogner
 - Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
 - Overnattings- og serveringsvirksomhet
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Jordbruk
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 86 Helsetjenester
 - 41 Oppføring av bygninger
 - 85 Undervisning
 - 68 Omsetning og drift av fast eiendom
 - 47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner
- Konkurransesituasjonen for ulike næringer

- Utenfor Harstad BA-region og ikke så nær en annen by at kommunen kan dra nytte av vekst i andre byer

Lavangen:

- De næringene som er i tilbakegang:
 - Industri
 - Varehandel, reparasjon av motorvogner
 - Undervisning
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Jordbruk
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon
 - 56 Serveringsvirksomhet
 - 85 Undervisning
 - 16 Trelast- og trevareindustri
 - 42 Anleggsvirksomhet
- Befolkningen i tettsted reduseres
- Utenfor Harstad BA-region og ikke så nær en annen by at kommunen kan dra nytte av vekst i andre byer

Gratangen:

- Fravær av tettsted
- De næringene som er i tilbakegang:
 - Forretningsmessig tjenesteyting
 - Primæringene
 - Industri.
- Næringer som forventes å ha tilbakegang og er store i regionen
 - Jordbruk
- Næringer som har tapt i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon
 - 82 Forretningsm. tjenesteyt. ellers
 - 28 Maskinindustri
 - 85 Undervisning
- Utenfor Harstad BA-region som vokser

11.5.1.2 Faktorer med positiv betydning

Regionen som helhet:

- Relativt høyt utdanningsnivå
- De næringene som er i fremgang:

- Bergverk og utvinning,
 - Personlig tjenesteyting, og
 - Off.adm forsvar sosialforsikring
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Off. adm, forsvar, sosialforsikring
 - Pleie og omsorg
 - Helsetjenester
 - Omsorg uten botilbud
 - Utvinning av råolje og naturgass
 - Tjenester til bergverk
- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 09 Tjenester til bergverk og utvinning
 - 06 Utvinning av råolje og naturgass
 - 90 Kunstnerisk virks. og underholdning
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon
 - 49 Landtransport og rørtransport
- De næringene som har et nasjonalt og internasjonalt marked/potensial
 - Sjømat, særlig akvakultur og leverandørindustrien
 - Reiseliv
 - Petroleum
- Godt kulturtilbud og en levende frivillig sektor
- Godt tilbud av videregående utdanning
- Nærhet til flere høyere og desentraliserte utdanninger
- Godt utbygde kommunikasjoner/prosjekt under realisering
- Godt utbygde helsetjenester
- Organisasjonsliv og dugnadskultur
- Kulturminner og natur med potensial i reiselivssammenheng

Harstad:

- Høyt utdanningsnivå
- De næringene som er i framgang:
 - Bergverksdrift og utvinning (petro)
 - Helse og sosialtjenester
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Off. adm, forsvar, sosialforsikring
 - Helsetjenester
 - Utvinning av råolje og gass
 - Tjenester til bergverk
 - Pleie og omsorg i inst
- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen

- 09 Tjenester til bergverk og utvinning
- 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
- 06 Utvinning av råolje og naturgass
- 90 Kunstnerisk virks. og underholdning
- 49 Landtransport og rørtransport
- Bredt kulturtilbud
- Sentrumsutvikling pågår
- Havneutbygging
- Høyskole

Kvæfford:

- De næringene som er i framgang:
 - Helse og sosialtjenester
 - Off.adm, forsvar og sosialforsikring
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Pleie og omsorg i inst
 - Undervisning
 - Off.adm, forsvar etc
 - Omsorg uten botilbud
- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon
 - 82 Forretningsm. tjenesteyt. ellers
 - 49 Landtransport og rørtransport
- God integrasjon med Harstad og ikke avhengig av ferge
- Tettstedsbefolkning vokser
- Særdeles mangfoldig organisasjonsliv

Skånland:

- Høyt utdanningsnivå
- De næringene som er i framgang:
 - Off.adm, forsvar og sosialforsikring
 - Industri.
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Off.adm, forsvar etc
 - Omsorg uten botilbud
 - Pleie og omsorg i inst
 - Undervisning
- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 30 Transportmiddelindustri ellers
 - 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
 - 86 Helsetjenester

- 47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner
- Tettsteder som vokser

Ibestad:

- De næringene som er i framgang:
 - Helse og sosialtjenester
 - Primæringene
 - Transport og lagring
 - Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift.
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Pleie og omsorg i inst
 - Off.adm, forsvar etc
 - Omsorg uten botilbud
- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 03 Fiske, fangst og akvakultur
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon
 - 50 Sjøfart
 - 10 Næringsmiddelindustri
 - 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet
 - 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt
 - 88 Omsorg uten botilbud,
- Satt på kartet med Tour de Andørja og Arctic Race of Norway
- Innenfor pendlingsavstand til Harstad
- Aktivt organisasjonsliv

Salangen:

- Gode resultater med integrering av innvandrere
- Bra egendekning
- De næringene som er i framgang:
 - Helse og sosialtjenester
 - Industri
 - Off. adm, forsvar, sosialforsikring
 - Informasjon og kommunikasjon
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Pleie og omsorg i inst
 - Off.adm, forsvar etc
 - Omsorg uten botilbud
 - Undervisning
- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 10 Næringsmiddelindustri
 - 87 Pleie og omsorg i institusjon

- 58 Forlagsvirksomhet
- 03 Fiske, fangst og akvakultur
- 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
- Videregående utdanning
- Studiesenteret.no sin administrasjon ligger her
- Gjennomfører arrangementet Millionfisken,

Lavangen:

- De næringene som er i framgang:
 - Helse og sosialtjenester
 - Bygg og anlegg
 - Off. adm, forsvar, sosialforsikring
 - Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Off.adm, forsvar etc
 - Omsorg uten botilbud
 - Pleie og omsorg i inst
 - Spes. Bygge og anleggs
- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
 - 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet
 - 01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt
 - 55 Overnattingsvirksomhet
 - 68 Omsetning og drift av fast eiendom
 - 86 Helsetjenester
- Aktivt organisasjonsliv

Gratangen:

- Integrert i Narvik BA-region og kan dra nytte av vekst i Ofoten-regionen
- De næringene som er i framgang:
 - Bygg og anlegg
 - Personlig tjenesteyting
 - Helse og sosialtjenester
 - Off. adm, forsvar, sosialforsikring
 - Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift
- Næringer som forventes å ha framgang og er store i regionen
 - Pleie og omsorg i inst
 - Off.adm, forsvar etc
 - Omsorg uten botilbud
 - Maskinindustri
 - Bibliotek, museer o.a.

- Næringer som har vunnet i den nasjonale konkurransen og er store i regionen
 - 41 Oppføring av bygninger
 - 88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.
 - 43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet
 - 91 Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet
 - 74 Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet
- Nordnorsk Fartøyvernssenter og Båtmuseum

11.5.2 ANBEFALINGER FRA NÆRINGSLIVET

Næringslivets anbefalinger framkommer i intervjuene med næringslivsaktører og prosjektrapporter. De kan oppsummeres i følgende punkter:

- Satsing på kompetanse. Spesielt ingeniørfaglig og teknisk, og innen oppdrett.
- Samarbeid. Bygge på gode erfaringer, bl.a. innen entreprenørnæringen og i sjømatnæringen. Nærings- og kommuneoverskridende tema som trekkes fram. Spesielt gjelder dette:
 - d) Samarbeid med utdanningsinstitusjoner om nye og gjerne skreddersydde utdanninger.
 - e) Utvikling av klynger og andre former for samarbeid mellom bedrifter, også de små bedriftene, med liten prosjektlederkapasitet.
 - f) Samarbeid med Regionrådet om felles næringsplan. Regionrådet må bli mer villig til å prioritere mellom kommuner.
- Infrastruktur er viktig:
 - f) Utbedring av fylkesveiene
 - g) Flere flyavganger fra Evenes til Bodø, Trondheim og Stavanger
 - h) Muligheter til å jobbe underveis på hurtigbåten Harstad-Tromsø.
 - i) Mulighet til å reservere plasser på hurtigbåtene.
 - j) Tilgang på næringsarealer og smidig byggesaksbehandling
- Boligtilbudet. Utleieboliger for folk som kommer for å arbeide både i kortere og lengre perioder.
- Kultur. Attraktiviteten, betyr mye for å rekruttere kompetansepersonell, både kultur- og besøksnæringene og den frivillige delen av kulturlivet.
- Nærheten til Ofoten-regionen bør utnyttes bedre, ved å bygge mer samarbeid mellom bedrifter og i utvikling av utdanningstilbud.

11.5.3 ANBEFALINGER FRA KOMMUNENE

Anbefalingene fra kommunen bygger på intervjuene med ordførere og rådmenn, samt gjennomgang av kommunale planer og andre styringsdokumenter.

- Samarbeid. Trekke lærdom av, og videreføre gode erafringer

- Infrastruktur. Transportinfrastruktur og digital infrastruktur må være oppdatert. Ny kystveg Tromsø-Finnsnes-Harstad kan korte ned reisetida mye mellom de tre stedene og mellom Ibestad og Harstad slikat Ibestad kan bli mer attraktiv som pendlingskommune til Harstad.
- Differensiert boligtilbud. Finne gode finansieringsmodeller for utleieboliger, noe som må utformes i et samarbeid mellom kommune og næringsliv.
- Rekruttering av innbyggere. Arbeidskraften som rekrutteres må bli innbyggere.
- Tilrettelegging av arealer for både næring og bolig bør kommunene samarbeide om.
- Fylkesgrensa sin praktiske betydning må reduseres.
 - d) Samferdsel, f.eks. bussruter
 - e) Forutsigbare ordninger for å ta videregående utdanning på andre siden av fylkesgrensa.
 - f) Se Sør-Tromsregionen og Ofoten-regionen mer i sammenheng: Utdanning, kultursatsing og næringsutvikling
- Kultur og ildsjeler må støttes mer.

11.5.4 ANBEFALINGER FRA ANDRE AKTØRER

Disse anbefalingene er oppsummert på bakgrunn av intervjuer med representanter for utdanningsinstitusjoner, ungdomsråd, Statens vegvesen, frivillige organisasjoner og politisk opposisjon i noen av kommunene.

- Samarbeid om nye utdanningstilbud må involvere både utdanningsinstitusjonene, næringslivet, offentlig sektor og ungdommene.
- Ungdommene må få mer kunnskap om mulighetene som ligger i regionen når det gjelder arbeid og utdanning, og de må involveres i lokal og regional planlegging.
- De små bedriftene i Harstad må bli mer «sett» når det utformes grep for utvikling av regionen.
- Fylkesgrenser må ikke redusere valgmulighetene når det gjelder videregående utdanning.
- Helse og sosial er viktige utdanninger for framtidig vekst. De må ikke komme i skyggen av de teknologiske utdanningene.

11.5.5 ANBEFALINGER I LYS AV STRUKTURTREKK

Her i avslutningen vil vi på bakgrunn av de strukturelle utfordringene som er avdekket i analysen komme med anbefalinger gjennom å angi tema for mer overordnede strategier for vekst i Sør-Tromsregionen. Dette er tema som er gyldige i større eller mindre grad for alle kommunene i regionen og som kan konkretiseres på ulike måter.

Helhetlig rekrutteringsstrategi: Befolkningsutfordringen viser at det er behov for å satse på rekruttering av innbyggere. Potensialet ut fra vårt materiale ligger i: 1) innvandring, hovedsakelig fra Afrika og Asia, og 2) arbeidskraft, utenlandsk og innenlandsk, som rekrutteres til bedrifter på korte eller lengre kontrakter, og som reiser

tilbake etter endt kontraktperiode. I tillegg kan det finnes annet potensial, i form av «tilbakeflyttere» og/eller det å beholde en større andel av ungdommene i regionen under utdanningsløpet. En helhetlig rekrutteringsstrategi vil kreve samarbeid mellom kommuner, bedrifter, frivillige organisasjoner, utdanningsinstitusjoner og lokalsamfunn. Dette er et politikkområde som har fått økende betydning i senere år, og ulike «introduksjonspakker» må settes sammen for de ulike gruppene av menneskene en ønsker å rekruttere. Typiske elementer i slike pakker er: Bolig, arbeid, språkopplæring og annen utdanning, velferdstilbud, kulturkunnskap, nettverk og inkludering i lokalsamfunn.

Funksjonelle regioner: I Sør-Tromsregionen ligger den funksjonelle BA-regionen rundt Harstad og består av Harstad, Kvæfjord, Skånland, Ibestad, Evenes og Tjeldsund. Gratangen er forbundet med Narvik-regionen og Salangen er mer orientert mot Midt-Troms. Samtidig ser vi andre former for funksjonalitet i en del interkommunale tjenester, og når det gjelder utdanning. Ulike strategier for vekst bør ta utgangspunkt i den funksjonelle regionen for det aktuelle området. For Sør-Tromsregionen betyr dette f.eks. at regional næringsplanlegging kan gjøres med basis i en to- eller tredeling, der Harstadregionen utgjør en del og Salangen, Lavangen og Gratangen utgjør en del, eller at næringsplanlegging for de tre sistnevnte ses i sammenheng med de BA-regionene de naturlig hører til.

Hvordan nye satsinger for vekst i Sør-Tromsregionen skal foregå, og tiltak utformes, bør også vurderes med henblikk på en fremtidig kommune- og regionstruktur. Det er god grunn til å tro at det vil skje endringer her de nærmeste årene. I de endringene som er utredet i Telemarksforsknings rapport om kommunestruktur i Ofoten (Lie m.fl. 2014) er det vektlagt at større kommuner vil ha større handlekraft for lokal samfunnsutvikling gjennom blant annet å kunne se et større geografisk område i sammenheng. Slik sett kan det tenkes at sammenslåing vil være en riktig løsning for en del av kommunene i Sør-Troms, også vurdert i sammenheng med kommuner i Ofoten og Midt-Troms. Det kan også tenkes at når mange peker på at regionrådet er for konsensusorientert, kan dette bunne i et underliggende ønske om et organ med beslutningsmyndighet over et større geografisk område enn dagens kommuner utgjør.

Innovasjon i offentlig så vel som privat sektor. Innovasjon er regnet som en kilde til vekst. I denne analysen er ikke innovasjonsevnen i regionen undersøkt, og vi kan ikke trekke konklusjoner om dette. Vi ser imidlertid at omsorgsutfordringene som følger av befolkningsutviklingen kan møtes med evne til innovasjon i offentlig sektor, i tillegg til rekruttering av innbyggere. Innovative kommuner vil foruten å finne bedre løsninger på utfordringene også ha et fortrinn når det gjelder å tiltrekke seg kvalifisert arbeidskraft, fordi de kvalifiserte medarbeiderne ser etter faglige utviklingsmuligheter i tillegg til lønn.

Stedsutvikling og omdømmebygging. Svært mange norske kommuner og regioner legger for tiden mye innsats i stedsutvikling og omdømmebygging. Det kan bety at de som gjør mindre av det, blir «hengende etter» i konkurransen om å profilere seg og bli lagt merke til i den økende konkurransen om innbyggere og kvalifisert arbeidskraft. I Sør-Tromsregionen finnes det både tettsteder som vokser og tettsteder der befolkningen går tilbake. Samtidig finnes det steds kvaliteter, arrangementer og prosjekter som kan løftes fram og videreutvikles både i form av mer overgripende satsinger og nye, stedsspesifikke prosjekt.

Kultur og ildsjeler henger sammen og Sør-Tromsregionen har begge deler. Telemarksforskning viser at det ikke er noen tydelig sammenheng mellom kommunens satsing på kultur, og tilflytting. Man bør derfor kanskje først og fremst tenke på kultursatsingen som en strategi for å ta vare på de innbyggerne man allerede har og for å begrense utflyttingen. Samtidig er det mer eller mindre tette forbindelser mellom kultur, stedsutvikling og besøksnæringene. Tiltak som styrker disse forbindelsene har gode muligheter for å bidra til vekst.

Utdanningstilbudet i Sør-Troms og Ofoten er samlet sett godt. Det er gode kompetansemiljø både på videregående nivå og i form av høyskoler i Harstad og Narvik og Studiesenteret.no. Ut fra næringsstrukturen i de to regionene er det grunn til å anta at det ligger potensial for samarbeid om nye tilbud. Ungdommer bør inviteres til å være med i prosessen ved slike initiativ, ut fra det enkle faktum at de er den største målgruppa for nye utdanningstilbud. Dette dreier seg ikke minst om å gi ungdommer forståelse av at utdanningstilbudet i regionene ikke er gitt en gang for alle, men et felt der det er rom for nyskaping. Her vil også et viktig element være at ungdommene får kunnskap om hvilke yrkesmuligheter som finnes i hele regionen og hvordan utdanningsinstitusjonene spiller sammen med arbeidsmarkedet.

Næringsutvikling avhenger av alle de faktorene som er nevnt over. Næringsstrukturanalysen, og analysen av sysselsettingsendringer i enkelt næringer i de ulike kommunene har pekt på to andre tilnærminger til å arbeide med næringsutvikling. Den ene knytter seg til at noen næringer er utsatt for tunge trender, og kan forventes å enten vokse eller gå tilbake de nærmeste årene. Politiske myndigheter kan arbeide for å påvirke næringsstrukturen i regionen og kommunene, for å legge til rette for vekst lokalt/regionalt særlig i de næringene hvor vekst ventes nasjonalt. Klarer man å få en næringsstruktur med overvekt av nasjonalt voksende næringer vil det selvsagt være lettere å oppnå sysselsettingsvekst samlet sett i regionen. Å få til næringsstrukturendringer vil være krevende, og må ha et langsiktig perspektiv.

Den andre tilnærmingen knytter seg til at regionen i noen næringer samlet vokser mer enn samme næring nasjonalt. Årsakene til dette kan være tilfeldig, men det er vel så sannsynlig at bedriftene i disse næringene er dyktige og evner å gjøre gode valg og gjennomføre planene sine bra. Understøttning av bedriftene/næringsklyngene i disse næringene for å få til videre vekst i og rundt dem kan da være en fruktbar strategi, og særlig om næringene også er næringer som forventes å vokse nasjonalt.

Dersom man har bedrifter/næringsklynger som ikke lykkes så godt sammenlignet med næringen ellers i landet så kan det også satses på bedrifts- og klyngeutviklingstiltak for disse, men da bør det trolig kun satses i næringer hvor man forventer sterk vekst. Slike tiltak og strategier for næringsutvikling som er nevnt her kan være rettet mot ulike geografiske nivåer i regionen. For noen næringer kan hele Sør-Troms være en fornuftig region for en slik satsing, for andre vil bedrifter i enkeltkommuner eller i noen få kommuner være det rette omfanget.

et vil da også være et spørsmål hvilke organer og aktører som er de rette til de ulike satsingene, fra hele Regionråd til en eller flere kommuner, og samarbeid med fylkeskommune, Innovasjon Norge, næringsforeninger og næringsklynger.

Analysen av næringsstruktur og endring i sysselsetting de siste årene har avdekket næringer som er særlig betydelige for sysselsetting, at noen næringer som har hatt god

utvikling nasjonalt er godt representert i regionen, og det er en del næringer hvor man har hatt en bedre utvikling i Sør-Troms enn på nasjonalt plan. Alle disse er kandidater for videre satsing for å realisere utvikling og vekst i sysselsetting og bosetting.

Hva man skal satse på, og hvor og hvordan, bør imidlertid også ta hensyn til arbeidsdelingen innad i Sør-Tromsregionen og forutsetningene for vekst for ulike næringer i delene av Sør-Troms, og hvordan man tror utsiktene er for de ulike næringene. For det siste kan det være nyttig å tenke funksjonelle næringer, med verdikjeder og næringsklynger i regionen.

12 LITTERATUR

Angell, E., M. Aure, V. Nygaard, I. Lie og T. Ringholm (2013): Attraktive lokalsamfunn og arbeidsmarkedsregioner i Nord-Norge, Norut Alta-Áltá Rapport 2013:7

Asplan Viak (2014) Regional handelsanalyse for Troms, Troms Fylkeskommune [http://www.tromsfylke.no/Portals/0/Vedlegg/Publikasjoner/Planer/Handelsanalyse_Troms_rapport_v3.pdf]

Bathelt, H, Malmberg, A and Maskell, P (2004): Clusters and Knowledge: Local Buzz, Global Pipelines and The Process of Knowledge Creation. Progress in Human Geography 28 (1): 31-56

Boschma, R.A. (2005), Proximity and innovation. A critical assessment, Regional Studies, vol. 39, no. 1, pp. 61-74.

Cooke, P. (2001) Regional Innovation Systems, Clusters, and the Knowledge Economy, Industrial and Corporate Change, Volume 10, Number 4, pp. 945-974

Dietz, J. og Solheim, A. (2013) Perspektiver på nord-norsk vekst: Fire framtidsbilder om næringsutviklingen i 2030

[http://www.regjeringen.no/pages/38549742/Rapport_om_fire_framtidsbilder.pdf]

Freeman, C. (1988) 'Japan: A new national innovation system?', in G. Dosi, C.

Freeman, R. R. Nelson, G. Silverberg and L. Soete (eds.) Technology and economy theory, London: Pinter

Florida, R. (2002): The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. Basic, New York, NY

Fylkesmannen i Troms (2013) Et blikk på kommunene i Troms – demografisk og økonomisk utvikling

[<http://www.fylkesmannen.no/Images/Bilder%20FMTR/JUSA/Et%20blikk%20p%C3%A5%20kommunene%20i%20Troms%20-%20demografisk%20og%20%C3%B8konomisk%20utvikling.pdf?epslanguage=nb>]

Hauge, A., Johnstad, T & Ørbeck M (2009). Innlandets innovasjonssystem og forskningsstrategi. I Johnstad, T & Hauge, A. (Red.), Samhandling og innovasjon – Aktører, systemer og tiltak i Innlandet (s. 125–154). Vallset: Oplandske Bokforlag

Hægeland, T. (2000) «Ny-Vekstteori»: Et nytt forskningsprogram eller naturlig progresjon? Utvikling innefor økonomisk vurdert i forhold til Imre Lakatos' vitenskapsteori, SSB Notat 2000/56

Isaksen, A og B. T. Asheim (2008) Den regional dimensjonen ved innovasjon, i Isaksen, A., A. Karlsen og B. Sæther (red) Innovasjoner i norske næringer Et geografisk perspektiv, Fagbokforlaget

Kunnskapsparken Nord (2014): Erfaringsdeling Harstad-Stavanger- Statoil

Lie, K., A. Hjelseth, A. Thorsteinsen, G.K. Leikvoll, M.O. Nygaard og T.E. Baksås (2014): Utredning av kommunestruktur i Ofoten, TF-rapoort nr. 344

Lundvall, B-Å (1985) 'Product innovation and user-producer interaction, industrial development', Research Series 31, Aalborg: Aalborg University Press

Magnussen. K., og Ibenholt, K. (2013) Samfunnsnytte og kostnader ved gjennomføring av Astafjordprosjektet, Vista Analyse Rapport 2013/45

Nelson, R. R. og S. G. Winter (1982) An Evolutionary Theory of Economic Change, Cambridge, Mass., Harvard University Press

Nilssen, I. B., Lie, I., Nilsen, H.R. og Myhr, S (2012). Sør-Troms/nordre Nordland - faktagrunnlag om næringsliv og befolkningsstruktur. Norut Tromsø Rapport 07/2012.

Oxford Research (2014) Samfunnsanalyser i Byregionprogrammet, Notat fra Oxford Research

NIBR (2014) By, omland og samhandling av betydning for regional vekst og utvikling NIBR's innspill til Distriktssenterets Arbeidsseminar i Byregionprogrammet

Nilssen, I., B., E., Angell, B. G. Bergem, L. Bræin, A. Hervik, T. Nilsen og S. Karlstad (2012) Erfaringsstudie om ringvirkninger fra petroleumsvirksomhet for næringsliv og samfunnet for øvrig, Norut Rapport 2012:8

Perroux, F. (1955): Note sur les notion de pole de croissance. *Economie Appliquee* 7(12), pp. 307320.

Pike, A. (2007): Editorial: Whither Regional Studie? *Regional Studies*, 41:9, 1143-1148

Porter, M. (1990): *The competitive advantage of Nations*. New York. The Free Press

Reinert, E. (1994) Hvorfor er økonomisk vekst geografisk ujevnt fordelt? STEP rapport, R-19

Ringholm, T., E. Angell og A. Gjertsen (2006). Styringsdialog i regionalpolitisk samordning, Erfaringer fra de nordnorske fylkeskommunene. Norut Samfunn, Arbeidsrapport nr 04/2006

Steineke, J. M. (2009) Mot en mer samordnet nasjonal politikk for regional utvikling? En nordisk erfaringsutveksling og sammenlikning av aktuelle arbeidsmetoder, Nordregio Working Paper 2009:2

Strategisk Næringsplan for Ofoten 2011-2015, del 1 og 2

Sørli, K., Aure, M. og Langset, B. (2012) Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet, NIBR-rapport 2012:22

Vareide, K. og Nygaard, M. O. (2014) Regionalt samspill og vekst – i lys av attraktivitetsmodellen, TF-notat 27/2014

Wolfe, D. A. and Gertler, M. S. (2004): Clusters form the Inside and Out: Local Dynamics and Global Linkages, *Urban studies*, Vol. 41, Nos 5/6, s. 1071-1093

Ørbeck, M. (2014) Norske byregioner - Utvikling i, og samspill mellom, byene og deres omland

Dokumenter fra kommunene:

Harstad:

Harstad i vekst - Kommunal planstrategi 2012

Kommuneplan for Harstad 2009 – 2025

Virksomhetsplan 2014-2017

Ibestad:

Planprogram - kommuneplanens arealdel 2010-2022

Lavangen:

Kommuneplanens samfunnsdel Lavangen kommune 2010 – 2029

Kvæfjord:

Kommunal planstrategi (saksframlegg)

Skånland:

Kommunal Planstrategi Skånland kommune 2012 – 2016

Salangen:

Utfordringsdokument for Salangen kommune valgperiode 2011 – 2015

Gratangen:

Omstillingsprosjekt Gratangen kommune 2013 – 2018

13 VEDLEGG

13.1 VEDLEGG 1 – BEFOLKNINGSSTRUKTUR PÅ KOMMUNENIVÅ, 2000 OG 2014

	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
Harstad	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	3 258	3 099	3 027	2 861	14 %	13 %	12 %	12 %	-7 %
20-39 år	3 271	3 222	3 142	2 997	14 %	14 %	13 %	12 %	-5 %
40-66 år	3 895	3 818	4 424	4 363	16 %	16 %	18 %	18 %	14 %
67-79 år	992	1 247	1 194	1 325	4 %	5 %	5 %	5 %	13 %
80 år og eldre	283	542	394	714	1 %	2 %	2 %	3 %	34 %
Sum fordeling	11 699	11 928	12 181	12 260	50 %	50 %	50 %	50 %	
Sum totalt	23 627		24 441		100 %		100 %		3 %
	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
Kvæfjord	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	471	450	409	358	14 %	14 %	13 %	12 %	-17 %
20-39 år	428	384	333	344	13 %	12 %	11 %	11 %	-17 %
40-66 år	561	538	588	563	17 %	16 %	19 %	18 %	5 %
67-79 år	134	159	174	170	4 %	5 %	6 %	5 %	17 %
80 år og eldre	44	118	64	104	1 %	4 %	2 %	3 %	4 %
Sum fordeling	1 638	1 649	1 568	1 539	50 %	50 %	50 %	50 %	
Sum totalt	3 287		3 107		100 %		100 %		-5 %
	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
Skånland	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	391	374	302	330	13 %	12 %	10 %	11 %	-17 %
20-39 år	395	356	333	303	13 %	11 %	11 %	10 %	-15 %
40-66 år	568	528	582	551	18 %	17 %	20 %	19 %	3 %
67-79 år	149	167	203	179	5 %	5 %	7 %	6 %	21 %
80 år og eldre	64	117	64	104	2 %	4 %	2 %	4 %	-7 %
Sum fordeling	1 567	1 542	1 484	1 467	50 %	50 %	50 %	50 %	
Sum totalt	3 109		2 951		100 %		100 %		-5 %
	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
Ibestad	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	188	184	147	129	11 %	10 %	10 %	9 %	-26 %
20-39 år	191	153	139	112	11 %	9 %	10 %	8 %	-27 %
40-66 år	295	290	277	258	17 %	16 %	19 %	18 %	-9 %
67-79 år	158	158	118	118	9 %	9 %	8 %	8 %	-25 %
80 år og eldre	50	96	54	84	3 %	5 %	4 %	6 %	-5 %
Sum fordeling	882	881	735	701	50 %	50 %	51 %	49 %	
Sum totalt	1 763		1 436		100 %		100 %		-19 %
	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
Gratangen	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	180	162	117	117	13 %	12 %	10 %	10 %	-32 %
20-39 år	164	133	132	100	12 %	10 %	12 %	9 %	-22 %
40-66 år	219	188	223	182	16 %	14 %	20 %	16 %	0 %
67-79 år	99	101	82	91	7 %	8 %	7 %	8 %	-14 %
80 år og eldre	34	65	34	57	3 %	5 %	3 %	5 %	-8 %
Sum fordeling	696	649	588	547	52 %	48 %	52 %	48 %	
Sum totalt	1 345		1 135		100 %		100 %		-16 %
	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
Lavangen	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	137	112	134	120	13 %	11 %	13 %	12 %	2 %
20-39 år	135	119	105	100	13 %	11 %	10 %	10 %	-19 %
40-66 år	172	149	185	162	16 %	14 %	18 %	16 %	8 %
67-79 år	70	83	74	62	7 %	8 %	7 %	6 %	-11 %
80 år og eldre	19	56	27	45	2 %	5 %	3 %	4 %	-4 %
Sum fordeling	533	519	525	489	51 %	49 %	52 %	48 %	
Sum totalt	1 052		1 014		100 %		100 %		-4 %
	Absolutte tall				Andeler				Vekst i aldersgrupper. 2000-2014
Salangen	2000		2014		2000		2014		
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	
0-19 år	339	299	295	272	32 %	28 %	29 %	27 %	-11 %
20-39 år	306	266	226	224	29 %	25 %	22 %	22 %	-21 %
40-66 år	420	370	429	404	40 %	35 %	42 %	40 %	5 %
67-79 år	108	105	149	132	10 %	10 %	15 %	13 %	32 %
80 år og eldre	49	84	41	51	5 %	8 %	4 %	5 %	-31 %
Sum fordeling	1 222	1 124	1 140	1 083	52 %	48 %	51 %	49 %	
Sum totalt	2 346		2 223		100 %		100 %		-5 %

13.2 VEDLEGG 2 – DETALJERTE TABELLER OM NÆRINGSSTRUKTUR, LOKALISERINGSKVOTIENTER, SAMT VEKST I SYSSELSETTING NÆRINGER NORGE OG SØR-TROMSREGIONEN 2008-13.

Tabell 31: Sysselsettingsandeler i Norge og Sør-Troms 2013. Kilde: SSB og ØF/Norut.

Næring	Norge	Sør-Troms	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen
01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt	1,6 %	1,8 %	0,9 %	5,1 %	3,1 %	5,7 %	3,3 %	5,6 %	3,2 %
02 Skogbruk og tilhørende tjenester	0,3 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
03 Fiske, fangst og akvakultur	0,6 %	1,5 %	0,8 %	0,6 %	2,8 %	12,7 %	4,5 %	0,9 %	3,7 %
06 Utvinning av råolje og naturgass	1,0 %	2,0 %	2,7 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
08 Bryting og bergverksdrift ellers	0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
09 Tjenester til bergverk og utvinning	1,3 %	0,7 %	1,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
10 Næringsmiddelindustri	1,8 %	2,0 %	2,1 %	0,0 %	0,0 %	5,1 %	6,9 %	0,0 %	2,3 %
11 Drikkevareindustri	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
14 Bekledningsindustri	0,1 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
15 Lær- og lærvareindustri	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
16 Trelast- og trevareindustri	0,5 %	0,1 %	0,0 %	0,3 %	0,1 %	0,9 %	0,5 %	1,5 %	0,2 %
18 Trykking, grafisk industri	0,2 %	0,4 %	0,5 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
22 Gummivare- og plastindustri	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
23 Mineralproduktindustri	0,4 %	0,2 %	0,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
25 Metallvareindustri	0,9 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	1,4 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
28 Maskinindustri	0,9 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	3,8 %	0,0 %	0,0 %
29 Motorkjøretøynindustri	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
30 Transportmiddelindustri ellers	0,9 %	0,5 %	0,2 %	0,0 %	6,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
31 Møbelindustri	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,9 %	0,0 %
32 Annen industri	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
33 Maskinreparasjon og -installasjon	0,7 %	0,9 %	1,0 %	0,1 %	1,8 %	1,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
35 Kraftforsyning	0,6 %	0,6 %	0,7 %	0,0 %	1,9 %	0,7 %	1,2 %	0,0 %	0,0 %
36 Vannforsyning	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,4 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
37 Håndtering av avløpsvann	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
38 Avfallshåndtering	0,4 %	0,5 %	0,5 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,4 %
39 Miljørydding og miljørensing	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	0,0 %
41 Oppføring av bygninger	2,7 %	2,2 %	2,4 %	1,1 %	1,2 %	0,9 %	4,5 %	3,2 %	2,5 %
42 Anleggsvirksomhet	0,8 %	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %	1,9 %	0,7 %	2,4 %	0,3 %
43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet	4,5 %	4,5 %	5,0 %	1,2 %	2,7 %	2,7 %	3,8 %	10,0 %	4,3 %
45 Handel med og reparasjon av motorvogner	1,8 %	2,1 %	2,6 %	0,3 %	0,9 %	0,2 %	0,2 %	0,0 %	2,3 %

46 Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner	4,2 %	2,8 %	3,6 %	1,4 %	0,3 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,7 %
47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner	8,0 %	8,4 %	9,4 %	2,9 %	9,7 %	3,4 %	3,1 %	7,4 %	7,6 %
49 Landtransport og rørtransport	2,4 %	2,9 %	3,4 %	1,3 %	1,4 %	2,5 %	2,6 %	0,6 %	1,8 %
50 Sjøfart	0,9 %	1,7 %	1,4 %	2,8 %	1,6 %	7,6 %	1,0 %	0,3 %	0,3 %
51 Lufttransport	0,2 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
52 Transporttjenester og lagring	1,2 %	0,5 %	0,7 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,6 %	0,0 %
53 Post og distribusjonsvirksomhet	0,7 %	0,9 %	1,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
55 Overnattingsvirksomhet	1,1 %	1,0 %	1,0 %	0,0 %	2,9 %	0,7 %	0,5 %	2,4 %	0,6 %
56 Serveringsvirksomhet	2,2 %	1,9 %	2,4 %	1,3 %	0,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %
58 Forlagsvirksomhet	0,9 %	0,5 %	0,6 %	0,0 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,0 %
60 Radio- og fjernsynskringkasting	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
61 Telekommunikasjon	0,5 %	0,8 %	1,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
62 IT-tjenester	1,5 %	0,5 %	0,7 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,4 %
63 Informasjonstjenester	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,7 %
64 Finansieringsvirksomhet	1,1 %	0,6 %	0,8 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,4 %
65 Forsikring og pensjonskasser	0,4 %	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
68 Omsetning og drift av fast eiendom	1,0 %	0,8 %	0,7 %	2,1 %	1,1 %	0,2 %	0,5 %	2,1 %	0,4 %
69 Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	1,2 %	1,0 %	1,2 %	0,4 %	1,3 %	1,4 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %
70 Hovedkontortjenester, administrativ rådgivning	0,5 %	0,1 %	0,2 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,3 %	0,2 %
71 Arkitekter og tekniske konsulenter	2,1 %	1,1 %	1,3 %	0,1 %	0,2 %	0,5 %	0,7 %	0,0 %	0,6 %
72 Forskning og utviklingsarbeid	0,6 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
73 Reklamevirksomhet og markedsundersøkelser	0,4 %	0,2 %	0,3 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
74 Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	0,5 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,0 %	1,0 %	0,0 %	0,2 %
75 Veterinærtjenester	0,1 %	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %
77 Utleie- og leasingvirksomhet	0,3 %	0,3 %	0,4 %	0,1 %	0,5 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
78 Arbeidskrafttjenester	1,6 %	1,1 %	1,4 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,5 %	0,0 %	0,1 %
79 Reisebyråer og reisearrangører	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %	0,5 %	0,0 %	0,0 %
80 Vaktjeneste og etterforskning	0,4 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
81 Tjenester tilknyttet eiendomsdrift	1,9 %	1,9 %	2,2 %	2,0 %	0,1 %	0,0 %	0,7 %	0,3 %	2,3 %
82 Forretningsm. tjenesteyt. ellers	0,6 %	0,1 %	0,1 %	0,9 %	0,0 %	0,2 %	0,5 %	0,0 %	0,0 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	6,2 %	8,7 %	8,4 %	6,0 %	12,9 %	7,3 %	12,4 %	14,5 %	9,8 %
85 Undervisning	7,9 %	8,3 %	7,2 %	14,9 %	9,7 %	7,3 %	6,9 %	8,0 %	13,9 %
86 Helsetjenester	7,7 %	9,9 %	11,7 %	4,4 %	5,9 %	3,2 %	3,1 %	3,2 %	6,2 %
87 Pleie og omsorg i institusjon	5,2 %	8,2 %	4,5 %	36,3 %	5,3 %	15,6 %	15,2 %	8,8 %	15,9 %

88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.	7,0 %	9,5 %	7,4 %	10,8 %	20,6 %	15,6 %	12,4 %	26,0 %	14,2 %
90 Kunstnerisk virks. og underholdning	0,6 %	0,5 %	0,7 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,7 %	0,3 %	0,0 %
91 Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet	0,3 %	0,4 %	0,3 %	0,1 %	0,1 %	0,4 %	6,9 %	0,0 %	0,1 %
92 Lotteri og totalisatorspill	0,1 %	0,1 %	0,2 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
93 Sports- og fritidsaktiviteter	0,7 %	0,6 %	0,7 %	0,4 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
94 Aktiviteter i medlemsorgansiasjoner	1,0 %	0,6 %	0,6 %	0,7 %	0,8 %	0,7 %	1,0 %	0,6 %	0,9 %
95 Reparasjon av varer til personlig bruk	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %
96 Annen personlig tjenesteyting	0,9 %	1,0 %	1,3 %	0,4 %	0,1 %	0,7 %	0,2 %	0,0 %	0,2 %
00 Uoppgitt	0,5 %	0,5 %	0,5 %	0,7 %	0,4 %	0,5 %	1,0 %	0,6 %	0,6 %

Tabell 32: Relativ vekst i sysselsetting i enkelt næringer i Norge 2008-13, sysselsettingsandeler i næringer i Norge 2013, og lokaliseringskvotienter i Sør-Troms 2013. Kilde SSB og ØF/Norut.

	Endring 2008-13	Andel 2013	Lokaliseringskvotienter 2013							
Sektor	Norge	Norge	Sør-Troms	Harstad	Kvæfjord	Skånland	Ibestad	Gratangen	Lavangen	Salangen
01 Jordbruk og tilhørende tjenester, jakt	-23 %	1,6 %	1,1	0,6	3,2	1,9	3,5	2,1	3,5	2,0
02 Skogbruk og tilhørende tjenester	0 %	0,3 %	0,4	0,1	1,0	3,4	0,0	0,0	0,0	0,4
03 Fiske, fangst og akvakultur	-5 %	0,6 %	2,7	1,3	1,0	4,8	21,9	7,8	1,5	6,4
06 Utvinning av råolje og naturgass	29 %	1,0 %	2,0	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
08 Bryting og bergverksdrift ellers	1 %	0,1 %	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
09 Tjenester til bergverk og utvinning	85 %	1,3 %	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Næringsmiddelindustri	0 %	1,8 %	1,1	1,2	0,0	0,0	2,9	3,9	0,0	1,3
11 Drikkevareindustri	-17 %	0,1 %	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13 Tekstilindustri	-18 %	0,1 %	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
14 Bekledningsindustri	-18 %	0,1 %	0,8	0,9	0,0	0,0	2,9	0,0	0,0	0,0
16 Trelast- og trevareindustri	-14 %	0,5 %	0,3	0,1	0,6	0,2	1,7	0,9	2,9	0,4
18 Trykking, grafisk industri	-25 %	0,2 %	1,6	2,1	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
22 Gummivare- og plastindustri	-18 %	0,2 %	0,9	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
23 Mineralproduktindustri	-13 %	0,4 %	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
24 Metallindustri	-23 %	0,4 %	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
25 Metallvareindustri	-3 %	0,9 %	0,1	0,1	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0
26 Data- og elektronisk industri	-15 %	0,3 %	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
28 Maskinindustri	20 %	0,9 %	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4	0,0	0,0
29 Motorkjøretøyindustri	-23 %	0,1 %	0,1	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

30 Transportmiddelindustri ellers	-21 %	0,9 %	0,5	0,2	0,0	6,9	0,0	0,0	0,0	0,0
31 Møbelindustri	-33 %	0,2 %	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	1,1	4,1	0,0
32 Annen industri	-17 %	0,1 %	0,5	0,7	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
33 Maskinreparasjon og - installasjon	-5 %	0,7 %	1,2	1,4	0,1	2,6	1,5	0,0	0,0	0,0
35 Kraftforsyning	12 %	0,6 %	1,1	1,1	0,0	3,2	1,2	2,0	0,0	0,0
36 Vannforsyning	39 %	0,1 %	1,3	1,4	0,9	0,0	4,0	0,0	0,0	1,2
37 Håndtering av avløpsvann	17 %	0,1 %	0,9	1,0	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
38 Avfallshåndtering	14 %	0,4 %	1,4	1,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0
39 Miljørydding og miljørensing	6 %	0,0 %	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	113,0	0,0
41 Oppføring av bygninger	8 %	2,7 %	0,8	0,9	0,4	0,4	0,3	1,7	1,2	0,9
42 Anleggsvirksomhet	4 %	0,8 %	0,6	0,4	0,4	0,5	2,4	0,9	2,9	0,4
43 Spes. bygge- og anleggsvirksomhet	10 %	4,5 %	1,0	1,1	0,3	0,6	0,6	0,8	2,2	1,0
45 Handel med og reparasjon av motorvogner	6 %	1,8 %	1,2	1,4	0,2	0,5	0,1	0,1	0,0	1,3
46 Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner	-4 %	4,2 %	0,7	0,9	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2
47 Detaljhandel, unntatt med motorvogner	-5 %	8,0 %	1,1	1,2	0,4	1,2	0,4	0,4	0,9	1,0
49 Landtransport og rørtransport	2 %	2,4 %	1,2	1,4	0,5	0,6	1,0	1,1	0,2	0,7
50 Sjøfart	-5 %	0,9 %	1,9	1,6	3,2	1,8	8,6	1,1	0,3	0,4
51 Lufttransport	-9 %	0,2 %	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
52 Transporttjenester og lagring	3 %	1,2 %	0,5	0,6	0,0	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0
53 Post og distribusjonsvirksomhet	-16 %	0,7 %	1,2	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
55 Overnattingsvirksomhet	1 %	1,1 %	1,0	1,0	0,0	2,7	0,7	0,4	2,2	0,6
56 Serveringsvirksomhet	8 %	2,2 %	0,8	1,1	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
58 Forlagsvirksomhet	-16 %	0,9 %	0,6	0,7	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	1,2
59 Film- og TV-prod., musikkutgivelse	22 %	0,2 %	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
60 Radio- og fjernsynsringkasting	3 %	0,2 %	0,2	0,2	0,0	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0
61 Telekommunikasjon	-1 %	0,5 %	1,5	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
62 IT-tjenester	17 %	1,5 %	0,4	0,5	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3
63 Informasjonstjenester	32 %	0,2 %	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5
64 Finansieringsvirksomhet	-5 %	1,1 %	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
65 Forsikring og pensjonskasser	-3 %	0,4 %	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
66 Finans-, forsikringshjelpetjenester	-4 %	0,3 %	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
68 Omsetning og drift av fast eiendom	6 %	1,0 %	0,8	0,7	2,1	1,0	0,2	0,5	2,0	0,4
69 Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	6 %	1,2 %	0,9	1,0	0,4	1,1	1,2	0,0	0,0	0,2
70 Hovedkontortjenester, administrativ rådgivning	14 %	0,5 %	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,6	0,4
71 Arkitekter og tekniske konsulenter	19 %	2,1 %	0,5	0,6	0,0	0,1	0,3	0,3	0,0	0,3
72 Forskning og utviklingsarbeid	13 %	0,6 %	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

73 Reklamevirksomhet og markedsundersøkelser	-4 %	0,4 %	0,7	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
74 Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	5 %	0,5 %	0,4	0,3	0,4	0,5	0,0	2,1	0,0	0,5
75 Veterinærtjenester	31 %	0,1 %	1,5	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2
77 Utleie- og leasingvirksomhet	9 %	0,3 %	1,1	1,3	0,3	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0
78 Arbeidskrafttjenester	-10 %	1,6 %	0,7	0,9	0,1	0,1	0,0	0,3	0,0	0,1
79 Reisebyråer og reisearrangører	-14 %	0,2 %	0,8	0,9	0,4	0,0	0,8	2,1	0,0	0,0
80 Vaktjeneste og etterforskning	7 %	0,4 %	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
81 Tjenester tilknyttet eiendomsdrift	21 %	1,9 %	1,0	1,2	1,0	0,1	0,0	0,4	0,2	1,2
82 Forretningsm. tjenesteyt. ellers	-10 %	0,6 %	0,2	0,1	1,5	0,0	0,3	0,8	0,0	0,0
84 Off.adm., forsv., sosialforsikring	14 %	6,2 %	1,4	1,4	1,0	2,1	1,2	2,0	2,3	1,6
85 Undervisning	6 %	7,9 %	1,1	0,9	1,9	1,2	0,9	0,9	1,0	1,8
86 Helsetjenester	8 %	7,7 %	1,3	1,5	0,6	0,8	0,4	0,4	0,4	0,8
87 Pleie og omsorg i institusjon	13 %	5,2 %	1,6	0,9	7,0	1,0	3,0	2,9	1,7	3,1
88 Omsorg uten botilbud, barnehager mv.	6 %	7,0 %	1,4	1,1	1,5	2,9	2,2	1,8	3,7	2,0
90 Kunstnerisk virks. og underholdning	25 %	0,6 %	0,9	1,1	0,3	0,4	0,3	1,2	0,5	0,0
91 Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet	9 %	0,3 %	1,3	0,9	0,2	0,3	1,0	20,3	0,0	0,3
92 Lotteri og totalisatorspill	6 %	0,1 %	1,9	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
93 Sports- og fritidsaktiviteter	14 %	0,7 %	0,8	1,0	0,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
94 Aktiviteter i medlemsorgansisasjoner	7 %	1,0 %	0,7	0,6	0,8	0,8	0,7	1,0	0,6	1,0
95 Reparasjon av varer til personlig bruk	-17 %	0,1 %	0,3	0,3	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0	1,2
96 Annen personlig tjenesteyting	6 %	0,9 %	1,1	1,4	0,5	0,1	0,8	0,3	0,0	0,2
00 Uoppgitt	12 %	0,5 %	1,0	0,9	1,4	0,8	1,0	1,8	1,1	1,2
Sum	3,7 %									

13.3 VEDLEGG 3 - INTERVJUGUIDE

TEMA 1: REGIONRÅDETS ROLLE

Spørsmål til intervju med regionrådsmedlemmer (ordførere og rådmenn i kommunene). Spørsmålene stilles til de øvrige informantene i den grad de har kjennskap til Regionrådets arbeid:

- 1 Hva er de viktigste tiltakene/samarbeidene regionrådet har fått i stand, for regionen som helhet?.
- 2 Hvor sentralt har ambisjonen om å skape vekst stått når konkrete tiltak/samarbeid/prosesspåvirkning er valgt og utformet?

- 3 Hvor har man i så tilfellet tenkt at veksten skal komme – i Harstad, gjennom Harstad som motor og videre ut i de øvrige, eller direkte i de øvrige?
- 4 Hvilke andre hensyn har vært førende for utformingen av konkrete tiltak/samarbeid/prosesspåvirkning?
- 5 Hvordan går diskusjonen i regionrådet om Harstad sin rolle som motor i regionen og hvor ligger eventuelt konfliktlinjene?
- 6 Hvor ligger de største utfordringene med å skape vekst i hver enkelt av kommunene som deltar i regionrådet?
- 7 Vurdering av forholdet til Narvikregionen.

TEMA 2: SAMSPILLET MELLOM OFFENTLIGE AKTØRER OG NÆRINGSLIVET I REGIONEN?

Spørsmål til intervju med næringslivet, regionrådsmedlemmer, andre offentlige aktører, og andre i den grad de har kjennskap til temaet (ungdomsråd, frivillige org.). En del av bakgrunnen for spørsmålene er «kunnskapshull» som er avdekket i litteraturgjennomgangen i arbeidsnotat 1.

- 8 Hvordan vil du generelt beskrive samarbeidet mellom næringslivet og de offentlige aktørene i regionen?
- 9 Er det bestemte samarbeid du vil peke på som særlig vellykket, og hvorfor?
- 10 Kjenner du til forsøk på samarbeid som ikke har ført fram?
- 11 Hva mener du eventuelt er forklaringen på at dette/disse bestemte forsøkene ikke lykkes?
- 12 Hva/hvem har vært drivkraften for å få til samarbeid mellom næringslivet og de offentlige aktørene?
- 13 I hvilken grad bidrar utdanningsinstitusjonene i regionen med relevant kurs og kompetanse?
- 14 Er det bestemte nye kompetansefremmende tiltak som oppfattes som viktig for vekst – i hele eller bestemte deler av regionen?

- 15 Er oppmerksomheten om betydningen av boligbygging som del av vekstpolitikk god nok i regionen?

TEMA 3 SAMSPILLET MELLOM DE ULIKE DELENE AV NÆRINGSLIVET?

Disse spørsmålene stilles til næringslivet, og i noen grad til offentlige aktører (politikere, rådmenn). Bakgrunnen for spørsmålene er bl.a. at skift-andelsanalysen i arbeidsnotat 2 viser at Harstadregionen taper på konkurransekomponenten, sett i forhold til andre regioner med samme næringsstruktur.

- 16 Hva utgjør de største utfordringene for å skape vekst i næringslivet i regionen?
- 17 Er tilgangen på kvalifisert arbeidskraft et problem, nå og i årene framover?
- 18 Hvilke helt konkrete grep kan næringslivet selv ta for å fremme vekst?
- 19 Hvordan kan lokale og regionale politiske aktører helt konkret bidra til å skape vekst gjennom utvikling av næringslivet?
- 20 Hvordan vil du karakterisere samarbeidsklimaet generelt i regionen når det gjelder å få i stand vekstfremmende tiltak?

TEMA 4: KULTUR OG SAMFUNNSUTVIKLING

Dette er spørsmål som går til alle informantene. Bakgrunnen er tall for befolkningsutvikling og flyttemønster som kommer fram i arbeidsnotat 2, samt at litteraturgjennomgangen i arbeidsnotat 1 viser at det er behov for mer kunnskap om dette.

- 21 Hvordan oppleves engasjementet i de ulike delene av regionen når det gjelder å satse på kulturlivet for å fremme vekst i regionen?
- 22 Er det konkrete erfaringer i regionen/egen kommune som viser at slik satsing faktisk har hatt resultater?
- 23 Hva kan/bør kulturaktørene selv gjøre for at kulturlivet skal få en større rolle når det gjelder å styrke vekst i regionen?
- 24 Hva kan/bør andre gjøre for å støtte opp?

13.4 VEDLEGG 4: TEORI OM REGIONAL UTVIKLING

Økonomisk utvikling – klassisk forståelse

I Norge har økonomifaget, og da spesielt den retningen som gjerne går under betegnelsen «ny-klassisk økonomisk teori» hatt meget stor betydning og gjennomslagskraft, både akademisk og blant de som utformer offentlig politikk. Litt enkelt sagt er dette en teoriretning som har fysikk som et vitenskapelig forbilde, og matematiske modeller blir et viktig verktøy for å forstå utviklingen. Likevektsbegrepet, det vil si balansen mellom tilbud og etterspørsel står i sentrum (Reinert 1994). Grunnen til at den kalles ny-klassisk er at det går klare linjer fra de klassiske økonomene som Adam Smith og David Ricardo. I det tradisjonelle økonomifaget er det ingen kvalitative forskjeller på økonomisk aktivitet. Om man øker innsatsen på kapital eller arbeidskraft vil produksjonsnivået øke. En økning i en variabel innsatsfaktor (for eksempel arbeid) gitt at andre innsatsfaktorer (kapital) holdes konstant, øker produktmengden. Men før eller senere vil den økte produktmengden, som følge av en like stor økning i den variable innsatsfaktoren (arbeid), bli mindre og mindre. Dette kalles loven om avtagende utbytte.

Dette gjør at man i ny-klassisk økonomi er avhengig av teknologisk framskritt for å beholde veksten. Men denne teorien kan ikke forklare den fundamentale kilden til teknologisk framgang. Tradisjonelt har den blitt sett på som eksogen – noe som kommer utenfra. Teknologisk framgang ble ikke sett på som manna fra himmelen, men problemet var heller at man ikke klarte å modellere de prosessene som førte til teknologisk framgang. I empiriske studier der man så på ulike produksjonsfaktorer og hva økning i kvalitet eller kvantitet, gjorde for produksjonsveksten ble det gjerne igjen en residual, en del som ikke kunne forklares. Denne ble som regel sett på som vekst i teknologinivået (Hægeland 2000). Denne måten å forstå økonomisk utvikling på var rådende til langt ut på 80-tallet, og er fortsatt toneangivende i enkelte miljøer og departementer. En grunn til dette er den jevne veksten verden opplevde etter krigen – en periode med stadig økt etterspørsel, delvis på grunn av økt kjøpekraft og velstand, men også stadig økende markeder som følge av befolkningsøkning. Med oljekrisa på 70-tallet kommer et skille. Da viser det seg at vekst ikke lenger er en naturlig tilstand, og verdensøkonomien bremser brått opp. Dette er med å forskyve tyngdepunktet i regionalpolitikken fra den tradisjonelle fordelingspolitikk, til en mer aktiv vekstfremmende politikk i regionene (Reinert 1994).

Det ble etter hvert tydeligere og tydeligere at teknologisk framgang og innovasjon kunne forklare mye av den mer ujevne veksten. Det at noen land og regioners økonomiske vekst skyter fart, mens andre opplever stagnasjon og tilbakegang, blir forklart med ulike evner til å skape og ta i bruk teknologiske nyvinninger. På 1980-tallet ser man framveksten av en teoriretning innen økonomien som gjerne går under navnet ny-vekstteori, eller endogen teori. Den viktigste forskjellen på denne og den ny-klassiske økonomiske teorien, er at vekst i teknologinivået er sett på som den viktigste forklaringsfaktoren for økonomisk vekst og ikke er eksogent gitt. I tillegg erkjenner

man at økt humankapital gir veksteffekter i økonomien. Samtidig får hva Reinert (1994) kaller heterodoks økonomisk teori større gjennomslagskraft. Dette er egentlig en gruppe ulike teorier, som alle i større eller mindre grad er forankret i et evolusjonært syn på økonomien, der forandring og dynamikk er underliggende logikker. Dette i motsetning til ny-klassisk teori, der fysikk er idealet og man søker en likevekt i økonomien.

Heterodoks, eller evolusjonær økonomi og regional utvikling.

Den evolusjonære økonomien er gjerne forankret i Schumpeter (Nelson og Winter 1982). Schumpeter mente at kreftene som frembringer økonomiske endringer er å finne innenfor det økonomiske systemet. Disse kreftene er teknologisk utvikling og innovasjon, og bringer det økonomiske systemet ut av balanse og driver utviklingen framover. Dette er en erkjennelse av at nye produkter og produksjonsprosesser er underliggende for økonomisk vekst og utvikling. Utviklingen kommer innenfra økonomien, enten man ser på denne som nasjonal eller regional, den er derfor ikke eksogen. Den skjer som regel ujevnt og spontant, og medfører kvalitative brudd med rådende forhold og skaper radikalt nye betingelser. Kapitalismen er aldri statisk, og den kan heller ikke være det fordi det økonomiske livet foregår i sosiale og naturbetingede omgivelser som endrer seg, og endringene forandrer grunnlaget for økonomisk handling. Derfor blir økonomisk utvikling noe som pågår kontinuerlig, og innovasjoner er drivere i denne stadige bevegelsen.

Det er i dag bred enighet om at innovasjoner ikke oppstår i et vakuum, men er en interaktiv prosess og involverer ulike former for sosial interaksjon (Hauge m.fl. 2009). Innovasjoner settes ofte ut i praksis av enkeltpersoner og foretak. I de fleste tilfeller er de ikke bare et resultat av det enkelte foretakets interne prosesser isolert, men av et samspill mellom ressurser. Det viser seg at innovativ aktivitet på ingen måte er jevnt fordelt, men konsentreres til bestemte steder eller regioner. Det finnes en dynamikk der som en ikke finner alle andre steder. Dette har gjort at regioner og det unike ved regioner er interessant for forskere og politikktutformere. Man har tro på at den kollektive læringsprosessen som ligger til grunn for innovativ aktivitet best kan forstås på et regionalt nivå.

En måte å tilnærme seg denne interaktive prosessen er gjennom analyser av såkalte innovasjonssystem. Innovasjonssystemteoriene er ingen helhetlig teoriretning, men mer en samling av tildels overlappende begrepsmessige rammeverk for å forstå innovasjon. Denne tilnærmingen har imidlertid blitt populær både blant forskere og de som utformer næringspolitikk. En av pionerene innenfor feltet er Lundvall, som 1985 var en av de første som snakket om systemer av innovasjoner (Lundvall 1985). En annen ledende skikkelse er Christopher Freeman, som kom opp med begrepet nasjonale innovasjonssystemer (National Innovation System) i sin studie av Japansk industri (Freeman 1988). Et regionalt innovasjonssystem henger naturlig nok sammen med det nasjonale. Det siste definerer Freeman (1987) som et ”nettverk av offentlige og private aktører hvis aktiviteter og interaksjon skaper, importerer, modifierer og sprer ny teknologi” (forf. oversettelse). I denne sammenheng er det viktig å understreke at teknologi både kan være nye prosesser, produkter og ikke minst nye måter å nå ut til kunden på. Cooke (2001) mener at man på regionalt nivå lettere kan både utveksle og utvikle kunnskap. Dette fordi den tette geografiske nærheten underbygger kognitiv og relasjonell nærhet (Boschma 2005). Sagt på en annen måte; i regionen kjenner folk hverandre og forstår hverandre bedre. Dette gjør at det kan være fruktbart å analysere

innovasjoner på et regionalt nivå. Et regionalt innovasjonssystem (RIS) er et undersystem av det nasjonale systemet. På den ene siden finnes det en indre dynamikk der man utvikler egen kunnskap, men systemet finner også innspill og inspirasjon i det globale og det nasjonale nivået. Et regionalt innovasjonssystem kan innbefatte både flere næringer og klynger i en region (Isaksen og Asheim 2008). En region kan med andre ord ha flere klynger, men som regel bare ett innovasjonssystem.

Regional utvikling – ulike teorier

Ut fra den evolusjonærøkonomiske fagtradisjonen har det vokst fram en rekke teoriretninger. Felles er et fokus på hva som skaper om økonomisk vekst, næringsutvikling og næringsdynamikk i regioner og mellom byer og omland. De inkluderer blant annet:

Agglomerasjonsteorier er samlebetegnelse på en rekke teorier med et fokus på hvorfor økonomisk aktivitet, og ikke minst suksessfulle bedrifter, har en tendens til å samle seg på avgrensede geografiske områder. Her er det et skille på den ene siden mellom de som mener at spesialisering (localization economies) og på den andre de som argumenterer for at mangfold (urbanization economies) i næringslivet er det gunstigste for økonomisk vekst. Av førstnevnte er Porters teorier om klynger den mest fremtredende.

Klyngeteorier, som hevder at horisontale (det vil si mellom konkurrenter), og vertikale (det vil si oppover og nedover i verdikjeden) bindinger kan gi grunnlag for selvforsterkende vekst (Porter 1990). Fordeler knyttes blant annet til integrerte og spesialiserte næringskjeder, kunnskapssamling og kunnskapsdeling, og til stedsspesifikk kultur.

Teorier med fokus på humankapital, relatert til mangfold og agglomerasjonsteorier, men som tar utgangspunkt i regionens kunnskap og kompetanse (Florida 2002, Glaser 2011). Florida, for eksempel, mener at noen steder og byer gjør det bedre enn andre fordi de har en overrepresentasjon av kreative, talentfulle og ikke minst åpne mennesker – den kreative klasse. Grunnen til at den kreative klassen er nøkkelen til økonomisk vekst er at de blant annet er intellektuelt åpne og dermed står bak de fleste innovasjoner. Steder der den kreative klassen er sterkt representert er således vinnere i dagens globale økonomi.

Vekstpolteorier, som vektlegger spredningseffekter og dreneringseffekter fra senter til omland (Perroux 1955, Hirschmann 1958), er også relevante, og i forlengelsen av dette vil funksjonell arbeidsdeling i en region gi territoriell arbeidsdeling (Foss og Selstad 1997) som gir grunnlag for ulike vekstbetingelser for ulike steder.

Teorier om innovasjonsfremmende samarbeidsnettverk. Samarbeid er ikke nødvendigvis basert på geografisk nærhet, verken i samme klynge eller region, og studier viser at markedsledende og innovative virksomheter inngår i større, internasjonalt distribuerte innovasjonssystemer mens lokale koblinger synes å være av mindre betydning for innovasjon (Bathelt mfl 2004, Cooke 2008, Wolfe and Gertler 2004). En studie av innovasjons- og utviklingspotensialet i regionen må derfor også bygge på kunnskap om relevante koblinger og relasjoner til aktører utenfor regionen.

I tillegg til disse retningene finnes også andre og nyere teoribidrag til forskningen om samspillet mellom by og omland, som blant annet for mindre byer tar utgangspunkt i symbioseforholdet mellom by og omland og endringsdynamikken i dette (Tacoli 1998, Leeuwen 2010), og teori om stivhengighet, der historiske beslutninger og tilpasninger

legger føringer for handlingsrommet for framtidig utvikling. Nyere stedsteori har bidratt til vektlegging av nye modeller, faktorer og begrepsbruk, som for eksempel vektlegging av eksisterende samspill, relasjoner og maktperspektiver framfor den romlige tilnærmingen som klassisk territoriell arbeidsdelingsteori bygger på (Pike 2007).

Hvorfor er dette relevant for Sør-Troms?

Denne teoretiske innledningen kan virke noe virkelighetsfjern fra det daglige arbeidet kommuner og regioner er opptatt av. Det ligger like fullt som et underlag for alle som jobber med å utvikle regionen sin. Sammenfatningsvis kan man dele nyere teorier (det vi har kalt heterodoks eller evolusjonær økonomi) opp i to. De første fokuserer i stor grad på bedrifter og samhandling mellom disse. Her er et tydelig fokus på «business climate», at man i første rekke skal legge forholden til rette for a bedrifter og næringsliv skal ha best mulige arbeidsforhold. For det andre har man de som er mer opptatt av kompetanse og humankapital (se for eksempel Porter 1900). Her er man mest opptatt av «peoples climate»: Det viktigste er å tiltrekke seg mennesker, så vil bedriftene følge disse (se for eksempel Florida 2002). De to tilnærmingene er på ingen måte gjensidig utelukkende, tvert i mot er de i stor grad komplementære. Politikk og tiltak som har fokus på business, vil naturlig nok være noe ulike de som har mer fokus på peoples climate.

Felles for alle disse teoriretningene nevnt i forrige kapitel er den underliggende troen på at man i regionen finner krefter og kompetanse som må dyrkes og utvikles for å få dynamisk utvikling. En vanlig oppskrift er å finne noen man allerede er bra på, eller sagt på en annen måte; der man har konkurransefordeler. Deretter dyrke og styrke disse.

Tradisjonelt har regional- og distriktpolitikken i stor grad dreid seg om næringspolitikk, og mye av næringspolitikken har dreid seg om å skape attraktivitet for eksisterende og nye foretak/bedrifter. Tiltak dreide seg mye om industriutvikling og omlokalisering av foretak. Får en lokalisert bedrifter og arbeidsplasser i regionene eller kommunen vil det komme folk. Gjennom de siste tiåra har det imidlertid skjedd grunnleggende endringer i viktige regionaløkonomiske sammenhenger, som utfordrer slike strategier. Vi har hatt en langvarig overgang fra primærnæringer og industri til tjenestesektoren, som i Norge i dag sysselsetter hele 85 prosent. En stor del av dette er personrettede tjenester som vi yter hverandre der vi bor. Disse arbeidsplassene flytter altså i stor grad etter folk. Vi snakker selvfølgelig ikke bare om frisøren på hjørnet men om et bredt spekter av arbeidsplasser innenfor skole, helse, omsorg, varehandel, bygg og anlegg, kultur/fritid, restauranter osv. Lokale ringvirkninger av tradisjonell industri- og bedriftsetablering har avtatt:

- dels gjennom færre ansatte
- dels gjennom mindre lokale innkjøp (innkjøp av varer er ofte globale – og mange tjenester brukes på hovedkontor)

Samtidig ser man at tilflytternes ringvirkninger øker i og med at de drar med seg behov/etterspørsel og kjøpekraft, og ikke minst statlige overføringer til kommunene.

Humankapitalen er i mange voksende næringer den viktigste innsatsfaktoren. Bedriftene må altså i økende grad flytte dit de får tak i arbeidskraft, dvs. der folk vil bo. Denne utviklingen vil etter all sannsynlighet forsterkes gjennom eldrebølgen og knapphet på

arbeidskraft. Dette tyder på at bosetting er blitt minst like viktig for næringsutvikling som næringsutvikling for bosetting.

Disse endringene har vært grunnlag for et paradigmeskifte i regionalpolitikken. Siden 1980-tallet har man sett en gradvis dreining mot satsing på kompetanse, entreprenørskap og innovasjon. Målsetningen var at alle, både sentrale strøk og distrikter, skulle ha mulighet til å koble seg på det nye service- og informasjonssamfunnet. Den tradisjonelle distriktpolitikken, med låne- og tilskuddsordningene ble desentralisert til fylkeskommunene, mens man sentralt begynte å engasjere seg i tidsbegrensede programmer og forsøks tiltak, som for eksempel omstillingsprogram. Fra og med 2003 har den norske regjeringen lagt om regionalpolitikken i og med at fylkeskommunene har fått ansvaret for å fordele flere regionalpolitiske virkemidler. Dette er kalt Ansvarsreformen, og innebærer at poster i statsbudsjettet av betydning for regional utvikling er slått sammen til en egen budsjettpost som fordeles til fylkeskommunene (programkategori 13.50). Denne endringen innebærer en desentralisering av regional- og distriktpolitiske virkemidler fra Kommunal- og regionaldepartementet, med et ønske om å styrke fylkeskommunen som regional utviklingsaktør (Steineke 2009). Mye ansvar for utvikling er dermed flyttet over på kommunen og regionene. Et hjertesukk som går igjen er at dette ansvaret ikke er blitt fulgt opp med tilsvarende makt eller finansielle muskler. Det er også pekt på at det finnes et uforløst samordningspotensial på regionalt nivå, særlig i forholdet mellom fylkeskommunene og regionale sektormyndigheter (Ringholm, Angell og Gjertsen 2006).

Samtidig ser vi at regional utvikling i dag i stor grad dreier seg om å bygge hva som er kalt en «myk infrastruktur». Det vil si bygge opp nettverk, styrke relasjoner, legge til rette for samhandling og bygge kunnskapsinfrastruktur. Dette er på mange måter grunnlaget for Byregionprogrammet (ByR). Der ser man på samspill og muligheter for å forsterke positiv utvikling og dynamikk samt bedre attraktiviteten gjennom samarbeid mellom byer og omliggende kommuner.

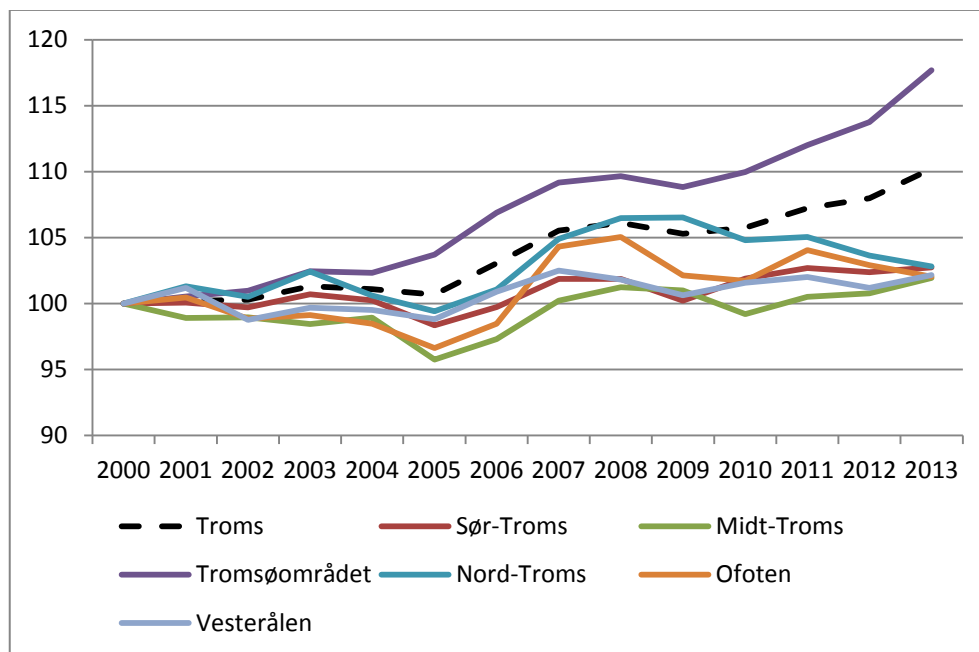
Sør-Tromsregionen skal, i likhet med en rekke andre byregioner navigere i dette landskapet av teorier for regional utvikling, for å forme en strategi for både Harstad som by og regionen som helhet. Dette må foregå med forankring både i teoretiske tilnærminger og empiriske analyser av viktige strukturelle faktorer i regionen, som befolkning, næringsliv og kompetanse.

13.5 VEDLEGG 5

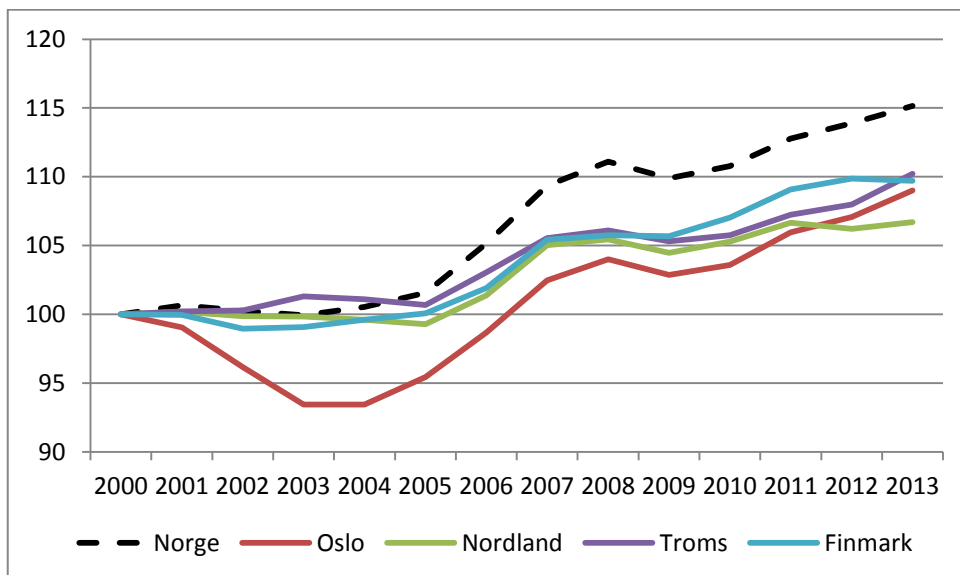
Tabell 33: Aldersfordelt befolkning i Sør-Tromsregionens kommuner, regioner i Troms, Ofoten, Lofoten, Vesterålen og Norge.

Kommune	Antall innbyggere 2014	Andeler								
		0-5 år	6-12 år	13-15 år	16-19 år	20-24 år	25-39 år	40-66 år	67-79 år	80 år og over
1903 Harstad	24 441	7 %	8 %	4 %	5 %	7 %	18 %	36 %	10 %	5 %
1911 Kvæfjord	3 107	6 %	7 %	4 %	7 %	7 %	15 %	37 %	11 %	5 %
1913 Skånland	2 951	6 %	8 %	3 %	4 %	5 %	16 %	38 %	13 %	6 %
1917 Ibestad	1 436	4 %	6 %	4 %	5 %	6 %	11 %	37 %	16 %	10 %
1919 Gratangen	1 135	5 %	8 %	4 %	4 %	7 %	14 %	36 %	15 %	8 %
1920 Lavangen	1 014	8 %	8 %	4 %	5 %	5 %	15 %	34 %	13 %	7 %
1923 Salangen	2 223	6 %	7 %	4 %	9 %	7 %	13 %	37 %	13 %	4 %
Harstadregionen	36 307	7 %	8 %	4 %	6 %	7 %	17 %	36 %	11 %	5 %
Midt-Troms	30 103	7 %	8 %	4 %	6 %	7 %	16 %	36 %	11 %	5 %
Tromsøområdet	79 517	7 %	8 %	4 %	5 %	8 %	22 %	35 %	8 %	3 %
Nord-Troms	16 123	6 %	8 %	4 %	6 %	6 %	15 %	37 %	13 %	5 %
Ofoten	28 191	6 %	7 %	4 %	5 %	7 %	17 %	36 %	12 %	6 %
Lofoten	24 039	6 %	8 %	4 %	6 %	6 %	17 %	36 %	11 %	5 %
Vesterålen	30 438	6 %	8 %	4 %	6 %	6 %	16 %	37 %	12 %	5 %
Norge	5 109 056	7 %	8 %	4 %	5 %	7 %	20 %	35 %	9 %	4 %

13.6 VEDLEGG 6

Figur 31: Utvikling i antall arbeidsplasser 2000-2013, Indeks 2000=100. Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av SSB

Figur 32: Utvikling i antall arbeidsplasser 2000-2013, Indeks 2000=100. Kilde: Østlandsforskning på grunnlag av SSB

13.7 VEDLEGG 7: VIDEREGÅENDE SKOLETILBUD I SØR-TROMSREGIONEN

Stangnes videregående skole (Harstad):

Bygg- og anleggsteknikk

Design og håndverk

Elektrofag

Helse- og oppvekstfag

Medier og kommunikasjon

Service og samferdsel

Teknikk og industriell produksjon

Studiespesialisering med formgivingsfag.

I tillegg har skolen påbygging og Teknisk fagskole.

Vågsfjorden videregående skole (Harstad):

Studiespesialisering

Musikk, dans og drama

Idrettsfag

Sjøvegan videregående skole (Salangen):

Helse- og oppvekstfag

Service og samferdsel

Studiespesialisering

Teknikk og industriell produksjon

Rå videregående skole (Kvæfjord):

Idrettsfag

Helse- og oppvekstfag

Naturbruk

Restaurant- og matfag

Spesialopplæring

13.8 VEDLEGG 8: STUDIETILBUD VED HØYSKOLEN I HARSTAD

Barnevern, Bachelor

Sykepleie, Bachelor

Sykepleie, Bachelor - Deltid

Vernepleie, Bachelor

Vernepleie, Bachelor -Deltid – Alta

Vernepleie, Bachelor – deltid – Mo i Rana

Retail Management, Bachelor

Regnskap og revisjon, Bachelor

Økonomi og ledelse, Bachelor

Internasjonal beredskap, Bachelor - samarbeid med nbsk og HiN

13.9 VEDLEGG 9: STUDIETILBUD VED NARVIK VIDEREGÅENDE SKOLE

Ambulansefag

Barne- og ungdomsarbeider

Bygg- og anleggsteknikk

Byggteknikk

Data og elektronikk

Dataelektroniker

Elektrofag

Elenergi

Helse- og oppvekstfag

Helsefagarbeider

Idrettsfag

IKT servicefag

Industrieteknologi

Kjøretøy

Kokk- og servitørfag

Medier og kommunikasjon

Musikk, dans og drama

Påbygging generell studiekompetanse
Restaurant- og matfag
Service og samferdsel
Studiespesialisering
Studiespesialisering med formgivning
Teknikk og industriell produksjon

13.10VEDLEGG 10: STUDIETILBUD VED HØYSKOLEN I NARVIK

Bachelor ingeniørfag – datateknikk
Bachelor ingeniørfag – prosessteknologi
Bachelor ingeniørfag – maskin
Bachelor ingeniørfag – bygg
Bachelor ingeniørfag – fornybar energi
Bachelor ingeniørfag – elkraftteknikk
Bachelor ingeniørfag – satellitteknologi
Bachelor ingeniørfag – industriell elektronikk
Bachelor økonomi og administrasjon
Bachelor sykepleie
Bachelor ingeniørfag – bygg, nettstøttet 3-årig utdanning
Bachelor ingeniørfag – maskin, nettstøttet 3-årig utdanning
Bachelor ingeniørfag – prosessteknologi, nettstøttet 3-årig utdanning
Bachelor ingeniørfag – datateknikk, nettstøttet 3-årig utdanning
Bachelor ingeniørfag – fornybar energi, nettstøttet 3-årig utdanning
Bachelor ingeniørfag – elektro (elkraftteknikk/satellitteknologi/industriell elektronikk),
nettstøttet 1. studieår
Bachelor ingeniørfag – bygg, 3-termin
Bachelor ingeniørfag – prosessteknologi, 3-termin
Bachelor ingeniørfag – maskin, 3-termin
Bachelor ingeniørfag – datateknikk, 3-termin
Bachelor ingeniørfag – fornybar energi, 3-termin

Bachelor ingeniørfag – elkraftteknikk, 3-termin
Bachelor ingeniørfag – satellitteknologi, 3-termin
Bachelor ingeniørfag – industriell elektronikk, 3-termin
Bachelor ingeniørfag – bygg, y-vei
Bachelor ingeniørfag – prosessteknologi, y-vei
Bachelor ingeniørfag – maskin, y-vei
Bachelor ingeniørfag – datateknikk, y-vei
Bachelor ingeniørfag – elkraftteknikk, y-vei
Bachelor ingeniørfag – satellitteknologi, y-vei
Bachelor ingeniørfag – industriell elektronikk, y-vei
Master of Science – Engineering Design (Master i teknologi – ingeniørdesign)
Master of Science – Industrial Engineering (Master i teknologi – industriell teknologi)
Master of Science – Satellite Engineering (Master i teknologi – satellitteknologi)
Master of Science – Electrical Engineering (Master i teknologi – elektroteknikk)
Master i teknologi – integrert bygningsteknologi
1-årig forkurs for ingeniør- og maritim utdanning, Narvik
1-årig forkurs for ingeniør- og maritim utdanning, Harstad
Videreutdanning i rus og psykiatri
Videreutdanning i vold i nære relasjoner og aggresjonsproblematikk
Videreutdanning i motiverende intervju
Videreutdanning i krisehåndtering og traumebehandling
Videreutdanning i praktisk økonomi og ledelse (PØL)
Videreutdanning i datateknikk for ingeniører (4DT)